

// Shree Swaminarayan Vijaytetram //

www.
bhujmandir.org

-: Date :-
1 - 6 - 2009

પુરુષોત્તમપ્રકાશ

Printed and Published by:

Mahant Purani Swami Dharmanandandasji

Shree Swaminarayan Mandir Bhuj – Kutch, India.

પુરુષોત્તમપ્રકાશ - અમૃતધારા

દોહા - ભક્તિ ધર્મ સુત શ્રીહરિ, સહજાનંદ સુખરૂપ । વિનય સહિત વંદન કરું, પાવન પરમ અનૂપ ॥૧॥
ચિંતવિ ચરણનખચંદ છટા, લખી ઉર અમિત પ્રતાપ । વંદુ વિઘ્ન વિનાશકર, હરણ વિપત અણમાપ ॥૨॥
સ્વામિનારાયણ સુખદ, પ્રગટ વિદિત જગસૂર । ત્રિવિધ તાપ અજ્ઞાન તમ, કળિમળ મત કર ચૂર ॥૩॥

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી વિનય સહિત વંદન કરે છે. ભક્તિ ધર્મ સુત શ્રીહરિ સહજાનંદ સુખરૂપ, ચિંતવી ચરણ નખચંદ છટા. તમારા સ્વરૂપનું નખથી શિખા સુધી સ્મરણ કરું છું. પ્રભુ સ્મરણ કેવું છે? સુખરૂપ છે. સર્વ કાર્યના આરંભમાં પ્રથમ પ્રભુનું સ્મરણ કરવું.. પ્રભુ સ્મરણ કરવાથી શું થાય છે? હરણ વિપત અણમાપ-તમામ વિપત્તિઓ... આધિ વ્યાધિ ને ઉપાધિ દૂર થાય છે.

પ્રભુ સ્મરણનો મોટો મહિમા છે.

આ કળિયુગમાં ચારે બાજુ તોફાની વાવાઝોડું ફૂંકાય છે, ફેન ફતૂર ને ફેશનના પવન લહેરાય છે, પંચવિષયના વિકારી વાયરા માનવીના મનને બહેકાવી રહ્યા છે, પરંતુ શાંતિથી હરિ સ્મરણ કરી આનંદમાં રહી ભજન ભાવમાં લીન રહેનારાને મોહ માયાનાં અંધારાં નષ્ટ પામે છે અને ત્રિવિધ તાપ દૂર થાય છે.

કોઈના ત્રિવિધ તાપ હર્યા ખરા? હા અનેક ભક્તજનનાં દુઃખ હર્યા છે. અખંડાનંદ સ્વામી જંગલમાં ચાલ્યા જાય છે. સામેથી ચાર વાઘ આવ્યા પંજો ઉચો કરી થાપ ઉગામી... સ્વામી થરથરી ગયા... સ્વામિનારાયણ... સ્વામિનારાયણ ભગવાનને યાદ કર્યા... ભગવાન મદદમાં આવી ગયા.. વાઘની બુદ્ધિ બદલાવી દીધી... મારવાને બદલે પગમાં આળોટવા લાગ્યા... ચાર પ્રદક્ષિણા કરી વાઘ જંગલમાં જતા રહ્યા... આ છે પ્રભુ સ્મરણનો પ્રતાપ...

ઝૂંડે ગજેન્દ્રનો પગ પકડ્યો ત્યારે, ગજેન્દ્રે પોકાર કર્યો પ્રભુ બચાવજો, પ્રભુ દોડતા આવ્યા અને ઝૂંડથી બચાવી લીધો.. પ્રભુ સ્મરણ કરતાં કરતાં મીરાંબાઈએ ઝેર પીધું તો પ્રભુએ અમૃત બનાવી દીધું... આ છે ભગવદ્ સ્મરણનો પ્રતાપ.

The God's name is The best thing in this word.

એકવાર શ્રીજી મહારાજ સંતો ભક્તોના સંઘ સાથે સુરત જઈ રહ્યા છે, રસ્તામાં મહીસાગર નદી પાસેના કારેલી ગામે સરોવર પાસે રાત્રી રહ્યા... અડધી રાત્રે એકદમ કડ્ડણ સ્વર સંભળાયો... હે સ્વામિનારાયણ.. બચાવો... આવો અંતરનાદ સાંભળતાં શ્રીજી મહારાજ સફાળા બેઠા થઈ ગયા... જોયું તો વાંકીયા ગામના મોકાખાયરની આંગળીએ ઠાકરીયો વીંછી કરડ્યો છે. તેની વેદનામાં ભક્ત રહે છે.

શ્રીજીમહારાજનું હૃદય દ્રવી ગયું... તત્કાળ ઘી અને ખાંડ મંગાવ્યાં. સાબુ, અફીણનું તેલ મંગાવ્યું, પીડાથી અકળાતા મોકાખાયરના માથા ઉપર હસ્તકમળ ફેરવતાં કહ્યું, “ ભક્તરાજ... ખાંડ અને ઘી પી જાઓ.. પ્રભુએ વીંછીના ડંખ ઉપર સાબુ, અફીણ અને તેલ ઘસીને ચોપડી દીધાં. શ્રીજી મહારાજે કહ્યું, “ ચિંતા ન કરો.. સારું થઈ જશે. થોડા સમય બાદ દરબારની પીડા શાંત થઈ ગઈ.

શ્રીજીમહારાજનો આવો નિઃસ્વાર્થ પ્રેમ જોઈ મોકાખાયરના દિલમાં ભગવાનનું સ્વરૂપ વસી ગયું, શારીરિક પીડા તો શાંત

થઈ પણ પ્રભુ સ્મરણ કરવાથી જન્મ મરણ લાખ ચોરાશીની જે પીડા... તે પીડા પણ ટળી ગઈ, આ છે પ્રભુ સ્મરણનો પ્રતાપ...

દયાળુ પ્રભુએ લાખો ભક્તજનનાં આંસુડાં લૂછ્યાં છે.

સ્વામિનારાયણ મહામંત્ર જન્મ મરણરૂપી મહારોગનો નાશ કરનારી સંજીવની ઔષધી છે, અમૃત છે, અમૃત પીવે તે અમર થાય તેમ પ્રભુનું નામામૃત છે તે અમૃત છે. સર્વ ક્રિયામાં જપતા રહો...

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી પ્રભુની પ્રાર્થના કરે છે.

આપો વાણી રસ ભરી, વિમળ મતિ અવિનાશ । ચરણ વંદી આદર કરું, પુરુષોત્તમપ્રકાશ ॥

“ હે પ્રભુ ! મને એવી અમૃતરસ ભરી વાણી આપો કે પેટ ભરીને તમારો મહિમા મુક્ત કંઠે ગાઈ શકું.

ચોપાઈ-રચુ ગ્રંથ પ્રગટ ગુણ જુક્તરે, કૃપા કરો હરિજન મુક્તરે

આ ગ્રંથ પ્રગટ પર જાણીરે, લેજ્યો પ્રગટ મહિમા ઉર આણીરે

આ ગ્રંથ સર્વોપરી છે... પરાત્પર પુરુષોત્તમ નારાયણના અપાર મહિમાયુક્ત છે.. મહિમા વિનાની ભક્તિ લૂખી ને શુષ્ક છે. ભાવ ભીની ભક્તિ કરવી.

આ શાસ્ત્રનો સ્વામિનારાયણ ભગવાન સાથે અખંડ સંબંધ છે.

પુરુષોત્તમ પરમ દયાળ, તે જ ભક્તિ ધર્મના બાળ, એ છે દિવ્ય સદા સાકાર, એના મહિમાનો કોઈ પાર નથી, વેદ જેને નેતિ નેતિ કહીને પોકારે છે, લખુ દિશ માત્ર તે વિચારી, કૃપા કરજો સંત સુખકારી.. અક્ષરધામના મુક્ત બનવા માટે અક્ષરધામના અધિપતિની પૂરેપૂરી ઓળખાણ હોવી જોઈએ, ભગવાનનો અચળ મહિમા સમજ્યા તો ભક્તની ભક્તિ જ ઉત્તરોત્તર વધતી જાય છે. અને જગતની તૃષ્ણા શમી જાય છે.

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી દિવ્ય અક્ષરધામનું વર્ણન કરે છે.

શ્રીગોલોક ધામ મોઝાર રે, અક્ષરધામ છે હરિનું સાર રે ।

કોટિ રવિ શશિ તડિત અનળ રે, તેમના તેજથી અતિ નિર્મળ રે ।

એ છે પરમ દિવ્ય અતિશ્વેત રે, સચ્ચિદાનંદ રૂપનિકેત રે ।

ગોલોક મધ્યે અક્ષરધામ છે, એક સૂર્યના પ્રકાશથી સમગ્ર બ્રહ્માંડ પ્રકાશિત છે, તેવા કરોડો સૂર્ય હોય... તો કેવો પ્રકાશ થાય... તેવા પ્રકાશે યુક્ત અક્ષરધામ છે, તે પ્રકાશ કેવો છે? શીતળ, શાંત અને શ્વેત પ્રકાશ છે. સચ્ચિદાનંદરૂપ છે. જેને બ્રહ્મપુર અમૃતધામ, પરમપદ, બ્રહ્મ અને ચિદાકાશ કહે છે, અનંત અને અપાર છે. ત્યાં સ્ત્રી, પુરુષ એવો કોઈ ભેદ નથી. આ જગતની અંદર અવસ્થા બદલાય, ગુણ બદલાય, જોગ બદલાય, સંજોગ બદલાય, વાતાવરણ બદલાય, સ્થિતિ પરિસ્થિતિ બદલાય પણ અક્ષરધામમાં કાંઈ પણ બદલાતું નથી. સદાય એકજ સ્થિતિ રહે છે.

યુગોના યુગ વીતિ જાય પણ અક્ષરધામમાં મુક્તોની સદાય દિવ્ય સુંદર સોળ વરસની ઉંમર રહે છે. આ જગતની અંદર સમય જતાં આંખમાં તેજ ઘટી જાય. કાનમાં હડતાલ પડી જાય, કમર બેવડી વળી જાય, શારીરિક શક્તિ ઘટી જાય, ને દુઃખ વધતાં જાય. અક્ષરધામમાં આવું કોઈ પણ દુઃખ નથી, સદાય સુખ સુખ અને સુખજ છે.

વેર-ઝેર, ઈર્ષ્યા અદેખાઈ, મોહ મમતા, કામ-કોપ-લોભ.. માયા આ બધું મૃત્યુલોકમાં છે. પણ અક્ષરધામમાં આવા દુર્ગુણો કાંઈ નથી. કુસંપ, કલેશ અને રોગ નથી. અખંડ અલૌકિક શાશ્વત સુખ છે.. વાસનાથી મુક્ત થવાય તો અક્ષરધામમાં જવાય.

અક્ષરધામમાં આનંદ આનંદ અને આનંદ જ છે.

ભગવાન સ્વતંત્ર અને સર્વાધાર છે. જળ તેજને આધારે છે. તેજ વાયુને આધારે છે, વાયુ આકાશને આધારે છે, આકાશ ભગવાનને આધારે છે, ભગવાન કોઈને આધારે નથી.. સદા સ્વતંત્ર છે. સર્વ શક્તિના પ્રેરક છે. સદાય કિશોર મૂર્તિ છે.

ભક્તવત્સલ મહાભયહારી રે એવા ધર્મકુંવર સુખકારી રે

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, પ્રભુ તમે ભક્તવત્સલ છો... ભક્ત ઉપર હેત કરો છો.. કેવું હેત કરો છો !! જેમ ગાય વાછરડા ઉપર હેત કરે છે તેવી રીતે વાત્સલ્ય હેત વરસાવો છો- ભક્ત પાસેથી કોઈ સ્વાર્થ નથી, કાંઈ જોઈતું નથી, ભગવાનને ભક્તો બહુજ વહાલા છે.

મેવાડનાં મીરાંબાઈ પ્રભુ વિયોગમાં ખૂબ રડ્યાં ત્યારે પ્રભુએ ‘મા’ની જેમ તેડીને પોતાના સ્વરૂપમાં સમાવી દીધાં, દેહ છતાં મીરાંબાઈ દ્વારિકાધીશમાં સમાઈ ગયાં. શ્રીજી મહારાજ ગુજરાત જવા તૈયા થયા ત્યારે લાડુબા અને જીવુબા રડે છે, શ્રીજી મહારાજે કહ્યું, “ તમે રડો નહિ, હું જલદી પાછો ગઢપુરમાં આવીશ, મને રાજી ખુશીથી રજા આપો... માતાના મનમાં બાળકની ચિંતા છે, તેમ ભગવાનને ભક્તની ચિંતા છે.

આખા-પીપળાના એક પરમ એકાંતિક ભક્ત હતા, પૂજા પાઠ, દેવ-દર્શન નિયમિત કરે, શ્રીજી મહારાજ રામનવમીનો ઉત્સવ વડતાલ કરવાના છે, ત્યાં જવા તૈયાર થયા, ત્યારે તેમનાં માતૃશ્રીએ કહ્યું, “ દીકરા.. ! ખેતરમાં લીલોછમ મોતી જેવો બાજરો પાકી ગયો છે, અને બાજુમાં ચોર ભરાડીનું ગામ છે, ખેતરની ચોકી કોણ કરશે.. માટે રોકાઈ જાય તો સારું. દીકરાએ કહ્યું, “ બાજરો આવતે વરસે પણ થશે.. પણ શ્રીજીમહારાજ અને સમૈયાનાં દર્શન નહિ થાય. આટલું કહેતાં વરતાલના માર્ગે ચાલતા થઈ ગયા, રસ્તામાં કીર્તન ગાતા ગાતા ચાલ્યા જાય છે..

પુરુષોત્તમ પ્રાણથી પ્યારા રે. . આવો અંતર્યામી. તમને નિમખ ન મેલું ન્યારા રે. . આવો અંતર્યામી.

તમે જીવનદોરી છો મારી રે. . આવો અંતર્યામી. હું તો અબળા દાસી તમારી રે. . આવો અંતર્યામી.

કહે મુક્તાનંદ રંગીલા રે. . આવો અંતર્યામી. રાખું ઉર પર છેલ છબીલા રે. . આવો અંતર્યામી.

ચોરને ખબર પડી ગઈ કે ભક્ત વડતાલ ગયા છે, ખેતરમાં ચોકીવાળા કોઈ નથી.. તેથી રાત્રે મોટા મોટા ચોફાળ લઈને ચૌદ ચોર ખેતરમાં આવ્યા... બાજરાનાં કણસલાં લણીને બે-બે મણ જેટલાં ભેગાં કરી.. મોટી મોટી ચૌદ ભારી કરી.. જ્યાં ઉપાડવા જાય ત્યાં મદદમાં ભગવાન આવી ગયા.. સિપાઈના વેશમાં ભગવાન ઘોડી ઉપર બેઠા છે.. જોરદાર હાકોટો માર્યો. કોણ છે? અમારા ખેતરમાં રેઢી વાડી દેખીને ચોરી કરવા આવ્યા છો. જોરદાર કોરડા ફટકાર્યા. કે, ચોર જાય ભાગ્યા. પાછું વાળીને જોયું નહિ...

સિપાઈ રક્ષણ કરવા આવી ગયા છે. ભાગો નહિતર માર્યા વગર મૂકશે નહિ. સવાર સુધી શ્રીજી મહારાજે ખેતર ફરતાં આંટા માર્યા. ભક્તની ‘મા’ને થયું, દીકરો વડતાલ ગયો છે, બાજરો કપાવીને ઘર ભેગો કરી દઉં. મજૂર લઈને વાડીએ આવ્યાં. તો બાજરાનાં ડૂંડાંના મોટા મોટા ચૌદ ભારા બાંધેલ પડ્યા છે, ડોશીમાને થયું. ભગવાને રક્ષા કરી લાગે છે. નહિતર બાજરો હાથમાં આવત નહિ. ગાંસડા ગાડામાં નાખીને ઘરે લઈ આવ્યાં...

થોડા દિવસ પછી દીકરો વડતાલથી ઘરે આવ્યો. તેની આગળ સવિસ્તર વાત કહી સંભળાવી... પછી ચૌદ ચોફાળને ધોઈ.. ગોદડાં બનાવ્યાં.. સંતો બ્રાહ્મણો અને ગરીબોને આપી દીધાં. ચોફાળનું દાન થવાથી ચોરની વૃત્તિ સારી થઈ ગઈ, ચોરી કરવાનું છોડીને સત્યના માર્ગે ચડી ગયા.. ભગવાન પોતાના ભક્તની રક્ષા કરે છે. સાથે ભક્તના માલ મિલકતની પણ રક્ષા કરે છે.

કેવા ભક્તની ભગવાન રક્ષા કરે છે ?

(૧) જીવ પ્રાણી માત્ર ઉપર દયાભાવ રાખી ભલુ ઈચ્છે અને પાપથી ડરે તેની ભગવાન રક્ષા કરે છે.

(૨) ભગવાનની નાની મોટી આજ્ઞાનું પૂર્ણ રીતે પાલન કરે તેની ભગવાન રક્ષા કરે છે.

(૩) સ્વચ્છ પવિત્ર મન હોય, ખોટા ઘાટ ન થતા હોય અને ધર્મ સહિત ભક્તિ કરે તેની ભગવાન રક્ષા કરે છે. શ્રીજી મહારાજ વચનામૃતમાં કહે છે. ભગવાનનો ખરેખરો ભક્ત હોય તો હું તે ભક્તનો પણ ભક્ત છું. હું તે ભક્તની ભક્તિ કરું છું. આપણે નિષ્કામ ભાવે ભગવાનની ભક્તિ કરશું તો ભગવાન આપણી રક્ષા કરશે.

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે પ્રથમઃ પ્રકારઃ ૧

દોહા – સુંદર મૂર્તિ શ્રીહરિ, લાવણ્યતાનું ધામ । દયાસુધા પૂરિત નયન, નટવર છબી ઘનશ્યામ ॥૧॥

શોભા કીરતિ ઉદારતા, અનંત ભુવનની આય । ઉમંગ ભરિ ઉદે થઈ, નવ નીરદ તનમાંય ॥૨॥

નવ રસ નવ મૂર્તિ ધરિ, આણિ અનુપમ હેત । સજલ જલદ શ્યામ તનુ, મન કર્મ કર્યું નિકેત ॥૩॥

ભગવાનનું સ્વરૂપ લાવણ્યતાનું ધામ છે, દયાના સાગર છે, અનંત ભુવનના નાથ છે, નવરસ, નવ પ્રકારની મૂર્તિઓ ધારી મન કર્મ વચને ભગવાનની સેવામાં રહે છે. શૃંગાર રસ શરીરમાં રહે છે. ભગવાનના નેણમાંથી કરૂણારસ વરસે છે.. રસ હાસ્યને અદ્ભૂત કાવે, હરે ચિત્ત હરિ હેતે બોલાવે.

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, “ હે પ્રભુ ! તમે સર્વના ચિત્તને તમારા સ્વરૂપમાં ખેંચનારા છો. લોહ ચુંબક લોઢાને ખેંચે તેમ તમે લોઢા જેવા પાપી જીવાત્માને તમારા સ્વરૂપમાં ખેંચો છો.. હેતેથી બોલાવો છો...

કાશીના રાજાને ત્યાં એક વ્યક્તિ સૈનિક તરીકે નોકરી કરતો હતો, સમય જતાં તે રાજાનો અંગરક્ષક બન્યો, એટલે રાજમહેલમાં છૂટ છાટથી ફરી શકે, યુવાન રાજકુંવરીનું રૂપ જોઈને મોહાંધ બની ગયો. રાજકુંવરી ચિત્તમાં ચોટી ગઈ, જમવાનું ભાવતું નથી ને ઊંઘ આવતી નથી, હવે શું કરવું... સૈનિકની પત્નીનું નામ કરૂણાબેન હતું.. તેણીએ પૂછ્યું, “ પતિદેવ તમે સદાય ઉદાસ દેખાવ છો ? બરાબર જમતા નથી. તમને શેની ચિંતા છે ? દેવી! વાત કહેવા જેવી નથી.. કહીશ તો તને દુઃખ લાગશે.. કરૂણાબેને કહ્યું, “ જે વાત હોય તે મને કહો.. હું બનતી કોશિશે તમારું દુઃખ દૂર કરીશ.... ”

અતિ આગ્રહ કર્યો ત્યારે સૈનિકે કહ્યું, “ મારી ઈચ્છા શક્ય બનશે કે કેમ તે મને ખબર પડતી નથી. મને રાજકુંવરી સાથે પરણવાની ઈચ્છા થાય છે... કરૂણાબેને કહ્યું, “ પતિ દેવ તમે ચિંતા ન કરો.. હું તે બાબત બરાબર ગોઠવી દઈશ.” કરૂણાબેન રાજ મહેલમાં ગયાં.. રાજમાતાનો જન્મદિવસ છે. રાજમાતા અતિ આનંદમાં સાહેલીયો સાથે બેઠાં છે.. કરૂણાબેન પગે લાગીને બેઠાં.. રાજમાતાએ કહ્યું, “ આજ મારો જન્મદિવસ છે. આપ જે માગો તે હું આપીશ... બોલો શું જોઈએ... કરૂણાબેને કહ્યું, “ જો રાજી થયાં હો તો તમારી રાજકુંવરીનાં લગ્ન મારા પતિ સાથે કરો.”

આવું સાંભળી રાજમાતા સ્તબ્ધ થઈ ગયાં... શું જવાબ આપવો... પછી વિચારીને સૈનિકને કહ્યું, તમારે છ મહિના સુધી જગતપાવની ગંગાજીના કાંઠે એકાંતમાં બેસીને આંખ બંધ કરીને ભગવાનને હૃદયમાં ધારીને પ્રભુના નામના જપ કરવાના છે. અમે તમને જમવાનું આપીએ તે જમવાનું.. બાકી કોઈની સાથે વાત કરવાની નહિ.. સતત પ્રભુ સ્મરણ કરશો ત્યાર પછી મારી કુંવરી સાથે તમારું સગપણ કરીશ.

સૈનિક જપ કરવા બેસી ગયો, ગામના માણસોને ખબર પડી કે એક યોગી મહાત્માજી ગંગાજીના કિનારે તપશ્ચર્યા કરે છે, તેથી મંદિરની જેમ માણસની અવરજવર થવા લાગી. સૈનિક રાજી થાય કે છ મહિના પછી મને રાજકુંવરી સાથે પરણવા મળશે, રાજાનો હું જમાઈરાજ થઈશ, એટલે મને નોકરી કરવી નહિ પડે, રહેવા માટે મને રાજા મોટો બંગલો આપશે.

ભગવાનને જમાડીને પ્રસાદરૂપ ભોજન સૈનિકને માટે દરરોજ મોકલાવે છે. પવિત્ર પ્રસાદ જમવાથી અંતર પવિત્ર થયું.. તેથી આનંદથી પ્રભુ સ્મરણ કરે છે, ધીરે ધીરે મનના વિચારો શાંત થયા, રાજકુંવરીનો મોહ ઘટવા લાગ્યો, હરિભજનમાં એવી લગની લાગી કે જમવાનું પણ ભૂલી જાય છે. રાત્રે સૂતાં સૂતાં પણ પ્રભુ સ્મરણ ચાલુ છે.

પ્રભુ નામ જપતા ગયા તો સૈનિકમાંથી સંત બની ગયા.

છ મહિના પૂરા થયા, રાજમાતા કુંવરીને લઈને આવ્યાં... સૈનિક હરિભજનમાં મસ્ત બની ગયા છે, આંખો ઊંચી કરી કોઈને જોતા નથી. યોગીરાજ... આંખ ખોલો... હું મારી કુંવરી લાવી છું.. તેની સાથે લગ્ન કરો.

યોગીરાજે કહ્યું, તમારી કુંવરીને હું શું કરું ! મને પરમાત્માના આનંદનો ખજાનો મળી ગયો છે. હવે મારે કાંઈ જોઈતું નથી, મારાં પ્રભુ સાથે લગ્ન થઈ ગયાં છે.

મેં તો સગપણ કીધું રે કે શામળીયા સાથે; મોહનનું મહેણું રે કે લીધું છે માથે.

એમ કહી જંગલમાં ચાલતા થઈ ગયા, પ્રભુ ભક્તિ કરી જીવન સફળ કર્યું, આ છે પ્રભુના નામ જપનો પ્રતાપ, પ્રભુના નામનું અખંડ સ્મરણ કરવાથી સાધારણ નજીવાત્મા પણ ઉચ્ચ સ્થિતિને પામી જાય છે.

આપણને સ્વામિનારાયણ નામ જેવો મહામંત્ર મળ્યો છે એ જેવો બીજો કોઈ મંત્ર નથી, સ્વયં શ્રીમુખે જો કોઈ નામનું પ્રકાશન કર્યું હોય તો તે મંત્ર છે. સ્વામિનારાયણ... શ્રુતિ સ્મૃતિનો સાર સ્વામિનારાયણ મહામંત્રમાં સમાઈ જાય છે.

જન્મ જન્માંતરનાં પુણ્ય ભેગાં થાય ત્યારે આવાં શાસ્ત્રો વાંચવાનો સાંભળવાનો લ્હાવો મળે છે. નિષ્કુળાનંદ સ્વામીના મુખેથી ગવાયેલી આ કથા છે.

રસવિષે અસુર રહ્યા મોઈ રે, હરિનાં દિવ્ય ચરિત્રને જોઈ રે । એમ રસને અમિત અલંકાર રે, ધર્યા નિજ ઈચ્છાએ અપાર રે ॥૭૧

રસ અલંકાર તે વિનાય રે, હરિનું રમણીય રૂપ સદાય રે ।

રસ વિષે અસુર રહ્યા મોઈ, હરિના દિવ્ય ચરિત્રને, જોઈ નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, પ્રભુ.. તમારું સ્વરૂપ એટલું બધું સુંદર અને મધુર છે કે, દેવી જીવાત્માને તમારા સ્વરૂપમાં મોહ થાય એ સ્વાભાવિક છે, પણ આસુરી જીવાત્માને પણ તમને જોઈને મોહ થાય છે.

નીલકંઠવર્ણી વનવિચરણ કરતા કરતા જગન્નાથપુરીમાં આવ્યા.. ત્યાં અનેક અસુરો ધર્મના બહાને પાપ કરે, છળકપટ કરે... પ્રભુ એક બાવા પાસે આવ્યા... તે બાવાની ખૂબ સેવા કરે, પગ દાબે, ફળફૂલ લઈ આવે, દોડી દોડીને સેવા કરે.. કાલી કાલી ભાષા બોલે, પ્રભુની નાની કોમળ બાર તેર વરસની ઉંમર છે.. રમણીય રૂપને જોઈ બધા મોહિત થઈ ગયા.

પછી પ્રભુ બીજા બાવા પાસે ગયા... ત્યાં પણ ખૂબ ભાવથી સેવા કરે.. ઓલ્યા બાવાને ખીજ ચડી, મારો અભાવ ભરાવી મારા સેવકને પડાવી લીધો, આઠ દિવસ તેની પાસે રહ્યા, પછી ત્રીજા બાવા પાસે ગયા ખૂબ સેવા કરે, આવી રીતે તાણ ખેંચ થઈ, અરસપરસ મોહ પમાડીને પછી એવા ઝઘડાવ્યા કે સામ સામે મારામારી થઈ, તેમાં દશ હજાર અસુરોનો નાશ થયો.. પ્રભુ ત્યાં દશ મહિના રહ્યા.. ભૂમિનો ભાર ઉતારી અવતારકાર્ય સિધ્ધ કર્યું..

ભગવાનના સ્વરૂપમાં ભલભલા મોહ પામી જાય છે, જગતમાં જે મોહ છે, તેને માયા, મમતા અને વાસના કહેવાય, મોહનો ક્ષય થાય ત્યારે મોક્ષ થાય છે. ભગવાનમાં મોહ હોય તેને ભક્તિ કહેવાય છે.

The God is Almighty. ભગવાન સર્વ શક્તિમાન છે.

દિવ્ય અમાયિક અભિરામ, હરિનું રૂપ સદા છબીધામ, કરે ગ્રહણ જ્યારે કિરતાર, શોભા પામે રસને અલંકાર, પ્રભુ વસ્ત્ર અલંકારને ધારણ કરે ત્યારેજ શોભે છે એમ નથી. પ્રભુ અલૌકિક શોભાના ધામ છે. આત્મારામ ને પૂરણકામ છે. હરિના હસતા સ્વરૂપને જોઈ, રહ્યા સુર મુનિ મન મોઈ, કરણે કુંડળ મકરાકાર, મહાતેજ તણો અંબાર... વસ્યા... રવિ શશિ ગગન મોઝાર.. પ્રભુ શોભાના ધામ છે. શોભાના સાગર છે.

સર્વ સુખમય મૂર્તિ જાણિ, મહામુક્ત ધારે ઉર આણિ... અક્ષરધામના મુક્તાત્માઓ પ્રભુને હૃદયમાં ધારીને ધ્યાન કરે છે. આંખમાં રાખવા જેવા ભગવાન છે. જેની દિવ્ય દષ્ટિ થાય તેને આંખ બંધ કરે ત્યારેજ ભગવાન દેખાય એવું નથી, એ ઉઘાડી આંખે પણ ભગવાનનાં દર્શન કરે છે. કેટલાક જ્ઞાનીને આંખ બંધ કર્યા પછી પરમાત્મા દેખાય પણ આંખ ઉઘાડે ત્યારે જગત દેખાય. એનું જ્ઞાન કાયું છે, જ્ઞાન જેણે પચાવ્યું છે તેને માટે જગત છે જ નહિ.

શરીરની સ્વચ્છતા માટે સ્નાન કરો મનની સ્વચ્છતા માટે ધ્યાન કરો.

સત્સંગછે તે માનસરોવર છે. વગર આમંત્રણે તમામ તીર્થો તમામ પવિત્ર સરોવર, આ સત્સંગમાં ઊભાં છે.

જોઈ રૂપછટા સુખદાઈ રે, રમા રાધા કરે સેવકાઈ રે ।

તજી ચંચળતા રમા પ્યારી રે, સેવે સ્થિર થઈ સુકુમારી રે।।૧૫।।

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, “ લક્ષ્મીજી ધનનાં અધિષ્ઠાતા દેવી છે. રાધાજી ભક્તિમાર્ગનાં અધિષ્ઠાતા દેવી છે, તજી ચંચળતા રમા પ્યારી સેવે સ્થિર થઈને સુકુમારી તેઓ પણ ચંચળતા તથા રૂપનું અભિમાન છોડી અખંડ ભગવાનની સેવામાં સ્થિર થઈને રહે છે. ભગવાનને કોઈ દિવસ એકલા રહેવું ગમતું નથી. ભગવાન કાયમ પોતાની સાથે ભક્તો અને મુક્તોને રાખે છે. અક્ષરધામમાં ભગવાન કાયમ મુક્તોની સાથે રહે છે. સ્વામી કહે છે.

શું હું વર્ણવું રસના એક રે, અલ્પ બુદ્ધિ વિચાર વિવેક રે ।

“ હે પ્રભુ !... અનંતકોટિ બ્રહ્માંડના રાજાધિરાજ એવા પૂર્ણ પુરુષોત્તમ સ્વામિનારાયણ ભગવાનની અલ્પબુદ્ધિ એવો હું શું મહિમા વર્ણવી શકું.. ! જેના મહિમાના પારને શેષ, શારદા, નારદ, શુક સનકાદિક નિત્ય ગાય છે... છતાં પણ પાર પામતા નથી.. પ્રભુ તમે કરૂણાના સાગર છો... તમારાં નેત્રોમાં કરૂણા ભરી છે, કોઈ પણ સ્વાર્થ ભર્યો નથી. આખું જગત ભગવાનને બ્રહ્મરૂપ ભાસે છે. બ્રહ્માકાર દષ્ટિ છે. ભગવાન કરૂણામય નેત્રથી જેને જુએ છે, તેની બુદ્ધિમાં જ્ઞાન ભક્તિ અને વૈરાગ્ય સ્ફૂરે છે.

પ્રભુની આંખમાં આંખ મેળવીને જ્ય કરશો તો તમારા ચિત્તને પ્રભુ કરૂણારસથી ભરી દેશે.

મોટું સરોવર હોય અંદર પાણી ન હોય તો તેનાથી કોઈને ફાયદો થતો નથી, ફૂલ સરસ હોય, તાજુ હોય પણ અંદર સુગંધ ન હોય તો શું કામનાં... ! ખાલી દેખાવ પૂરતાં... સૂનું હૃદય પ્લાસ્ટિકનાં ફૂલ જેવું છે, કથા કીર્તન સાંભળતાં આનંદ ન આવે, પ્રભુ ભક્તિમાં હૃદય ગદ્ગદિત ન થાય, અંતરમાં ઉત્સાહ ન જાગે એવી પ્રેમ વિનાની ભક્તિ લૂખી છે. લૂખી ભક્તિથી કાંઈ વળશે નહિ.. માટે ભાવભીની ભક્તિ કરો. ભાવ છે ત્યાં ભગવાન વગર આમંત્રણે પધારે છે.

કારીયાણી અને ગઢપુર વચ્ચે રામપુર નામનું ગામ છે. તે ગામમાં એક કમળશી નામના એકાંતિક વણિક ભક્ત રહેતા હતા. નિત્ય સંતસમાગમ કરે, કથા વાર્તા સાંભળતા ખૂબ શ્રદ્ધાવાન હતા. તેમનાં પત્ની જીવીબાઈ ભાવિક અને ભોળા સ્વભાવનાં ભલાં ભક્ત હતાં. ભક્તજનને ઘરે ભગવાન પધારે છે, મારે ઘરે ભગવાન ક્યારે પધારશે. શબરીબાઈની જેમ દરરોજ વાટ જુવે... ભક્તના મનોરથ પૂરવા પ્રભુ ઓચિંતા જીવીબાઈને ઘેર પધાર્યા... શ્રીજીમહારાજે ફળીયામાંથી સાદ કર્યો... જીવીબાઈ... જય સ્વામિનારાયણ... શું કરો છો? કમળશીભાઈ છે કે નહિ !!... જીવીબાઈએ કહ્યું, “જય સ્વામિનારાયણ.. પધારો... પધારો... મીઠો આવકાર આપ્યો... તમારા ભક્ત ઘરમાં નથી બહાર ગયા છે.

શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, “ તમે રસોડામાં શું કરો છો?... મહારાજ હું બાજરાના રોટલા બનાવું છું... શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, “ ફૂલ્યા વગરના ઘાટ વગરના રોટલા જમવાની મજા ન આવે... લાવો અમે રોટલા કરતાં શીખવાડીયે. આમ કહી કથરોટમાં લોટ લઈ અંદર પાણી રેડી મજબુત હાથે શ્રીજીમહારાજે કઠણ લોટ બાંધ્યો, પછી થોડો થોડો પાણીવાળો હાથ કરી લોટના પીંડાને મસળી... જીવીબાઈને કહ્યું, “ આમ સાત વખત પાણી લઈ થોડું થોડું પાણી સાત વખત લોટના પીંડામાં છંટકાવતું જવાય તો જ રોટલો મીઠો થાય ને જમવા જેવો બને....

પછી શ્રીજીમહારાજે લોટનો ગોળો બનાવી પાતળો રોટલો ધીમા ધીમા તાપે શેક્યો... રોટલો બરાબર વાળવા જેવો થયો પછી ઊંધો વાળ્યો, ધીમા ધીમા તાપે રોટલો બરાબર ચડાવ્યો.. તેથી રોટલો ફૂલીને દડા જેવો થયો. રોટલામાં એક પણ કાળો ડાઘ થયો નહિ... જીવીબાઈ આવી રીતે રોટલા થાય....

પછી શ્રીજીમહારાજ ગામના દરબારને ત્યાં પધાર્યા... થોડીવાર પછી કમળશીભાઈ ઘેર આવ્યા એટલે જીવીબાઈએ વાત કરી કે આપણા ઘરે શ્રીજીમહારાજ પધાર્યા હતા, અને રોટલા કેમ બનાવવા તે મને શીખવી ગયા છે, કમળશીભાઈ રાજી રાજી થઈ ગયા... આપણાં ધન્ય ભાગ્ય કે પ્રભુ સામે પગલે આપણા ઘરે પધાર્યા... તું તો વિશેષ ભાગ્યશાળી કે તને રોટલા બનાવતાં શીખવી ગયા... આવાં દર્શન જંગલના યોગીને પણ થતાં નથી...

ચાલે સુંદર ગજગતી ચાલ રે, લાજે નિરખીને રાજ મરાલ રે ।

કર લટકાં જોઈને જન રે, પામે આનંદ સ્થિર થાય મન રે ॥૧૮॥

પ્રભુની ચાલ કેવી છે ? ગજગતિ ચાલ છે.. હાથી કેવો બહાદુરીથી ચાલે તેમ પ્રભુ બહાદુરીથી ચાલે છે, તેને જોઈને માનસરોવરના હંસો લજજા પામી જાય છે. પૂર્ણાનંદ સ્વામી શ્રીજીમહારાજની ચટકતી ચાલ જોઈને સાધુ થયા હતા. બ્રહ્માનંદ સ્વામી કહે છે. ચતુરવરની ચાલમાં મારું મનડું લોભાણું...

મનડું લોભાણું હેલી મનડું લોભાણું, ચતુરવરની ચાલમાં મારું મનડું લોભાણું .

સંગે રંગે ચાખડી ચાલે ગજગતિ ચાલ, છેલ છબીલા શ્યામને, જોતા થઈ નિહાલ. . . . મનડું .

મોહનજીની મૂરતિ પલ એક ન મેલું, બ્રહ્માનંદના સ્વામીએ કીધી રંગની રેલું. . . . મનડું .

લાડુદાનજીને મોટા મોટા રજવાડા તરફથી એક મોટી ફાઈલ થાય એટલા એવાઈ પ્રાપ્ત થયા હતા, દશદશ શેર ઘરેણાં પહેરતા. જેને માટે ખીમબાઈને સેજબાઈ જેવી દેવ કન્યાઓ.. પ્રતિજ્ઞા લઈ બેઠી હતી કે વરું તો લાડુદાનને વરું નહિ તો જીભ કચડીને મરું... આવી ટેક લઈને બેઠી હતી, એવા સમ્રાટ લાડુદાન ગઢવીએ જ્યારે ભગવાન સ્વામિનારાયણના સ્વરૂપનો મહિમા સમજાયો, ત્યારે આ લોકની પૂજા પ્રતિષ્ઠા તમામ વસ્તુઓ તણખલાની જેમ ઉડાડી દીધી અને મહિમાએ સહિત સમગ્ર જીવન પ્રભુના ચરણમાં સમર્પિત કરી દીધું...

સદા પ્રસન્ન પ્રપન્ન પ્રતિપાળ રે, કરે ચરિત્ર દીનદયાળ રે ॥૧૯॥

વા'લો અક્ષરધામના ધામી રે, અસંખ્ય મુક્તતણા એક સ્વામી રે ।

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે... હે પ્રભુ ! તમે સદાય પ્રસન્ન રહો છો.. સંતો ભક્તોને બાથમાં ભીડીને મળો છો, છાતીમાં ચરણાવિંદ આપો છો. વધારે રાજી થાવ છો ત્યારે હે પ્રભુ, પ્રસાદીનો થાળ આપો છો.. પ્રભુ આનંદ સ્વરૂપ છે.. ભક્તજનોને આનંદ આપે છે.. ભગવાનમાં આનંદ વધતો જાય ત્યારે કથા કીર્તનમાં, રાસ રમવામાં આનંદ આવે, પૂજાપાઠ કરવામાં, સત્સંગ સમૈયામાં મજા આવે.. તો અક્ષરધામના સુખનો અનુભવ અહીંયાં બેઠા બેઠા થાય છે.. પ્રભુ સદા સ્વતંત્ર, સર્વોપરી અને સુખના સદન છે.

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે

દ્વિતીયઃ પ્રકારઃ ॥ ૨ ॥

દોહા - શોભા સાગર સુખ સદન, રમા રમણ ઘનશ્યામ ।

કંદર્પ દર્પ વિમોચન, પરમપુરુષ અભિરામ ॥૧॥

રાજત મસ્તક દિવ્ય અતિ, કિરીટ મુગટ કમનીય । અતિ ચતુરાઈએ જુક્ત છે, શોભા સરસ બનીય ।૨ ।

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, “ હે પ્રભુ તમે અતિ ચતુરાઈ જુક્ત છો... અને વિનયવાન છો. પ્રભુ સિંહાસનમાં બેઠા હોય અને રાજા આવે અથવા કોઈ મહાન સંતો આવે તો તેને સભામાં આગળ બેસાડે, કોઈ પ્રેમી ભક્ત ભેટ લઈને આવે તો ઢોલીયાપરથી ઊભા થઈ સામે ચાલીને પ્રેમથી હસતા હસતા ભેટ સ્વીકારે.

મહામુક્તરાજ દિવબંદરના પ્રેમબાઈને શ્રીજીમહારાજ બિરદાવતા કહે છે.. આટલાં વર્ષ થયાં ઘણાય ભક્તો લાખો રૂપિયાના વસ્ત્રાલંકારો અમારા માટે લાવ્યા છે પણ આવી રીતે સામે જઈને અમે કોઈ દિવસ લીધા નથી.

સ્વામી પ્રભુની શોભાનું વર્ણન કરે છે... મસ્તક પર અતિ રમણીય મુગટ શોભે છે. અનેક પ્રકારના કૌસ્તુભમણિ, સ્ફટિકમણિ, ઈદ્રનીલ, મરકતમણિ, પન્ના પિરોજા, પોખરાજ જેવા અનેક મણિથી યુક્ત મુગટ પહેરી મુક્તોની સાથે અક્ષરધામમાં બિરાજે છે.

કર્યું કેસર તિલક ભાલ રે, વચ્ચે કુંકુમ ચંદ્રક લાલ રે ।

શોભે અધર અરુણ પ્રવાલ રે, મૃગમદની ટીબકડી છે ગાલ રે ॥૬॥

શ્રીજીમહારાજના વિશાળ ભાલમાં કેશર ચંદન યુક્ત તિલક મધ્યે કુંકુમનો ચાંદલો શોભે છે, લાલ પરવાળા જેવો અધરોષ શોભે છે. જમણા ગાલમાં ટીબકડી જોઈને ભલભલાનાં ચિત્ત ચોટી જાય છે. તેમાં હેતે કરીને જોડાઈ જાય છે ત્યારે અતિ સુખ આવે છે.

લાખો કરોડો વર્ષ પર્યંત મટકું મારવાને સમર્થ થતાં નથી. અલૌકિક સુખમાં ગરકાવ થઈ જાય છે... પ્રભુનું સ્મરણ કરવાથી માયા સામે લડવાની શક્તિ આવશે.

ગઢપુરમાં અક્ષરઓરડીની ઓસરીમાં શ્રીજીમહારાજ વિરાજમાન હતા. પોતાના મુખારવિંદની આગળ મુનિ તથા દેશ દેશના હરિભક્તની સભા ભરાઈને બેઠી હતી, શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, “ ભગવાનનું અક્ષરધામ છે તેની આગળ બીજા દેવતાના લોક છે, તેને મોક્ષધર્મને વિષે નરકતુલ્ય કહ્યા છે... છાણના કીડા છાણમાં જ માલ માને છે, પરંતુ જગત સંબંધી વિષય સુખ તો કેવળ દુઃખરૂપ છે.

રેતી પીલવાથી તેલ મળે નહિ ભોગ ભોગવવાથી સુખ મળે નહિ

ગામ રોજકાનો પુરુષોત્તમ ખાખદાસ કરીને બ્રાહ્મણ હતો, ચાલો ચાલ સત્સંગ કરે, પણ ભગવાનમાં પરિપક્વ નિષ્ઠા નહિ, યુવાનીના કેફમાં છલકાતો ફરે કે હું કેવો શ્રીમંતનો દીકરો છું, મને કોઈની પરવા નથી. વધારે સુખ માણસને પાપ માર્ગે ખેંચી જાય છે. પછી તેને સત્ય અસત્યનું કાંઈ ભાન રહેતું નથી. જગત સંબંધી પંચવિષયનું સુખ તેને બહુ સારું લાગે છે. ઝગમગતું લાગે છે, પણ ધ્યાન રાખજ્યો... સત્યમય જીવન નીકળી જતાં બધો ચળકાટ જતો રહેશે.

ખાખદાસનું સગપણ કર્યું, પત્નીને દાગીના પહેરાવ્યા, લગ્નની તૈયારી થાય છે. ત્યાં ઓચિતો યુવાન બીમાર થઈ ગયો.. હવે શું કરવું..? અંતરમાં તીખી વાસના રમે છે. ત્રણે અવસ્થામાં સ્ત્રીજ દેખાય છે. સ્ત્રી સંબંધી વાસના ભલભલાને ઉથલાવી નાખે છે. તેની મગજ શક્તિ કામ કરતી નથી, જલદી પરણી જાઉં તો મારી ઈચ્છા પૂરી થાય... સગા સંબંધી કુશળતા પૂછવા આવે ત્યારે ખાટલામાં સૂતાં સૂતાં ખાખદાસ બોલ્યા કરે મારા રૂપિયા ગયા અને ફેરા ફરવા ન મળ્યા... બકવાસ કર્યા કરે. ખૂબ દવા કરી પણ બીમારી ઘટવાને બદલે વધી ગઈ,.. કામી પુરુષની શક્તિ ક્ષીણ થઈ જાય છે... રાડો પાડે છે..હવે હું શું કરું?..

ખાખદાસના મિત્ર શિવશંકર મળવા આવ્યા... પૂછ્યું મિત્ર કેમ છો?... ખાખદાસે કહ્યું, “ પૈસા ગયાને ફેરા ફરવા ન મળ્યા.. ” મિત્રને થયું મરવાની તૈયારી છે, છતાં ભગવાનનું નામ લેતો નથી, ને જીવ જતો નથી, બકવાસ કર્યા કરે છે.. માયાએ ઘેરી લીધો છે. ઉપાય કરવો પડશે.. મિત્ર શિવશંકરે કહ્યું, “ ખાખદાસ હું તમારા સસરાના ગામમાંથી આવું છું, તમારાં જેની સાથે લગ્ન કરવાનાં હતાં તે સ્ત્રીનું મૃત્યુ થઈ ગયું છે... હેં... શું કહે છે !!... મારી પત્ની મરી ગઈ... હા... હા... મરી ગઈ છે. અંતરમાં ધ્રુજારી ઉઠી.. ઓ... હો... હો..મારી પત્ની મરી ગઈ... આટલું કહેતાં પ્રાણ નીકળી ગયા... સ્ત્રીમાં વાસના રહેવાથી ભૂત થયો...

વાસના વધારતો ગયો, મરીને ભૂત થયો.

સમજવા જેવી કથા છે, “ નિર્વાસનિક થયા સિવાય અક્ષરધામની પ્રાપ્તિ થતી નથી. પોતામાં રહેલા દોષને નિર્મૂળ કરો.. શુદ્ધ થવું જોઈએ. નાનું સરખું એક કાણું મોટા વહાણને ડુબાડે છે, તેમ વાસના, મમતા અને મોહ માણસને ડુબાડે છે.

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે... ભગવાનનું ધ્યાન સ્મરણ કરવાથી કારણ શરીરમાં રહેલી વાસના બળી જાય છે... પ્રભુનાં કમળની પાંખડી જેવાં અણીયાળાં નેત્રો છે તે ચિત્તને ચોરે છે.. નેણે વરસે અમૃત અવિનાશ, કરે પાન નિત્ય નિજદાસ, નીરખી નેણાં તૃપ્ત ન થાય, તેમને કલ્પ પલક સમ જાય...

મૂર્તિને વિષે પ્રગટ પ્રત્યક્ષ ભાવ લાવી નીરખી નીરખીને દર્શન કરે છે તેનાં આંખનાં પાપ ધોવાઈ જાય છે. ભગવાને ચંદનના વાઘા પહેર્યા છે, તેનાં દર્શન કરી ભગવાનને હૃદયમાં ઉતારો...

તેણે ચરચ્યાં છે સર્વ અંગ રે, નિરખિ લાજે કોટિ અંગ રે ।

એવી શોભાને ધરતા શ્યામ રે, પુરુષોત્તમ પૂરણકામ રે ॥૧૦॥

પ્રભુના હસ્તકમળમાં સોનાનાં કડાં, પોંચી, વીંટી ધારણ કરેલ છે. પ્રભુના અંગોઅંગની શોભા જોતાં કરોડો કામદેવ મૂર્છિત થઈ જાય છે. એવી શોભાએ યુક્ત શ્રી હરિ છે... પ્રભુએ અંગોઅંગમાં ફૂલના શણગાર ધારણ કર્યા છે... ધ્યાન કરો... ચંપા, ચમેલી, મોગરા-ગુલાબ, ગુલદાવદી, સેવતી જેવાં અનેક સુગંધી પુષ્પથી ગરકાવ છે.. જ્ઞાન કરતાં ધ્યાન શ્રેષ્ઠ છે. ધ્યાન કરવાથી માયામાંથી જલદી છૂટાય છે.

ઝાડને પાણીની જરૂર છે, શરીરને ખોરાકની જરૂર છે. જીવાત્માને ભગવાનના ધ્યાનની જરૂર છે. પાણી વિના ઝાડ સુકાઈ જાય, અન્ન વિના શરીર સૂકાઈ જાય તેમ જપ અને હરિધ્યાન વિના જીવાત્મા ભક્તિમાં મોળો પડી જાય છે.

પંચાણાના પહેલા વચનામૃતમાં શ્રીજીમહારાજ કહે છે, જેમ આ મશાલ બળે છે, તે મશાલને સમીપે જેવો પ્રકાશ છે, તેવો થોડેક છેટે નથી, તેથી ઘણે છેટે મૂળગો નથી, તેમ બીજે ઠેકાણે તો કિંચિત સુખ છે, સંપૂર્ણ સુખ તો ભગવાનની સમીપમાં છે.

જેતલું ભગવાનથી છેટે થવાય છે તેટલી સુખમાં ન્યૂનતા છે.

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે. એક વાત અવશ્ય સમજવી પડશે કે, જેને ભગવાન ભજવા હોય, જીવનું કલ્યાણ કરવું હોય તેને

જીવનમાંથી આળસ અને ઊંઘને ઓછાં કરવાં જ જોઈએ.. ઊંઘ ને આળસ ભજનમાં વિખરૂપ છે, અનેક જન્મ સુધી જ્યારે મહેનત કરે ત્યારે આ કામ થાય એવું છે, એવું મહાન ભક્તિનું કામ લઈને આપણે બેઠા છીએ એમાં ગાફલાઈ રાખીએ તો કેમ મેળ થાય. !!

ગ્રહિ કર વર વેણુ મુરારી રે, ધરી અધર મધુર સ્વર કારી રે ॥૧૬

કરે મધુરે મધુરે સ્વર ગાન રે, સુણી શ્રવણ છુટ્યાં મુનિ ધ્યાન રે ।

કર વેણુ ધરી મુરારી, અધર મધુર સ્વરકારી, પૂર્ણિમાનો પૂર્ણચંદ્ર આકાશમાં સોળે કળાએ ખીલી રહ્યો છે, યમુનાજી વહી રહ્યાં છે. ભગવાન કૃષ્ણચંદ્ર લલિત ત્રિભંગી થયા, પગની આંટીવાળી વેણુ અધરાર્પિત કરી, કોમળ આંગળીયું વડે વેણુના છિદ્રો પૂર્યાં, વૃંદાવનમાં વેણુ વગાડી.. ત્યાં તુરંત વેદો ઉચ્ચાર કરતા સ્થિર થઈ ગયા, બ્રહ્માને વિસ્મય થયો... જમુનાનાં નીર સ્થંભી ગયાં... ધનુ તૃણ ભૂલી ગઈ અને કાન સરવા કરી વેણુનાદ સાંભળવા લાગી... છ રાગ ને બત્રીસ રાગશિઓ તાલ સાથે તાલ મીલાવી મધુર સ્વરે ગાવા લાગી..

ઋષિ મુનિઓની સમાધિ છૂટી ગઈ, મધુર સ્વરે કરે ગાન છૂટ્યાં મહા મુનિનાં ધ્યાન.. એમ વેણુમાં ગાય વિહારી, સુખ આપે છે શ્રી ગિરધારી. એમ ગોપ-ગોપીનાથ, શ્રી દામાદિ સખા છે સાથ....

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે તૃતીયઃ

પ્રકારઃ ॥ ૩ ॥

દોહા - ચક્ર સુદરશન આદિ જે, આયુધ મૂર્તિમાન । દિવ્ય દેહે સેવે સદા, પ્રભુપદ પરમ સુજાન ॥૧॥

નંદ સુનંદ શ્રીદામવર, શકભાનુ શશિભાન । એ આદિક અસંખ્ય ગણ, રૂપ ગુણ શીલવાન ॥૨॥

સેવત પ્રભુપદ પ્રીત કરી, પાર્ષદ પરમ પ્રવિર ।

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી ભગવાનનો મહિમા ગાય છે. શંખ, ચક્ર, ગદા અને પદ્મ, મૂર્તિમાન આયુધ ભગવાનના હાથમાં છે. પદ્મમાંથી પૃથ્વી પ્રગટ કરી, શંખમાંથી જળ પ્રગટ કર્યું, ચક્રમાંથી તેજ પ્રગટ કર્યું અને ગદામાંથી વાયુ પ્રગટ કર્યો છે. આવા પરમાત્માને નંદ સુનંદ શ્રી દામવર શકભાનુ, શશિભાન વિગેરે અસંખ્ય પાર્ષદો દિવ્ય દેહે પ્રભુ પદને નિત્ય સેવે છે... કોઈ પત્ર સોનાના અક્ષરથી લખાયેલો હોય છતાં પણ એડ્રેસ વિના ક્યાંય પહોંચતો નથી.

ભગવદ્ મહિમા અક્ષરધામમાં જ્વાનું પાકું સરનામું છે.

જેમ કોઈ ઝૂંપડાને બદલે પચાસ લાખનો બંગલો આપે તો ઝૂંપડાને છોડતાં વાર લાગે નહિ, સાઈકલને બદલે મર્સીડીઝ ગાડી આપે તો સાયકલ છોડતાં વાર લાગે નહિ, તેમ ભગવાનના અક્ષરધામના સુખમાં દષ્ટિ પહોંચે મહિમા સમજાય તો આપો આપ જગતસુખમાંથી વૃત્તિ પાછી વળી જાય. મહિમા સહિત ભક્તિ કરે, ત્યારે ભગવાનમાં ગાઢ પ્રીતિ થાય છે.

રાજકોટમાં શેઠ શિવલાલ પરમ એકાંતિક ભક્ત હતા, ખરા ખંતથી ગાય, બ્રાહ્મણ, ગરીબ અને સંતોની સેવા કરતા, ગામમાં અગ્રેસર હોવાથી કથા વાર્તાનો લાભ બરાબર લઈ શકતા નહિ, ઘણી મોટી જવાબદારી હતી, મંદિરનો વહીવટ ચલાવામાં પણ કુશળ હતા, કથા, કીર્તન અને સંત સમાગમ વિના માણસમાં ઘણી ખોટ ખામી રહી જાય છે. સાચી સમજણ આવતી નથી. તુલસીદાસજી કહે છે

અહુત કાલ કરત સત્સંગા, તખ હોત સંશયકા ભંગા

ઘણા લાંબા સમય સુધી મહાપુરુષનો સમાગમ કરે ત્યારે મુમુક્ષુ નિર્દોષ થઈ મોક્ષ મેળવવાને યોગ્ય બને છે... વ્યવહારમાં રચ્યા પચ્યા રહેવાથી મોક્ષ માર્ગની સફળતા મેળવવામાં મોટે ભાગે પાછળ રહી જાય છે.

શિવલાલભાઈ રાજકોટ મંદિરમાં દર્શન કરવા આવ્યા.. સ્વામી રૂગનાથચરણજીએ કહ્યું, “ ભક્તરાજ !.. શ્રીજીમહારાજે તમોને સારી બુદ્ધિ... માન મોટપ અને પુષ્કળ સુખ સંપત્તિ આપી છે. જીવનભર તમે ઘણાં મોટાં કાર્ય કરી... ભારે યશ, આબરૂ અને મોટાઈ મેળવી છે, તે ઠીક છે... એથી મોક્ષ મેળવી શકાશે નહિ... હવે ધીરે ધીરે પ્રવૃત્તિ છોડી દો અને સંત સમાગમ કરો.. સત્શાસ્ત્રોનું વાંચન અને મનન કરો, સવાર સાંજ મંદિરે આવી ભજન ભક્તિ અને કથાવાર્તાનો લાભ લ્યો.. ભલે સ્વામી ! તમે જેમ કહેશો તેમ કરીશ.

છ મહિના સુધી નિત્ય સંતસમાગમ કર્યો.. હૃદય ભક્તિથી રંગાઈ ગયું. સમય જતાં શિવલાલભાઈ બીમાર થયા, સ્વામી કુશળતા પૂછવા આવ્યા. ત્યારે શિવલાલભાઈ બે હાથ જોડી બોલ્યા, “ સ્વામી, મંદિરના વ્યવહાર કરતાં કોઈ સાધુ કે સત્સંગનો અપરાધ થયો હોય તો માફ કરજો. તમે મને સાચી સમજણ આપી છે, તમારો સમાગમ કર્યો છે, તેથી હું અલૌકિક સુખ શાંતિ અનુભવી રહ્યો છું.. મને હવે આ જગતની અંદર કોઈ મોહ મમતા નથી. મને અક્ષરધામમાં મોકલી દો તો મહા મોટું કામ થઈ જાય..

સ્વામીએ તુરંત શિવલાલભાઈના ભાલમાં કંકુનો ચાંદલો કરીને કહ્યું,

આ અક્ષરધામનો ચાંદલો છે, અમે જઈએ મંદિરમાં, જે તમે જાઓ ધામમાં.

શ્રીજીમહારાજ શિવલાલભાઈના પંચ ભૌતિક શરીરમાંથી આત્માને લઈ દિવ્ય શરીરમાં પધરાવી સોનાના વિમાનમાં બેસારી અક્ષરધામમાં લઈ ગયા.. આ છે ભજન ભક્તિનો મહિમા. સત્સંગનો પ્રતાપ અતિ મોટો છે, કોઈ સાધને કરીને ઘાટની નિવૃત્તિ થતી નથી, તેની નિવૃત્તિ સત્સંગથી થાય છે.

ચોપાઈ-અનંતકોટિ કલ્યાણકારી ગુણરે, તેણે યુક્ત છે મૂરતિ તરુણરે।

ધર્મ જ્ઞાન ને વૈરાગ્ય આદિ રે, નવ નિધિ સિદ્ધિ અણિમાદિ રે ॥૫

એ આદિક ઐશ્વર્ય અપાર રે, સેવે પ્રભુપદ કરી પ્યાર રે ।

શ્રી હરિ અનંત કોટિ કલ્યાણકારી ગુણ યુક્ત છે. ધર્મ, જ્ઞાન, વૈરાગ્ય આદિ સદ્ગુણો અણિમાદિક અષ્ટસિદ્ધિ જેમને હાજરા હજુર છે, સેવા માટે તૈયાર છે, ચાર વેદ જેમના ગુણ ગાય છે. હરિનાં ચરિત્રનો કોઈ પાર નથી. વાસુદેવાદિ વ્યૂહ અનુપ, કેશવાદિક ચોવીસ રૂપ વિગેરે અનેક અવતારને ધારણ કરનારા છે.

ભુવિપર એકાંતિક ધર્મ રે, તેને પ્રવર્તાવવો એ છે મર્મ રે ।

ભગવાન આ ભૂમિ ઉપર શા માટે અવતરિત થાય છે? ... એકાંતિક ધર્મ પ્રવર્તાવવા માટે અવતાર ધારણ કરે છે.. વરસોથી ભક્તજનો પ્રભુના દર્શનની રાહ જોતા હોય એવા ભક્તના મનોરથ પૂરા કરવા અને પ્રેમ દેવા અને પ્રેમ આપવા માટે ભગવાન અવતરિત થાય છે. દુર્વાસા ઋષિના શાપને નિમિત્ત બનાવી ભગવાન નરનારાયણને માધ્યમ બનાવી સર્વાવતારી સ્વામિનારાયણ પોતે અનંત મુક્તો સહિત આ લોકમાં પધાર્યા.

અસુર ગુરુ નૃપ થકી ભારી, તેમની રક્ષા કરવા મુરારિ; શસ્ત્ર ધાર્યા વિના શ્રી હરિએ અનેક અસુરોનો નાશ કર્યો.

ગ્રહિ કળીબળને વારમવાર રે, પામ્યો અધર્મ વૃદ્ધિ અપાર રે ।

તેનો કરવા અતિશે નાશ રે, કરવા સુખિયા સર્વે નિજદાસ રે ॥૧૪॥

કલિયુગનું બળ વધી ગયું, ક્યાંય પણ ધર્મનું અસ્તિત્વ રહ્યું નથી. બ્રાહ્મણો શૂદ્ર જેવા થઈ ગયા છે. સંધ્યાવંદન ગાયત્રી જપ, વૈશ્વદેવાદિક આઠ્ઠિક કર્મ કરતા નથી. ક્ષત્રિયો નિસ્તેજ થઈ ગયા છે. વૈશ્યો વર્ણશ્રમનો ત્યાગ કરી વર્ણસંકર થઈ ગયા છે, વારંવાર ધરતીકંપ થવા લાગ્યો.. અનાવૃષ્ટિ-અતિવૃષ્ટિ થવા લાગી છે. એક ઘડાથી બાર ઘડા ભરાય પણ બાર ઘડાથી એક ભડો ભરાતો નથી. કૂડ, કપટ, દંભ, અન્યાય, અનાચાર, ચોરી અને વ્યભિચારાદિક પાપનું જોર વધી ગયું છે.

નિજ દર્શ સ્પર્શાદિકે કરી, વળી રચી વચનરૂપ પતરી. ધર્મને મજબૂત બનાવવા માટે શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાને સ્વયં પોતાના હાથે શિક્ષાપત્રી લખી... નિજ ધામ પમાડવા સારું, દેવા અખંડ સુખ ઉદારૂ... નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, પ્રભુ તમે અતિ દયાળુ છો. અખંડ સુખ આપવા માટે પધાર્યા છો. વચનામૃતમાં શ્રીજી મહારાજ કહે છે. ત્રાંબાનો પૈસો કોઈક માણસના હાથમાં હોય તેને સાટે કોઈ સોનામહોર આપે તો ત્રાંબાના પૈસામાંથી હેત ઉતરી જાય. ભગવાન સંબંધી સુખમાં દષ્ટિ પહોંચે ત્યારે જગતના માયિક સુખ થકી વૈરાગ્ય પામી જાય છે અને ભગવાનમાં હેત થાય છે.

પ્રભુમાં પ્રીતિ નથી તે પાગલપણાની નિશાની છે.

ભલે આપણે બુદ્ધિશાળી કહેવડાવતા હોઈએ, બાકી શાસ્ત્રની દષ્ટિએ પાગલ છીએ, પાગલ જો ન હોત તો કેમ અત્યાર સુધી આપણે વિચાર ન કર્યો કે સુખ પદાર્થમાં છે કે પ્રભુ ચરણમાં... ! એટલે બુદ્ધિનો કેમ ઉપયોગ ન કર્યો? ... કેમ પ્રભુમાં પ્રીતિ થતી નથી. કેમ કથામાં પ્રીતિ થતી નથી, ગપ્પાં મારીયે ત્યારે ઊંઘ નથી આવતી ને ભજન ભક્તિમાં કેમ ઊંઘ આવે છે. સગાં સંબંધી દુર્ગુણોથી ભરેલા હોય તો પણ હેત થાય છે ને, સાચા બ્રહ્મનિષ્ઠ સંતોમાં કેમ આત્મીયતા થતી નથી, તે પાગલપણાની નિશાની છે.

મોટો અર્થ વિચાર્યો છે એહ રે, કરવા અભય નારી નર તેહ રે ॥૧૭॥

એમ પૂર્ણ પુરુષોત્તમ રાય રે, દિધો કોલ વૃંદાવનમાંય રે ।

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, “ હે પ્રભુ... તમે અનેક જીવાત્માને અભયદાન આપવા માટે પધાર્યા છો. વૃંદાવનમાં ઋષિમુનિઓની સાથે ધર્મદેવ અને ભક્તિ માતાએ વિષ્ણુયાગ જપાત્મક યજ્ઞ કર્યો, ત્યારે ભગવાને પ્રસન્ન થઈને કોલ આપ્યો.. હું તમારે ઘેર પ્રગટ થઈશ. તે વચનને સત્ય કરવા કૌશલદેશ, અયોધ્યા નજીક છપૈયા ગામમાં શ્રી નારાયણ ઋષિરૂપ થયા પ્રગટ પરમ અનુપ, થયા ભક્તિ ધર્મના બાળ શ્રીકૃષ્ણ ભક્ત પ્રતિપાળ...

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે ચતુર્થઃ પ્રકારઃ ॥૪

દોહા - ભક્તિ ધર્મને ભુવને, થયા પ્રગટ પૂરણ બ્રહ્મ । આપ ઈચ્છાએ આવિયા, જેને નેતિ કહે નિગમ ॥૧॥
સુંદર દેશ સરવારમાં, છપૈયા છબીનું ધામ । તિયાં પ્રભુજી પ્રગટ્યા, પુરુષોત્તમ પૂરણકામ ॥૨॥

માતા બાલાવંતીજીની ભક્તિ એટલી બધી વધી કે ભગવાન એમને ઘેર દીકરો બનીને આવ્યા... ધર્મભક્તિએ સરજી નદીના કિનારે દેવનાં બાર હજાર વર્ષ સુધી કઠિન તપશ્ચર્યા કરી, અખંડ હરિસ્મરણ કર્યું દેહાધ્યાસ છૂટી ગયો. ભગવાને પ્રસન્ન થઈને કહ્યું, “ આપની શી ઈચ્છા છે? જે ઈચ્છા હોય તે માગી લ્યો... પ્રભુ મને તમારા જેવો દીકરો જોઈએ છે... મૈયા! મારા જેવો તો દુનિયામાં હું એકજ છું.. તથાસ્તુ... હું તમારે ત્યાં દીકરો થઈને આવીશ.

તમામ દેવતાઓ પ્રભુની પ્રાર્થના કરે છે... “ હે પ્રભુ પૃથ્વીનો ભાર ઉતારવા આપ પધારો.. ત્યારે ભગવાને કહ્યું, “હે ઋષિમુનિઓ ! તમે ચિંતા ન કરો.. હું અનંત મુક્તો સહિત ધર્મકુળમાં અવતાર ધારણ કરીશ અને તમામ સમસ્યાનો ઉકેલ લાવીશ ને ધર્મનું સ્થાપન કરીશ. તમે ભગવાનથી પહેલાં ભરતખંડ ઉપર પહોંચો... હજારોની સંખ્યામાં મુક્તો આવી પરમાત્માના પધારવાની પ્રતિક્ષા કરે છે, પ્રભુ પ્રગટ થશે.. પ્રભુ પ્રગટ થશે.. ભાવમાં બધા રૂબ્યા છે..

પરમાત્માએ બ્રહ્મતેજ મૈયા ભક્તિમાં મૂક્યું છે. છપૈયામાં શુકન થવા લાગ્યા.. નારાયણસરોવર આદિક જળાશયમાં અમૃત વહેવા લાગ્યાં છે, ગાયો નાયવા લાગી છે, ઋતુઓ દિવ્ય બની છે... યોગ, લગ્ન, ગ્રહ, વાર, ઘડી, નક્ષત્ર, ચોઘડીયું ચર અચર હર્ષયુક્ત છે.

વૃશ્ચિક લગ્ન ને કૌલવ કરણ રે, યોગ સુકર્મા દુઃખ હરણ રે;

વસંતઋતુ, ઉતરાયણ અર્ક, શુકલપક્ષ, પુષ્ય નક્ષત્ર, વૃશ્ચિક લગ્ન, કૌલવ કરણ છે. સંવત ૧૮૩૭.. ચૈત્ર શુદ્ધ નવમીની રાત્રી સોમવારની કાંતિકારી તિથી આવી છે. મંદ સુગંધ શીતળ પવન વહેવા લાગ્યો છે. દેવતાઓ હર્ષિત થયા છે. સંતોના મનમાં આનંદ સમાતો નથી.

મૈયા ભક્તિનું ડાબું અંગ ફરકે છે. સમસ્ત જગતના માલિકે ભક્તિદેવીના ઘરમાં પ્રવેશ કર્યો, પ્રકાશના પુંજ છવાયા રાત્રીએ દશને દશ ઘડી થઈ તેજમાંથી પુરુષોત્તમ નારાયણ બાલ ઘનશ્યામ પ્રગટ થયા. તે સમયે આકાશમાં દેવતાનાં વિમાનોની ઠઠ લાગી ગઈ.

વ્યોમે વિબુઘ વાજાં વજાવિ રે, કરે દર્શન વિમાન લાવિ રે ॥૬॥

સુરવનિતા ગાય વધાર્થ રે, અતિ મોદ ભરી મનમાંઈ રે । મંદ સુગંધ શીતળ વાય રે, વાયુ સુંદર જન સુખદાય રે ॥૭॥
ગંધર્વ ગાન કરવા લાગ્યા, અપ્સરાઓ નૃત્ય કરવા લાગી... અક્ષરધામના મુક્તોએ ધર્મ ભક્તિના ભુવનપર પુષ્પનો વરસાદ કર્યો. બોલો ઘનશ્યામ મહારાજની જય

ભક્તિમાતાની ગોદમાં અનુપમ દિવ્ય બાળઘનશ્યામનાં દર્શન થયાં, લક્ષ્મીમામી તથા અમરમામીએ સાદ કર્યો.. ધર્મદેવ વધાર્થ હો... આપણે ઘેર લાલો ભયો હૈ... આનંદમાં રૂબેલા ધર્મદેવે કહ્યું, “ વાજિંત્રવાળાને બોલાવો.. સાથે મળીને જન્મોત્સવ કરીએ.

ધર્મ ગ્રહે આનંદ ભયો જય બોલો ઘનશ્યામકી; હાથી ઘોડા પાલખી જય બોલો ઘનશ્યામકી.

ધર્મદાદા દાન દીયો જય બોલો ઘનશ્યામકી; અક્ષરધામના મુક્તો જય બોલો ઘનશ્યામકી.

નારદજીની વીણા . . . શિવજીનું ડમરું બોલે . . જય. હનુમાનજીની ગદા બોલે, આંબા ડાળે કોયલ બોલે... જય.

છપૈયાના ભક્તજનોને ખબર પડી તેથી ધર્મદેવને ઘેર દોડતા દોડતા આવ્યા છે. સંતો અને મહાત્માઓની કતાર લાગી ગઈ, આનંદનો પાર નથી. તેત્રીસ કરોડ દેવતાઓ ભાવ વિભોર બની ઉત્સવ કરે છે, ગંધર્વો નોબત વગાડતા ગાય છે.. આપણે પણ ગાઈએ.

પ્રગટ થયા પ્રભુ છપૈયા ગામરે, ભક્તિમાતા ધર્મતાતનું નામરે;

કૌશળ દેશમાં ધર્યો અવતાર રે, નોમ અજવાળી રૂડો ચૈતર માસ રે.

તેડાવો જોશીને પુછાવો નામરે, નામ ધર્યું રૂડું શ્રીઘનશ્યામ રે;

મખડું શોભે અતિ બાલુડે વેશ રે, સુંદર ભુરા માથે નાના કેશ રે.

હરખે ઝુલાવે માતા દૂધ સાકર પાયરે, માતાને મન જાણે વહેલા મોટા થાયરે;

રડતા રમાડતા પારણીયે પોટાડે રે, રેશમી દોરી લઘને હીંચકાવે રે.

પોટો પોટો પ્રભુ જગના આધાર રે, પ્રેમાનંદ નિત્ય નવી લીલા ગાય રે.

આઠે પહોર પરબ્રહ્મમાં લીન રહેનારા પરમહંસ નિષ્કુળાનંદ સ્વામી ભાવ વિભોર થઈ પ્રભુના પ્રાગટ્ય ઉત્સવની કથા લખે છે.

ધર્મદાદાએ ખૂબ દાન આપ્યાં છે.. છપૈયાની નારીઓનાં મન બાલ ઘનશ્યામમાં ખેંચાઈ ગયાં... નીરખી નીરખીને દર્શન કરે છે.. ઘરે જતી નથી.

જેજે જુવે છે નયણાં ભરિને રે, તેનાં મન ચિત્ત લેછે હરિને રે ।

મુખ મૃગાંકસમ સુખ દેશ રે, શોભે કર ચરણ ચારુ નેશ રે ॥૧૩॥

અંગોઅંગ શોભા છે અનૂપ રે, નખ શિખ છબી સુખરૂપ રે ।

ભગવાનમાં હેત વધારવું હોય તો પરમાત્માના એક એક અંગનું ચિંતવન કરવું, એક એક અંગમાં દષ્ટિ સ્થિર કરવી એ જ સાચી ભક્તિ છે. છપૈયાનાં સ્ત્રી ભક્તજનોને ઘનશ્યામનાં દર્શન વિના ચેન પડતું નથી. વહેલી સવારે પ્રભાતમાં ભક્તિમાતાના ઘરે આવે... ત્યારે ભક્તિમાતા કહે છે.. બહેન ... મારા ઘનશ્યામ સૂતા છે... તમે આટલી વહેલી કેમ આવી.. ત્યારે છપૈયાની નારીઓ કહે છે, “ મૈયા.. અમને બાલ ઘનશ્યામ બહુ યાદ આવે છે, તેનાં દર્શન થાય ત્યારેજ હૃદયમાં ઠંડક વળે છે... થોડીવાર ઘનશ્યામને રમાડવા દો ને.... ઘનશ્યામ તો અમારા હૈડાના હાર છે.. ઘનશ્યામને જૂલાવા આપોને...

ધર્મકુમાર મારા હૈડાના હાર ગુલે પાટણીયે ધર્મકુમાર કંકુડારણું કહાન કુંવરનું મખડું,

જોઘને મોઠી વ્રજડાની રે નાર. . . ગુલે. .

મૈયા ભક્તિદેવી બાલ ઘનશ્યામને ખોળામાં પધરાવી હૃદય સાથે ચાંપીને ચુંબન કરી રડી પડે, .. આજ મને સુખનો સાગર મળ્યા છે, હજારો જન્મોથી અમે વાટ જોતાં હતાં.. કે આપણને ભગવાન ક્યારે મળશે, તે ઈચ્છા આજે અમારી પૂરી થઈ, આજે અમારું હૃદય ટાહું થયું.

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, “જુવે હેતે જે જન, હુલાસી - તેના અંતરમાં જાય વસિ, પછી વિસાર્યા પણ ન વિસરે, સૂતાં બેઠાં સદાય સાંભરે, સ્વરૂપા શક્તિ વગર ભક્તિ ફળતી નથી, સૂતા બેસતાં ખાતાં પીતાં અખંડ ભગવાન યાદ આવે છે, સ્વપ્નામાં બાલ ઘનશ્યામ દેખાય છે.

સહુ ભક્તજનોને સુખ દેવા, આપે અક્ષરપતિ યયા એવા

પ્રભુ સર્વ ભક્તજનોને સુખ દેવા આવ્યા છે.. બાળ ઘનશ્યામ સ્નાન કરીને પાછા આવે છે. ત્યાં એક બાવો ધૂણી પાસે બેઠો હતો. અને ત્રણ ચાર સુરદાસ (અંધ) બેઠા હતા, બાવાજીને પ્રાર્થના કરતા કહે છે, બાવાજી અમને દેખતા કરોને... અમે તમારો જિંદગીભર આભાર માનીશું... બાવાએ કહ્યું, “ પૈસા આપો તો દેખતા કરું. !... સુરદાસે કહ્યું, “ પેટ પૂરતું ખાવા નથી મળતું તો પૈસા ક્યાંથી હોય... દેખતા કરો તો સારું... બાવો ખીજાઈને બોલ્યો.. “ પૈસા આપવા નથી ને દેખતા થાવું છે.. એ નહિ બને ! અમે નવરા નથી.. થઈ જાવ રવાના ત્યારે સુરદાસજીએ આકાશ સામે નજર કરી કહ્યું, “ હે પ્રભુ ! નોંધારાના આધાર અમને એક તમારોજ ભરોસો છે.

બાળ ઘનશ્યામને દયા આવી.. આંધળાની આંખ્યું ઉપર ઘનશ્યામ મહારાજે પોતાની કોમળ આંગળી ફેરવી કે તુરંત વીજળીનો ચમકારો થયો.. તરત બધા દેખતા થઈ ગયા... અંધના આનંદનો પાર ન રહ્યો.. આવી સુંદર દુનિયાને જોઈને રાજી રાજી થઈ ગયા. પ્રભુના ચરણમાં મસ્તક નામવીને પ્રાર્થના કરી “ હે પ્રભુ તમે અમને નવું જીવન આપ્યું. ”

ત્યારે બાળ ઘનશ્યામે કહ્યું, “ હવેથી આ આંખથી ભગવાનનાં અને સંતનાં દર્શન કરજો, કોઈ દિવસ વિલાસી અને કૂર દષ્ટિથી જોશો નહિ. આંખ દ્વારા પાપ અંતરમાં પેસે છે. પૂર્વમાં તમે આંખથી ખૂબ પાપ કર્યાં છે. કોષ કરી મા-બાપ ગરીબ અને નિરપરાધીને ખૂબ સંતાપ્યા છે. તેથી તમે અંધ થયા છો.. કર્યાં કર્મ ભોગવો છો.. હવે આંખને નિર્મળ રાખજો.. આવું આશ્ચર્ય જોઈને બાવો ભોંઠો પડી ગયો, તેથી ત્યાંથી નાસી ગયો... અનંત જન્મનાં પાપ સુરદાસજીનાં બાળી દીધાં, આ છે પ્રગટ પ્રભુનો પ્રતાપ..

દિન દિન પ્રત્યે જો દયાળ રે, વધે નિત્ય ચંદ્ર જેમ બાળ રે.

દિન પ્રતિ દિન.... બાલ ઘનશ્યામ ચંદ્રની જેમ વધતા જાય છે. મંદ હાસ્ય જુકત છે હંમેશ, બહુ શોભે છે બાલુડે વેશ

રુવે નહિ રાજી રહે ઘણું રે, તેણે મન હરેછે સહુતણું રે ।

સુખમય મૂર્તિ મહારાજ રે, આવ્યા સૌને સુખ દેવા કાજ રે ॥૧૮॥

બાલ ઘનશ્યામને રડતાં આવડતું જ નથી. દોડે પડે છતાં ક્યારેય રડતા નથી, શાંત સ્વભાવ છે, પોતે આનંદમાં રહે છે, ને બીજાને આનંદમાં રાખે છે. જેમ આવ્યા છે ધામથી ધારી, તેમ તારશે નરને નારી, અનેક જીવાત્માને ભવસાગરથી તારવા આવ્યા છે, ભગવાન આ પૃથ્વી ઉપર શા માટે પધારે છે? .. પોતાના ભક્તજનોના મનોરથ પૂર્ણ કરવા પધારે છે. કોઈક ભક્તજનોને ભગવાન મારા દીકરા થાય એવી ઈચ્છા છે, કોઈને ભગવાનને જમાડવાની ઈચ્છા છે. કોઈકને ભગવાનના મા-બાપ બનવાની ઈચ્છા છે, કોઈકને સખા બનવું છે. આ બધાના સંકલ્પ પૂર્ણ કરવા પ્રભુ આ લોકમાં પધારે છે... સહુને કરવા છે સુખી, નથી રાખવા કોઈને દુઃખી... સહુ જીવની લેવી છે સંભાળ... એહ અર્થે આવ્યા છે દયાળ.

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે પંચમઃ પ્રકારઃ ૫

દોહા-જનમિ જનક જનની ઘરે, રહ્યા દયા કરી કાંઈક દિન ।

રમ્યા જમ્યા રૂડિ રીત્યશું, ભક્તિ ધર્મને ભવન ॥૧॥

ત્યાં બાળચરિત્ર બહુ કર્યાં, પછી આઠમે વર્ષે આપ । પિતાચકી તે પામિયા, ઉપવીત અતિ નિષ્પાપ ।૨।

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, ધર્મભક્તિને ઘેર ઘનશ્યામ મહારાજે અનેક પ્રકારનાં બાળ ચરિત્રો કર્યાં છે. બાલ ઘનશ્યામનું એક ચરિત્ર સાંભળીએ.

એક વખત છપૈયામાં ઘનશ્યામ મહારાજે સવારના સ્નાન કરીને દૈનિક વિધિ કર્યાં, તિલક, ચાંદલો, પૂજા, પાઠ, મંત્ર જાપ કરીને ચોતરા ઉપર વિરાજમાન છે, ત્યાં સૃષ્ટિના સર્જક બ્રહ્માજી આવ્યા, પગે લાગીને બે હાથ જોડીને કહ્યું, હે પ્રભુ, અનેક વર્ષોથી આ સૃષ્ટિનું ઉત્પાદનનું કામ કરું છું, હવે મને નિવૃત્તિથી તમારું ભજન કરવું છે... આ કાર્ય બીજાને સોંપી દો.. બ્રહ્માજીને એમ કે કાર્ય અટકી જશે.. ને મને આજીજી કરતા પ્રભુ કહેશે કે, આ કામ તમારેજ કરવાનું છે... બીજાથી આ કામ નહિ થઈ શકે.

બ્રહ્માજીને ગર્વ આવ્યો કે મારા થકીજ સૃષ્ટિનું ઉત્પાદન ચાલે છે, ભગવાને કહ્યું, “ હજુ તમારું શરીર સશક્ત છે, વૃધ્ધાવસ્થા દેખાતી નથી,... માટે તમારું કામ ચાલુ રાખો તો બહુ સારું... બ્રહ્માજીએ કહ્યું, “ ના.. હવે.. એ કાર્ય હું નહિ કરું, બીજાને સોંપી દો. બાલ ઘનશ્યામે કહ્યું, “ તમે થોડીવાર નારાયણ સરોવરના કિનારે બેસો કોઈ યોગ્ય વ્યક્તિને તે કાર્યમાં ગોઠવી દેશું... તમે ચિંતા ન કરો... બ્રહ્માજીને એમ કે ભગવાન હમણાંજ મને મનાવશે.. વાંસો થાબડીને કહેશે... તમારે જ કરવું પડશે.. ત્યાં આશ્ચર્ય થયું.

સામેથી ઊંટની લાઈન ચાલી આવે છે. ઊંટ ઉપર મોટી મોટી લાંબી પેટીઓ છે, બ્રહ્માએ આ દશ્ય જોયું.. ઓ.. હો... હો.. આ ઊંટ મારી સૃષ્ટિનો બનાવેલ નથી. કોઈ વિચિત્ર શ્વેત ઊંટ છે. બ્રહ્માજીએ ઊંટ ચલાવનારને પૂછ્યું.. “ આ પેટીમાં શું છે? આ પેટીમાં અનેક બ્રહ્મા ભર્યા છે.. બતાવો તો જોઈએ.. પેટી ખોલી તો કોઈ ચાર મોઢાવાળા તેજસ્વી દિવ્ય પુરુષો છે.. કોઈ આઠ મુખવાળા બ્રહ્મા છે.. કોઈ સોળ મુખવાળા... ચોથી પેટી ખોલી તો ચાલીસ મુખવાળા બ્રહ્મા.. આવું અલૌકિક દશ્ય જોઈ બ્રહ્મા સ્તબ્ધ થઈ ગયા, મને એમ હતું કે આ દુનિયામાં હું એકજ બ્રહ્મા છું, મારા જેવો બીજો કોઈ નથી, પણ આ તો અનેક બ્રહ્માની લાઈન લાગી છે..

પેટીમાંથી નીકળેલા બ્રહ્મા ભગવાનની બે હાથ જોડી પ્રાર્થના કરે છે, “ હે પ્રભુ, કોઈ બ્રહ્મા થાક્યા હોય... તો એમની જગ્યાએ અમને ગોઠવી દો... આજ્ઞા ફરમાવો અમે સેવા કરવા માટે તૈયાર છીએ.. બ્રહ્માજીના પેટમાં ફાળ પડી.. હૃદયના ધબકારા વધી ગયા... મારી સત્તા ઝૂંટવાઈ જશે... તે બરાબર નહિ... દોડીને ઘનશ્યામ મહારાજના ચરણમાં માથું ઝુકાવ્યું.. રડતાં હૃદયે કહ્યું, “ પ્રભુ મને માફ કરો.. મારી ભૂલ થઈ છે. આવું બીજી વખત નહિ કરું. જે તમે મને કાર્ય સોંપ્યું છે તે હું કરીશ.

પ્રભુનો મહિમા સમજાઈ ગયો તો બ્રહ્માનો ગર્વ ઉત્તરી ગયો.

ઘનશ્યામ મહારાજે કહ્યું, “ તમે નિરાંતે ભજન કરી.. અમે અમારું કાર્ય ગોઠવી લઈશું... બ્રહ્માજીએ કહ્યું, “ મહારાજ તમે જેમ કહેશો તેમ કરીશ... તમે મારા ઉપર રાજી રહો.. તમે બહુ સારું કર્યું, “ મારી ભૂલ સમજાવી. ભગવાને કહ્યું, “ મારા બ્રહ્માંડમાં અનેક કાર્યકર્તાઓ છે.. બ્રહ્માંડનું ઉત્પત્તિના કાર્યનું સંચાલન તમારા વગર અટકશે નહિ.. તમે ખોટું અભિમાન કરો છો.

માણસને થોડીક સત્તા કે અધિકાર મળે તો તરત અહંકાર આવી જાય છે, હું કેવો મોટો... મારું કાર્ય થાય.. મારો વટ પડે.. અભિમાનમાં ફૂલાતો ફરે, જાણે મારા જેવું કોઈ નહિ, આપણી, પાસે જે છે, તે બધું ભગવાનનું જ આપેલું છે, છતાં અભિમાન કરીએ છીએ, એક ગરીબ છોકરાને લગ્ન કરવાં હતાં, પાડોશી પાસેથી સોનાના દાગીના અને કિંમતી વસ્ત્રો લઈ આવ્યો.. પછી વટથી પરણવા ગયો. મનમાં ફૂલાય કે મારી પાસે કેટલા બધા દાગીના છે.. હું કેવો શ્રીમંત... રહેવા.. દે.. રહેવા.. દે... ખોટો વટ ન બતાવ... તારી પાસે જે વસ્તુ છે, તે તારી નથી.. પાડોશીની છે.. તેમ આપણે બધા નાહકના ફૂલાયા કરીએ છીએ... હું કેવો મોટો?... પણ એ મોટાઈ તારી નથી.. એ દાગીના તારા નથી.. પાડોશીરૂપ પરમાત્માના છે, એની મરજી થશે ત્યારે લઈ લેશે.

ખોટું અભિમાન સદ્ગુણોનું ભક્ષણ કરી જાય છે.

મારી ભૂલ થઈ છે. આ ત્રણ શબ્દો ઉચ્ચારવા બહુ મુશ્કેલ છે.. જલદી પોતાની ભૂલ કબૂલ થાય નહિ.. બ્રહ્માએ પોતાની ભૂલ કબૂલ કરી.

પિતા થકી પામિયા ઉપવીત અતિ નિષ્પાપ.

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, બાલ ઘનશ્યામ આઠ વરસના થયા ત્યારે પિતાએ ઉપવીત સંસ્કાર ધારણ કરાવ્યા.. જનોઈ આપી છે.. ત્યારબાદ ત્રણ વરસ અયોધ્યા રહ્યા... માતાપિતાની ખૂબ સેવા કરી, દિવ્ય ગતિ આપી. પછી... સંવત ૧૮૪૮ અષાઢ સુદ દશમના વહેલી સવારે વનમાં પ્રયાણ કર્યું. ચરણે પહેરી નહિ ચાખડીરે, અંગરખી નહિ અંગ રે શામળીયા. કૌંપીન, મૃગચર્મ. પાણી ગાળવા માટે વસ્ત્રનો ટૂકડો, હાથમાં કમંડળ શાલીગ્રામની પૂજા અને ચાર સારનો ગુટકો. આટલી વસ્તુ લઈને એકલા વનની વાટે અગ્યાર વર્ષની કોમળ અવસ્થાએ ઉત્તર તરફ રવાના થઈ ગયા.

સાત વરસ વન વેઠિયું, વળતો વાલમે કર્યો વિચાર; જે અર્થ આ અવતાર છે, તે કરું હવે નિરધાર.

નિષ્કુળાનંદ સ્વામીએ આ ગ્રંથમાં બાળલીલા અને વનલીલાનું સંક્ષિપ્તમાં વર્ણન કરેલ છે, ભગવાન સ્વામિનારાયણે સાત વરસ સુધી વનમાં વિચરણ કર્યું, ભગવાન ફરતા ફરતા પુલહાશ્રમમાં પધાર્યા, ભગવાનને આ પવિત્ર સ્થાન બહુ ગમ્યું. પવિત્ર સ્થાનમાં તપ કરવાથી ફળની સિધ્ધિ જલદી ફળે છે.. એક પગે ઊભા રહી તપ શરુ કર્યું. ગંડકી નદીમાં દરરોજ સ્નાન કરે, ગાયત્રી મંત્રનો જપ કરે અને સૂર્યનારાયણનું ધ્યાન ધરે, ત્યાંના યોગીઓ ભગવાન નીલકંઠ વર્ણને જોઈને સ્તબ્ધ થઈ ગયા. જોતાજ રહી ગયા.. આ કોણ હશે?... પ્રહ્લાદજી હશે કે ધ્રુવજી હશે, સનકાદિક હશે કે શુકદેવજી હશે...

ચાર-ચાર મહિના થયા પાણી પણ પીતા નથી.. ચોક્કસ જગતના નાથ લાગે છે.. સાક્ષાત સૂર્યનારાયણે દર્શન આપ્યાં... કહો મારા જેવું શું કામ છે !!... ભગવાને કહ્યું, હે... સૂર્યનારાયણદેવ... તમે અમારી અંતરશત્રુ થકી રક્ષા કરજો,... જેથી અમારું નૈષ્ઠિકવ્રત અખંડ રહે, અને જ્યારે અમે તમને યાદ કરીએ ત્યારે દર્શન દેવા પધારજો... સૂર્યનારાયણે હસીને કહ્યું, પ્રભુ ! તમારામાં એક પણ દોષ હોય નહિ, તમે અંતરશત્રુથી પર છો. અમારા જેવા દેવને અને જગતના જીવપ્રાણી માત્રને ઉપદેશ આપો છો... બાકી આપ તો નિર્લેપ ને નિર્વિકારી છો.. મહારાજ ભગવાન તપની સમાપ્તિ કરીને ઉત્તર દિશા તરફ ચાલતા થયા. નિર્ભયપણે એકલા વનમાં ફરે છે.

પછી જોગી ગોપાળને મળી રે, કરી એની ઈચ્છા પૂરી વળી રે;

મળ્યા પ્રભુજી પૂરણકામ રે, તજી તન ગયા અક્ષરધામ રે.

ગોપાળયોગી ગીતાજી વાંચે છે, પ્રભુને જોયા - ચાર આંખ ભેગી થઈ ત્યાં વૃત્તિ મંડી ખેંચાવા, જેમ લોહ ચુંબક લોઢાને ખેંચે... ગોપાળયોગી ઓળખી ગયા કે આખી જીંદગી મેં જેનુ સ્મરણ કર્યું છે, તે આ પુરુષોત્તમ નારાયણ છે. મારો ઉધ્ધાર કરવા અહીં આવ્યા છે. ગોપાલયોગી પાસે નીલકંઠવર્ણી અષ્ટાંગયોગ શીખ્યા, પણ આખરે ગોપાલયોગીએ યોગની કળા નીલકંઠવર્ણીના ચરણોમાં સમાપ્ત કરી છે. પ્રભુએ કહ્યું, “ તમે તેજનાં દર્શન કરો છો. તેજની સાથે પરબ્રહ્મનો સાક્ષાત્કાર કરો અને સાકાર સ્વરૂપનું ધ્યાન કરો, ધ્યાન કરતાં કરતાં ગોપાળયોગીની વૃત્તિ ભગવાનમાં ચોંટી ગઈ. દેહની સ્મૃતિ ભૂલ્યા અને સમાધિમાં સાક્ષાત ભગવાનનાં દિવ્ય સ્વરૂપે દર્શન થયાં. આનંદ મગ્ન થઈ દેહમાંથી વૃત્તિ તોડી ભગવાનના અક્ષરધામમાં સિધાવ્યા. ભગવાને ગોપાલયોગીની ઉત્તરક્રિયા કરી.. ભગવાન ગોપાળયોગી પાસે બાર મહિમા રહ્યા, ત્યાંથી વિચરણ કરતા કરતા નવલાખા પર્વત પર પધાર્યા.

પછી નવલાખે પર્વત પધાર્યા રે, બહુ જોગીને મુદ્દ વધાર્યા રે ।

જોગી નવલાખ જોઈ જીવન રે, થયા નાથ નિરખિને મગન રે ॥૬॥

તેપણ તન તજી નિરધાર રે, અવધે ગયા અક્ષર મોઝાર રે ।

ભગવાન નીલકંઠવર્ણી પર્વત ચડતા જાય છે, તે પર્વતપર નવલાખ યોગીઓ તપ કરતા હતા, પાંચ હજાર વરસ થયાં યોગ સાધે છે. પ્રભુનાં દર્શન માટે તલપે છે, ત્યાં આકાશવાણી થઈ, “ હે યોગીઓ.. આજે ભગવાન તમને દર્શન દેવા પધારે છે, બધા યોગીઓ સજાગ થઈ ગયા, આનંદનો સાગર લહેરાયો.. જેમ નદીઓ સાગરને મળવા ઉતાવળી થાય તેમ યોગીઓ પ્રભુને મળવા માટે દોડ્યા.. પ્રભુ નવલાખ સ્વરૂપે બની બધા યોગીઓને હૃદયે લગાડીને ભેટ્યા છે.

પ્રભુએ ઉપદેશ આપતાં કહ્યું, “તમે હઠયોગ કરો છો, તેના કરતાં પ્રેમ યોગ કરો, પ્રભુમાં પ્રેમ કરો !! ગોપીઓએ યોગ સાધ્યો નહોતો છતાં, ભગવાનને મેળવી શકી છે, પ્રેમથી ભગવાન વશ થાય છે, પ્રભુના અંગોઅંગનું ધ્યાન કરીને પોતાની વૃત્તિ શ્રીહરિમાં જોડવાથી પરમાત્માનાં સાક્ષાત દર્શન થાય છે. વર્ણીરાજ નવલાખા પર્વત ઉપર થોડા દિવસ રોકાઈ અનેક મોક્ષભાગી જીવાત્માને પોતાના સ્વરૂપનું જ્ઞાન આપી ભવના બંધનથી મુક્ત કરી અક્ષરધામના અધિકારી કર્યા.

તીર્થ શહેર પુર નગ્ર ગામ, ફર્યા જે જે ધરણીપર ધામ, ત્યાં ત્યાં જેણે નિરખ્યા ઘનશ્યામ, તે તે પામિયા અક્ષરધામ, ગિરિ ગુફામાં જે ગેબ હતા, સમુદ્ર તટ સેવતા. તેનું કર્યું છે પરમ કલ્યાણ, પોતે મળી પ્રગટ પ્રમાણ, અનેક જીવાત્માનો ઉધ્ધાર કરતા કરતા ભગવાન સોરઠ દેશમાં પધાર્યા.

સોરઠ દેશ સોયામણું ગામ રે, મન લોભે શોભે લોજ નામ રે.

સંવત ૧૮૫૬ શ્રાવણ વદ છઠ (રાંધણછઠ) ને દિવસે સંગવકાળે ભગવાન નીલકંઠવર્ણી લોજની વાવ ઉપર આસન વાળીને બેઠા છે.

લોજની વાર ઉપર અવતારી, આવી બેઠા બટુક બ્રહ્મચારી

નારી નગરની આવી જલ ભરવા, તેણે નીરખ્યા નવલ વિહારી

દુર્બળ દેહ દેખી દયા ઉપજી, નાથજી પ્રત્યે બોલી સહુ નારી

બટુક તમે કીચે દેશ વસો છો, કોણ પિતા કોણ માતા તમારી

ગામની બહેનો પાણી ભરવા આવી, ભગવાનનું સ્વરૂપ જોઈને ભાન ભૂલી ગઈ.. ચારે બાજુ વિંટળાઈ પૂછે છે... બાલા યોગી !! તમે ઘરનો શા માટે ત્યાગ કર્યો. તપશ્ચર્યા કરવાથી કાયા સૂકાઈ ગઈ છે.. અમારે ઘરે ચાલો તો સરસ મજાનાં ભોજન જમાડીએ.. યોગીરાજ અમારે ઘરે ચાલશો... ખૂબ ખૂબ પૂછે છે.. પણ ભગવાન કાંઈ જવાબ દેતા નથી..

તે વખતે સુખાનંદ સ્વામી વાવમાં સ્નાન કરવા આવ્યા, બાલાયોગીને જોયાને મન સ્થિર થઈ ગયું.. આવા તેજસ્વી યોગી મેં કયાંય જોયા નથી. બે હાથ જોડી કહ્યું, “ યોગીરાજ કૃપા કરીને અમારા આશ્રમમાં પધારો.. અમારા ગુરુભાઈ મુક્તાનંદજી દર્શન કરવા જેવા સંત છે. આપ આશ્રમમાં ન પધારોતો મુક્તાનંદજીને આંહી બોલાવી લાવું.. બાલાયોગીએ કહ્યું, “ એવા સંતનાં દર્શન કરવા માટે અમે ચોકકસ આવીશું..

નીલકંઠવર્ણી આશ્રમમાં પધાર્યા, મુક્તાનંદ સ્વામીને નમસ્કાર કરી આસન પર બેઠા. આશ્રમમાં શાંતિ શાંતિ છવાઈ ગઈ. નીરખી નીરખીને પ્રભુનાં દર્શન કરે છે, અલૌકિક યોગીરાજના સ્વરૂપમાં અંતર ચોટી ગયું.. નીલકંઠવર્ણીએ નવ મહિના સુધી લોજમાં રહી ખૂબ સેવા કરી.

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કથાને વળાંક આપે છે. શ્રીજી મહારાજ સંતોને કહે છે, “ હે સંતો એક જગ્યાએ બેસી રહેવાથી સત્સંગ વૃદ્ધિ નહિ પામે, માટે પાંચ-પાંચ સંતોના મંડળ લઈને સત્સંગ કરાવવા જાઓ.. ત્યાં તમારું સન્માન નહિ થાય, અપમાન પણ થશે તિરસ્કાર પણ થશે તે બધું ધીરજ રાખી સહન કરજો. ધીરજવાળા જ સુકીર્તિ મેળવે છે, ધીરજ રાખવાથી મનમાં શાંતિ રહેશે.

જ્યાં કોઈ ચાવી કામ કરતી નથી ત્યાં ધીરજ કામ કરે છે.

સાધુનું જીવન સાધના માટે છે, સમાજના પૈસા ઉપર મોજમજા કરવા માટે નથી. સાધુ... સમાજને બોજારૂપ ન હોવો જોઈએ. તપ ત્યાગ સંયમ અને નિર્માનીભાવે સેવા કરવી એ સાધુનો શણગાર છે. શ્રીજી મહારાજ વારંવાર આવી યાદી આપીને ટકોર કરી સાધુને સાવધાન રાખે છે. મારા સાધુમાં કોઈ ખોટ ન રહી જાય, તમે મારા કહેવા ઓ છો.. મારે તમારામાં કાંઈ કસર રાખવી નથી. મારા વિશ્વાસે તમે તમારું જીવન મારા ચરણમાં સમર્પિત કર્યું છે.

અહિંસાદિક નિયમ પળાવો રે, જન્મ મર્ણનાં ખાતાં વળાવો રે ।

વળિ અન્ન જળ દેશે જે તમને રે, તે સહુ પ્રાણી પામશે અમને રે ॥

દરશ સ્પર્શ કરી પડશે પાય રે, તેની જરૂર કરીશ હું સા'ય રે ।

શ્રીજીમહારાજ કહે છે, “ હે સંતો, અહિંસાદિક નિયમ પળાવજો. જન્મ મરણનાં ખાતાં વળાવજો તમને કોઈ અન્ન જળ દેશે, દર્શન કરશે, સ્પર્શન કરશે. પગે લાગશે તેને અમે સહાય કરશું અને અંતે અમારા અક્ષરધામમાં તેડી જાશું..

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે ષષ્ઠઃ પ્રકારઃ । ૬।

દોહા - વળતા મુનિ બોલિયા, શું શું ધરાવિએ વ્રતમાન ।

કયી પેર્યે ભજન કરાવિએ, કયી પેર્યે ધરાવિએ ધ્યાન ॥૧॥

કેવિ રીતે અમે વરતિએ, કેવો રાખીએ વળિ વેષ । કેવી રીતે વાત કરીએ, કેવો આપીએ ઉપદેશ ॥૨॥

સંતો કહે છે, “ હે પ્રભુ ! મુમુક્ષુ જીવાત્માને કેવો ઉપદેશ આપીએ, કઈ રીતે ભજન કરાવીએ. કેવી રીતે ધ્યાન કરાવીએ, કેવો વેશ રાખીએ તે બાબત સરખી રીતે સમજાવો

શ્રીજીમહારાજ કહે છે, “ આ જગતમાંથી વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થાય એવો ઉપદેશ આપજો.. આહાર વિહાર પવિત્રપણે રાખે તેવી રીતભાત શીખવજો. આ જીવે અનેકવાર સંસારનાં સુખ ભોગવ્યાં છે. અનેક વખતે ઈદ્રરાજ થઈ આવ્યો છે, ચક્રવર્તી રાજા થઈને રાજપાટનાં સુખ ભોગવ્યાં છે. સુખ સાહેબી અને જહોજલાલી આ જીવે અનંતવાર ભોગવી લીધી છે. પ્રભુમાં પ્રેમ થાય અને જગતથી વૈરાગ્ય થાય તેવો ઉપદેશ દેજો...

ભોગ વધે તો રોગ વધે છે.

સર્વોપરી સ્વામિનારાયણ ભગવાનનું ભજન કરાવજો, ધ્યાનની બાબત સરખી રીતે શીખવજો, ધ્યાન કરવાથી પ્રભુનો સાક્ષાત્કાર થાય છે. ધ્યાન એટલે શું? .. ધ્યાન એટલે એકાગ્રતા અને તન્મયતા.. ચિત્તનો હરિમાં નિરોધ કરવો તેને ધ્યાન કહેવાય... હે સંતો તમે સૌમ્ય વેશ રાખો, કંઠમાં તુલસીની માળા પહેરજો, શાંત સ્વભાવ રાખી દેશો દેશમાં વિચરણ કરો.

સંતો કહે છે, આ જગતમાં જીજ્ઞાસુ નરનારી અનેક છે, તેમાં કહેશું નરને કલ્યાણનું... નહિ કહીએ નારીને નિરધાર.. સ્ત્રીથી બોલશું નહિ.. દારા સ્પર્શથી દૂર રહેશું... ઈલેક્ટ્રિકના વાયરના બે છેડા ભેગા કરો તો ભડકો થાય જ... છેડા નોખા હોય તો જ લાઈટ વ્યવસ્થિત રહે, તેમ સ્ત્રી પુરુષનો યોગ ભેગો થાય તો ભડકો થયા વિના રહે નહિ...

શિષ્ટાચારની રીત છે. પરસ્ત્રીને માતા, બહેન અને દીકરી સમાન માનવાં જોઈએ, ક્યારેય પણ કુભાવ જાગવો જોઈએ નહિ.. પાપ આંખ કરે છે.

બ્રહ્મા ભૂલ્યા તનયા તન જોઈ રે, તેણે ખરી લાજ વળી ખોઈ રે.

આ સૃષ્ટિની ઉત્પત્તિ કરનાર બ્રહ્મા પોતાની યુવાન દીકરી સરસ્વતીજીને જોવાથી વિકારો પેદા થયા.. વિચાર કરો... સૃષ્ટિના સર્જનહારની આ દશા તો બીજાની શી વાત કરવી? બ્રહ્માએ ખોટો ઘાટ શમાવવાની જ્ઞાનબળથી ઘણી કોશિશ કરી પણ ઘાટ શમ્યો નહિ.

શિવ મોહિની જોઈ મન મોહ્યું રે, તેણે જોગ કળા બળ ખોયું રે.

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, શિવ મોહિની રૂપમાં મોહ પામ્યા. ભોળા શંભુ વૈકુંઠ આવ્યા, પ્રભુને પગે લાગીને બેઠા અને વાત કરી હે પ્રભુ! તમે સમુદ્રમંથન વખતે જે મોહિની રૂપ લીધું હતું તે સ્વરૂપનાં મને દર્શન કરાવો. ભગવાને કહ્યું, મોહિની રૂપ જોવાનું રહેવા દો... તમે જે ધ્યાન કરો છો તે બરાબર છે, મેં મોહિની રૂપ ધ્યાન કરવા માટે નહોતું લીધું પણ અસુર આગળથી અમૃત લેવા માટે લીધું હતું... ખૂબ સમજાવ્યા છતાં માન્યા નહિ (તો લાજ ગઈ) આંખને કાબુમાં રાખો.

ઈંદ્ર અહલ્યા રૂપ નિહાળી રે, થયો ભષ્ટ હતો ભાગ્યશાળી રે.

ઈંદ્ર રાજા ઋષિપત્નિ અહલ્યામાં મોહ પામ્યો... ગૌતમ ઋષિએ શાપ આપ્યો કે, જેમાંથી પડ પાચ નીકળે છે, એવા એક ભગમાં તું મોહ પામ્યો છે તો તારા શરીરે હજાર ભગ થશે, તરત આખા શરીરમાં કાણાં પડી ગયાં, તેમાંથી રૂઢિરને પડપાચ વહ્યા કરે... પીડાનો પાર નહિ. આખું શરીર ગંધાય, આવી ભયંકર સજા ભોગવવી પડી, રોગ થવાથી દુઃખી દુઃખી થઈ ગયો...

મહાદેવ સ્ત્રીમાં મોહ પામ્યા, બ્રહ્મા સ્ત્રીમાં મોહ પામ્યા, પરાશર ઋષિ મત્સ્યગંધામાં મોહ પામ્યા, એકલશુંગી વેશ્યામાં મોહ પામ્યા, સૌભરિ ઋષિ મત્સ્યને ભોગ ભોગવતા જોઈને સ્ત્રીમાં મોહ પામ્યા, નારદ અને પર્વતઋષિ અંબરીષ રાજાની પુત્રીમાં મોહ પામ્યા, યયાતિ રાજાએ સ્ત્રી ભોગ માટે દીકરા પાસેથી યુવાની માગી, આ બધા ભગવાનના ભક્ત હતા. ભજન કરતા હતા, પણ મનમાંથી વાસના ગઈ નહિ, તેથી ઊંધા રવાડે ચડી ગયા. આ કથા ભક્તોને વગોવવા માટે નથી, પણ ભક્તોને સાવધાન થવા માટે છે.

કામનો વેગ મહા ભયંકર વેગ છે. ભલ ભલાને ઉથલાવી નાખ્યા છે.

કામવાસનાએ ભલભલાને ધૂળ ફાંકતા કરીને લાજ લીધી છે. કામી માણસ પ્રભુની મરજીમાં રહી શકતો નથી.

ડાહ્યા શાણા ચતુર સુજાણરે, કવિ કોવિદ નારીના વેચાણરે ।

ભટ પંડિત પ્રવીણ પુરાણીરે, જેની સુધા સમાન છે વાણીરે ॥૧૪॥

હોય જશ જગતમાં જેનોરે, નારી ન મળી ત્યાં લગી તેનોરે ।

નારીમાં આસક્ત ન થાય ત્યાં સુધી જગતમાં જશ રહે છે, બાકી શાણા ડાહ્યા ચતુર કે પંડિત પુરાણી હોય, અમૃત જેવી વાણી બોલતા હોય, કથા વાંચતા હોય અને જો.

સ્ત્રીનો ગુલામ હોય તો, તેનું જીવન વૃથા છે.

સંસારમાં રહેવું પણ ઉપરથી રહેવું... અંતરમાં સંસાર પ્રત્યે મોહ રાખવો નહિ... તેની સરસ કથા છે.. સાંભળો...

ગામ રોજકાના પરમ ભક્ત કાકાભાઈ હતા, ધોલેરાના પુંજાજી દરબારના યોગથી સત્સંગી થયા, કાકાભાઈની ઊંચી સમજણ હતી, ખૂબ શાંતિથી દરરોજ બે કલાક પૂજા પાઠ વિગેરે નિયમ કરતા. પોતે સત્સંગ કરે ને બીજાને કરાવે... હંમેશાં જગતનાં ગપ્પાં માર્યા કરશો તો સત્સંગરૂપી ગુલાબના બગીચાની સુગંધ આપણને શી રીતે મળશે. !!

શ્રીજી મહારાજ વારંવાર કાકાભાઈના પ્રેમના આગ્રહને વશ થઈ સંતો પાર્ષદો સાથે કાકાભાઈના ઘેર પધારતા, સમય જતાં કાકાભાઈ બીમાર થયા... વિચાર થયો કે હવે મારો દેહ રહે તેવું લાગતું નથી. મારા હાથે દાન પુણ્ય કરી લઉં... હાથે તે સાથે કાકાભાઈએ પોતાનાં પત્નીને કહ્યું, “ મારા શરીરનો કોઈ નિરધાર નથી, બીમારી વધતી જાય છે, ઓચિંતા શ્રીજીમહારાજ મને તેડવા પધારશે.. તારાથી ઘરેણાં પહેરાશે નહિ.. તારો રાજીપો હોય તો તમામ ઘરેણાં શ્રીજી મહારાજને અર્પણ કરી દઈએ... ત્યારે તેમનાં પત્નીએ સરસ જવાબ દીધો... આપણાં એવાં ભાગ્ય ક્યાંથી કે મારાં દાગીનાં પ્રભુને અર્થે વપરાય, ખુશીથી આપી દો... હું ખૂબજ રાજી છું.

તરત દાગીનાં ઉતારી દીધાં, બીજી પેટીમાં હતા તે બધા સોના ચાંદીના દાગીનાં અને રૂપાની તાંસળી, રોકડ રકમ વિગેરે સંપત્તિની એક પોટલી બાંધી.. ઘોડી ઉપર રાખીને. ભક્ત રઘુનાથને કહ્યું, તમે ગઢપુર, ઘોડી લઈ જાવ અને શ્રીજીમહારાજને અમારી ભેટ અર્પણ કરી અને અમારા જય સ્વામિનારાયણ કહેજો ને આ પત્ર શ્રીજીમહારાજને આપજો... રઘુનાથ ભક્ત ઘોડી સાથે ગઢપુર આવ્યા. શ્રીજીમહારાજ લીલુડા લીબડા નીચે ઢોલીયા ઉપર બિરાજમાન છે. ચારે બાજુ સંતો અને ભક્તો બેઠા છે.

દાસની ભેટ સ્વીકારજો ને વહેલા તેડવા આવજો.

રઘુનાથ ભક્તને પગે લાગીને કહ્યું, “ કાકાભાઈએ જય સ્વામિનારાયણ કહ્યા છે, ને આ ભેટ મોકલાવી છે.. પત્ર શ્રીજીમહારાજને આપ્યો, શ્રીજી મહારાજે પત્ર વાંચ્યો તેમાં લખેલું કે દાસની ભેટ સ્વીકારજો ને અંતકાળે વહેલા તેડવા આવજો... શ્રીજીમહારાજ બોલ્યા... ધન્ય છે કાકાભાઈની સમજણને દેહ મૂક્યા પહેલાં પોતાની કીમતી ઘોડી અને પત્નીના દાગીના કૃષ્ણાર્પણ કરી દીધા... આવી રીતે દાન કરવું સહેલું નથી.. કઠિન બાબત છે.. મુક્તાનંદ સ્વામીએ કહ્યું, કાકાભાઈની સમજણ દાદા ખાયર અને ઝીણાભાઈના જેવી છે.

શ્રીજીમહારાજ તરત સંતો ભક્તોની સાથે રોજકા પધાર્યા... કાકાભાઈ જય સ્વામિનારાયણ... કેમ છો? મહારાજ આપની કૃપાથી આનંદ છે, અમે તમને તેડવા આવ્યા છીએ.. તૈયાર છો ને.. હા મહારાજ તૈયાર છું.. કાકાભાઈના આત્માને વિમાનમાં બેસાડીને અક્ષરધામમાં લઈ ગયા... અંતરની આંટી ઘૂંટીનો ઉકેલ કરતા... વચનામૃત ગ.પ્ર.૭૦માં નિત્યાનંદ સ્વામીને પ્રશ્ન પૂછ્યા કે અંતરની માંડીલી કોરે એક કહે છે જે વિષય ભોગવીએ, એક કહે છે વિષય ન ભોગવીએ. ના પાડે છે તે કોણ છે ને હા પાડે છે તે કોણ છે? ના પાડે છે તે જીવ છે ને હા પાડે છે તે મન છે.

દેખને કી ઈચ્છા હો તો મૈં કૈસા હૂં યે દેખિયે...

આ કથા જીવનમાં ઉતારવા જેવી છે. આ જગતની અંદર બે બંધન બહુજ મોટાં અને મજબૂત છે એક જડ માયા અને બીજી ચૈતન્ય માયા.

કાન્તા કનક સૂત્રેણ વેષ્ટિતં સકલં જગત્ । તાસુ તેષુ વિરક્તો દ્વિભુજઃ પરમેશ્વરઃ ॥

કાન્તા એટલે સ્ત્રી અને કનક એટલે ધન... આ બે દોરડાથી આખું જગત બંધાયેલું છે. એ બેથી વિરક્ત હોય તે બે હાથવાળો પરમેશ્વર છે.. સંતો કહે છે, “ હે પ્રભુ.. અમને જડમાયા અને ચૈતન્ય માયાથી ઉગારી લેજો, બીજું કહેવું ઘટે તે સુખેથી કહેજો. તમે જેમ કહેશો તેમ અમે કરશું, પછી હસી બોલ્યા અવિનાશ, ધન્ય નિરમોહી મારા દાસ. તમને કોઈ બંધન નહિ કરે... આશીર્વાદ આપીએ છીએ.

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિયરણકમળસેવક નિષ્કુપાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે સપ્તમઃ પ્રકારઃ ॥૭॥

દોહા-શ્રીહરિ કહે સંત સાંભળો, એવો કરવો નથી ઉપાય જેણે કરીને જકતનું બંધન તમને થાય એવી રીતને રાખશું, જેહ રહ્યા ન રહેશે કોય શાસ્ત્રમાં પણ શોધતાં, ક્રિયાં હોય કે વળી નોય...

શ્રીજીમહારાજ કહે છે, હે સંતો તમને આ દુનિયામાં કોઈ બંધન નડશે નહિ. તમે અક્ષરધામના મુક્ત છો. આ જગતના પામર જીવાત્માને ભવના બંધનથી છોડાવા આવ્યા છો. જેમ અમારો અલૌકિક અવતાર છે તેમ અમારી રીત પણ અલૌકિક છે.

રહેજો પંચવ્રત પ્રમાણ રે, ધારી વિચારી સહુ સુજાણ રે પંચવ્રત છે સહુને પાર્ય રે, નથી એથી બાજું કાંચ બાર્ય રે

શ્રીજી મહારાજ કહે છે, હે સંતો ! નિષ્કામી, નિર્લોભી નિઃસ્વાદી, નિઃસ્નેહી અને નિર્માની આ પંચ વર્તમાનનું પાલન કરજો.

ધર્મ છે તે સાધુનો શાહાગાર છે.

અષ્ટ પ્રકારે નારીનો ત્યાગ રાખવો. શ્રીજી મહારાજ ગ.મ.૩૮ વચનામૃતમાં કહે છે. અમને નિષ્કામ ભક્તના હાથની સેવા બહુ ગમે છે. એમની સાથે રહેવું ગમે છે. અમે ટક્યા છીએ તે પણ નિષ્કામી વર્તમાનનાં દૃઢવ્રત દેખીને ટક્યા છીએ... લોભ રહિત વર્તવું, પદાર્થ માટે ઝંખના કરવી નહિ. સંતોષ રાખવો, રસના ઈન્દ્રિયને જીતવી.. સ્વાદ જીતવો અને વાદ પણ જીતવો, લૌકિક સ્વાદમાં જેનું મન ફસાય તે બરાબર ભક્તિ કરી શકે નહિ... જગતથી વિરક્ત રહેવું અને માન રહિત વર્તવું.. માન મોટાઈ રાખ્યા વગર નિર્માની થઈને ભજન કરવું અને કરાવવું...

સહુ જાણજો જન એમ પંડયે રે, ધન ત્રિયા બે નથી બ્રહ્માંડે રે

એમ નકકી કરી નિરધાર રે, ફરો પરહિતે પૃથ્વી મોઝાર રે

મનમાં નકકી કરી રાખો કે આ બ્રહ્માંડમાં સ્ત્રી છે જ નહિ... અષ્ટ પ્રકારે સ્ત્રી ધનનો ત્યાગ રાખજો. સ્ત્રી અને ધન આ બે તત્વ બ્રહ્માંડમાં છે જ નહિ, હૃદયમાંથી આ બે વસ્તુ કાઢી નાખીને પૃથ્વી ઉપર ફરજો. ટાઢ તડકાથી બચવા માટે એક ગોદડી, બે કૌપીન, બે ધોતિયાં, બે ખેસ રૂમાલ અને ટોપી રાખજો, પાણી ગાળવા માટે ગરશું અને કામળી આટલાં વસ્ત્રો રાખજો. અન્ન માગીને જમજો મધ્યાહ્ને, રસ રહિત સહિત જળપાને.. સર્વે ભોજન ભેળું કરી મેળવીને દિવસમાં એક વાર જમજો. કોઈ પણ જીવાત્મા મળે તેને

પ્રગટ પ્રભુના ધ્યાન ભજનની રીતભાત શિખવાડજો... એક દીવો બીજા દીવાને પ્રગટાવે છે... એક જ્યોત બીજી જ્યોતને પ્રજ્જ્વલિત કરે છે.. ત્યારે સંસારરૂપી ધાણીમાં પીલાતા જીવાત્માનો ઉધાર થાય છે.

Master of Life is The God.

ગામ સુલતાનપુરમાં મુસ્લીમ આલાભાઈ હતા, ધાણી પીલવાનો ધંધો કરે, ન્યાય નીતિ અને ઈમાનદારીપૂર્વક તેલ પીલે, ગામના માણસો નિ:શંક થઈને તલ પીલાવા આવે... આલાભાઈએ બળદ જોડી ધાણી ચાલુ કરી અચાનક અંતરમાંથી સત્વગુણનો પ્રકાશ રેલાયો... સદ્વિચારની સ્ફુર્તિ થઈ. આ જગતની અંદર સંસાર છે તે પણ ધાણી જેમજ છે. ખુદા તે ધાણીને ચલાવે છે, જેમ બળદ ધાણીમાં ફર્યા કરે છે, તેમ ચાંદો સૂરજ નિત્ય ફર્યા કરે છે.. રાત જાવને દિવસમાં થાય, જેમ ધાણીમાં તલ પીલાય છે, તેમ જીવ પ્રાણી માત્ર જન્મ મરણ અને આધિ - વ્યાધિ અને ઉપાધિમાં પીલાયા કરે છે.

જન્મ મરાણરૂપ સંસારની ચક્કીમાંથી ક્યારે છૂટકારો થશે.

સંસારની ધાણીમાં પીલાતા જીવાત્માનો ક્યારે ઉધાર થશે, બ્રહ્મજ્ઞાન પ્રગટ થયું... આવા સદ્વિચાર આવતાં અંતરમાં ઊંડા ઉતરી જાય... બ્રહ્મરૂપ થવાથી બળદ ધાણીમાં ફરતા ઊભા રહી જાય.. આવી ઉત્તમ સ્થિતિ થઈ ગઈ.. સમય જતાં આલાભાઈ બીમાર થઈ ગયા, પેટમાં સખત દુ:ખાવો થાય છે. હવે શું કરવું.. ધણી દવા કરી પણ કાંઈ ફરક પડ્યો નહિ... આલાભાઈના મિત્રે કહ્યું, “ દેરડી ગામમાં રૂપસીભાઈ સારા વૈદ છે.. ચાલો ત્યાં જઈએ ગાડામાં બેસીને બન્ને મિત્રો દેરડી ગયા.

રૂપસીભાઈ સ્વામિનારાયણ ભગવાનના પરમ એકાંતિક ભક્ત હતા, લલાટમાં કુંકમનો ચાંદો ચળકી રહ્યો છે, દર્દીઓની તપાસ ચાલુ છે, આલાભાઈના શરીરની તપાસ કરી, દવાની પડીકી આપી કહ્યું, “ પાણી સાથે લેજો... ચિંતા કરવા જેવું નથી, ભગવાન સ્વામિનારાયણ સારું કરશે... સ્વામિનારાયણ નામ સાંભળતાં આલાભાઈએ પૂછ્યું, “ સ્વામિનારાયણ કોણ છે? ક્યાં રહે છે?...

રૂપસીભાઈએ કહ્યું, “ અમારા હિંદુધર્મમાં સ્વામિનારાયણ ભગવાન છે. તે ખુદા છે. લાખો માણસો એમની પૂજા કરે છે, દર્શન કરતાં સમાધિ થઈ જાય છે. સમાધિમાં પોતપોતાના ઈષ્ટદેવનાં દર્શન થાય છે. ભરાડીમાંથી ભક્ત બનાવે છે, ભગવાનના મહિમાની ખૂબ વાતો કરી તેથી આલાભાઈને અંતરમાં ઠંડક વળી.

અનેક મુસલમાન પણ સ્વામિનારાયણ ભગવાનને શરણે થયા છે. જૂનાગઢના નવાબ સાહેબ, માંગરોળના શેખ સાહેબ, કુંડલા ગામના મીયાંજી, અમરેલીના અહમદ અને મકન, અમદાવાદના ડોસાભાઈ, ગોંડલના શેખમીયાં, કમઢિયાના કાયાભાઈ સિંધી, વિગેરે મુસલમાનો ભગવાન સ્વામિનારાયણના આશ્રિત થયા છે. આલાભાઈએ કહ્યું, “ મને સ્વામિનારાયણ ભગવાનનાં દર્શન જલદી થાય તેમ કરો.. રૂપસીભાઈએ રામનવમી ઉત્સવપર સમાચાર મૂક્યા.. ગઢપુર આવજો.. આલાભાઈ રાજી થયા કે સંસારની ધાણીમાંથી જલદી છૂટી જવાય તો જન્મ સફળ થાય..

ચારે બાજુથી નદીઓ જેમ મહાસાગરને મળવા દોડી જાય તેમ અનેક દેશાંતરના સંઘ ભગવાનનાં દર્શન કરવા ગઢપુર આવે છે, લટકાળો લહેરી શ્રીહરિ લક્ષ્મીવાડીમાં ઊંચા મંચપર વિરાજમાન છે. સંતો વાજિંત્ર સાથે કીર્તન ગાય છે.

આજ રામનવમી જનનો હિલોલ, સત્સંગી સર્વે કરે છે કિલોલ;

ગાન તાન ઉછવ ઝાંઝ ઝકોળ.... સવારે ગોમતી ગયા ભગવાન

રટે ત્રણે લોક નારાયણ નામ સવારે ગોમતી ગયા ભગવાન

આલા ભક્તના અંતરમાં અપાર શાંતિ છવાઈ ગઈ, એક દ્રષ્ટિએ શ્રીહરિને નીરખતાં... નીરખતાં... તત્કાળ સમાધિ થઈ ગઈ, ... લાખો ઓલિયા શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાનની બંદગી કરે છે.. થોડીવાર પછી શ્રીજી મહારાજે ચપટી વગાડી કે, તરત જાગૃત થયા.. દોડીને શ્રીજી મહારાજના ચરણમાં દંડવત પ્રણામ કર્યા... હે પ્રભુ, હું આજથી તમારે ચરણે ને શરણે છું... શ્રીજી મહારાજે પોતાનો હસ્તકમળ આલાભક્તના માથા ઉપર મૂકીને કહ્યું...

કેમ ભક્તરાજ! ઘાણીમાંથી છૂટવા આવ્યા છો... ને....

હા, મહારાજ અનેક જન્મો સુધી સંસારની ધાણીમાં પીલાણો... હવે ધાણીમાંથી ઉગારી લ્યો.. આંખનાં આંસુથી શ્રીજીના ચરણ પલાળી દીધા... શ્રીજી મહારાજે ધર્મ નિયમની રીતભાત શીખવાડી વ્રતમાન ધરાવ્યા... શ્રીજી મહારાજ સુલતાનપુર પધારતા ત્યારે આલા ભક્તના ઘરે ઉતારો કરતા, આલાભક્તે ખૂબ સેવા કરી શ્રીજી મહારાજનો રાજીપો મેળવ્યો છે.. શ્રીજી મહારાજ સંતોને કહે છે..

વળી અન્ન જળ તમને દેશે રે, આપી અંબર અક્ષરઘર લેશે રે ।

જેહ ધામના અમે રહેનાર રે, લઈ જાશું તે ધામ મોઝાર રે ॥

તમને કોઈ ભાવથી જમાડશે, વસ્ત્ર ઓઢાડશે, તમારા મુખથી કથા સાંભળશે તે આત્મા અવિનાશી પદને પામશે.. પરમાત્માકી કથા સુનને સે ચિત્ત પવિત્ર હોતા હૈ... ઔર હૃદયમે શાંતિ મિલતી હૈ.. શાંતિ હૈ... વહી તપકા બડા ફલ હૈ, બહુત ધન હો, બંગલા હો, કિન્તુ હૃદય કી શાંતિ ન મિલે, તો મંદિર જા કર, પ્રભુ કા શરણ લેના ચાહિયે... સમજ કર સત્સંગ કરના ચાહિયે...

નથી જોવી જીવની કરણી રે, રીત આ વારની દોષ હરણી રે ।

જ્યારે ભરવું હોય મોટું વહાણ રે, વો'રે શાલ દાખ્ય લોહ પાષાણ રે

ભગવાન અતિ દયાળુ છે, જીવની કરણી સામે જોતા નથી, અલ્પ સેવાને મહદ્ સેવા માની લે છે, દુનિયામાં ભગવાન જેવો કોઈ ઉદાર નથી.. એક મુઠ્ઠી પૌવાને બદલે સોનાના મહોલ બનાવી દીધા, સુદામાને એમ કે આ લોભિયો શું દેશે... આપેલું પીતાંબર પણ પાછું લીધું... એ શું... દેશે. ભગવાન કહે છે., “ મિત્ર ! જા તો ખરો ઘરે... મેં સમૃદ્ધિનો ધોધ મૂકી દીધો છે. નવસો તાંતણાને બદલે નવસો નવાશું સાડીઓ આપી દીધી. આવા ઉદાર છે અવિનાશી...

મોટું વહાણ ભરવું હોય ત્યારે જેવો માલ મળે તેવો ભરે.. હીરા માણેક, મોતી, સોનુ, રૂપું, પિત્તળ... રૂપિયા.. વિગેરે વહાણમાં ભરે. છેલ્લી બાકી લોહને પથ્થર ભરે.. પણ વહાણમાં માલ પૂરો કરે.. તેમ શ્રીજી મહારાજે લોહા જેવા જીવાત્માનું કલ્યાણ કર્યું છે. જૂનાગઢનો નવાબ મુસલમાન હતો, મંદિરનો પક્ષ રાખવાથી શ્રીજી મહારાજ નવાબના આત્માને ધામમાં તેડી ગયા, દારૂ પીનારો નર્કમાં પડે, પણ અલ્પ ગુણને પ્રભુએ મહા ગણીને તેનો ઉધ્ધાર કર્યો..

એવો આજમોટો અવતાર બહુ જીવ કરવા ભવપાર

વિશાળ સભાને સંબોધતાં શ્રીજી મહારાજે કહ્યું, “ વાતો પ્રગલ્ભ મન કરી કે'જો ઉપદેશ દેવામાં જરાય સંકોચ રાખજો નહિ... આ પૃથ્વી પર પ્રગટ પુરુષોત્તમ નારાયણ માનવ સ્વરૂપે બિરાજે છે, તેનો તમે આશરો કરશો તો મહા સુખીયા થશો. હિંમતભરી વાત કરજો. તમારા યોગમાં જે મુમુક્ષુ આવે તેના જીવનમાં કાંઈ ઉણપ રહી જાય નહિ... પોતાની ફરજમાં સવાયા સિધ્ધ થાય તેવું કરજો.

જેને પરમપદની યાત્રા કરવી હોય, અક્ષરધામનું અલૌકિક સુખ પામવું હોય તેને સદાય અચળ ટેક રાખીને સત્સંગ કરવો, ગમે તેવી વિકટ પરિસ્થિતિ ઊભી થાય છતાં પણ ભક્તિમાર્ગમાં મોળા પડવું નહિ, સુપેડીના ડાઘા ભક્તે અચળ ટેક રાખી, સંકટ સહન કર્યાં તો ભગવાન એની મદદે દોડી આવ્યા અને રક્ષણ કર્યું... નાના બાળભક્ત પ્રહલાદજીએ હિંમત રાખી હરિભજન ચાલુ રાખ્યું તો એનું કામ થઈ ગયું. ભગવાન સુખ સાગર અને ગરીબ નિવાજ છે... આવ્યા લેર્ય મેર્યમાં આ વાર-પરમ સનેહી પ્રાણ આધાર....

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે અષ્ટમઃ

પ્રકારઃ ॥ ૮ ॥

દોહા - પછી મુક્તને આપી આગન્યા, તમે ફરો દેશ પ્રદેશ ।

જેમ કહ્યું તેમ વર્તજો, રાખજો સાધુનો વેષ ॥૧॥

પછી મુનિ પરવર્યા, જેમ હાલ્યાં હુડિયાં વા'ણ । ભારે વા'ણને ભરવા, સહુ સજ્જ થયા છે સુજાણ ।૨।

સંતોને આજ્ઞા કરી કે જેમ કહ્યું છે તેમ વર્તજો અને દેશો દેશમાં ફરી અનંત જીવાત્માને કલ્યાણનો માર્ગ બતાવજો. સૌમ્ય વેશ ધારણ કરજો, જોઈને સહુની આંખ ઠરે એવા ભગવાં વસ્ત્રો ધારણ કરાવ્યાં.. આ જગતની અંદર ઘણા સાધુ બાવા ફરે છે, આખા શરીરે રાખ ચોપડે, કપાળમાં ભેંશ ભડકામણાં ટીલાં કરે, મોટી જટા હોય, હાથમાં ચીપિયાને લાકડી હોય... આવા બાવાને જોઈને કૂતરાં મંડે ભસવા, છોકરાં ડરીને ઘરમાં પેસી જાય, સ્વામિનારાયણ ભગવાનના સાધુનો સૌમ્ય વેશ હોય છે... છોકરાઓને વહાલથી બોલાવે અને સત્સંગ કરાવે... સ્વામિનારાયણ ભગવાનની લીલા અલૌકિક છે.

સંતો સત્સંગ પ્રચારાર્થે ખભે ઝોળી નાખી પ્રભુ પાસે આવ્યા, શ્રીજી મહારાજ દાદાના દરબારમાં બિરાજમાન છે, શ્વેત વસ્ત્ર ધારણ કર્યાં છે. ચારે બાજુ સંતો અને ભક્તો બેઠા છે. એક નજરે શ્રીજી મહારાજને નીરખી રહ્યા છે. આંખ ભરાઈ આવી છે. વંદન કરતાં કહ્યું, “ તમારાં દર્શન વિના અમારા કેવી રીતે દિવસો પસાર થશે. તમારું મુખડું જોઈને અમે જીવીએ છીએ. એમ કહી ઊંચે સ્વરે રડવા લાગ્યા... ત્યારે શ્રીજી મહારાજે કહ્યું, “ હે સંતો... તમે હૃદયમાં ધીરજ રાખો, તમે જેવા મને વહાલા છો તેવું ત્રિલોકમાં કોઈ મને વહાલું નથી.

ભગવાનને છોડીને જતાં પગ ઉપડતા નથી... પ્રભુ કહે છે... તમે ચિંતા ન કરો, તમે મને જ્યારે સંભાળશો ત્યારે હું તમારા આત્મામાં પ્રગટ થઈ દર્શન આપીશ... શાંતિ રાખો... અનંત જીવાત્માના ઉધ્ધાર માટે શ્રીજી મહારાજે સદાવ્રત ખોલ્યાં.

ઝાઝે હેતે જનને જમાડે રે, કરી વાત આનંદ પમાડે રે,

સંતોએ અનાજને સાફ કરી પવિત્રપણે રસોઈ બનાવી, પ્રભુને થાળ ધરાવીને પછી પ્રસાદીનું અન્ન યાત્રાળુને જમાડે છે, પવિત્ર આહાર જમવાથી તેમનું અંતઃકરણ ઉજળું થાય, સત્સંગ ઓળખાય... આવી રીતે હજારોને સત્સંગ કરાવી ભવપાર કર્યા, કયા કયા ગામમાં સદાવ્રત બાંધ્યાં હતાં, તેનું સ્વામી વર્ણન કરે છે...

લોજ, માંગરોળ, અગતરાય, માણાવદર, મેઘપુર, ધોરાજી, સાંકળી, ભાડેર, જામનગર, જામવાળી, ફરેણી, જેતપુર, સરધાર, કરીયાણા, ગઢડા ગામમાં સદાવ્રતો બાંધી અનેક ભૂખ્યા દુઃખ્યા માણસોને જમાડી સંતોષ પમાડ્યા છે. શ્રીજી મહારાજ માણસી ઘોડી ઉપર બેસીને એક ગામથી બીજે ગામ અને બીજે ગામથી ત્રીજે ગામ આમ સતત સૌને જાગ્રત રાખવા ફર્યા છે, મુમુક્ષુને સત્યનો રસ્તો બતાવવા ખૂબ પ્રયત્ન કરેલા છે. મુક્તિ માટે યજ્ઞ કાર્ય શરૂ કર્યું... સ્વામિનારાયણ ભગવાને જ્ઞાનયજ્ઞનો પ્રવાહ ચાલુ રાખ્યો છે...

જે જે જમ્યા એ જગનનું અન્ન રે, પામ્યા પરમ પ્રાપ્તિ પાવન રે ।

એમ વે'તી કીધી છે જો વાટ રે, બ્રહ્મમહોલ માંહિ જાવા માટ રે ॥

જેતલપુરમાં શ્રીજી મહારાજે યજ્ઞ કર્યો... બ્રાહ્મણોને ખૂબ લાડવા જમાડ્યા. છૂટે હાથે દક્ષિણાઓ આપી, છતાં દ્વેષીલાઓને ઉપકાર મનાયો નહિ. રાત્રે લાડવાના ટોપલા ભરીભરીને દેવસરોવરમાં નાખી દીધા. હવે ખબર પડશે. બ્રાહ્મણોની પંક્તિ થશે. અને લાડુ નહિ હોય તો બ્રાહ્મણો દેકારો કરશે. લાડુ નથી. લાડુ નથી. તો સ્વામિનારાયણની લાજ જશે, ને બ્રાહ્મણો ભૂખ્યા ઊઠી જશે.. જોયા જેવું થશે. ઈર્ષાળુ રાજી થાય છે....

વહેલી સવારે સંતો દેવસરોવરમાં સ્નાન કરવા ગયા તો લાડવા ઉપર પગ પડ્યા... પાણીમાં હાથ લંબાવીને જોયું તો લાડવા પાણીમાં... ચોકકસ આ ઈર્ષાળુનું કામ લાગે છે.. સંતોએ શ્રીજી મહારાજને વાત કરી કોઠામાં લાડુ ખલાસ થઈ ગયા છે.. તળાવમાં નાખી દીધા છે.. હવે શું કરશું... બપોરે પંકિતમાં શું પીરસશું... શ્રીજી મહારાજે કહ્યું, “ તમે ચિંતા ન કરો.. આપણી ભૂલ થઈ છે. આપણા યજ્ઞમાં સંતો ભક્તોને બ્રાહ્મણો જમ્યા, અતિથિને યાત્રાળુ જમ્યા, વટેમાર્ગને ગરીબ રાંક જમ્યા.. પશુઓને પણ જમાડ્યા .. પણ તળાવના માછલાને યજ્ઞનો પ્રસાદ અપાયો નહોતો... હજારો માછલાં પ્રસાદ જમ્યા છે તેથી તેમનું કલ્યાણ થશે.. બહુ સાઈ થયું.

જ્ઞાન યજ્ઞો દ્વારા અનેકનો ઉધ્ધાર થયો છે ને થાય છે.

શ્રીજી મહારાજ વચનામૃતમાં કહે છે જ્ઞાન યજ્ઞ હંમેશા કરતા રહેજો.. યોગ યજ્ઞ વિના કોઈનું કલ્યાણ થતું નથી, યોગ યજ્ઞ એટલે શું?... ભગવાનનો યોગ, સંતોનો યોગ, શાસ્ત્રોનો યોગ કરવો.. આપણે વચનામૃત વાંચીએ શ્રવણ કરીએ તો આપણે સ્વામિનારાયણ ભગવાનનો યોગ કરીએ છીએ. સત્સંગીજીવનનું વાંચન શ્રવણ કરીએ તો આપણે શતાનંદ સ્વામીનો યોગ કરીએ છીએ, નિષ્કુળાનંદ કાવ્ય વાંચીએ, શ્રવણ કરીએ તો આપણે વૈરાગ્યમૂર્તિ નિષ્કુળાનંદ સ્વામીનો યોગ કરીએ છીએ. સમાગમ કરીએ છીએ.

કેના જોયા નહિ ગુન્હા વાંકરે, એવો આજ વાળ્યો આડો આંકરે ।

આ સમામાં જેનો અવતારરે, તેના ભાગ્ય તણો નહિ પારરે ॥૧૬॥

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, ભગવાન કોઈના ગુન્હા સામે જોતા નથી. માર્યા તેને પણ તાર્યા છે... ગામ વારણામાં બ્રાહ્મણ જ્ઞાતિનાં પુતળીબાઈ રહેતાં હતાં, શ્રીજી મહારાજ રાત્રે ગામ વારણા પધાર્યા.. પુતળીબાઈને કહ્યું, “ બહેન અમને ખૂબ ભૂખ લાગી છે.. કાંઈક જમવાનું હોય તો આપો. ભક્તને ભાવ જાગે તો ભગવાનને ભૂખ લાગે.. બાકી તો ભગવાન સ્વયં ભોક્તા છે.. પુતળીબાઈએ કહ્યું, મહારાજ ખીચડી તૈયાર છે. પધારો, મીઠો આવકાર આપ્યો... શ્રીજી મહારાજ હસ્તકમળ ધોઈને પાટલા ઉપર બેઠા કે.. પૂતળીબાઈએ ખીચડીને દૂધ થાળીમાં પીરસ્યું...

પ્રભુએ જમતાં જમતાં મનુષ્ય ચરિત્ર શરૂ કર્યું, થાળીમાં થોડીક ખીચડી જમણી બાજુ કરે... થોડીક ડાબી બાજુ કરે, વચ્ચેથી એક બે કોળીયા જમે.. આવું જોઈને પુતળીબાઈ બોલ્યાં હે... મહારાજ....!

ખીચડી જમતાં નથી આવડતું તો કલ્યાણ શી રીતે કરશો !

શ્રીજી મહારાજે ચપટી વજાડીને કહ્યું, આમ કલ્યાણ કરશું... ત્યાં તુરંત પુતળીબાઈને સમાધિ થઈ ગઈ.. અક્ષરધામમાં પહોંચી ગયાં. દિવ્ય શ્વેત પ્રકાશ મધ્યે સોનાના સિંહાસન ઉપર શ્રીજી મહારાજ બિરાજમાન છે, હજારો મુક્તો પ્રભુની સેવા કરે છે... મહારાજે કહ્યું, પુતળીબાઈ તમે કહો છો કલ્યાણ શી રીતે કરશો ! તો અમે કલ્યાણ કરીએ એવા કે નહિ... પુતળીબાઈ કહે છે... હે

પ્રભુ તમે તો અનેક જીવના કલ્યાણ કરો તેવા સમર્થ છો...

પછી પુતળીબાઈ સમાધિમાંથી બહાર આવ્યાં... ત્યાં શ્રીજી મહારાજને ઓસરીમાં બેઠા ખીચડી જમતા જોયા.. બે હાથ જોડીને નમ્રતાપૂર્વક કહ્યું, “ મને માફ કરો.. ! પ્રાકૃત ચરિત્ર જોઈને મને શંકા થઈ કે ખીચડી જમતાં નથી આવડતી તે કલ્યાણ કેમ કરશે,, પણ તમે તો અનંત કોટી બ્રહ્માંડના રાજાધિરાજ છો... તમારી લીલાનો કોઈ પાર પામી શકે નહિ...

ત્યાગે કરી તપી ખપી જાય રે પણ એ ધામે ન જવાય રે.

તપ કરી કરી રાફડા વળી જાય... તેને સ્વપ્નામાં પ્રભુનાં દર્શન થતાં નથી.. તે આજે પ્રત્યક્ષ શ્રીજી મહારાજનાં દર્શન થાય છે... સ્વામિનારાયણ ભગવાન પ્રગટ-પ્રગટ અને પ્રગટ છે. શ્રીજી મહારાજ કૃપાસાધ્ય છે. ઋષિમુનિઓ પાંદડાં ખાઈને ભારે કઠિન તપશ્ચર્યા કરતા... શ્રીહરિ કહે છે, તમારા માટે અમે સરળ માર્ગ બતાવ્યો છે. પ્રગટ સ્વામિનારાયણ ભગવાનના સ્વરૂપમાં મન રાખવું એજ પરમ તપ છે.. જેનું અખંડ ભગવાનમાં મન રહે છે તે છતે દેહે અક્ષરધામને પામી રહ્યા છે.

સોનાને કાટ ન લાગે અગ્નિને ઉઘઈ ન લાગે સાચા સંતને માયા ન લાગે.

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, “ સહેજે સહેજે આપે છે આનંદ સમરથ સ્વામી સહજાનંદ, જેમની કીર્તિ સમુદ્ર પર્યંત ચારે દિશામાં પ્રવર્તેલી છે... એવો પ્રગટાવ્યો પોતે પ્રતાપ, પામે સુખ મારી પૂજા કરી... અશન વસન ભૂષણે ભાવભરી” શ્રીહરિ કહે છે, ભાવથી મારી પૂજા કરશે, તેનું પણ કલ્યાણ થશે... આગળ મારા અનેક અવતારો થયા પણ તે અવતારોમાં મારી પૂજા પ્રેમથી કરી શક્યા નહિ....

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે નવમઃ પ્રકારઃ 161

મત્સ્યાદિક મોર્યે ધર્યા, અસંખ્યાત અવતાર । કારજ નિમિત નવાં નવાં, તન ધર્યા નિરધાર ॥૨૧॥

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી દશ અવતારનો ઉલ્લેખ કરે છે. મત્સ્ય અવતાર કેના થકી ઉત્પન્ન થયો?... માછલાનું રૂપ લીધું... માછલાનું પૂજન કેમ કરવું.. થાળ કેમ જમાડવો.. પછી કુર્માવતાર લીધો... કાયબારૂપે મંદરાચલ પર્વત પીઠપર ધારણ કર્યો.. વરાહ પ્રભુ ભૂંડવેશમાં ઉત્પન્ન થયા. નૃસિંહરૂપ ધારણ કર્યું... અડધું નરનું અને અડધું સિંહનું મહાભયંકર રૂપ... તેનું કોણ પૂજન વંદન કરવા જઈ શકે.. વામન અવતાર લઈ બલિને બંધનમાં નાખ્યો... પરશુરામ રૂપે પ્રગટ થઈ કુહાડો લઈને એકવીશ વાર પૃથ્વી નક્ષત્રી કરી... તેની પાસે કોણ જઈ શકે... પછી..

રામરૂપ ધરી થયા રાજરે, કર્યા મોટાં મોટાં બહુ કાજરે ।

તેતો લખાણાં લાખો ઠેકાંણેરે, દેવ દાનવ માનવ જાણેરે ॥૧૩॥

રામઅવતારે બહુ મોટાં મોટાં કાર્ય કર્યા.. મર્યાદા પ્રવર્તાવી અનેક અસુરોનો નાશ કર્યો, પણ રાજાધિરાજ છે, તેથી રાંકને મળવા જવાય નહિ. પછી પ્રભુએ કૃષ્ણાવતાર લીધો..

કૃષ્ણાવતારમાં કીડા કરીરે, બહુ તાર્યા એ અવતાર ધરીરે ।

પણ એમના એમ ન રહ્યારે, પછી રાજાધિરાજ થયારે । ત્યારે સહુને મળ્યાનું સુખરે, ન રહ્યું થયું દાસને દુઃખરે ।

કૃષ્ણાવતારમાં ખૂબ લીલા કરી, ખૂબ ભક્તજનને રાજી કર્યા... ગોપીગોપને ખૂબ સુખ આપ્યાં, પણ પછી દ્વારિકાના રાજા થયા.. તેથી તેમનાં દર્શન, સ્પર્શ, સેવા જલદી નાના સૂના માણસથી થાય નહિ... મહેલની અંદર જવા મળે નહિ.. સુદામા ગયા તો દરવાણીએ અટકાવ્યા.. નાના માણસ ઈચ્છે તો મળી શકાય નહિ.. બુદ્ધ અવતાર લઈ, અહિંસામય પ્રવૃત્તિ વિસ્તારી, જગતને બોધ આપી અનેકનાં કલ્યાણ કર્યા... કલ્કિ અવતાર હવે ધારણ કરશે...

આજેસ્વામિનારાયણ ભગવાને લીલા લહેર કરી છે.

બધાને છૂટ રાંક આવે.. વાઘરી આવે, બકાલી આવે, વેશ્યા આવે, બાળક આવે, યુવાન આવે, વૃદ્ધ આવે.. બધાને છૂટ..

માટે સર્વે રીતે સેવ્યા જેવારે, આજ અલબેલો થયા છે એવારે ।

સહુ જનની પુરવા હામરે, આવ્યા આપે કહું ઘનશ્યામરે ॥૨૦॥

સ્વામિનારાયણ ભગવાન દરબારમાં બેઠા હોય, બધાને સેવાનો અને દર્શનનો લાભ મળે.. કોઈ રોકે નહિ... ગરીબની ઝૂંપડીયે પણ પહોંચી જાય... ગામ વિહારમાં આગેવાન શ્રેષ્ઠ પિતાંબર ત્રવાડી શ્રીહરિના પરમ ભક્ત હતા, એમણે નવું મકાન બનાવ્યું, શ્રીજી મહારાજને પ્રાર્થના કરી, “ પ્રભુ મારા મકાનમાં પધરામણીએ આપ પધારી પાવન કરો.” શ્રીજી મહારાજ પાંચ સંતો સાથે તેમના ઘેર પધાર્યા... ભક્તરાજ.. ભૂખ બહુ લાગી છે.. દૂધ હોય તો લાવો.. !! પિતાંબર ત્રવાડીએ કહ્યું, “ મહારાજ ભેંશ

ખેતરે ચરવા ગઈ છે. આવશે ત્યારે તાજુ દૂધ આપશું.

શ્રીજી મહારાજે કહ્યું, “ આ આંગણામાં ભેંશ બાંધી છે તે દોહી દો.. ને ” મહારાજ . તે ભેંશ નથી પણ બે વરસની પાડી છે.. તો પાડી પણ દૂધ દેશે.. દોહવા જાવ.. મહારાજ.. હજુ પાડી વીયાણી નથી, તો દૂધ ક્યાંથી હોય. !! શ્રીજી મહારાજે કહ્યું, “ અમારા વચનમાં વિશ્વાસ રાખીને જાવ તો ખરા પિતાંબર ભક્તના બેન માનબાઈ પાડી દોહવા ગયાં.. સ્વામિનારાયણ ભગવાનની જય.. એમ કહીને હાથ અડાડયો ત્યાં આખી તાંબડી દૂધથી ભરાઈ ગઈ. બધા જોતાજ રહી ગયા, આ.. તો.. અલૌકિક આશ્ચર્ય છે. બધા નવાઈ પામી ગયા.. પછી તે દૂધ કપડાથી ગાળીને શ્રીજી મહારાજ અને સંતોને આપ્યું... પ્રભુએ પ્રેમથી દૂધ પીધું... He Fullfills all your Good wishes.

શુભ મનોરથ પ્રભુ પૂરા કરે છે.

આ વાતની ગામના ભક્તજનોને ખબર પડી, તેથી વધારે ભાવ ભગવાનમાં બેસી ગયો.. પરમ ભક્ત થઈ ગયા.. પાડીએ બે વરસ સુધી દૂધ દીધું... શ્રીજી મહારાજ સાત વખત વિહાર ગામમાં પધાર્યા છે. શ્રીજી મહારાજ જે થાળી વાટકામાં જમ્યા છે. તે પ્રસાદીનાં વાસણ... પિતાંબર ત્રવાડીના પરિવાર પાસે છે. ગામ વિહાર જાઓ ત્યારે દર્શન કરજો.

નિષ્કુળાનંદ સ્વામીએ ભવિષ્યનો વિચાર કરીને શાસ્ત્રનો વારસો આ સત્સંગ સમાજને આપ્યો છે.

શ્રી હરિના વચનમાં ધ્યાન રાખીને એકમેક થઈ સત્સંગની સેવા કરવી... ભજન ભક્તિ કરવાં.. આપણું લક્ષ્ય ભગવાનને પામવાનું છે, દેહરૂપ મટીને બ્રહ્મરૂપ થવાનું છે. દેહમાં અહંબુદ્ધિ છે, સંબંધીમાં મમત્વ બુદ્ધિ છે, તે બદલી ભગવાન અને ભગવાનના સંતો સાથે હેત રાખવું.

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે દશમઃ પ્રકારઃ ॥ ૧૦ ॥

દોહા - પુરુષોત્તમ પધારિયા, સર્વે અવતારના આધાર ।

અગણિત જીવ આ જગતના, તે સહુની લેવા સાર ॥૧॥

સ્વામી ખુમારીથી કહે છે, સર્વ અવતારના અવતારી એવા સ્વામિનારાયણ ભગવાન સર્વે અવતારના આધાર છે. બ્રહ્માની પયાસ વરસની આવરદાએ પ્રભુ પોતે આ જગતમાં પધાર્યા, સર્વ સામર્થ્યીએ સહિત પોતાના પ્રતાપથી અનેક જીવનો ઉધ્ધાર કર્યો.

સ્થૂળ, સૂક્ષ્મ જે સ્થળે, જિયાં જિયાં રહ્યા હતા જન, તિયાં તિયાંથી તારિયા, આવી ભૂમિ પર ભગવાન, ખગ, મૃગ, નર, નિરજર, ભૂત, ભૈરવ આદિક સ્થાવર-જંગમ-દૈવી-આસુરી અનેક જીવને પ્રભુએ મોક્ષનો માર્ગ બતાવ્યો છે, તમોગુણી રજોગુણીને તારીયા, સત્વગુણીને આપ્યાં સુખ, શરણાગતનું આ સમે, રહેવા દીધું નહિ દુઃખ સૂર્યોદય થાય ત્યારે તમામ અંધકાર નાશ પામે છે, તેમ આજ સહજાનંદ સૂર્ય પ્રગટ થતાં સર્વના અંતરનાં અજ્ઞાન નાશ પામ્યાં છે.

ચોપાઈ-બહુ અવતારના જે દાસરે, તેની પુરી કરવાને આશરે ।

ઘર્યું રૂપ અલૌકિક એવુંરે, સહુને પૂજવા સેવવા જેવુંરે ॥૫॥

આગળ ભગવાને બહુ અવતાર ધારણ કર્યા... પણ .. આવું અલૌકિક સુખ મળ્યું નહિ... આજે શ્રીજી મહારાજે અક્ષરવાટ વહેતી કરી છે. ભગવાનની પૂજા કરવાનો... જમાડવાનો.. વસ્ત્રાભૂષણ અર્પણ કરવાનો... અનુપમ અવસર આવ્યો છે, જળ દળ જે જે કાંઈ મળે, પૂજો પૂજાશે આજ સઘળે..

પત્રં પુષ્પં ફલં તોયં, યો મે ભક્ત્યા પ્રયચ્છતિ । તદહં ભક્ત્યુપહૃતમશ્વામિ પ્રયતાત્મનઃ ॥

ભગવાન કહે છે, મને ભક્તજન પ્રેમથી પત્ર, પુષ્પ, ફળ, જળ વિગેરે જે કાંઈ અર્પણ કરે છે, તેને હું પ્રેમપૂર્વક સ્વીકાર કરું છું. જ્યાં ભાવ છે ત્યાં ભગવાન દોડતા જાય છે. તે વિષેની એક સુંદર કથા છે.

ગામ લોયાના પરમભક્ત માનબાઈ હતા, ભક્તનો ભાવ જાગે તો ભગવાનને ભૂખ લાગે. માનબાઈને હરહંમેશ અંતરમાં ઈચ્છા થાય કે મારા હાથનું ભોજન ભગવાન જમે તો હું કેવી ભાગ્યશાળી થાઉં, પાણીનો સ્વભાવ છે કે જ્યાં નીચાણવાળો ભાગ હશે, તો તે તરફ પાણી વહી જશે એમ જીવનમાં જ્યારે સાચા શિષ્યત્વનો ઢાળ આવશે, નમ્રતા પેદા થશે, ત્યારે પ્રભુને શોધવા જવું નહિ પડે, આપોઆપ ભક્તિભાવ દેખીને આવશે.

ભક્તિ માર્ગમાં તીવ્ર પ્રેમ જોઈએ

ભગવાન આવ્યા.. માનબાઈ ખેતરે ભાતદેવા જાય છે... માનબાઈ જય સ્વામિનારાયણ... કેટલે સુધી જાવ છો?... માનબાઈએ કહ્યું, પધારો મહારાજ... જય સ્વામિનારાયણ, ધન્ય અવસર ધન્ય ઘડી પગે લાગીને નમસ્કાર કર્યા “ હે પ્રભુ.. હું વાડીએ ભાત દેવા જાઉં છું. શ્રીજી બોલ્યા... માનબાઈ... અમને ખૂબ ભૂખ લાગી છે.. તે ભાત અમને જમવા આપોને.. ” મહારાજ આ ભાત તમને ભાવશે નહિ... બીજી સરસ મઝાની રસોઈ બનાવી આપું... તરત નાહી ધોઈ રસોડામાં ગયાં.. શ્રીજી મહારાજે કહ્યું, “ ભાતનું મોડું થશે... તો પટેલ ખીજાશે?... માનબાઈએ કહ્યું, “ બોલે એવા નથી, પણ મુંગે મોઢે માર મારે એવા છે... ”

શ્રીજી મહારાજે કહ્યું, “ તમને મારે તો અમને દુઃખ થાય.. તો લાવો અમે વાડીએ ભાત દેવા જઈએ... મહારાજે પૂછ્યું, “ વાડી કેટલી દૂર છે?. દોઢેક ગાઉ દૂર છે.. શ્રીજી મહારાજે કહ્યું, “ તમારી વાડી અમે જોઈ નથી પણ તમારા પતિને અમે ઓળખીએ છીએ.. પ્રભુ ભાતનો ટોપલો લઈને ચાલતા થયા... માનબાઈએ કહ્યું, “ રહેવા દો.. રહેવા દો... મહારાજ.. હું ભાત દેવા જઈશ.... ”

શ્રીજી મહારાજે કહ્યું, “ તમે અમારા માટે રસોઈ બનાવો છો, તો તમારા સાટે અમે કામ કરીએ... આટલું. બોલતાં શ્રીજી મહારાજ ચાલતા થઈ ગયા. માનબાઈ રોટલા બનાવવા રસોડામાં ગયાં.. પટેલ ભાત આવવાની વાટ જુવે છે. ત્યાં શ્રીજી મહારાજ સુંડલો માથા ઉપર લઈને આવ્યા... પટેલબાપા રામ... રામ... ઓળખાણ પડે છે?... હા... હા... ઓળખાણ પડે છે.. તમે મારા ઘરવાળીના ભગવાન છો.. શ્રીજી મહારાજે કહ્યું, “ માનબાઈ અમારા માટે રોટલા બનાવવા ઘરે રહ્યા છે. એમને સાટે અમે ભાત દેવા આવ્યા છીએ.. લ્યો આ ભાત જમો.. મોડું થયું છે માફ કરજો... અમારા જેવું કામ હોય તો કહો... ”

પટેલે કહ્યું, “ બીજું તો ઠીક પણ... ઘરવાળી આવી હોત તો વાવણી કરત... ” શ્રીજી મહારાજે કહ્યું, “ લ્યો અમે વાવણી કરીએ.. બળદ જોડી બાજરાની ખોય ભરીને મંડયા વાવવા... થોડીવારમાં આખી વાડી વાવી દીધી... કોશ જોડીને પાણી પણ પાપું.. પટેલને ધર્મ નિયમની રીત ભાત શીખવીને કહ્યું, “ પ્રભુ ભજન કરજો.. સુખી થશો... પછી ઘરે આવ્યા.. જમવા બેઠા.. બાજરાનો રોટલો અડદની દાળને ચટણી જમ્યા... બે તાંસળી ભેંશની જાડી છાશ પી ગયા... માનબાઈ તમે ચિંતા ન કરજો.. પટેલને અમે સમજાવ્યા છે.. સત્સંગની રીતભાત પ્રમાણે રહેશે.. લ્યો... માનબાઈ... જય સ્વામિનારાયણ રાજી રહેજો... એમ કહી ચાલતા થઈ ગયા.. ભક્તનો ભાવ પૂરો કરવા ભગવાન દોડતા આવે છે.. પ્રભુ પદાર્થને જોતા નથી, પ્રેમને જુએ છે.

ધન ધાન્ય વૃક્ષ ને વાહનરે, ગાય ગવા મહિષી સદનેરે ।
વાડી ખેત્ર વસુંધરા વળીરે, સેજ પલંગ પાથરણાં મળીરે ॥૧૦॥
ગાદી તકીયા ઓછાડ ઓસિસેરે, જેજે આપશો તે આજ લેશેરે ।

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, “ ધન, ધાન્ય, વૃક્ષ ગાદી તકિયા, ગાય, ભેંશ ઓછાડ ઓશીકાં.. ઘી ગોળ આદિક પદાર્થ ભગવાનને અર્પણ કરે છે, તેનું ભગવાન કલ્યાણ કરે છે.. ગાય, ભેંશ, બકરી, આદિક પશુના દૂધ ભગવાનના ઉપયોગમાં આવે છે તો તેનું પણ કલ્યાણ થાય છે.. ”

કમળનાળ ડોડાં ડોડી પાન, લઈ રાજી થશે ભગવાન. દૂધ, મધ, દહીં, ઘી, ગોળ, સાકર, શેલડી, ખાંડ, ખારેક આદિક વસ્તુ પ્રભુને અર્પણ કરે છે તેનું કલ્યાણ થાય છે... લવીંગ, સોપારી, જાયફળ, એલચી, તજ વિગેરે ઉત્તમ વસ્તુ ભગવાનની પૂજામાં વપરાય છે... જે જે વસ્તુ સુખદાઈ, તે આવે, સેવામાંઈ, એવો આજનો છે અવતાર સહુ જીવને સુખ દેનાર.. આ અવતારે શ્રીજી મહારાજે કોઈ વાતની કસર રહેવા દીધી નથી.. અજ-ઈશ-ચંદ્ર-વિગેરે દેવતાઓને સુખ મળ્યું નથી તે સુખ ભગવાન સ્વામિનારાયણે પોતાના દાસને આપ્યું છે.

હળી મળી પાસે રહીયે રે, પગ પૂજી સ્પર્શી સુખ લેયે રે

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી ભલામણ કરે છે, સત્સંગમાં હળીમળીને રહેવું. ભગવાન જેમ કહે તેમ કરવું, મોટા સંતો જેમ કહે તેમ કરવું.. ઊઠ કહે તો ઊઠવું.. ચાલ કહે તો ચાલવું, શ્રીજી મહારાજે મગ્નિરામની પરીક્ષા લીધી. સંતોના જોડાનું પોટલું બાંધી માથા ઉપર રાખીને આ સભાને પાંચ પ્રદક્ષિણા કરો.. તો તમને સાધુ કરીએ, .. તો લાજ શરમ મૂકીને જોડા માથા ઉપર મૂકી પ્રદક્ષિણા કર્યા... મગ્નીરામને ભગવાન ભજવાની ગરજ હતી તો ભગવાને જેમ કહ્યું તેમ કર્યું... મગ્નીરામને સાધુ કર્યા નામ રાખ્યું અદ્વૈતાનંદ... સત્સંગનો ખપ હોય તેનાથી શું ન થાય... !

આ ગ્રંથ હારેલોને હિંમત આપે છે.

આ કથા અંતરમાં ઉતારવા જેવી છે, વાતની વાતમાં મનમેળ બગાડવો નહિ, ગુસ્સે થવું નહિ, હળી મળીને રહેવું... તો જીવવાની મજા આવશે. રમવાની મજા આવશે, ફરવાની મજા આવશે, જમવાની મજા આવશે, સત્સંગ કરવાની મજા આવશે, નહિંતર બધી મજા ઉડી જશે.. અને ઊંઘ પણ ઉડી જશે.. માટે વર્તમાનકાળ સુધારો...

એમ સહુને સુગમ રે, થયા પોતે તે પૂરણબ્રહ્મ રે ॥

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, ભગવાન સંબંધી સુખ સુગમ છે, પણ તે સુખ જેને તેને મળતું નથી... કેટલી મહેનત કરે ત્યારે પૈસા મળે છે... માયિક સુખ મળવું કઠિન છે.. તો અલૌકિક સુખ તે કાંઈ આળસુ અને દુર્ગુણોથી ખદબદતા માણસને મળતું નથી. સ્વામી કહે છે. મત્સ્ય, કચ્છ, વરાહ, નરસિંગ તે તો મનુષ્યથી વિજાતિ અંગ... સજાતિ સજાતિમાં હેત થાય, વિજાતિમાં હેત થાય નહિ, એ સહજ બાબત છે.

સૌને સુગમ અગમ નહિ અશુંરે, સર્વે આગમે નિગમે ઘશુંરે । થયા એવા પોતે પૂર્ણકામરે, પૂરી સર્વે જીવની હામરે ।૧૯।

ભગવાન બાળક સાથે બાળક જેવા બની જાય, વૃદ્ધ સાથે વૃદ્ધ જેવા બની જાય, શ્રીમંત સાથે પણ ભળી જાય ને, શબરીની ઝૂંપડીએ પણ જાય... આ જગતની અંદર મોટા કહેવાતા માણસો જલદી ગરીબની સામે જુવે નહિ, બોલાવે નહિ, તો ઘરે તો ક્યાંથી જાય... પણ અનંતભુવનનો નાથ, દુનિયાનો રાજા, સગરામ વાઘરીને ઘરે જાય, ઊઘાડા પગે ભક્તના મનોરથ પૂરા કરે.. ભાવે કુભાવે જે કોઈ પ્રભુનાં દર્શન કરશે તે થશે પૂર્ણકામ અને પામશે અક્ષરધામ...

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણક્રમણસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે એકાદશઃ
પ્રકારઃ ॥ ૧૧ ॥

દોહા - મોટી મે'ર કરી હરિ, પધારિયા પૂરણકામ । અનેક જીવને આપવા, પોતાનું પરમ ધામ ॥૧॥

દયાનિધિ દયાકરી, જીવ જક્તના ઉપર જોર । તાન એક જીવ તારવા, ધારિ વપુ ધર્મકિશોર ॥૨॥

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, “ અવિદ્યામાં અથડાતા જીવાત્માને સદાચારી બનાવવા પધારિયા પૂરણકામ, અનેક જીવને આપવા પોતાનું પરમધામ-પ્રભુએ મોક્ષનાં પગથીયાંની નજીક આપણને મૂકી દીધા છે.. હવે ચડવું કે પડવું તે આપણા હાથમાં છે.

માયાની માર ન ખાવી હોય તો સહજાનંદનું શરણું લો.

પ્રભુ મોટી મે'ર કરીને આપણા જીવાત્માનું શ્રેય કરવા આ પૃથ્વી ઉપર પધાર્યા છે. પ્રભુને જીવાત્માનો ઉધ્ધાર કરવાનું તાન છે.. જગતના જીવાત્માને કોઈકને સત્તા મેળવવાનું તાન છે. કોઈકને પૈસા મેળવવાનું તાન છે, કોઈને માન મોટાઈનું તાન છે, કોઈ સ્ત્રી ધનના ભૂખ્યા છે, જમી લીધા પછી ધરાઈ જતા નથી. માન મોટાઈને સત્તાના ભૂખ્યા છે.. આવી રીતે ભૂખની આશાથી આખી દુનિયા દોડે છે.. બહુ દોડવામાં માલ નથી. ધ્યાન રાખજો, ઉથલી પડશો...

જે જન નિરખે નાથને તે પામે સુખ નિદાન.

પ્રભુને નિરખી નિરખીને દર્શન કરે છે તે પામે સુખ નિદાન. ભગવાનના નામ સ્મરણનો અદ્ભુત મહિમા છે.. અમૃત પીવે તે અમર થાય.. તેમ આ નામામૃત છે તે અમૃત છે.. સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ નામ જપતા રહો..

એક સારો વિચાર અનેક ખોટા વિચારોને દૂર કરી શકે છે.

દિવસને રાત ભગવાનના જ વિચાર કરવા જોઈએ... શ્રીજી મહારાજ વચનામૃતમાં કહે છે, “ અનેક જન્મના જયારે શુભ સંસ્કાર ભેળા થાય ત્યારે ગોપીઓના સરખી ભક્તિ ઉદય થાય છે. અને એવી ભક્તિ છે તે જ પરમપદ છે. આવી ભક્તિ જેના હૃદયમાં હોય તેને ભગવાનને વિષે પ્રીતિમાં શું બાકી રહે...? કાંઈ બાકી નથી... !!...

લેતાં સ્વામિનારાયણ નામરે, થાયે પ્રાણી તે પૂરણકામરે । લેશે નામ નિરખશે નેણેરે, પરમ પ્રાપ્તિ પામશે તેણેરે ॥૬॥

સ્વામિનારાયણ નામ લેવાથી જીવાત્મા સંસાર સાગરથી પાર થઈ શકે છે, પરમાત્માનું નામ નિર્ભળ છે, શરીરને ખોરાક ન આપો તો શરીર નિર્ભળ થઈ જાય, તેમ આત્માને ખોરાક ન આપો તો આત્મા નિર્ભળ થઈ જાય છે... આત્મા.. દાળભાત રોટલીને દૂધપાક નહિ ખાય... આત્માનો ખોરાક ભગવાનના નામ મંત્રનો ઉચ્ચાર છે, ભજન, ભક્તિ, કથા કીર્તન, ધ્યાન કરવાથી મુક્ત થયો છે. તપશ્ચર્યા કરવાથી મોક્ષ નથી થયો... પ્રભુનું નામ લેવાથી કલ્યાણ થયું છે...

ઉત્સવ કરી ભક્તજનોને ઉત્સાહી બનાવ્યા.

અનેક જીવાત્માના કલ્યાણ માટે શ્રીજી મહારાજે ઉત્સવ સમૈયા ચાલુ કર્યા.. તે અધ્યાપિ સુધી ચાલુ જ છે.

પછી ફુલદોલ રામનોમીરે, પ્રબોધની એકાદશી સૌમીરે ॥૭॥

તેદિ આવે લાખોલેખે જનરે, કરે મહાપ્રભુનાં દરશનરે ।

ઉત્સવ સમૈયામાં લાખો લેખે ભાગ્યશાળી જીવાત્માઓ આવતા હોય છે. કદાચ તેણે જપ, તપ, કાંઈ, દાન પુણ્ય ન કર્યું હોય, પણ એકાદ પ્રસંગ યાદ રહી જાય તો એનો બેડો પાર થઈ જાય છે.. જુએ સભા સામું સુખકંદ અમૃત દષ્ટિએ આપે આનંદ... અલૌકિક

લીલાનું રાત્રી દિવસ અખંડ ચિંતવન કરવાથી પામે છે પરમધામ જન... એવા સમૈયા વરસો, વરસ કરે એક બીજાથી સરસ, જોબન લૂંટારો પર્વત જેટલાં પાપ... તે પાપને શ્રીજી મહારાજે ધોઈ નાખ્યાં.. અંતઃકરણ યોખ્ખું ચટ કરી દીધું. આ છે ઉત્સવ સમૈયાનો પ્રતાપ..

નિત્ય નવી કરે નાથ લીલારે, ત્યાગી ગૃહી કરી બહુ ભેળારે ।

શ્રીજીમહારાજ નિત્ય નવી નવી લીલા કરે છે.. ગઢપુરમાં શ્રીજીમહારાજ અક્ષરઓરડીમાં બિરાજમાન હતા, ત્યાં સુરાખાચાર આવી પગે લાગીને બેઠા.. શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, “ સત્સંગી હરિભક્તો સંતોને વારંવાર રસોઈ આપે છે, પણ દાદાખાચરના ફઈ સોમાબાઈએ કોઈ દિવસ રસોઈ આપી નથી.. તમે તેમને સમજાવો.. કે હાથે તે સાથે .. અન્નદાન પ્રાણદાન સમાન છે.

સુરાખાચરે સોમાફઈને વાત કરી કે તમે સંતોને રસોઈ આપો... તો બહુ સારું થાય, ત્યારે સોમાફઈએ કહ્યું, “ કાલે મારા તરફથી રસોઈ કરો અને બીજે દિવસે શ્રીજી મહારાજ તરફથી દૂધપાક પૂરીની રસોઈ કરી સંતોને જમાડો.. તો હું રસોઈ આપીશ ફઈ સોમાબાઈ તરફથી રસોઈ તૈયાર થઈ. શ્રીજીમહારાજે સંતોની પંકિતમાં પીરસીને ખૂબ ભાવથી જમાડયા, બીજે દિવસે સુરાખાચારે કહ્યું, “ મહારાજ આજે તમારા તરફથી દૂધપાક પૂરીની રસોઈ કરવાની છે, શ્રીજીમહારાજે દાદાખાચરને કહ્યું, “ આજે દૂધપાક પૂરીની રસોઈ બનાવીને સંતોને જમાડવાના છે.. તમે કેટલો દૂધનો સગવડ કરી શકશો?.. દૂધ બીજા ગામથી લેવા જવું જોઈશે... બધું દૂધ આંહીથી પુરું નહિ થાય..

શ્રીજીમહારાજે પાર્ષદોને કહ્યું, “ ચાલો આપણે માંડવધાર દૂધ લેવા જઈએ.. ભરવાડને ઘરે આવ્યા.. વાત કરી કે અમારે કાલે વીસ મણ દૂધ જોઈને છીએ, જે પૈસા થશે તે આપશું.. ભરવાડે કહ્યું, “ અમે તમને દૂધ નહિ આપીએ.. તમે કામણગારા છો.. !! તમને દૂધ આપીએ તો અમારા ઢોર વસૂકી જાય.. ખૂબ સમજાવ્યા પણ ભરવાડ એકનો બે ન થયો... સાફ મનાઈ કરી દીધી. હવે શું કરવું.. દૂધ વિના દૂધ પાક કેમ બને..

દાદાખાચરે કહ્યું, “ રસોઈનું કાલે શું કરશું.. શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, “ તમે ચિંતા ન કરો.. તમે પૂરી બનાવવાનું શરૂ કરો. જેણે દૂધ આપવાની મનાઈ કરી છે તે સામેથી દૂધ આપવા આવશે.

માંડવધારનો ભરવાડ બીજે ગામ જાય છે. પોતાની સ્ત્રીને કહ્યું, “ ધ્યાન રાખજો, ગઢપુરના સ્વામિનારાયણ ભગવાનને ત્યાંથી કોઈ પણ દૂધ લેવા આવે તો એક ટીપું પણ દૂધ આપજો નહિ, આપણા મોટાભાઈના ઘરેથી પણ દૂધ આપશો નહિ... આટલું કહી બીજે ગામ ચાલતો થઈ ગયો..

આ બાજુ મહારાજે ભરવાડનું રૂપ લીધું.. અસલ એના જેવું જ કોઈને કળ ન પડે કે આ કોણ છે...

માંડવધારમાં સુંદર શ્યામ ભરવાડ બન્યા શ્રી ભગવાન

ભરવાડરૂપે ભગવાન માંડવધારમાં આવ્યા... ભરવાડણ ગાય દૂવે છે, ... ભરવાડણે પૂછ્યું, “ પતિદેવ... ઓચિંતા કેમ પાછા આવ્યા? શું થયું... !! ” ભગવાન ભરવાડરૂપે બોલ્યા, “ રસ્તામાં હું ચાલ્યો જતો હતો.. ત્યાં એક સર્પ મારી પાછળ દોડ્યો.. હાય... પછી શું થયું... !! પછી હું ઝાડ ઉપર ચડી ગયો.. તમે બહુ ચતુર છો હો.. પછી શું થયું.. પછી સર્પ ઝાડની ચારે બાજુ આંટો મારે ને ફેણ પછાડે.. હું મૂંઝાઈ ગયો.. ઝાડ ઉપરથી ઉતરવું કેમ?.. પછી મને વિચાર થયો કે કાલે સ્વામિનારાયણ દૂધ લેવા આવ્યા હતા અને મેં દૂધ આપ્યું નહિ તેથી તેમણે સર્પ મોકલ્યો લાગે છે.. જીવ બચાવવા માટે મેં માનતા કરી કે મારી ગાયોનું દૂધ અને મારા ભાઈની ગાયોનું દૂધ હું આજે જ ગઢપુર સ્વામિનારાયણ ભગવાનના મંદિરમાં પહોંચતું કરીશ....

માનતા કરી કે સર્પ અદશ્ય થઈ ગયો.. મને હૃદયમાં શાંતિ થઈ ગઈ... તેથી તમને કહેવા આવ્યો છું.. અત્યારથી જ આપણી ગાયોનું દૂધ રાજી ખુશીથી જલદી ગઢપુર પહોંચતું કરી દો... પૈસા આપે તો લેશો નહિ.. દૂધનું દાન કરો.. ઉત્તમ દાન છે.. આટલું કહી ભગવાન ભરવાડરૂપે હતા તે અદશ્ય થઈ ગયા..

ભરવાડની સ્ત્રીઓ ગોપીઓની જેમ દૂધના દેગડા માથા ઉપર મૂકીને ગઢપુરના રસ્તે કીર્તન ગાતાં ગાતાં ચાલ્યાં જાય છે.

ચાલ સખી જોવાને જાઈએ, ખાંતીલો વનમાં ખેલે રે, લટકાં કરી નંદજીનો રે લાલો, રંગભીનો રંગરેલે રે

મોરલીને તાને મનોહરને, ચિતડાને લલચાવે રે, વ્રજનારીનો જીવન વહાલો, ગીત મધુરાં ગાવે રે.

શ્રીજીમહારાજને દૂધ અર્પણ કર્યું.. પછી દૂધપાકને પૂરીની રસોઈ બનાવી, સંતો અને ભક્તોને ભાવથી જમાડયા.. પ્રભુ પંકિતમાં પીરસે છે, પછી પાર્ષદોને કહ્યું, “ તમે માંડવધાર જાઓ અને દૂધ મફત દઈ ગયા છે તેને ઘરે પ્રસાદી આપી આવો.. પ્રસાદી લઈને પાર્ષદો ગયા.. લ્યો આ પ્રસાદ સ્વામિનારાયણ ભગવાને મોકલાવ્યો છે.. તમે જમોને તમારા બાળકોને જમાડો. ભરવાડણે કહ્યું, “ અમે તમારી પ્રસાદી નહિ લઈએ.. કેમ નહિ લ્યો.. સ્વામિનારાયણ જાદુગરા છે.. પ્રસાદી ખાય તો ગાંડા થઈ જાય.. ત્યારે બીજા માણસોએ કહ્યું, “ પ્રસાદનું અપમાન કરાય નહિ... દોષ લાગે... રાખી જાવ.. બધા ભેગા બેસીને જમશું...

સાંજનો સમય થયો. ત્યાં અસલી ભરવાડ પહોંચી આવ્યો.. તેમનાં પત્નીએ કહ્યું, “ તમારા કહેવા મુજબ અમે ૨૦ મણ દૂધ ગઢડે સ્વામિનારાયણ ભગવાનને આપી આવ્યાં છીએ... ભરવાડની આંખ ફરી.. શું વાત કરો છો ?.. મેં તમને દૂધ આપવાની ના પાડી હતી કે ટીપું પણ દૂધ દેશો નહિ.. ને શા માટે દૂધ આપ્યું છે. !! તેમનાં પત્નીએ કહ્યું, “ તમે જ કહેવા આવ્યા હતા કે સર્પ મારી પાછળ દોડ્યો... મેં માનતા કરી છે કે જેટલું દૂધ થાય છે તે બધું ભગવાન સ્વામિનારાયણને અર્પણ કરીશ.. વળી ના પાડો છો...

ભરવાડે કહ્યું, “ હું આવ્યો જ નથી.. હા... હા... તમેજ આવ્યા હતા અને જૂઠું બોલો છો.. અમને ધમકાવો છો.. લ્યો.. આ પ્રસાદ જમો.. ભરવાડે પ્રસાદ ખાધો ને બુધ્ધિ નિર્મળ થઈ ગઈ.. અર... ૨૦ મણ દૂધ તેં મફત આપી દીધું... હમણાંજ જાઉં ને સ્વામિનારાયણ ભગવાનની ખબર લઉં... પાંચ ભરવાડ દોડતા ગઢપુરમાં આવ્યા.. શ્રીજી મહારાજ લીંબડા નીચે સભામાં બેઠા છે. જ્યાં ઠપકો દેવા જાય ત્યાં પ્રભુએ... શ્રીકૃષ્ણ સ્વરૂપે દર્શન દીધાં... પીળું પીતાંબર, માથે મુગટ, વૈજયંતી માળા, પગની આંટી વાળી, વેણુ અધરાર્પિત કરી મધુર સ્વરે મોરલી બજાવે છે.. ભરવાડ આશ્ચર્ય ચકિત થઈ ગયા... આ શું દેખાય છે.. !!

ઓ... હો... આ તો આપણા ઈષ્ટદેવ શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન છે.. શ્રીજીના ચરણમાં દંડવત પ્રણામ કર્યા, પ્રભુ અમને તમે ધન્ય ધન્ય કરી દીધા... આજે અમારો જન્મ સફળ થયો.. અમારા જેવું કાંઈ કામકાજ હોય તો જરૂર કહેજો, આજથી અમે તમારા આશ્રિત છીએ.. આવી.. આવી લીલા કરી પ્રભુએ અનેક જીવાત્માને પોતાને શરણે કર્યા છે.. ને કરે છે...

સંત બટુ સંન્યાસી સમોહ રે, જેને કામ લોભ નહિ મોહ રે

ઉત્સવમાં આવનારા સંતો અને બ્રહ્મચારી કેવા છે !!.. જેના અંતરમાં કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહાદિક કોઈ પણ અંતઃશત્રુ નથી. આવા સંતોનાં જીવન જોઈને ભક્તજનનાં મસ્તક નમી જાય છે. જગતના માણસો કહે છે, આવા સંતો આપણે ક્યારેય જોયા નથી, ધન્ય છે આવા નિર્વિકારી સંતને

પુરુષોત્તમ પ્રકાશ ગ્રંથ અંતરની આંખ ઉઘાડે છે.

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી સંતોને સાવધાન કરે છે... સંતોથી અમથો રોટલો ખવાતો નથી.. જેનું જમ્યા હોય.. જેનાં વસ્ત્ર પહેર્યા હોય તેનું કલ્યાણ કરવું પડે છે.. ખાઈ પીને સોડ તાણીને સૂઈ જવાય નહિ... ભજન ભક્તિ કરવાં જોઈએ.

બંધ થઈ ગયાં બીજા બાર રે, પરમપદ પામ્યા નર નાર રે;

જીવ સંયમની એ શીદ જાય રે, પ્રગટ પ્રભુ છે પૃથ્વી માંચ રે.

સ્વામી કહે છે “ હે પ્રભુ !.. તમે યમદૂતના પાશથી છોડાવનારા છો.. કોને છોડાવો છો ?... જે તમારું શરણું લે છે, તેને યમદૂતના મારથી બચાવો છો... બાકી પાપીને તો બરાબર સજા ભોગવાવો છો... ધર્મ પ્રમાણે રહીને જે હરિસ્મરણ કરે છે તે યમદૂતના મારથી બચી જાય છે.. પ્રત્યેક ક્રિયામાં પ્રભુને સાથે રાખો.

આજ શક્કો સહજાનંદ તણો રે, બેઠો બળવંત બળિયાનો ઘણો રે

આજ બળવંત બળિયા સહજાનંદ સ્વામીનો જોરદાર શકકો ચાલે છે. બેસે રાજા ગાદી પર કોય, છોડે બંધીવાનના બંધ સોય.. સ્વરૂપાનંદ સ્વામી પોતાની ઈચ્છા પ્રમાણે સર્વે લોકમાં અને સર્વે ધામમાં જઈ શકતા. એકવાર શ્રીજી મહારાજે કહ્યું, “ સ્વામી.. !! ચક્રવર્તી રાજા ગાદીએ બેસે ત્યારે મોજમાં આવીને ગુન્હેગારોને કેદમાંથી છોડી મૂકે છે, જેલમાંથી છૂટા કરે છે, અમે આ લોકમાં પધારી ધર્મની ગાદી પર આરૂઠ થયા છીએ.. જમપુરીમાં પાપી જીવાત્માને કેદમાં પૂર્યા છે.. તેને છૂટા કરવા જાવ.. ઊંચે સ્વારે સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ બોલતા જાવ... સ્વરૂપાનંદ સ્વામી.. જોરદાર તાલી બજાવતા જાયને મસ્ત બની ઊંચે સ્વરે સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ બોલતા જાય...

સ્વામિનારાયણ મહામંત્ર પાપી જીવાત્માના કાને સંભળાયો, કે તુરંત આશ્ચર્ય થયું... બધા પાપી જીવાત્માઓ દિવ્ય શરીરવાળા બની ગયા... ત્યાં અનંત વિમાનો હાજર થયાં, તમામ જીવાત્માઓ વિમાનમાં બેસી સ્વર્ગમાં ગયા.. નર્કના કુંડ ખાલી થઈ ગયા.. જમદૂતો નવરા આંટા મારે છે... મુક્તાનંદ સ્વામી ગાય છે...

સર્વે નર્કના કુંડ ખાલી કર્યા, ભૂખ્યા જમગણ રે કર ઘસી પસ્તાય; બદ્રીપતિ પ્રબળ પ્રતાપ છે.

પામ્યા અનંત જીવ હરિના ધામને, તેની ગણના રે કહેતા શેષ લજાય; બદ્રીપતિ પ્રબળ પ્રતાપ છે.

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, “ બીજા અનેક અવતાર પ્રભુએ ધર્યા છે, પણ સ્વામિનારાયણ ભગવાન પર વારી વારી જાઉં છું... મહા મોટો પ્રતાપ પ્રગટાવી... રીત નૌતમ ન્યારી ચલાવી, ધામના ધામી જેને મળ્યા છે તે મહાસુખી થયા છે.

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે ક્ષાદશ:

પ્રકાર: ॥ ૧૨ ॥

દોહા - દેશોદેશથી આવે દરશને, નિ'મ ધારી સહુ નરનાર । આવિને નિરખે નાથને, તેણે લિયે સુખ અપાર ।૧।
સમૈયે સમૈયે સુખદેવા, ઉત્સવ કર્યા અનેક । દયા કરી દીનબંધુએ, જીવ નિર્ભય કરવા નેક ॥૨॥

વરતાલ, જૂનાગઢ, ગઢપુર, ભુજ વિગેરે દેશો દેશથી ભક્તજનો જ્યાં શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાન હોય ત્યાં દર્શને આવે.. પૂજા, પાઠ, નિત્યધર્મ, જપ, તપ, યજ્ઞ યાગ, મંત્ર જાપ... કાંઈ સાધન કર્યા ન હોય છતાં પણ કરુણાસાગરના પ્રતાપથી જન્મ મરણના ભયથી રહિત થઈ જાય છે.

સ્વામિનારાયણ ભગવાને જ્યાં જ્યાં સમૈયા કર્યા છે. તે ગામનાં નામ નિષ્કુળાનંદ સ્વામી લખે છે..

સહુથી મોર્યે ઉત્સવ માંગરોલરે, થયા જન ત્યાં ભેળા અતોલરે;

પહેલો ઉત્સવ ગામ માંગરોળમાં કર્યો... ગામનાં બાઈઓ પાણી ભરવા દૂર દૂર જાય છે. શ્રીજીમહારાજે ગોવર્ધનભાઈને કહ્યું, “ આંહી નજીકમાં તળાવ કે કૂવો નથી? મહારાજ !! પાણીની તકલીફ છે. એક વાવ્ય છે પણ ઉજ્જડ થઈ ગઈ છે. શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, “ બધા સંતો ભક્તો સાથે મળીને વાવમાંથી માટી કાઢો. ” માટી બહાર કાઢી તો પાણી દેખાયું? વરુણદેવની પૂજા કરી.. પછી ભગવાનને જમાડીને સૌએ પાણી પીધું, તો ઠંડુ મીઠું સાકર જેવું પાણી.

માંગરોળમાં વાવ્ય ગળાવી મોટો ઉત્સવ કર્યો.

પછી તે વાવ્યના કિનારે ભક્તજનોને જમાડ્યા. વાવનું ભર્યું કર્યું, રાત્રે દિવ્ય સભા થઈ.. તે સભામાં શ્રીજી મહારાજે મુમુક્ષુ ભક્તજનોને દર્શન આપી રાજી કર્યા. બાઈઓ રાજી થયાં કે હવે દૂર દૂર પાણી ભરવા જવું નહિ પડે, જે આ પ્રસાદીની વાવ્યનું પાણી પીશે તેનું કલ્યાણ થશે.

અગત્રાયે આઠમ ઉત્સવ રે, કરી તાર્યા જીવ કે ભવ રે;

અગત્રાઈ અને ભાડેર ગામે જન્માષ્ટમીનો ઉત્સવ કર્યો. મેઘપુરમાં છ માસની ચોરાસી કરી, માણાવદરમાં અનેક લીલા કરી, પંચાળામાં રાસોત્સવ કર્યો.

શ્રીજી મહારાજ સંતો ભક્તોની સાથે પંચાળામાં ઝીણાભાઈને ત્યાં પધાર્યા, ઉતરવાની જગ્ય નહોતી, તેથી ગામની આથમણી બાજુ ખાખરાનું વન હતું, ત્યાં સંતો ભક્તોના ઉતારા હતા.. સંતો અને ભક્તોને ભાવથી જમાડ્યા.. પછી શ્રીજી મહારાજે કહ્યું, “ આજે સોળ કળાએ પૂર્ણિમાનો પૂર્ણચંદ્ર આકાશમાં શોભી રહ્યો છે, ચાલો આપણે રાસ રમીએ... પ્રભુએ ઝરીયાનાં વસ્ત્રો ધારણ કર્યા.. ચરણમાં ઝાંઝર ઠમકતી ચાલે રાસ માટે તૈયાર થયા... ”

રાસલીલાનો આરંભ થયો, સંતોએ સુરીલું સંગીત ચાલુ કર્યું, પહેલાં મંડળમાં એક સંત અને એક શ્રીજી... બીજા મંડળમાં ચારે બાજુ બ્રહ્મચારી અને હરિભક્તો અને વચ્ચેમાં શ્રીજી મહારાજ, એવો રાસ જામ્યો કે પ્રેમી ભક્તો નાયતા જાય કૂદતા જાય, સાથે કીર્તનમાં સૂર પૂરતા જાય, આખી સૃષ્ટિ આનંદમાં મગ્ન બની ગઈ છે, પાતાળમાં શેષનારાયણ ડોલવા લાગ્યા.. સંતો મસ્ત બની વાજિંત્ર વજાડે છે.

પંચાળમાં શ્રીજી મહારાજ રસીયો રાસ રમે; સંતોને સંગે મહારાજ રસીયો રાસ રમે.

ધીમ ધીમ ધીમ ધીમ દૂકડ વાગે, તનનન તનનન સતાર રે;

ઝાંઝ વાગે ઝણણણ ઝણણણ, ભેરીનો ભણકાર... રસીયો...

મુક્તાનંદ સ્વામી તબલા ઉપર તાલ આપે છે, પ્રેમાનંદ સ્વામી મસ્ત બની વેણુનાદ કરે છે, દેવાનંદ સ્વામી સિતારનો ઝણકાર કરે છે. ભક્તજનો દેહનું ભાન ભૂલી પ્રભુ પ્રેમમાં ઉપડતી જોરદાર તાલી પાડે છે.

તાલી પાડે શ્રી વનમાળી, મુનિ સાથે મુનિનાથ રે; ઈન્દ્રાદિક જોવાને આવ્યા, શિવ બ્રહ્મા સંગાથ.. રસીયો...

તાલી વજાડી કીર્તન ગાય છે, “ ચૌદ લોકમાં રાસ રમાતો હશે, પણ આ સમયે કાંઈક અલૌકિક રાસ છે, આકાશમાં તેત્રીસ કરોડ દેવતાઓ અને અક્ષરધામના મુક્તોનાં વિમાનની ઠઠ લાગી ગઈ... જય જયકાર કરી પુષ્પોની વૃષ્ટિ કરી.. બોલો સ્વામિનારાયણ ભગવાન કી જય... ”

બ્રહ્માનંદ સ્વામી કીર્તન ગાતા જાય અને સહુને ભગવાનના સ્વરૂપનું સુખ પીરસતા જાય, એવા પ્રેમભાવમાં ડૂબ્યા છે કે રાત્રીના બાર વાગી ગયા છતાં કોઈને સમયની ખબર નથી રહી.. પંચાળાની ધરણી ધન્ય બની છે.

ધન્ય ધન્ય પંચાળાની ધરણી, ધન્ય ધન્ય ઝીણાભાઈ રે; ધન્ય ધન્ય છે ધર્મકુંવરને, રાસ રમ્યા સુખદાઈ.. રસીયો.

બે વાગ્યા છતાં શ્રીજીમહારાજે એમ ન કહ્યું કે હવે રાસ રાખો. પછી બ્રહ્માનંદ સ્વામીએ યુક્તિ કરી કે હવે કીર્તન પૂરાં થઈ ગયાં છે.. એક માણસને શીખવ્યું કે તું દૂર જઈને બૂમ પાડ કે ચોર.. આવ્યો.. ચોર આવ્યો... માણસે તેમ કર્યું.. તુરંત રાસ વિખરાઈ

ગયો.. શ્રીજીમહારાજે હસતાં હસતાં કહ્યું, આ કામ બ્રહ્માનંદસ્વામીનું લાગે છે...

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે.. જૂનાગઢ, ધોરાજી, કરીયાણા વિગેરે સ્થળોમાં ઉત્સવ કરી ભક્તજનોને ખૂબ આનંદ આપ્યો છે. ગઢડાની તો નહિ આવે ગણતિ રે, યાં તો ઉત્સવ કર્યા છે અતિ રે.

ભગવાન સ્વામિનારાયણે ગઢપુરમાં અનેક સમૈયા ઉત્સવ કર્યા છે તેની ગણત્રી થાય નહિ, નાનું સરખું ગઢડું એક મોટું યાત્રાધામ બન્યું હોય તો તે બધુંજ દાદાખાચરને આભારી છે. શ્રીજીમહારાજની જીભ વળીને દાદાખાચરનું અંગ વળ્યું.. કરીયાણી અને સારંગપુરમાં અનેક પ્રકારની લીલા અને ઉત્સવ કરેલા છે.. બોટાદમાં હુતાશનીનો સમૈયો કર્યો, લોયામાં શાકોત્સવ કરી ભક્ત સુરાખાચરનો ભાવ પૂરો કર્યો... કરમડમાં અન્નકૂટ ઉત્સવ કર્યો, મચ્છીયાવમાં હુતાશની કરી.. કાળાતળાવ, માંડવી, તેરા અને ભુજમાં અનેક ઉત્સવ કર્યા છે.. કચ્છ દેશ પુણ્ય ભૂમિ છે.. પરમ પવિત્ર દેશ છે.

કચ્છ દેશ દાગીનારૂપ છે.

જનેતા માવડી પોતાના દીકરાને કાંખમાં તેડે.. તેમ ભારતમાતાએ આ કચ્છ દેશને પોતાની કાંખમાં તેડેલો છે. શ્રીજીમહારાજે શૂરવીર, શ્રદ્ધવાન સપૂતોને જન્મ દેનારી કચ્છની ધરતી ઉપર ખૂબ ઉત્સવ સમૈયા કર્યા છે.. રામાનંદ સ્વામીને કચ્છ વહાલામાં વહાલું હતું.. બ્રહ્માનંદ સ્વામીએ ભુજ નગરમાં વિદ્યાભ્યાસ કરેલ છે.

જેતલપુરમાં જગન કીધા રે, કઈ જનને શરણે લીધા રે..

જેતલપુરના જગનમાં વેશ્યાએ ઘંટીમાં ઘઉં દળી આપ્યા તેનો ઉધ્ધાર કર્યો. અમદાવાદમાં ચોરાશી કીધી, આદરેજમાં અન્નકુટનો સમૈયો કર્યો, ત્યારે ગામની ભાગોળે સંતો અને ભક્તોની સભા થઈ.. શ્રીજી મહારાજે બે ગાડાં સાથેસાથ ઊભાં રાખીને તેના ઉપર ગાદલાં પાથરીને ગાડા ઉપર મુક્તાનંદ સ્વામી, બ્રહ્માનંદ સ્વામી, નિત્યાનંદ સ્વામી તથા શામળિયા ચૈતન્યાનંદ સ્વામી આ ચાર સંતોને ગાડા ઉપર બેસાડ્યા.. શ્રીજીમહારાજે સંતોની પૂજા કરી હાર પહેરાવી સભામાં જાહેરાત કરી કે આ ચાર સંતોને અમે સદ્ગુરુ તરીકે નીમીએ છીએ.

સદગુરૂની પદવીની શરૂઆત આદરેજગામથી થઈ છે.

કર્જસણ, વડથલ, પીપળી, તવરા વગેરે ગામોમાં અનેક લીલાઓ કરેલ છે, ડભાણના યજ્ઞમાં લાખો લોકોએ લાવો લીધો છે. વડતાલ અને વડોદરામાં અનેક લીલા કરી છે.

સુરત પધારિ શ્યામ સુંદરે, તાર્યા દરશને કઈ નારી નરે ।

ધર્મપુરમાં ધરિયો મુગટરે, કર્યા વાંસદે ઉત્સવ અમટરે ॥૧૮॥

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, “ ધર્મપુરમાં મુગટ ધર્યો તે દિવ્ય લીલા વર્ણવી શકાય તેવી નથી. શ્રીજીમહારાજ સુરત શહેરમાં પધાર્યા, ભાગોળે તાપી નદીના કિનારે રૂસ્તમ બાગ છે ત્યાં ઉતારો કર્યો.. અરદેશ કોટવાળ શ્રીજીમહારાજનાં દર્શન કરવા આવ્યા.. નમસ્કાર કરી સભામાં બેઠા, શ્રીજીમહારાજે મસ્તક ઉપર જે પાઘ ધારણ કરી હતી, તે અરદેશજીને અર્પણ કરી રાજીપો વ્યક્ત કર્યો..

રામચંદ્રજી ભગવાન ભરતજી ઉપર રાજી થયા ત્યારે પાદુકા આપી રાજીપો વ્યક્ત કર્યો.. હનુમાનજી ઉપર પ્રભુ રાજી થયા ત્યારે તેલ આપી રાજીપો વ્યક્ત કર્યો.. નરસિંહ મહેતા ઉપર પ્રભુ રાજી થયા ત્યારે પુષ્પનો હાર આપી રાજીપો વ્યક્ત કર્યો..

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામીચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે ત્રયોદશ:

પ્રકાર: ॥ ૧૩ ॥

દોહા-એમ અનેક ઉત્સવ કર્યા, ફર્યા વળી ગામોગામ । આપી દરશન આપનું, જન કર્યા પૂરણકામ ॥૧॥
નખશિખ રૂપ નાચનું, જાણો કલ્યાણના છે કોટ । જેણે નિરખ્યા નયણે ભરી, તેને ના રહી કંઈ ખોટ ॥૪॥

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી સ્વામિનારાયણ ભગવાનનું નખથી શિખા સુધીનું વર્ણન કરે છે, ... હરિનું ધ્યાન ધરો...

While, Moving Walking, Eating, Drinking, Sleeping, waking and working up do not forget
the God's name

હાલતાં, ચાલતાં, ખાતાં, પીતાં, સુતાં, જાગતાં અને કામ કરતાં ભગવાનને ભૂલો નહિ.. સર્વ ક્રિયામાં ભગવાનને અખંડ યાદ કરો..

ભગવાનકી ભક્તિ ભાવ સે કરતે હો, તો ભક્તિ દિવ્ય બન જાતી હૈ.. એક જન્મમેં સંસારકા સુખ ન મીલતા તો ક્યા હુવા... કરોડોં જન્મોમેં આપ સબ લોક માયાકા સુખ મીલા હૈ... લાખોં જન્મોમેં બહત મોજ શૌખ કીયા હૈ... અબ યે એક આખિરિ જન્મમેં પરમાત્માકે ચરનમેં સમર્પીત બન જાવ...

ભુજ્જનું મંદિર ઉદ્ભવ સંપ્રદાયનો સ્થંભ છે.

જ્ઞાન કરતાં ધ્યાન શ્રેષ્ઠ છે, ધ્યાન કરવાથી જલદી માયામાંથી છૂટાય છે અને પ્રભુની પ્રાપ્તિ થાય છે, મહા અલૌકિક ભગવાનની મૂર્તિના સુખનો ખજાનો એને હાથ આવે છે.

જેણે જોયાં ચરણ રૂપાળાંરે, સોળે ચિહ્ન સહિત શોભાળાંરે;
પગ જમણા અંગુઠામાં રેખરે, જોઈ મિટે તે મેષોનમેષરે ॥૫॥

શ્રીજીમહારાજના ચરણારવિંદમાં સોળ ચિહ્ન છે, જમણા ચરણના અંગૂઠાના નખમાં એક સુંદર રેખા છે. સુંદર સોહામણી દશ આંગળીયું છે. ફણા, ઘૂંટી, પેની, પીંડી, જાનુ, ઉરુ, ઉદર, નાભી, વિશાળ છાતી, બે સ્તન, કુખ, બગલ, ખંભા, ભુજા, કોણી, કાંડાં, હાથ, હથેળી, તરૂં ટેરવાં વિગેરે ભગવાનનાં અવયવોને સારી પેઠે નીરખવાં. અંગોઅંગને નીરખવાથી શું થાય છે? પ્રભુનો સાક્ષાત્કાર થાય છે..

જેમ ડાળ થડની સાથે જોડાયેલી રહે છે, તેમાં ફળફુલ આવે છે, પણ જે ડાળ થડથી છુટી પડી જાય છે તે સૂકાઈ જાય છે. તેમ જે પ્રભુનું ધ્યાન, ભજન કરતા રહે છે તેઓમાં ઘણા સદ્ગુણો આવે છે... જે છૂટા થઈ જાય છે તે ભક્તિહીન થઈ જાય છે... સદ્ગુણો સૂકાઈ જાય છે.

સુખની યાત્રી શ્રીહરિ ખતાવે છે.

શ્રીજીમહારાજ કહે છે, નેત્ર મીચીને ભગવાનની મૂર્તિનું ચિંતવન કરીએ તેમાં જેવું સુખ છે તેવું ચૌદલોકના રાજ્યને વિષે પણ નથી. અને જો ભગવાનના ભજન જેવું રાજ્યને વિષે સુખ હોય તો સ્વયંભૂમનુ આદિક મોટા મોટા રાજા રાજ્ય મૂકીને વનમાં તપ કરવા શા સારું જાય... !!..

નખ નિરખિ હરખશે ઉરરે, જાશે બ્રહ્મમો'લે જરુરે ।

કર સુંદર જોશે બે સારરે, નિરખે પરમ સુખ દેનારરે ॥૧૩॥

સ્વામી કહે છે.. સ્વામિનારાયણ ભગવાનના કંઠના ખાડા વચ્ચે એક તિલ છે, નાની નાની મૂછની રેખા શોભે છે. ઘિલોડા જેવા રક્ત અધરોષ્ટ શોભે છે, દાડમનાં બીજ જેવા તેજસ્વી શ્વેત બત્રીશ દાંત ચળકે છે. જમણા ગાલે ટીબકડી છે. સુંદર મુલાયમ ગુલાબી જીહ્વા છે, પોપટ જેવી નમણી નાસિકા છે, તેજસ્વી વિશાળ ભાલમાં ઊર્ધ્વપુડ્ડ તિલક મધ્યે કુંકુમનો ચાંદલો શોભે છે, ડાબા કાનમાં શ્યામ બિંદુ છે, કમળની પાંખડી જેવા બે કરુણાભર્યાં નેત્રો છે. રૂપાળા પાંપણ છે, કમાન જેવી બ્રૂકુટી શોભે છે, મસ્તક ઉપર ચીકણા ચળકતા કાળા ભ્રમર જેવા કેશ છે. કેશ મધ્યે શિખા છે.

જેણે નખશિખ નિરખ્યા નાથ રે, તે સૌ જન થયા સનાથ રે
મૂરતિ છે મનોહર મરમાળી રે, બ્રહ્મમહોલ જવા એને ભાળી રે..

જે સારી રીતે ભગવાનના અંગો અંગનું ધ્યાન ધરે છે, તેની સંશયગ્રંથિ કર્મગ્રંથિ, અહંગ્રંથિ અને મમત્વગ્રંથિઓ ટળી જાય છે, કારણ શરીરમાં કોઈ પણ જાતની વાસના હોય તો તે નિવૃત્તિ પામે છે. ચિત્ત નિર્મળ થાય છે. જીવાત્મા મહા સુખીયો થઈને દેહ છતાં અક્ષરધામના સુખ જેવા સુખનો અનુભવ થાય છે.

ભગવાનને મળવાની ભૂખ લાગવી જોઈએ.

અગત્રાઈના પર્વતભાઈ ખેતીકામ કરતાં કરતાં ભગવાનમાં વૃત્તિ રાખીને માનસી પૂજામાં ભગવાનને જમાડ્યા.. એના સંકલ્પમાં ભક્તિની શક્તિ હતી તો સાક્ષાત ભગવાન જમવા પધાર્યા.. ખેતીનું કામ કરતાં પ્રભુમાં અખંડ વૃત્તિ રાખે છે, ત્યારે આપણે બધા કેવા છીએ... !! ભગવાનની પૂજા કરતી વખતે પણ ભગવાનમાં વૃત્તિ રહેતી નથી, આડા અવળા સંકલ્પ થતા જાય ને પૂજા કરતા જઈએ. પર્વતભાઈમાં ને આપણામાં આટલો ફર્ક છે.

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે ચતુર્દશ:

પ્રકાર: ॥ ૧૪ ॥

દોહા - જગજીવન જગ કારણે, પોતે પ્રગટિયા પરબ્રહ્મ ।

સુખદાયક જન સહુના, પૂરણ પુરુષોત્તમ ॥૧॥

સુંદર મૂર્તિ સોયામણિ, અતિ રૂપાળી રંગરેલ । મનભાવન મહારાજની, છબી શોભાએ ભરેલ ॥૨॥

સુંદર મૂર્તિ સોયામણી અતિ રૂપાળી રંગરેલ.. નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે શ્રીજીમહારાજની દિવ્ય અલૌકિક લીલાનું સ્મરણ

કરી.. ધ્યાન કરો.. સુતાં જાગતાં દાતણ કરતાં... તેલ ફૂલેલ અતર ચોળતાં.. ભક્તો અને સંતો સાથે સ્નાન કરે છે તેવી લીલાનું સ્મરણ કરો... ભગવદ્ સ્મરણનો અદ્ભુત મહિમા છે.

પંચાળાની લીલા સાંભળો બહુ મજા આવશે.

શ્રીજીમહારાજે પંચાળામાં રંગઉત્સવ કર્યો.. તે ગામમાં રબારી, ભરવાડ, આહીરની વસ્તી વધારે.. ઉત્સવમાં સેવા બહુ સારી કરી.. તનતોડ મહેનત કરે છે. પ્રભુએ કહ્યું, “તેઓને શિખંડ-પૂરી-દૂધપાક ને બાસુંદી, લાડુ, જલેબી, સાટા વિગેરે સુંદર પકવાન જમાડી રાજી કરીએ... ભરવાડને બોલાવ્યા... વાત કરી ધુવાંબંધ ગામને જમાડવાનું છે.. તમે જે કહો તે જમાડીએ.. ભરવાડ બોલ્યા... લાડુ.. સાટા.. જેવા પકવાનમાં શું જમીએ.. એ અમને ભાવે નહિ.. એનાથી પેટ ઠરે નહિ, અમને વહાલામાં વહાલું ભોજન શેલણ છે.

શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, શેલણ એટલું શું? ઝીણાભાઈએ કહ્યું, ચોખા રાંધી, તેમાં ઢીલો ગોળ ભેળવી ઘણું ઘી નાખીને બરાબર મીક્ષ કરે તેને શેલણ કહેવાય.. એ સારામાં સારું ભોજન.. શ્રીહરિએ કહ્યું, “ આ તો સહેલું ને સોંધુ છે.. ગામમાં સાદ પડાવી સૌને જાણ કરી.. બધા માણસો જમવા આવ્યા.. પંક્તિ થઈ.. પ્રભુ પંક્તિમાં પીરસે છે.. ખૂબ જમાડી તૃપ્ત કર્યા.. ભરવાડ રાજી રાજી થઈ ગયા.. પ્રભુના હાથનો પ્રસાદ... થોડું જમવું હોય તોય ભરપેટ જમાઈ જાય... આનંદ આનંદ થઈ રહ્યો છે..

શ્રીજીમહારાજે પૂછ્યું, જમવામાં કોઈ બાકી નથી રહ્યું ને.. મહારાજ બધાએ જમી લીધું છે. શ્રીજી મહારાજે નદીના કિનારા તરફ નજર કરી તો માણસો ફરતા હતા, શ્રીજીએ કહ્યું, ફરતા માણસોને બોલાવી આવો.. માણસોએ કહ્યું, એ પાપી વાઘરી છે, એને જમાડાય નહિ. શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, જે હોય તે. બોલાવો. ગરીબ વાઘરીને બોલાવીને શેલણ જમાડ્યું.. જિંદગીમાં આવું કોઈ દિવસ ખાધેલું નહિ.. રાજી રાજી થઈ ગયા..

સમય જતાં વાઘરી વૃધ્ધ થયો.. ખૂબ તાવ આવ્યો.. એનાં પત્ની બાજરાના ને જુવારના રોટલાના ટૂકડા દે.. લે.. ખા રોટલા ભાવતા નથી... બીજું કાંઈક સારું સારું ખાવાનું દે.. તેની સ્ત્રીએ કહ્યું, “ ઘરમાં કાંઈ નથી. ગામમાં માગવા જાઉં છું. જે મળે તે તને દઉં છું.. ખાવું હોય તો ખા.. નહિંતર સૂઈ જા... ”

પંચાળામાં શેલણ જમ્યો હતો, તે યાદ આવી ગયું, ઓહો.. કેવા દયાળુ દિવ્યપુરુષ હતા, સુંદર શ્વેતવસ્ત્રધારી.. કમરે ફેંટો બાંધેલો.. કેવી મધુર મીઠી વાણી, આંખમાં અમૃત ઝરતું હતું... મને સુંદર ભોજન જમાડ્યું... કેવી મજા આવી ગઈ.. તે દિવ્યપુરુષ મને ફરીથી જમાડવા આવે તો પેટ ભરીને જમી લઉં.. આ ટાઢા રોટલાના ટૂકડા ભાવતા નથી... શ્રીજીમહારાજના હાથે જમેલા પ્રસંગનું વારંવાર સ્મરણ કરી રહ્યો છે... એવામાં અંતઃસ્વસ્થા આવી.. ભગવાન યાદ આવે છે.

શ્રીજીમહારાજનાં દિવ્યસ્વરૂપે દર્શન થયાં, પથારીમાંથી બેઠો થઈ ગયો. મને જમાડ્યો હતો તે શ્વેત વસ્ત્ર પહેરીને મને વિમાન લઈને તેડવા આવ્યા છે.. રાજી થઈ ગયો. હમણા મને જમાડશે.. ઊંચે સાદે બોલ્યો, હું.. એમની સાથે અક્ષરધામમાં જાઉં છું.. ભગવદ્ સ્મરણનો અદ્ભુત મહિમા છે.. શ્રી કૃષ્ણચંદ્ર ગીતાજીમાં કહે છે.

યં યં વાપિ સ્મરન્ભાવં, ત્યજત્યન્તે કલેવરમ્ । તં તમેવૈતિ કૌન્તેય, સદા તદ્ભાવભાવિતઃ ॥

વચનામૃતમાં શ્રીહરિ કહે છે. - અંત સમયે ભગવાન સાંભરી આવે તો એના જીવનું ઘણું ડુંડું થાય છે અને અંતે ભગવાનના ધામની પ્રાપ્તિ થાય છે તે માટે અમે મોટા મોટા ઉત્સવ સમૈયા જન્માષ્ટમી વગેરે વિષ્ણુયાગ કરાવીએ છીએ.

ઉત્સવ સમૈયા યાદ આવી જાય તો એના જીવનું કલ્યાણ થાય.

જન જુવે જે ઝાંખી કરી, તેનું ચોરાઈ જાય ચિત, જે જે ક્રિયા જગદીશ કરે, જન ધરે તેનું ધ્યાન, તે જાય હરિધામમાં, નકિ વાત નિદાન... સુતાં જાગતાં દાતણ કરતાં, તેલ ફૂલેલ અતર ચોળતાં...

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી ધ્યાન કરવાની બાબત સમજાવે છે.. શ્વેત પછેડી ઓઢી ભોજન જમતા હોય.. લેલ્ય, ચોષ્ય, ભક્ષ્ય, ભોજન... બાજુમાં મુકુંદ બ્રહ્મચારી વિંઝણો લઈને વાયુ ઢોળતા હોય.. એવી મૂર્તિ જે જને જોઈ, પામ્યા પરમ ધામને સોઈ...

જોયા જીવનને પૂજ્યા જનેરે, કુંકુમ કસ્તુરી સુગંધિ ચંદનેરે ॥૮॥

અંગે દિગંબર વાઘાંબરરે, મૃગાજિન ને દિઠા ટાટાંબરરે ।

ગોદડી ને ચાદર ચોફાળરે, દિઠા ઓઢેલે દીનદયાળરે ॥૯॥

શ્રીજીમહારાજ ઢોલીયા ઉપર બિરાજમાન હોય, સંતો અને ભક્તો કેશર, ચંદન... કુંકુમ અને સુગંધી પુષ્પના હારથી પૂજન કરતા હોય, વાઘાંબર મૃગાજિન... ટાટાંબર પહેરેલા હોય.. ગુઢે રંગે રેંટો બાંધ્યો હોય. અંગરખી સુરવાળ-સોનેરી રૂપેરી કિનખાપની ડગલી ધારણ કરી હોય.. આવા પોષાકે સહિત ભગવાનનું ધ્યાન કરવું...

જેમ નીરોગી માણસને બહુ ભૂખ લાગે છે, તેમ પવિત્ર માણસોને પ્રભુનું ધ્યાન ધરવાની બહુ ઈચ્છા થાય છે.

બોરી ચોફાળ સાલ દુસાલેરે, ડગલી ગર્મ પોસની રૂમાલેરે ।

પાઘ કસુંબી સોનેરી સારીરે, બાંધિ બોકાની લિયે ઉર ધારીરે ।૧૨

ભગવાને કસુંબી સોનેરી પાઘ પહેરી બોકાની વાળી છે. કાને કુંડળ, માથે મુગટ, કેવડાની ટોપી, ગુંજાહાર.. પાઘમાં પુષ્પના ગજરા, હસ્તક્રમણમાં સોનાના વેઢ વીંટી કડાં ધારણ કર્યાં છે.. સંતો-ભક્તોની મધ્યે બિરાજમાન થઈ અમૃતપાન કરાવે છે, આવું જન કરે ચિંતવન, તે થાય છે પરમ પાવન.

ભગવાન સાંગામાંચી ઉપર બેઠા હોય.. કરણીબાને ઘરે શ્રીજીમહારાજ માંચી ઉપર બેઠા હતા... જ્યાં જેવો મેળ પડે ત્યાં પ્રભુ બેસી જાય છે.. ગાદી તકીયા ઉપર જ બેસે એવું નથી.. મેડા ઉપર પણ બેસે, વંડીની દિવાલ ઉપર પણ બેસે - મંદિર - તંબુ-અટારી અને અગાશી ઉપર પણ બેસે છે, ગાડા ઉપર ઘોડા ઉપર અને હાથી ઉપર બેઠા છે.. એવું ધ્યાન કરવું.. વડોદરામાં શ્રીજીમહારાજ નવ ગજા હાથી ઉપર બેઠા હતા... સોનાઅંબાડીયે હાથી શણગાર્યો. ગજે બેઠા ગિરધારી

ગાડી વે'લ્ય આદિ જે વાહનરે, ગજ બાજે બેઠા જોયા જનરે ।

તે જન જાશે બ્રહ્મમો'લમાંઈરે । તેમાં સંશય કરશો માં કાંઈરે ॥૧૯

એમ શ્રીમુખે કહ્યું તે સંભારિરે, વાત લખીછે સારી વિચારીરે ।

તેતો જુઠી નથી જરાભારરે, સહુ નિશ્ચે જાણો નિરધારરે ॥૨૦॥

ભગવાનના સ્વરૂપમાં મનને સતત જોડી રાખવું... મન ભગવાનમાં ક્યારે જોડાય? ભગવાનનો મહિમા સમજાય ત્યારે, પ્રીતિ થાય તો મન ભગવાનમાં જોડાય..

પ્રેમ ભક્તિ તો શિરોમણી ભક્તિ છે.

ભગવાન કહે છે, “ પ્રેમી ભક્ત મને બહુ વહાલો છે.. હું પ્રેમથી વશ થાઉં છું, જેમ ભક્ત મને સંભારે છે, તેમ ભક્તને હું પણ સંભારું છું.. અરસપરસ ભક્ત અને ભગવાનની એકતા છે... જેમ દેહ અને જીવની એકતા છે તેમ.. જેના અંતરમાં પ્રેમ છે, ભક્તિ છે, સરળ ચિત્ત છે. હૈયાનું હેત છે, એવા ભક્તના હૃદયમાં હું રહું છું.

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણક્રમણસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે પંચદશ:

પ્રકાર: ॥ ૧૫ ॥

દોહા - એમ કહ્યું'તું કૃપા કરી, હરિજન પર કરી હિત । જે જે મેં લીળા કરી, તે જન ચિંતવજો નિત ॥૧॥
જનમ કરમ જે માહેરાં, ગાયે સાંભળે સંભારે સોય । તે જન જરૂર જાણજો, મારા ધામના વાસી હોય ॥૨॥

શ્રીજીમહારાજ કૃપા કરીને કહે છે, “ હે સંતો, ભક્તો અમે જે જે લીલા કરી છે, તેને નિત્ય સંભાળી રાખજો, મારાં સર્વે ચરિત્ર કલ્યાણકારી છે, મારાં લીલાચરિત્ર જાળામાં મનને ગૂંચવી રાખજો, ભવજળ પાર ઉતરવા મારાં ચરિત્ર છે જહાજ... ભક્તિરૂપી વહાણમાં બેસી જાવ ભવપાર થઈ જશો...

એ છે વાત ધારવા જેવીરે, ધારી વિચારી સહુને લેવીરે ।

જોવા મુક્તને મધ્યે મહારાજરે, સહુ લઈ પોતાનો સમાજરે ॥૫॥

પૂજ્યા મુનિએ બહુ પ્રકારેરે, સુંદર લઈ ષોડશ ઉપચારેરે ।

કરે સ્તુતિ મુનિ જોડી હાથરે, એવી રીત્યે સંભારે જે નાથરે ॥૬॥

શ્રીજીમહારાજ અનંત મુક્તોને મધ્યે બિરાજમાન છે... સંતો અને ભક્તો ષોડશ ઉપચાર વડે પ્રભુની પૂજા કરી સ્તુતિ કરે છે.. ત્યારે પ્રભુ અતિશય રાજી થઈને ભક્તજનોને બાથમાં લઈને મળે છે.. છાતીમાં ચરણારવિંદ આપે છે અને પંક્તિમાં પીરસવા પધારે છે.. આવી લીલાનું સ્મરણ કરો...

પ્રેમે પિરસતા પોતે નાથરે, લઈ લાડવા જલેબી હાથરે ॥૮॥

ના ના કરતાં જમાડતા જોરેરે, એવી મૂર્તિ સંભારો નિશભોરેરે ।

સ્વામિનારાયણ ભગવાન સંતોની સાથે સારંગપુર પધાર્યા, ચોમાસાના દિવસો છે.. સંતો ગામના ચોરા ઉપર બેઠા.. શ્રાવણ મહિનો ચાલુ છે... મૂશળધાર વરસાદ થયો... સંતો કઠિન તપશ્ચર્યા કરે છે.. ષટરસના નિયમ ચાલુ છે, કોઈક સંતો ધારણા-પારણાનું વ્રત કરે છે, કોઈક સંતો લીલી વનસ્પતિનાં પાંદડાં ખાઈને અખંડ ધ્યાન ભજન કરે છે, ખૂબ વરસાદ થવાથી, અમુકનાં ઘર પડી ગયાં

છે, અમુકનાં ઘર પાણીથી ભરાઈ ગયાં છે. જ્યાં જુવો ત્યાં પાણી પાણી.. માટે રસોઈ બનાવવાની સગવડ નથી...

સંતોએ નક્કી કર્યું કે ગામના માણસોની દયાજનક સ્થિતિ છે.. તો આપણે ગામમાં ભિક્ષા માગવા જવું નથી, ઉપવાસ કરી ભજન કરશું. શ્રીજીમહારાજ અંતર્યામી છે, અંતરના વિચાર જાણી ગયા. સૂર્યોદય થયો. ત્યારે ખંભે જોળી લઈ ગામમાં ભિક્ષા લેવા માટે તૈયાર થઈ જાય છે.. સંતોને શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, “ આજે તમારા માટે અમે ગામમાં ભિક્ષા માંગવા જશું. ઘરોઘરથી ભિક્ષા લેવી છે. ગામના લોકોનો ભાવ કેવો છે તે જોવો છે...

સંતોએ કહ્યું, હે પ્રભુ ! તમે આંહી બેસો. અમે ભિક્ષા લેવા જઈશું.. તમે ભિક્ષા માંગા જાઓ તો અમને સારું ન લાગે. વિચાર કરો, આખા જગતને જમાડનાર આજે જોળી લઈ સંતો માટે ભિક્ષા લેવા જાય છે. વરસતા વરસાદમાં કાદવ કીચડવાળા રસ્તામાં ફરીને ભિક્ષા માગવા તૈયાર થયા..

ભગવાન કર્તુમકર્તુ છે. અષ્ટસિધ્ધિ નવનિધિ હાથમાં છે, જે ધારે તે કરી શકે.. તૈયાર ભોજન લાવી જમાડી શકે.. એવા શક્તિમાન છે.. છતાં પણ જીવાત્માનું કલ્યાણ કરવા માટે પ્રભુ ભિક્ષા લેવા જાય છે... આવી વાત કરે છે ત્યાં જીવાખાયર આવ્યા. પગે લાગીને કહ્યું, “ કૃપાનાથ.. આપ અનંતકોટી બ્રહ્માંડના નાથ રાજધિરાજ ભિખ માગવા જાવ તે સારું લાગે નહિ.. સંતો માટે જે જોઈએ તે સામગ્રી રસકસ બધું હું અત્યારેજ લાવી આપું છું. તમે શાંતિથી સૌને કથા વાર્તાનો લાભ આપો મહારાજ !

શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, જીવાખાયર તમે હંમેશા તન, મન અને ધનથી ખૂબ સેવા કરો છો... આ ગામના લોકોને આવો લાભ ક્યારે મળે? આવા તપસ્વી અને અખંડ ભગવત્પરાયણ સંતો જેનું અન્ન જમશે, તેનું હૃદય પવિત્ર થશે, પવિત્ર હૃદયમાં પ્રભુનો વાસ થશે, તેથી જીવાત્મા બળવાન બની ભગવદ્ભક્તિ કરશે. જીવાખાયરે હાથ જોડી કહ્યું, હે પ્રભુ ! હું તમારી સાથે જોળી લઈને ભિક્ષા માવા ચાલીશ... શ્રીહરિએ કહ્યું, તમારે અમારી સાથે ચાલવાનું નથી.. અમે એકલા જઈશું.. આટલું કહેતા જોળી લઈ ચાલતા થઈ ગયા...

ગામમાં આગેવાન બોધા શેઠ હતા.. તેના ઘર પાસે જઈ ઉચ્ચસ્વરે બોલ્યા... નારાયણ હરે.. સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ... બોધા શેઠના શરીરે વા ની પીડા હતી તેથી મસાલાદાર મેથીના લાડુ બનાવ્યા હતા... ઘરની બારીમાંથી જોયું, કોણ ભિક્ષા લેવા આવ્યું છે. ઓ ... હો... આ તો સ્વામિનારાયણ ભગવાન આવ્યા છે.. ધન્ય ઘડી.. ધન્ય અવસર.. બધા લાડુ શ્રીજીમહારાજની જોળીમાં પધરાવી દીધા.. પછી હીરાશેઠના ઘર પાસે જઈ સવાલ નાખ્યો.. નારાયણ હરે.. સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ... સુખડીનો તાંસ ભર્યો હતો તે તાંસ પ્રભુની જોળીમાં પધરાવી દીધો.. અનેકનાં આંગણાં પાવન કરી પુષ્કળ... મિષ્ટાન્ન, મેવા, .. માખણ ને તાજા રોટલા રોટલી લઈને સંતો બેઠા છે ત્યાં પધાર્યા... ચાલો... સંતો પંક્તિમાં બેસી જાવ.. પંક્તિ થઈ.. કમર કસીને પ્રભુ હોંશે હોંશે પીરસે છે..

પ્રભુ પિરસતા પોતે નાથરે, લઈ લાડવા જલેબી હાથરે ॥૮॥

ના ના કરતાં જમાડતા જોરેરે, એવી મૂર્તિ સંભારો નિશ-ભોરેરે ।

જીવાખાયર દહીંનાં દોણાં ને દૂધની તાંબડી ભરી લાવ્યા.. લ્યો.. મહારાજ.. પીરસો... શ્રીજીમહારાજ... પંક્તિમાં બૂમ પાડે છે.. લાડુ.. લ્યો.. લાડુ... આગ્રહ કરીને ખૂબ જમાડ્યા. પ્રભુના હાથનો પ્રસાદ છે.. થોડું જમવું હોય તોય, વધારે જમાય છે.. સંતો અને પાર્ષદોને ખૂબ જમાડી તૃપ્ત કર્યા. જેમ માતા પોતાના બાળકનું લાલન પાલન કરે તેમ પ્રભુ અતિશય સ્નેહાળ બની સંતોની સંભાળ લીધી... સૌને જમાડી પછી પ્રભુ થાળ જમીને આરામ લીધો. સાંજે સભા થઈ તેમાં ગામના લોકોને ખૂબ ધર્મોપદેશ આપી સત્યનો માર્ગ બતાવ્યો.

આપે મુખમાં લાડુ જલેબી, આવે સુખ સંભારે એ છબી; દેતા દહીં, દૂધ દોવટ, ઢોળી માથે હસિ ચાલે ચટ. ખાંડ સાકર દેતા પોશ ભરિ, એવી મૂર્તિ રાખો રૂદે ધરિ... શ્રીહરિ મોજમાં આવી જાય તો સંતોના માથા ઉપર દૂધની રેલમછેલ પણ કરે. આવી લીલા કરીને સંતોને ખૂબ આનંદિત કર્યાં છે. ક્યારેક શ્રીહરિ કહે જે આજ બહુ થાકી ગયા છીએ. શરીર ચંપી કરો, તો બહુ બળે દાબતા દાસ, અતિ હેત કરીને હુલાસ. શ્રીહરિ કહે હજુ વધારે દાબો વધારે દાબો..

અંગ દબાવતા અવિનાશ રે, બહુ બળે દાબતા તે દાસ રે...

શિયાળામાં શ્રીજીમહારાજ સગડી રાખીને તાપે છે. સરસ રજાઈ ઓઢી છે. ઊનાળામાં પ્રભુ લીલુડા લીંબડા નીચે બેઠા છે. ભક્તજનો પવન ઢોળે છે. હું પણ પ્રભુની સેવામાં છું, આવી રીતે ભાવના કરવી.. ઠંડુ મીઠું પાણી પ્રભુને આપું છું, સાકર અને કેશરયુક્ત પ્રભુને દૂધપાન કરાવું છું. આવી રીતે ભગવાનની બ્રહ્માકારે દષ્ટિ થઈ તો થાંભલામાં પણ ભગવાનનાં દર્શ થયાં. ગોપીઓની બ્રહ્માકારે દષ્ટિ થઈ તો મટકીમાં મોહનનાં દર્શન થયાં.. કરણીબાની બ્રહ્માકારે દષ્ટિ થઈ તો યજ્ઞ થાય ડભાણમાં ને દર્શન થાય ધમડકામાં.

ચોમાસામાં ઓઢેલ કામળીરે, ઘરી છતરી શિરપર વળીરે ।

એમ સંભારી શ્યામ સુખકારીરે, યાચે અક્ષરધામ અધિકારીરે ॥૧૬॥

ચોમાસામાં ભગવાન કામળી ઓઢીને ઘેલા નદીમાં સ્નાન કરવા જાય છે. સાથે સંત સમુદાય છે, ઝરમર.. ઝરમર.. વરસાદ વરસે છે. ભગવાનની ઉપર હું છત્રી ધારણ કરીને ચાલુ છું... પછી પ્રભને હાર પહેરાવી... ભાલમાં તિલક કરવું.. આપ્યા બહુ જનને આનંદ, સુખદાયક શ્રી સહજાનંદ.

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે ષોડશઃ

પ્રકારઃ ॥ ૧૬ ॥

દોહા - વળી સંભારવા શ્રીહરિ, જેવી રીતે જોયા હોય ।

સુખ યાવાની સંપત્તિ, એહ જેવી બીજી નહિ કોય ॥૧૧॥

શ્યામ તમે સાચુ નાણું, ગોખેલ બોલી જઈએ, તો કદાચ એ કીર્તન ભક્તિ મંદિર સુધી પહોંચશે પણ પરમાત્મા સુધી નહિ પહોંચે. પરમાત્મા સુધી ભક્તિ પહોંચાડવી હોય તો ભક્તિની સાથે હૈયું જોડાવું જોઈએ. પ્રભુનું સ્મરણ તો સાચી સંપત્તિ, પ્રભુનું વિસ્મરણ તે વિપત્તિ છે.

અન્ન વિના ભૂખ ન જાય. પાણી વિના તરસ ન જાય. હરિસ્મરણ વિના મુક્તિ ન થાય.

ભગવાનમાં અખંડવૃત્તિ રાખવી એ જ સુખનું મૂળ છે... માયામાં બહુજ રચ્યા પચ્યા રહેશો અને રાત દિવસ માયાની જ વાતો કરશો તો હૃદયમાં મેલ ભરાશે અને ભગવદ્ સ્મરણ કરશો તો પ્રભુ પ્રેમથી હૃદય ભરાશે,

એવી મૂર્તિ અતિ સુખકારીરે, સહુને રાખવી હૃદ સંભારીરે ।

બેઠા દિઠા દિવી અંજવાળેરે, હાંડી મેતાબ રૂડે રૂપાળેરે ॥૧૫॥

ભગવાનું ધ્યાન કરવું.. શ્રીજીમહારાજ દીવાને અજવાળે બેઠા છે, વસંત ઋતુમાં શ્વેત વસ્ત્ર ધારણ કર્યા છે. સોનાની પીયકારી હાથમાં લઈ સખા સાથે રંગ રમે છે.. ફાંટુ ભરી ભરી ગુલાલ ઉડાડે છે.. રંગભીનો રંગવાળા વસ્ત્રો પહેરી. તળાવમાં સ્નાન કરવા જાય છે.. રંગ ઉત્સવને યાદ કરવા...

વળી સંભારવા સખા સાથેરે, ચડ્યા ઘણામૂલા ઘોડા માથેરે ।

ઘરી ઢાલ અલૌકિક અસિરે, છડી લાકડી ને વળી બંસિરે ॥૧૨॥

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી અલૌકિક લીલાનું વર્ણન કરે છે. ભગવાન ઢાલ તલવાર બાંધી ઘોડા ઉપર બેસી અને ઘોડાને કુંડાળે દોડાવે છે.

સારંગપુરની લીલા સાંભળો, ખૂબ આનંદ આવશે. ભગવાન સ્વામિનારાયણ સારંગપુર પધાર્યા. એક અશ્વ ઉપર બેઠા. અને ઘોડાને ભારે જોરથી દોડાવ્યો. આમ દોડે તો તેમ રાસ ખેંચે, ઘોડો આમ છલાંગ ભરે તો અવળી લગામ ખેંચે, જાણે ગરુડ ગતિ જોઈ લ્યો. શ્રીજીમહારાજ કેવા શોભે છે. શ્વેત વસ્ત્રનું છોગલું ફરકતું જાય, જાણે હમણાં પાઘ ઉતરી જાશે, પ્રભુના શરીરે પરસેવાનાં બિંદુ મોતી જેવાં શોભે છે. ઘોડો દોડી દોડીને હાંફી ગયો, શ્વાસ એક દંડો ચાલુ થઈ ગયો.. બધાં અંગ નરમ થઈ ગયાં. ત્યારે ભગવાને ઘોડાને ઊભો રાખીને પાણીપાયું ને ઘાસ નાખ્યું...

શ્રીજીમહારાજ સભામાં બિરાજમાન થયા. ત્યારે સુરાખાયરે પૂછ્યું, પ્રભુ ! તમે આજે અશ્વને ખૂબ દોડાવ્યો. તેનું કાંઈક કારણ હશે ને. શ્રીહરિએ કહ્યું, “ કારણ તો એ છે કે આ અશ્વને એના ધણીએ બાંધ્યો ને બાંધ્યો રાખ્યો છે.. ખાવા પીવા બરાર આપે પણ જરાય એની પાસેથી કામ ન લે.. તેથી ઘોડો ઉન્મત્ત થઈ ગયો હતો. એનો મદ ઉતારવા આજે અમે એને ખૂબ દોડાવ્યો...

ઈંદ્રિયોના ગુલામ થશો તો લખ ચોરાશીમાં ફરશો.

ઈંદ્રિયોરૂપી અશ્વને તમે ભગવાનની ભક્તિ ભજન તરફ નહિ ફેરવો તો બગડશે, આળસુ થઈ જશે.. પછી ચલાવશો આગળ ને ચાલશે પાછળ.. પછી કહેશો ચાલ માળા ફેરવ તો નહિ ફેરવે.. આંટા મારશે પણ એક જગ્યાએ બેસશે નહિ.. શ્રીજીમહારાજે ઘોડાને ખૂબ દોડાવ્યો થકાવી નાખ્યો, તેમ આપણી ઈંદ્રિયોને સત્કર્મમાં અને સેવામાં, ભજન ભક્તિમાં ખૂબ કામ કરાવો..

સ્વામિનારાયણ ભગવાન ક્યારેક લાકડી ફેરવતા, ક્યારેક ધનુષ્યબાણ ધારણ કરતા... ક્યારેક આંબલીને છાંયડે બેસતા....

બેઠા આંબા આંબલી છાંયડેરે, આસોપાલવ પીપર વડેરે ।

પીપલ બકોલ ને બોરસડીયેરે, બીજાં બહુ તરુ બોરડિયેરે ॥૧૪॥

જે જે વૃક્ષ બેઠા દિઠા નાથરે, ત્યાં ત્યાં સંભારવા સખા સાથરે ।

શ્રીજીમહારાજ આસોપાલવ, બોરસલ્લી વિગેરે જાત જાતનાં વૃક્ષ નીચે બગીચામાં બિરાજમાન છે.. એવી અલૌકિક લીલાને ચિંતવન કરતાં પ્રેમાનંદ સ્વામી કીર્તન ગાય છે... આપણે પણ ગાઈએ..

ચાલોને લાલ માલતીરા બાગમં બીરાજો, સેવતીરો સુંદર ક્લીયાં બીન બીન; મારું થારો મુગટ ભરાજો .. ચાલોને . .

ગજરા બાજુ તોરા હાર પહેરાવી, નેણાં ભરી નાથ નીરખજો ચાલોને

પ્રેમાનંદ કહે પ્રીત કરીને; ધ્યારા થારો પ્રેમ રસ પાજો ચાલોને

આ પુરુષોત્તમપ્રકાશની કથા ભગવાનમાં જોડવાનો જબરદસ્ત પ્રયત્ન કરે છે, તેથી ભગવાનનો મહિમા વારંવાર વર્ણવે છે.

રાજા રંકને ભુવન રે, શેઠ શાહુકારને સદન રે ।

જોયા લોક પટેલને ઘેર રે, વળી બ્રહ્મ સભામાં બહુ પેરરે ॥

આ જગતની અંદર શાહુકાર હોય તેને રંકને ઘરે જાવું હોય તો સંકોચ થાય... પણ ભગવાનને ગરીબને ઘરે જતાં જરાય સંકોચ થતો નથી.. ભાવથી જે બોલાવે ત્યાં દોડતાં જાય છે.. રાજા હોય કે રંક હોય. શેઠ હોય કે સગરામ હોય. સગરામ વાઘરીના કુબામાં પણ જાય એવા દયાળુ છે.. એક વખત ગામ લીંબલીના સગરામ ભક્ત ગઢપુર શ્રીજીમહારાજનાં દર્શન કરવા આવ્યા. પગે લાગીને પ્રાર્થના કરી, હે મહારાજ, મારે ઘેર પધારો અને ગરીબના મનોરથ પૂરા કરો. ! શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, એક વખત ચોક્કસ આવશું, ને તમને રાજી કરશું. કોઈને ખબર નથી ને પ્રભુ ગઢપુરથી રાત્રે એકલા રવાના થઈ ગયા..

સગરામભક્તના ઘેર પધાર્યા, સગરામભક્ત ફળીયામાં ખાટલા ઉપર સૂતા છે. શ્રીહરિએ ધીરેથી સગરામની માથા ઉપર હાથ મૂક્યો. સગરામ ભક્ત જય સ્વામિનારાયણ. સગરામ સફાળા બેઠા થઈ ગયા. પધારો પધારો મહા પ્રભુ ! પગે લાગ્યા. જય સ્વામિનારાયણ, એકલાજ છો કે કોઈ સંતનો સંગાય છે? અમે એકલાજ આવ્યા છીએ.. અમને જલદી જલદી તમારા ઘરમાં સંતાડો. કોઈ શોધવા આવે તો ના... કહેજો. કહેજો કે અમારા ઘરમાં કોઈ નથી. સગરામભક્તે કહ્યું, મારા ઘરમાં પટારો કે કબાટ કાંઈ નથી, પણ મારા ભાઈ શાર્દુલના ઘરમાં કોઠી છે. ત્યાં જાવ તો બરાબર થશે.

બે ભાઈના ઘર જોડે-જોડ હતાં.. પ્રભુ દોડીને વંડી ટપવા ગયા, ત્યાં એક પગની મોજડી પડી ગઈ.. શાર્દુલે કહ્યું, બીજી મોજડી આપો. નહિતર બ્રહ્માનંદ સ્વામીને કહી દઈશ. પ્રભુએ તરત બીજી મોજડી આપી દીધી. પછી ઝટ કોઠીમાં સંતાઈ ગયા. પ્રભાત થયું.. આછાં અજવાળાં પથરાયાં. ત્યાં બ્રહ્માનંદ સ્વામી અને સુરાખાયર પહોંચી આવ્યા. સગરામ ! જી.. હા... તમારે ઘરે શ્રીજીમહારાજ પધાર્યા છે? ના સ્વામી, અમારે ઘેર નથી.. ખોટું શું કામ બોલે છે? મને શ્રીજીમહારાજના શરીરની મધુર સુગંધ આવે છે.. સગરામ ભક્તે કહ્યું, “સ્વામી હું ખોટું નથી બોલતો.. જોઈ લ્યો !!! મારા કુબામાં... જોવાની છૂટ છે..

શ્રીજીમહારાજે શાર્દુલને કહ્યું, હવે અમે પકડાઈ જાશું.. સ્ત્રીના કપડાં આપો તો તે કપડાં પહેરીને અમે બહાર નીકળી જઈએ, સ્ત્રીનાં કપડાં પ્રભુએ પહેર્યાં નવી સાડી પહેરી, લાંબી લાજ કાઢી, હાથમાં દાતરડું લીધું, જાણે ખેતરે જતા હોય તેવા સાધન લઈને.. ત્રણ સ્ત્રીઓ ઘરથી બહાર નીકળી...

આગળ શાર્દુલભક્તનાં પત્ની વચમાં શ્રીજીમહારાજ પાછળ સગરામભક્તનાં પત્ની ચાલ્યાં જાય છે. બ્રહ્માનંદ સ્વામી ચાલ ઓળખી ગયા. સગરામ ! આગળ જાય છે તે કોણ છે? એ શાર્દુલભક્તનાં પત્ની છે. પાછળ જાય છે તે કોણ છે? તે મારાં પત્ની છે. ત્યારે વચમાં લાજ કાઢીને જાય છે તે કોણ છે? શું જવાબ દેવો. અચકાઈ ગયા.

શ્યામ બન્યા સુંદરી, ઓઢી છે ચુંદડી

બ્રહ્માનંદ સ્વામીએ શ્રીજીમહારાજનો સ્મિત હાસ્ય કરતાં હાથ પકડી લીધો.. લાજ ઊંચી કરી.. ધન્ય હો મહાપ્રભુ ધન્ય હો.. ભક્તોના મનોરથ પૂરા કરવા આપ કેવી મજાની અલૌકિક લીલા કરો છો.. બ્રહ્માનંદ સ્વામી શ્રીજીમહારાજના સ્વરૂપને જોતા જાય ને અંતરમાં ઉતારી કીર્તન ગાતા જાય છે... પ્રભુ મંદમંદ સ્મિત હાસ્યથી સાંભળે છે.. આપણે પણ આનંદથી ગાઈએ....

વાતલડી રહોને રાતલડી, વાલા પૂંછું એક વાતલડી;

પિતાંબર સાટે મારા પ્રીતમ, સાડી લાવ્યા નવી ભાતલડી . . . વહાલા. .

મોરલડી લઇને મન મોહન, દીધું વેલણ કોણે દાતલડી . . . વહાલા. . .

જેને ઘેર રજની તમે જાગ્યા, કોણ હતી તેની જાતલડી . . . વહાલા. . .

બ્રહ્માનંદ કહે સંશય થયો નહિ, ધન્ય છે તમારી છાતલડી . . . વહાલા.

કૃપાળુ શ્રીહરિ લીંબલીમાં સગરામ અને શાર્દુલને ઘેર એક દિવસ રોકાયા છે.. તાજુ દૂધ દોહીને ગાળીને આપ્યું છે તે

શ્રીજીમહારાજે સ્વીકાર્યું.. ગરીબભક્તના મનોરથ પૂરા કરી.. ખૂબ રાજી કર્યા છે...

એમ સોંઘુ કર્યું છે કલ્યાણ રે, સહુ જાણજો જન સુજાણ રે..

પારસને કોઈ પામે તેના સર્વે સંકટ વામે.. લોઢાને પારસમણીનો સ્પર્શ થાય તો તે સોનું બની જાય છે.. તેમ પ્રભુની લીલાનું માહાત્મ્ય સહિત સ્મરણ કરે છે, તો તે ભરાડીમાંથી ભક્ત બની જાય છે.

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે સપ્તદશ:

પ્રકાર: ॥ ૧૭ ॥

એમ અનેક રીતે વળી ઉરમાં, જે સંભારે સુંદર શ્યામ ।

તે તન છુટે પામશે, અખંડ અક્ષરધામ ॥૧॥

મંગળકારી સારી મૂર્તિ, ઘરી આજ દેવા આનંદ । એહ મૂર્તિની સ્મૃતિયે, તર્યા કૈક જનનાં વૃંદ ॥૨॥

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, જે સંભારે સુંદર શ્યામને તે પામશે અક્ષરધામ... જેના હૃદયમાં ભક્તિ નિવાસ કરીને રહે છે, તે વ્યક્તિ નિર્ધન હોવા છતાં પણ ધન્યવાદને પાત્ર છે. ભગવાનની નિષ્કામ ભક્તિ મુક્તિ કરતાં પણ મહાન છે. જઠરાગ્નિ ખાધેલા અન્નને પચાવે છે. નિષ્કામ ભક્તિ વાસનાને બાળીને ભસ્મ કરી નાખે છે.

વળી સંભારવા ધનશ્યામ રે, પુરુષોત્તમ પૂરણ કામ રે ।

કેને દેતા કુલડાની માળા રે, કેને દેતા પ્રસાદિના યાળ રે ॥

પ્રભુ કોઈ દુઃખીયા માણસને દેખે તો તરત વસ્ત્ર ઘરેણાં કે પગરખાં પણ આપી દે.. કોઈને પાઘ ઉતારીને આપે છે.. લે લઈ જા.. ભગવાન કોઈને હેતે કરીને બાથમાં ઘાલીને મળે છે. કોઈને મીઠી વાણીથી બોલાવે છે. મીઠો આવકાર આપે છે.

બોલને કી ઈચ્છા હો તો, મિષ્ટ ભાષા બોલીએ.

દંઢાવ્ય દેશથી ફરતા ફરતા શ્રીજીમહારાજ સંતો ભક્તોની સાથે ગામ વિહારમાં પ્રથમવાર પધાર્યા.. ગામમાં કોઈ સત્સંગી નહોતું.. બ્રાહ્મણો હતા તે કામણટૂમણવારા શક્તિપંથી હતા. મંત્રથી ઉડતાં પંખીને પાડી નાખે. શ્રીજીમહારાજ તળાવના કિનારે વડની છાયા નીચે સભા કરીને બિરાજમાન છે. ગામના આગેવાન પિતાંબર ત્રવાડી, તુલસીદાસ પટેલ, કુબેરદાસ પટેલ તમેજ ગામના માણસોને ખબર પડી કે સ્વામિનારાયણ સંતો સાથે લઈને આવ્યા છે. આપણા નામ લઈને બોલાવે તો ભગવાન સાચા અને જો નામ લઈને બોલાવે નહિ, તો તેમના ઉપર ધૂળ અને કાદવ કીચડ ઉડાડીને અપમાન કરી તગડી મૂકવા... ધૂળની પોટલીયું ખંભે રાખીને આવ્યા...

શ્રીજીમહારાજે અમીદષ્ટિથી તેમના સામે જોયું... મીઠો આવકાર આપ્યો... આવો.. આવો.. પિતાંબર ત્રવાડી, તુલસીપટેલ, કુબેરદાસ કેમ છો? કુશળ છોને... મધુરવાણી સાંભળી સૌનાં ચિત્ત પ્રભુમાં ખેંચાઈ ગયાં, આ તો અંતર્યામી સાક્ષાત ભગવાન છે, તેના ઉપર ધૂળ ફેંકાય નહિ, પણ ચરણમાં વંદન કરાય, બે હાથ જોડી માફી માગી. પ્રભુ અમારા અપરાધ ક્ષમા કરો.. પ્રભુએ કહ્યું, કાંઈ ચિંતા ન કરો... સભામાં બેસી કથા સાંભળો, પ્રભુએ ઉપદેશ શરૂ કર્યો...

Learn to listen, Opportunity some times knocks very softly

કિંમતી મનુષ્ય વારે વારે મળતો નથી.. વારે વારે તક મળતી નથી.. શ્રીજી મહારાજને કહા.. તુમ સંસારી હો.. વ્યવહાર સંબંધી ફરજ બજાતે રહો... સાથોસાથ સાંજ સવાર પ્રભુ સ્મરણ કરના ચાહીએ શાંતિસે પૂજાપાઠ, માનસી પૂજા કરના ચાહીએ, કથા, કીર્તન, ઉત્સવ સમૈયા મેં લાભ લેના ચાહીએ, પ્રભુકી વાણી હૃદયમેં અસર કર ગઈ, શેષ જીવન ભજન ભક્તિમેં સાર્થક ઓર.. શિર દે કર સત્સંગ કરના ચાહીએ... ખૂબ ઉપદેશ આપ્યો...

ઉપદેશ અસર કરી ગયો. હાથ જોડીને કહ્યું, પ્રભુ આજથી અમે તમારા આશ્રિત છીએ. અમારા જેવા પાપીનો ઉધ્ધાર કરવા તમે અમારા ગામમાં પધરો ને ગામને પાવન કરો. વાજતે ગાજતે સંતો સહિત શ્રીજીમહારાજ પાંચસો પરમહંસ સહિત પિતાંબર ત્રવાડીને ઘેર પધાર્યા. સંતોએ રસોઈ બનાવી. શ્રીજીમહારાજ પંક્તિમાં પીરસીને સૌને જમાડીને રાજી કર્યા... આવી અલૌકિક લીલાનાં દર્શન થયાં.. તેથી ભગવાનમાં અને સંતોમાં ખૂબ ભાવ વધી ગયો... સમગ્ર ગ્રામજનો સત્સંગી થયા... વર્તમાન ધરાવી. ધર્મ નિયમની રીતભાત શીખવી, ભક્તિના રંગે રંગી દીધા...

જેણે જોયા જગનો આધાર, તેનો બેડો થયો ભવપાર.

પ્રભુ અતિ રાજી થાય તો અમૃત દષ્ટિએ ભક્તને જુવે છે... શ્રીજીમહારાજની સ્વાભાવિક ટેવ હતી, સદાય આનંદમાં હરતા ફરતા લટકાં કરતા કરતા કીર્તન ગાય.. ક્યારેક નીર-ક્ષીરને સમીર પીતા, આસન કરતાને મૌન ગ્રહેતા. પ્રભુ દૂધનું પાન કરતા હોય

પાણી પીતા હોય. બે ઘડી મૌન બેઠા હોય. એવા ભાવથી ભગવાનનું સ્મરણ કરવું...

કહી કહીને કહ્યું જે ઘણું રે, મોટું માહાત્મ્ય મૂર્તિ તણું રે
નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, મહિમા સહિત ભક્તિ કરવી..

જીવનમાં પ્રભુ પરાયણતા અને ભક્તિનું સ્થાન હોવું જોઈએ.

કેવળ રોટલા માટેનું ભણતર હોય તો શું કામનું? ભણતર ભગવાનને અર્થે કામમાં આવવું જોઈએ. જેના જીવનમાં ભગવાનનું જ્ઞાન નથી, ભગવાનમાં પ્રીતિ નથી, પ્રભુમાં પ્રીતિ જગાવે એવો સત્સંગ નથી, અવિદ્યા અને અસત્ય મટાડે એવા સંતનું સાનિધ્ય નથી, તો તે માણસ ભણેલો પણ અધૂરો રહેશે.

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે.

સામર્થી સહુથી છે ન્યારી, વાવરી છે સમર્થ સુખકારી. એકાંતિક ધર્મની સ્થાપના કરી, આશ્રિતોનાં દુઃખ દૂર કર્યા છે.

અસુર ગુરુ નૃપનો કિંધો નાશ રે, નિજ સામર્થિએ અવિનાશ રે

આ જગતની અંદર અનેક રાજાઓ અને ગુરુઓ મહાપાપી હતા, ધર્મના બહાને પાખંડ કરતા, અનેકને દુઃખી કરતા તેનો પ્રભુએ નાશ કર્યો. માર્યા તેને પણ તાર્યા છે. તેની કરણી જોઈ નથી..

જે જન સમરશે સહજાનંદ રે, તે જન પામશે પરમ આનંદ રે

ભગવાને કલ્યાણ કરવાના ઘણા સહેલા રસ્તા રાખ્યા છે. સહજાનંદ ... સહજાનંદ.. જપ કરો.. એક ટકાનો પણ ખર્ચ નથી.. સેવા પૂજા કરો.. મનથી પ્રભુનું નામ લ્યો, દેહ સાજો ન હોય તો સૂતાં સૂતાં ભગવાનનું નામ લ્યો.. ભગવાન વિના બધું નકામું છે. સ્વામી આશીર્વાદ આપે છે.

આ પુરુષોત્તમપ્રકાશ ગ્રંથનું વાંચન અને શ્રવણ કરે છે, તેનો જીવાત્મા નબળો હોય તો મહાબળિયો થાય છે.

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે અષ્ટાદશ:

પ્રકાર: ॥ ૧૮ ॥

દોહા - દરશનનું કહી દાખિયું, કહું સ્પર્શનું જે પુનિત ।

સ્પર્શ કરી જન પામિયા, અતિ સુખ અમિત ॥૧॥

સ્પર્શ પુરુષોત્તમનો, કહો જીવને યાશે કેમ । એ વાત નથી વાત સરખી, સહુ ઉર વિચારજો એમ ॥૨॥

સ્વામીએ આ ગ્રંથમાં ભગવાનનો અપાર મહિમા લખ્યો છે. જેને પ્રભુનો સ્પર્શ થયો છે. તે ભાગ્યશાળી છે. જેના દર્શન ભવબ્રહ્માદિકને પણ જલદી થતાં નથી.. તો સ્પર્શ તો ક્યાંથી થાય... !!

જેને મળિયા હૈયામાં ધાલિ રે, તેને બેઠા છે અક્ષર આલિ રે.

સ્વામિનારાયણ ભગવાન ફરતા ફરતા કાળા તળાવ પધાર્યા, હરભમ ભક્તને કહ્યું, કાંટા પગમાં ખૂંચે છે તે કાઢી દો તો સારું થાય.. હરભમ ભક્તે પ્રભુનો ચરણ પોતાના ગોઠણ પર લઈ ભીના ખેસથી ચરણ સાફ કરી નીરખી નીરખીને કાંટા જુવે છે.. ત્યાં તો ચારે દિશાએ પ્રકાશ પ્રકાશ છવાઈ ગયો.. તે પ્રકાશમાં અક્ષરધામના દર્શન થયા.. સોનાના નંગ જડિત સિંહાસનમાં પ્રભુ બિરાજેલા છે, અનંત મુક્તો પ્રભુની આગળ હાથ જોડીને ઊભા છે.. હરભમસુથાર સ્થિર થઈ ગયા...

શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, ભક્તરાજ ! શું જુઓ છો ? કાંટા કાઢોને !! મહારાજ... કાંટા કેમ કાઢું ! પ્રકાશમાં અનેક રચના દેખાય છે. કાંટાને નિમિત્ત બનાવી મને અક્ષરધામનાં દર્શન કરાવ્યાં. પછી હરભમ સુથારે ચીપિયાથી ધીરે ધીરે અઢાર કાંટા કાઢ્યા.. શ્રીજીમહારાજ બહુ રાજી થયા... હરભમ સુથારને હૈયા સાથે દાબીને ભાવથી મળ્યા. રાજીપો વ્યક્ત કરતાં બોલ્યા, ભક્તરાજ, તમે અમારા ચરણમાંથી કાંટા કાઢ્યા છે, અમે તમારા ચૈતન્યમાંથી કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, મમતા, આદિ દુર્ગુણોના તમામ કાંટા કાઢી નાખશું, અંતરશત્રુ તમને નહિ નડે, અંતે તમને અક્ષરધામમાં તેડી જઈશું... આ છે સેવાનો પ્રતાપ...

જેને માયે હાથ મુક્યો નાયેરે, તેતો મળી બેઠા મુક્ત સાયેરે ।

જેને ચાંપવા આપ્યા છે ચરણરે, તેને રહ્યું નહિ જન્મ મરણરે ॥૯॥

શ્રીજીમહારાજ અતિ રાજી થાય તો ભક્તની છાતીમાં ચરણારવિંદ આપે, માથા ઉપર હાથ મૂકી આશીર્વાદ આપે, સેવા બતાવે, અમારે શરીરે કળતર થાય છે. ચરણ દાબી આપો ! જેણે પ્રભુના ચરણ ચાંપ્યા છે તેના ભવના ફેરા ટળી ગયા છે.. આ સમજવા જેવી કથા છે.. અત્યારે માનવ શરીરે પ્રભુ આપણી સાથે નથી, પણ દિવ્યસ્વરૂપે આપણી સાથેજ છે. પ્રભુ સદાય પ્રગટ છે જ. આપણે દરરોજ સાંજે માનસીપૂજા કરીએ છીએ, તે વખતે પ્રભુના ચરણચંપી ભાવથી કરવી...

ભગવાનને સ્નાન કરાવવું, અત્તર ચંદન પુષ્પાદિકથી પૂજા કરાવી. વસ્ત્રઅલંકાર પહેરાવવા. કર્ચો કુંકુમનો ચાંદલો-ભાવે કરી હરિભક્તે ભલો. માળા પહેરાવતાં સ્પર્શ થયો. કુંડળ ધરતાં કર અડી ગયો. પ્રેમથી પૂજા કરી ચરણ સ્પર્શ કરશે તે પામશે ધામ અખંડ.

લેતાં હાથોહાથ વળી તાળીરે, સ્પર્શિ સુંદર મૂર્તિ રૂપાળીરે ।

નખશિખા સ્પર્શતાં નાથરે, ગયા સ્વધામે થઈ સનાથરે ॥૧૬॥

જેમ ગંગા કલ્યાણકારી છે, તેમ ભગવાનનો સ્પર્શ મંગળકારી છે. તમામ વસ્તુઓ મંગળકારી છે. સ્થાવર, જંગમ, જળ સ્થળ આદિક જે જે વસ્તુનો ભગવાન સાથે સંબંધ થયો, તેનો ઉદ્ધાર થયો છે.. જેને સ્પર્શ્યા પર બ્રહ્મ, તેને પરમધામ છે સુગમ.

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે એકોનવિંશઃ

પ્રકારઃ ॥ ૧૯ ॥

દોહા - અશન વસન ભૂષન, વાહન વાસન જેહ । પુરુષોત્તમને સ્પર્શતાં, થયાં શુદ્ધ સહુએ તેહ ॥૧॥
માયિક તે અમાયિક થયાં, થયાં ગુણમય ગુણાતીત । સ્પર્શતાં પરબ્રહ્મને, સહુ થયાં પરમ પુનીત ॥૨॥

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, “ ભગવાને જે વસ્ત્ર ધારણ કર્યા હોય, જે વાહન ઉપર બેઠા હોય, જે પાત્રમાં જમ્યા હોય, તે ભલે માયિક વસ્તુ હોય છતાં પણ પ્રભુના સંબંધથી ગુણાતીત થઈ જાય છે. સ્વામિનારાયણ ભગવાને કેવા જીવાત્માને તાર્યા છે? સ્વામી કહે છે, જેનામાં ધર્મ નહિ, ભક્તિ નહિ, વૈરાગ્ય નહિ, એવા આસુરી પામર નરને પણ તાર્યા છે.. કોઈ કાળે આસુરીનો ઉદ્ધાર થઈ શકે નહિ, તેવાને ભવપાર કર્યા છે...

સ્વામિનારાયણ ભગવાને સંતોને આજ્ઞા કરી કે, હે સંતો ! વરસાદ ન વરસે તો ધરતી કાયમને માટે સુકાયેલી હોય છે, વરસાદ વરસે ત્યારે ધરતી લીલી થાય, તેમ સંતનો સંગ થાય તો સત્સંગ લીલો રહે. ને સંગ મૂકી દે તો સત્સંગ અને સદ્વિચાર સૂકાઈ જાય.

સૂર્યા ઊગ્યા વિના રાત જાય નહિ, ઘણા તારા ઊગે, ચંદ્ર ઉગે, છતાં સૂર્ય ઊગ્યા સિવાય અંધારું જાય નહિ, તેમ સંત વિના અજ્ઞાનરૂપી અંધારું દૂર થાય નહિ.. સંતો કોઈને ધન સંપત્તિ આપતા નથી.. પણ સન્મતિ આપે છે, સન્મતિ આપીને સંપત્તિને શુદ્ધ કરે છે. તમે મનુષ્યનું ઘડતર કરવા. ગામો ફરીને ઉપદેશ આપી અજ્ઞાન દૂર કરો.

સંતો ગામ મુઝાવદરમાં શંકરના મંદિરમાં બેઠા છે, ગામના માણસો સંતો પાસે બેસવા આવે.. સંતો કીર્તન ગાય છે...

વારંવાર મનુષ્ય તન ન આવે, જ્ઞાન વિના દેહ વ્યર્થ ગુમાવે

દેવને દુર્લભ દેહ મનુષ્યનો, અધિક પુન્યવંત પ્રાણ કહાવે . વારંવાર . .

ભરતખંડની ભૂમિકા ભારી, યોગ અમુલ્ય ફેર ફેર નાવે . વારંવાર . .

દેવને દુર્લભ માનવદેહ વારંવાર મળતો નથી, સ્વર્ગના દેવતાઓ અમૃતપાન કરનારાઓ અપસરાની સાથે આનંદ લૂંટનારા ભગવાન આગળ હાથ જોડીને વિનંતિ કરે છે કે, અમારાં પુણ્ય બાકી હોય તો ભરતખંડમાં જન્મ આપો. આપણે એવા મૂર્ખ છીએ કે આ દેહનો ભગવાન ભજવામાં ઉપયોગ કરતા નથી, આ માનવદેહ કેવળ વિષય ભોગ માટે નથી. ભગવાન ભજવા માટે આ દેહ છે. પણ વાત સમજાતી નથી.

એક ભાવિક ભક્ત શંકરના મંદિરમાં દરશન કરવા આવ્યા. ઉપદેશ અસર કરી ગયો. સંતોનો ગુણભાવ આવ્યો. સંતોને પૂછ્યું તમે કોના સાધુ છો? અમે સ્વામિનારાયણ ભગવાનના સાધુ છીએ. પ્રભુની આજ્ઞાથી ગામોગામ ફરીએ છીએને ઉપદેશ આપી જીવાત્માને પ્રભુ સન્મુખ કરીએ છીએ, સંતો ગામમાં ભીક્ષા લેવા માટે રવાના થયા. ત્યારે ભાવિક ભક્તે કહ્યું, સાધુરામ ! તમે ભીક્ષા માગવા ન જાઓ. હું દરરોજ સીધુ પહોંચતું કરીશ. દિવસના કામે જાયને રાત્રે લોટ દળીને પહોંચતો કરે. સંતો રોટલા બનાવી ભગવાનને જમાડીને જમે. પાંચ દિવસ સંતો ત્યાં રોકાયા. ભાવિક ભક્તના હૃદયમાં જ્ઞાનનો પ્રકાશ થયો.

પોતે સત્સંગ કરેને બીજાને કરાવે. આખુ ગામ ભક્તિ ભજનના રંગે રંગાઈ ગયું. સમય જતાં ભક્તની અંતિમ અવસ્થા આવી. ત્યારે શ્રીજીમહારાજ સોનાનું વિમાન લઈ અનંત મુક્તોની સાથે ભક્તને તેડવા આવ્યા. ચાલો ભક્તરાજ. અમારી સાથે. તમે અમારા સંતોને લોટ આપ્યો છે. મહારાજ તૈયાર જ છું.. અલ્પ સેવાને મહાન માનીને પ્રભુ તેને અક્ષરધામમાં તેડી ગયા, સંતની સેવા કરવાની તક મળે ત્યારે ચૂંકવું નહિ. આ છે સેવાનો પ્રતાપ...

દરશ સ્પર્શ દયાળ દઈ, કર્યું કોટિ કોટિનું કલ્યાણ તેમ પરમ પરસાદિ થકી, પમાડયા પદ નિર્વાણ

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી પ્રસાદીનો મહિમા કહે છે, સાઈઈ હજાર વર્ષ સુધી તપશ્ચર્યા કરે ને જે ફળ મળે તેટલું પુણ્ય એક વખત

પ્રભુ પ્રસાદ જમવાથી અને ચરણામૃત પીવાથી થાય છે.

સુરતમાં એક પારસીનો છોકરો જન્મજાત મૂંગો હતો, તેનો બાપ ગોપાળાનંદ સ્વામી પાસે છોકરાને લઈ આવ્યો. સ્વામી પૂજા કરતા હતા, તેમાં ભગવાનને કેળાં ધરાવ્યા હતાં. તે કેળાની પ્રસાદી છોકરાને આપી, લે.. બેટા. પ્રસાદી ખાઈ જા... જ્યાં પ્રસાદી ખાધી ત્યાં તરત છોકરો બોલ્યો. બાપા ! કેળાં બહુ મીઠાં છે. એનો બાપ રાજી રાજી થઈ ગયા. જેના સંતમાં આટલી શક્તિ હોય, તો ભગવાનમાં શું ન હોય. આવો પ્રતાપ જોઈ અનેક માણસો સત્સંગી થઈ ગયા..

દિધા પરસાદિના બહુ થાળ રે, દયા કરીને દીન દયાળ રે ॥

ભોજન બહુ ભાત્ય ભાત્યનાં રે, આપ્યાં જેને જુજવી જાત્યનાં રે ।

ભગવાનના ભક્તને પ્રસાદીનો મહિમા જરૂર રાખવો. પ્રેમથી પ્રસાદ જમવો.

આ ગ્રંથ પ્રગટ ઉપાસકને સારો લાગશે.

પ્રસાદીમાં અપાર શક્તિ છે.. તે પ્રસાદીને પરતાપે, જાશે અક્ષરધામ આપે વળી ફલ, મૂલ, દલ દિધાં, જે જે જને હાથો હાથ લિધાં.. ગોળ, ખાંડ, સાકર, શેલડી, ચોળાફળી, મોગરી, ચણા, મગ, શિંગોડાં, પોંક, ઘઉં અને બાજરો મકાઈ વિગેરે વસ્તુ ભગવાનની પ્રસાદીની જમે છે, તે જીવાત્માનું અવશ્ય કલ્યાણ થાય છે.. એમ વેતિ કિંધિ અક્ષરવાટ... જાવા જીવ સહુને એ માટ..

મેલ્યા મોક્ષના છોડી વાવટા રે, તાર્યા જગના જીવ સામટા રે.

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, “ હે પ્રભુ !! તમે શરણે આવેલાને જન્મ મરણરૂપ સંસૃતિથી છોડાવનારા છો.. જે સતત સંસારમાં જ રચ્યા પચ્યા હોય, કુટુંબ પાછળ રચ્યા પચ્યા હોય, પૈસા માટે મુઠી વાળીને દોડતા જ હોય. માયામાં ખૂંચેલાની વાત નથી. માયાથી બચવા વાળાની વાત છે, જે સંસારથી થાકી જાય છે, તેને ભગવાન જન્મ મરણરૂપી સંસૃતિથી છોડાવે છે..

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે વિંશતિતમઃ

પ્રકારઃ ॥ ૨૦ ॥

દોહા - એહ રીતે અગણિતને, તાર્યા પોતાને પ્રસંગ ।

તે પો'ચાડ્યા પરમ ધામમાં, સહુને કરી શુદ્ધ અંગ ॥૧॥

જે જે જનને જાણજો, થયો શ્રીહરિને સંબંધ । તરત તે પ્રાણી તણા, છુટિ ગયા ભવબંધ ॥૨॥

જે જીવાત્માને ભગવાનનો સંબંધ થયો, તેના ભવના બંધન છૂટી ગયા.. ઉદાર મને આવિયા જન તારવા જગ આધાર.. ભગવાન ઉદાર છે, લાયકાત પ્રમાણે સૌને આપે છે.. કુદરત જ્યારે દેશે, ત્યારે જીવ ઝીલી નહિ શકે, એને પોતાને ખબર નહિ રે કે આ બધું ક્યાંથી આવે છે !! પણ જો સદુપયોગ કરે તો ધન સંપત્તિ ટકી રહે ને દુરુપયોગ કરે તો પાછુ પણ લઈ લે ખરા. પ્રભુ લહેરી છે ચોક્કસ પણ નાલાયકને આપતા નથી...

બાપ પોતાના સુપાત્ર પુત્રને મિલકત આપે છે, કૃપાત્રને આપતા નથી, ધ્યાન રાખજો, સમજવા જેવી કથા છે. ધર્મ, ભક્તિ, જ્ઞાન, વૈરાગ્યશીલ, સંતોષ, દયા, શાંતિ વિગેરે જે સદ્ગુણોરૂપી ખજાનો તે સુપાત્ર દીકરાને આપે છે, કૃપાત્રને નહિ.

મોટો પ્રતાપ મૂર્તિતણો રે, કહો થોડોને રહી ગયો ઘણો રે.

ભગવાનનો અપરંપાર મહિમા છે.. યથાર્થ મહિમા કોઈ પણ ગાઈ શકે નહિ..

હવે પોતાને સંગાથે સંતરે, આવ્યા છે જે મુક્ત અનંતરે ॥૫॥

તેહ ઢારે ઉદ્ધારિયા જે જનરે, તેપણ થયા પરમ પાવનરે ।

સંતો દ્વારા અનેક જીવાત્માનો ઉદ્ધાર થયો છે. જે સંતોને અન્ન, જળ, ફળ, ફૂલ, પાન, પાણી, આદિક વસ્તુ આપે છે, શીશ નમાવીને પગે લાગે છે તેનું અવશ્ય કલ્યાણ થાય છે. નિર્માની સંતને પાપી માણસો દુઃખી કરતા હોય, માર મારતા હોય, તેની રક્ષા માટે સાચો શૂરવીર થઈને પક્ષ રાખે, તો પક્ષ રાખનારાનું પણ કલ્યાણ થાય છે.. તેની અતિ સરસ કથા છે.. શૂરવીર ભક્તની

તેની ભિડ્યમાંહિ પોતે ભળીરે, કરે સંત તણિ સા'ય વળીરે ।

એવી રક્ષાના કરનારરે, એવા જન ઉદ્ધાર્યા અપારરે ॥૧૨॥

સૌરાષ્ટ્ર દેશમાં ગુંદાળી ગામના મામૈયો અને મેરામણ બે ભાઈઓ સારા સત્સંગી હતા, તેમના માતાજીનું નામ રાણદેબાઈ હતું, શ્રીજમહારાજનો પરિપકવ નિશ્ચય હોવાથી ઘણી વખત સંતો અવાર નવાર સત્સંગ કરાવવા માટે ગુંદાળી ગામમાં પધારતા... એક વખત બે સાધુ રાણદેબાઈને ઘરે આવ્યા, રાણદેબાઈએ સીધું આપ્યું, સંતોએ રસોઈ બનાવી અને ભગવાનને જમાડી જમવા બેઠા,

ત્યાં ગામ ધણી આવ્યો સાધુનું ખૂબ અપમાન કર્યું.. માર મારીને સાધુને ભૂખ્યા તરસ્યા કાઢી મૂક્યા, સંતો રડતે હૃદયે સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ... ભજન કરતા બીજે ગામ ગયા..

રાણદેબાઈને ખૂબ દુઃખ થયું... મારા ગરીબ ગાય જેવા સાધુને જમવા ન દીધું.. ને વગર વાંકે માર્યા.. રડતા રડતા બેઠા છે.. ત્યાં બપોરનો સમય થયો, તેમના બે દીકરા બેતરેથી ઘરે આવ્યા.. માને રડતા જોઈને બોલ્યા, “ મા ! કેમ રડો છો ? શું થયું.” દીકરા રડું નહિંતો શું કરું !! મારી નજર સામે. ગામધણીએ આપણા સાધુને મારી ધક્કા દઈ ખૂબ અપમાન કર્યું છે.. ક્ષત્રિયનો જન્મ. ગાય, બ્રાહ્મણ, સાધુ અને ગરીબની રક્ષા માટે ભગવાને આપ્યો છે.. તમે ગામ ધણીને બરાબર સજા કરો ! જેથી કરી સંતોનું અણમાન કરે નહિ. ભલે.. મા.. હમણાં જ જઈને બરાબર જેવી સજા ફટકાવશું...

શૂરવીર દીકરાઓ તરત હથિયાર ધારણ કરીને ગામધણી દરબાર પાસે આવ્યા.. અમારા સાધુને કોણે વગર વાંકે માર્યા છે ?? દરબાર રોકી બોલ્યો. મે માર્યા છે.. તારાથી થાય તે કરી લે.. ખૂબ રક્તક થઈ.. શૂરવીર ભક્તે ગામધણીનું માથું તલવારથી ઉડાડી દીધું, ગામધણી મૃત્યુ પામ્યો.. પછી બે દીકરા ઘરે આવ્યા.. મા ને પગે લાગીને કહ્યું, જેણે સંતને માર્યા છે, તે ગામધણીને ઠેકાણે કરી દીધો છે. મા એ કહ્યું, તમે જલદી ગઢપુર જાવ.. પાછળ વાર આવશે. તમને હેરાન કરશે..

બે દીકરા ગઢપુરને રસ્તે ચાલ્યા જાય છે. પાછળથી દુશ્મને વેર લેવા પડકાર કર્યો, સામ સામી લડાઈ થઈ, તેમાં આ ભક્તને મારીને વેરી જતા રહ્યા. ભગવાનનાં દર્શન માટે બે ભાઈ આંખમાં પ્રાણ રાખી રહ્યા છે.. ત્યાં..

ભગવાન ઠંડા પાણીનો ઘડો લઈને પ્રગટ થયા.

માથા ઉપર હાથ મૂકીને શ્રીજીમહારાજે બે ભાઈના મોઢામાં પાણી રેડ્યું, “ મામૈયા, મેરામણા ધન્ય છે તમારી શૂરવીરતાને તમે મારા સંતનો પક્ષ રાખી, જીવન કુરબાન કર્યું છે. શિરને સાટે પક્ષ રાખ્યો છે.. કહો તો જીવાડું ને કહો તો મારા ધામમાં લઈ જાઉં.. ભક્તરાજ ! આપની શી ઈચ્છા છે ?

બન્ને ભાઈની આંખમાં આંસુ આવી ગયાં, હે મહારાજ !! આવું મૃત્યુ તો ભાગ્યશાળીનું જ થાય, તમે અમારા માથા ઉપર મીઠો મીઠો હાથ ફેરવતા હો અને અમારા પ્રાણ જાય. એવાં દર્શન તો જંગલના યોગીને પણ જલદી થતાં નથી. હવે અમારે જીવવું નથી. તમારાં દિવ્ય અક્ષરધામમાં જાવું છે.. એજ વખતે અક્ષરધામમાંથી મુક્તો વિમાન લઈને આવ્યા. બે ક્ષત્રિય ભક્ત દિવ્યદેહ ધરીને વિમાનમાં બેસીને પરમાત્માના ધામમાં ગયા. સંતોનો પક્ષ રાખ્યો તો મહા અલૌકિક મોક્ષપદને પામી ગયા. આવી રીતે આપણે પણ ભગવાનના ભક્તનો પક્ષ રાખવો. શ્રીજીમહારાજ આ બે કાઠી ભક્તને લોયાના ત્રીજા વચનામૃતમાં યાદ કર્યા છે....

એવા પક્ષના જેલેનાર રે, જાય તે જન ધામ મોઝાર રે.

કોઈ ઈર્ષાળુ માણસો સંતો ઉપર ખોટી આળ નાખે, ખોટું કલંક નાખે, તેમાંથી જે બચાવી લે, તેનું પણ કલ્યાણ થાય છે, સંતનો ગુણ લેશે કે સંતો કેવા નિઃસ્વાદી છે, પતરમાં પાણી નાખી બધું ભોજ ભેળું કરી પ્રભુને સંભારીને જમે છે.. તેનું પણ કલ્યાણ થશે.. ગુણ લેતાં શીખો..

શ્રીજીમહારાજે નિષ્કુળાનંદ સ્વામીના હૈયામાં બેસીને આ ગ્રંથ લખાવ્યો છે.

કહ્યું શ્રીમુખે શ્રીભગવાનેરે, તે મેં સાંભળ્યું છે મારે કાનેરે ।

આજ જીવ અનેક પરકારેરે, લઈ જાવા છે જો ધામ મારેરે ॥૧૯॥

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, મને શ્રીજીમહારાજે જે કહ્યું છે તે પ્રમાણે મેં લખ્યું છે.

જેનું મન પવિત્ર હોય તેને, સત્ય વાત જલદી સમજાય છે.

થોડી નિવૃત્તિ લેવાની જરૂર છે, છેલ્લા શ્વાસ સુધી પ્રવૃત્તિની ઘટમાળ ચાલવાની જ છે, માટે યોગ્ય સમયે પ્રવૃત્તિમાંથી નિવૃત્તિ લેતાં શીખવું. કથા, કીર્તન, પૂજા, પાઠ, સત્સંગ સમૈયા ભજન ભક્તિ નિરાંતે કરવાં જોઈએ.

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે
એકવિંશતિતમઃ પ્રકારઃ ॥ ૨૧ ॥

શ્રીમુખથી સુણી સામ્રથી, નથી કે'વાતિ તે કોએ રીત ।

કહિયે હૈયે સમાય નહિ, છે એવી આજની અગણિત ॥૧॥

એક સૂર પ્રકાશે સહુને, એક શશિ કરે શીતળ । એક મેઘ પલાળે પૃથવી, વરસાવી સુંદર જળ ॥૨॥

સ્વામી અતિ સરસ મહિમા વણવે છે, સૂર્ય શું કામ કરે છે ? સમગ્ર બ્રહ્માંડને પ્રકાશ કરે છે. ચંદ્રનું કામ શું ? સમગ્ર બ્રહ્માંડને શીતળતા આપે છે, મેઘનું કામ શું ? ભેદભાવ વગર બધેજ વરસે. ડુંગર ઉપર ન વરસે ને ખેતરમાંજ વરસે એમ નહિ. ભેદભાવ

વગર બધેજ વરસે.. સત્સંગીના ખેતરમાં વરસેને કુસંગીના ખેતરમાં ન વરસે એમ નહિ. એ બધેજ વરસે.. ખેતરમાં વરસે તો મોલ ઊગી નીકળે. ડુંગરમાં વરસે તો કાંટા, કાંકરા ધોઈ નાખે.. રસ્તા ઉપર વરસે તો ગંદા મેલને ધોઈ નાખે.

સ્વામિનારાયણ ભગવાને આ જગતમાં વરસાદની જેમ વૃષ્ટિ કરી છે.. હો.. કેવી વૃષ્ટિ કરી? મુમુક્ષુ જીવાત્માના હૃદયમાં ભક્તિના છોડ ઊગી નીકળ્યા. વાલિયા ભીલને ધોઈને ચોખ્ખો ચટ કરી, વાલ્મીકિ ઋષિ બનાવી દીધો.. ઉપલેટાનો વેરો લૂંટારો, ધોળે દિવસે જાનને લૂંટનારો પાકો ચોર, તેને સત્સંગમાં રંગે રંગી અંતરનો કચરો ધોઈ નાખ્યો...

ડરના હો તો પાપ સે ડરીએ..

સદાવ્રતી માણસ કોઈ ભુખ્યાને દેખે કે તરત તેને જમાડે છે. પશુ, પંખી, પત્રગ એટલે સર્પ આદિ અગણિત જીવાત્માને તાર્યા છે.. સર્પનો ઉધ્ધાર કર્યો છે, તેની કથા સાંભળો...

ગામ ટોડલામાં પીપળાની પોલાણમાં એક મોટો કાળો નાગ રહેતો હતો, એક બ્રાહ્મણ ત્યાંથી પસાર થયો, અચાનક સર્પની પૂછડી પર પગ આવ્યો. સર્પે ખીજાઈને બ્રાહ્મણને ડંસ દીધો, કે બ્રાહ્મણ અચેતન થઈ પૃથ્વી પર પડી ગયો. શરીર લીલું છમ થઈ ગયું, આખા શરીરમાં ઝેર વ્યાપી ગયું. હવે શું કરવું. બ્રાહ્મણને એના સંબંધી કપડાની ઝોળીમાં સુવાડીને ખુશાલભટ્ટ પાસે લઈ આવ્યા. ભટ્ટજીએ બ્રાહ્મણ ઉપર ભગવાનનું નામ લઈને પાણીનો છંટકાવ કર્યો.. કે ત્યાં તુરંત સર્પ આવ્યો.. કુંડળી વાળીને બેઠો...

ખુશાલ ભટ્ટે કહ્યું, તું બ્રાહ્મણને શા માટે કરડ્યો? સર્પ બોલ્યો એણે મારા શરીર ઉપર પગ દીધો તેથી હું કરડ્યો છું. ખુશાલભાઈએ પૂછ્યું, તને શા કારણથી સર્પ યોનિ પ્રાપ્ત થઈ છે?? હું પૂર્વમાં વાણીયો હતો. અનેક નિર્દોષ માણસોને મારી કુટીને ધન-માલ, સોનું, લૂંટી લેતો. છળકપટ કરી ખૂબ પૈસા ભેગા કર્યા. તે દ્રવ્ય મેં ધરતીમાં દાટી દીધું. વરસો જતાં હું સખત બીમાર થયો, પત રોગ થયો. ઘણી દવા કરાવી પણ જરાય ફેર થયો નહિ, રીબાઈ રીબાઈને મરી ગયો, યમદૂતો મને યમપુરીમાં લઈ ગયા, ત્યાં મને ખૂબ સજા ભોગવવી પડી. ક્રોધમાં ને ક્રોધમાં મારો દેહ પડ્યો તેથી મને સર્પની યોનિ મળી છે...

ક્રોધ કરતો ગયો, ખીજેજન્મે સર્પ થયો.

તમે મને જળનો છંટકાવ કર્યો તેથી મને પૂર્વજન્મની સ્મૃતિ થઈ છે. મારા ઉપર કૃપા કરી, મારો ઉધ્ધાર કરો. ત્યારે ખુશાલભટ્ટે કહ્યું, આ બ્રાહ્મણના શરીરમાંથી ઝેર સહિત તું ઉતરી જા. હવેથી કોઈને કરડજે નહિ. પીપળાના પોલાણમાં રહેજે. બ્રાહ્મણો જમ્યા પછી ઉચ્છિષ્ટ (એટું) અન્ન જળ પીપળા પાસે રેડી જશે તે તું ખાજે. એક વરસ પછી તારું મૃત્યુ થશે. પછી તારો બીજો જન્મ ભાટને ત્યાં થશે. ત્યારે તને પ્રગટ ભગવાનનાં દર્શન થશે. ભક્તિ કરીશ પછી મુક્તિ થશે. ભક્તિ કર્યા સિવાય મુક્તિ થતી નથી.

પછી તે સર્પ ખુશાલ ભટ્ટને પાંચ પ્રદક્ષિણા કરી, વારંવાર ફેણથી નમસ્કાર કરી. પીપળાના પોલાણમાં પેસી ગયો. આ રીતે ખુશાલભટ્ટે સર્પનો ઉધ્ધાર કર્યો. દેવ, દાનવ, ભૂત, ભૈરવ, કીટ, પતંગ, પરજંત આદિક અનેકનો ઉધ્ધાર કર્યો છે. ભાદરા ગામના વશરામ સૂતારના સંકલ્પને સિધ્ધ કરવા અનેક કીડીયોનો ઉધ્ધાર કર્યો...

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, પુરુષોત્તમપ્રકાશ ગ્રંથમાં અદ્ભૂત કથા છે, ભાગ્યશાળી હોય તેને વાંચન-શ્રવણ કરવાનો લાભ મળે છે.

જેમ એક હોય ચિંતામણી રે, ટાળે પીડા તે ત્રિલોક તણી રે;
સંત સંન્યાસી સતસંગી બટુ રે, એને સંબંધે પામે છે સુખ મોટું રે.

આ સત્સંગ ચિંતામણી જેવું છે, જેવો ચિંતવશો તેવું મળશે. માણસના ખિસ્સામાં થોડાક પૈસા હોય તો માનવને હિંમત રહે છે, ત્યારે જે ભક્તરાજ પરમાત્માને નિત્ય સાથે રાખીને ફેરે. એને કેમ હિંમત નહિ હોય?

ખુમારીથી ફરો કે મારી સાથે મારા ભગવાન છે..

ભગવાનને સતત યાદ કરો, નીલકંઠ નામ ધનશ્યામ.. સદા સુખનું ધામ છે. ખરેખર સ્વામિનારાયણ ભગવાનની રીત ન્યારી છે. જે ધારે તે કરી શકે છે...

At a young age we should do satsang

બાળપણથી સત્સંગ કરવો જોઈએ.. નિષ્કુળાનંદ સ્વામી સ્વામિનારાયણ નામનો મહિમા કહે છે...

સ્વામિનારાયણ નારાયણ રે, ભજી કે થયા ધામ પારાયણ રે;

લેતાં નારાયણ મુનિ નામ રે, પામ્યા કંઈ સુખ વિશ્રામ રે.

શ્રી સ્વામિનારાયણ, હરિકૃષ્ણ... કૃષ્ણ આદિક ભગવાનનાં નામ છે.. એ મણિ છે.. સ્વામિનારાયણ... સ્વામિનારાયણ.. સ્વામિનારાયણ... કાયમ જપ કરે તેને ખોટા વિચાર આવતા નથી.. આ મણિને સદાય જીભ ઉપર રાખે તો એ અમર બની જાય છે.. જન્મ મરણનો રોગ ટળી જાય છે.

શ્રીજીમહારાજ સર્વના નિયંતા અને સુખના ધામ છે.. હાલે હુકમ એ નામ તણો.. આજ અમલ એહનો ઘણો..

કોઈ માં લિયો બીજાની ઓટ રે, જેમાં જાય જાણો જન ખોટ રે.

સર્વોપરી સ્વામિનારાયણ ભગવાનમાં દ્રઢ નિષ્ઠા રાખવી. મોટો મેળો ભરાયો હોય, ત્યારે નાનું બાળક એક હાથે તેના પિતાજીની આંગળી પકડી રાખે, અને બીજા હાથે મા ની સાડી પકડે તો ક્યારેય પણ ભૂલો પડતો નથી. ભગવદ્ નિષ્ઠાથી આંગળી પકડી હશે અને ભક્તિરૂપી સાડીનો પાલવ ઝાલ્યો હશે.. તો સંસારરૂપી મેળામાં ભૂલો નહિ પડે.... અવશ્ય કરવાનું એ જ છે.

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે દ્વાવિંશઃ

પ્રકાર: ॥ ૨૨ ॥

દોહા - પુરુષોત્તમ પધારિયા, બહુ જીવનાં કરવા કાજ ।

સર્વે સામર્થિ સહિત પોતે, આજ આવિયા મહારાજ ॥૧॥

અનેક જીવાત્માનાં કલ્યાણ કરવા ભગવાન આ લોકમાં પધાર્યા છે. ત્રિલોકના જીવ તારવા, વડું મંડાણું છે વા'ણ.. સહજાનંદ સ્વામીના નામનો અપાર મહિમા છે.. જપતા રહો.. ભવસાગર તરી જશો.

સહજાનંદ સહજાનંદ ગાયરે, તેતો અક્ષરધામમાં જાયરે ।

સહજાનંદ નામ જેને મુખેરે, તેતો બ્રહ્મપુર જાશે સુખેરે ॥૬॥

જગદ્ગુરુ રામાનંદ સ્વામીએ નીલકંઠવર્ણીને મહાદીક્ષા પીપલાણામાં આપી બે નામ ધારણ કરાવ્યાં.. એક નારાયણમુનિ અને બીજું સહજાનંદ સ્વામી.... સહજાનંદ ગાય, તે અક્ષરધામમાં જાય..

સહજાનંદ સહજાનંદ ગાતાંરે, નથી કઠણ એને ધામ જાતાંરે ॥૮॥

સહજાનંદ સહજાનંદ કહિયેરે, જાણે એથી પરમ પદ લહિયેરે ।

જેને અખંડ એ છે રટનરે, તેને ન રહે ભવ અટનરે ॥૯॥

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે આ વખતે કલ્યાણનો માર્ગ સાવ સહેલો રાખ્યો છે, સ્વામિનારાયણ મંત્ર મહા બળીયો છે.. રાતદિન માયાકી બાત કરોગે તો હૃદય મેં માયા હી જમા હોગી, ઓર અગર રાતદિન ભગવાન કે લીલાચરિત્રોં કો યાદ કરોગે તો તુમ્હારે હૃદયમેં સુખ ઓર આનંદ હોગા, તુમ્હારા જન્મ સફળ હોગા, મોક્ષ પ્રાપ્તિ કે લીયે સબ લોગ કે માનવ શરીર પ્રભુને દીયા હૈ.. કેવલ ભોગ વિલાસ કો વ્યકત કરને કે માનવ શરીર નહિ હૈ.. ભક્તિ કરને લીયે યે માનવ દેહ હૈ..

સહજાનંદ નામ સાંભળી, જાય પૂર્વનાં પાપ બળી; સુણી સ્વામિનારાયણ નામ, સર્યા કંઈક જીવનાં કામ. આ જગતની અંદર યોગ, યજ્ઞ, તપ, તીર્થ વેદ વિધિ બધુંજ કરી શકે પણ અખંડ ભગવાનના જપ કોઈક જ વીરલા ભાગ્યાળી હોય તે કરી શકે છે.

સ્વામિનારાયણની જે કથા રે, સુણે જાયે નહિ જન્મ વૃથારે ।

સ્વામિનારાયણ નામ પદ રે, સાંભળતાં આવે સુખ સદરે ॥૧૩॥

કથા સાંભળવાથી હૃદયભુવનમાં જ્ઞાન દીપક પ્રગટ થાય છે. જેમ સાબુથી વસ્ત્રનો મેલ તથા શરીરનો મેલ જાય છે તેમ ભગવાનની કથા સાંભળવાથી મનનો મેલ ધોવાય છે, મન નિર્વાસનિક બને છે. સંસારમાં રહે પણ જળકમળવત રહે.. આ જગતમાં જેની પાસે ઘણા પૈસા હોય, ગાડી ને બંગલા હોય, પુત્ર પરિવાર હોય તેને જગતના જીવ ભાગ્યાળી માને છે, પણ સારી હકીકતમાં ધર્મ, જ્ઞાન, ભક્તિ અને વૈરાગ્ય છે તે ભાગ્યાળી છે.. સમજણ માગી લે તેવી કથા છે..

રતનપુર ગામમાં સંતોના યોગથી સત્સંગ વધતો રહ્યો, સાયંકાળે ભક્તો ભેળા થઈ આરતિ ધૂન્ય, કથા, કીર્તન કરે છે.. ત્યાં જશમત નામે પટેલ પરમ ભક્ત રહેતા હતા. વ્યવહારે ખૂબ સુખી હતા, ધનધાન્યથી રસકસથી ઘર ઉભરાતું હતું, ખેતીવાડી સારી હતી, ઘરના આંગણે હાથણી જેવી ભેંસો.. ગાયો અને જોરદાર બળદ હતા. જશમતભાઈનો સંસ્કારી સુપાત્ર ગુણિયલ પચીસ વર્ષનો એક દીકરો હતો, નામ હતું મોહન...

મોહન નિત્ય સંતસમાગમ કરવા જાય, વ્યવહારની જવાબદારી બરાબર સંભાળે.. મોહન કહે, પિતાજી તમે ભજન, ભક્તિ અને સત્સંગ કરો.. મને માર્ગ દર્શન આપજો.. પણ વ્યવહારની ચિંતા ન કરશો, તમામ વ્યવહારની જવાબદારી મોહન નિભાવે છે.. જશમતભાઈ જળકમળવત જનકરાજની જેમ અનાસકત ભાવે સંસારમાં રહે છે,

એક વખત વાળુ પાણી કરી રાત્રે ઓસરીમાં ભર નિંદ્રામાં સૂતા છે, તે વખતે અક્ષરધામના અધિપતિ સ્વામિનારાયણ માણકી ઘોડી ઉપર બેસીને જશમતભાઈની પાસે આવ્યા, ઘોડીએ પોતાના બે પગ ઓસરી પર મૂક્યા, જશમતભાઈ ગોદડું ઓઢી સૂતા છે..

ધીરેથી પ્રભુએ ગોદડું ખેંચ્યું... જસમતભાઈએ જોયું તો તેજના અંબારમાં માણકી ઘોડી પર શ્રીજીમહારાજનાં દર્શન થયાં.. ઊભા થઈ ગયા.. દંડવત પ્રણામ કરી પગે લાગ્યા... પ્રેમનાં આંસુથી પ્રભુનાં ચરણ પલાળી દીધાં.. પ્રભુ આજ મારે આંગણે પધાર્યા... ધન્ય ઘડી ધન્ય અવસર હાથ જોડી કીર્તન ગાય છે...

મારે આજ પ્રીતમ ઘેર આવીયાજી રે, ભરી થાળ મોતીડે વધાવીયાજીરે મારે. . . .

પહેલાં નીર ઊને નવરાવીયાજીરે, પછી પ્રીતમ મહીં પધરાવીયાજીરે મારે. . . .

જસમતભાઈએ કહ્યું, જે આજ્ઞા હોય તે ફરમાવો.. પ્રભુ !! શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, તમારો યુવાન દીકરો મોહન છે, તેને અક્ષરધામમાં તેડી જઈએ તો તમે રાજી કે કેમ ?? આવી વાત સાંભળી તો હૃદયના ધબકારા વધી જાય.. પણ જસમતભાઈ તો મહેમાનની જેમ ઘરમાં રહે છે.. તેથી બે હાથ જોડી કહ્યું, હે મહારાજ ..!!..

જગતના નાશવંત સુખ કરતાં અક્ષરધામનું અલૌકિક સુખ અતિ શ્રેષ્ઠ છે.

મારો દીકરો એ તમારો જ દીકરો છે.. ખુશીથી અક્ષરધામમાં તેડી જાઓ.. શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, કાલે દિવસના ત્રણ વાગે મોહનને તેડવા આવશું.. આટલું કહેતાં શ્રીજીમહારાજ અદ્રશ્ય થઈ ગયા.. ત્રણ વાગ્યાનો સમય થયો પ્રભુજી વિમાન લઈને તેડવા પધાર્યા.. અદ્ભુત વિમાન દિવ્ય મણિમય રત્નજડીત સ્થંભ છે.. મધ્યભાગમાં શ્રીજીમહારાજ વિરાજમાન છે. અંદરના ભાગમાં અનેક નાનાં મોટાં સોનાનાં સિંહાસનો છે. તેમાં સુંદર દિવ્ય શરીર ધારી મુક્તો બેઠા છે. પ્રભુના ચરણના નખમણિમાંથી કરોડો સૂર્ય અને ચંદ્રને ઝાંખા કરે તેવો પ્રકાશ ચારે દિશે છવાઈ ગયો છે.. આવાં અલૌકિક દર્શન જસમતભાઈને થયાં...

ચાલો.. મોહન ભગત ! તૈયાર થઈ જાઓ.. અમે તેડવા આવ્યા છીએ.. મહારાજ હું તૈયાર છું.. જસમતભાઈએ કહ્યું, મહારાજ.. ! આજ મારો દીકરો અક્ષરધામની ગાદીએ બેસે છે.. આ સાકર પ્રસાદીની કરી આપો.. ખોબે ખોબે સાકર વહેંચી.. પછી કહ્યું, હવે ખુશીથી મોહનને ધામમાં તેડી જાવ.. મોહનના આત્માને દિવ્ય શરીરમાં પધરાવી વિમાનમાં બેસાડી પ્રભુ ધામમાં તેડી ગયા...

જસમતભાઈએ સગાં સંબંધીને કહ્યું, મારા દીકરા પાછળ કોઈએ રડવું નહિ.. આવી ઉત્તમ સમજણ હતી જસમતભાઈની.. સંસાર અસાર સમજ્યો હોય તેનાથીજ આવું બની શકે...

જે પ્રેમભાવથી ભગવાનના છંદ ગાય છે. અષ્ટક ગાય છે. શ્લોક બોલે છે, સાખી બોલે છે તે સર્વે અક્ષરધામને પામે છે. શ્વાસે શ્વાસે ભગવાનનું સ્મરણ કરવું..

શ્વાસ ઉશ્વાસે સમરે સ્વામીરે, તેની વ્યાધિ જાયે સર્વે વામીરે ।

રહે રસનાએ રવ એનોરે, ધારા અખંડ ઉચ્ચાર તેનોરે ॥૧૫॥

તેતો પામેછે પરમ પ્રાપતિરે, નથી ફેર તેમાં એક રતિરે ।

શ્વાસ ઉશ્વાસ ભગવાનનું સ્મરણ કરે છે, તેની આધિ, વ્યાધિ, ઉપાધિ, વિરમી જાય છે.. જેનો જીવ નબળો હોય તેને પ્રભુમાં હેત થતું નથી.. નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, સકાર કહેતા સર્વ દુઃખ વામે, હકાર કહેતાં હરિધામ પામે; સહજાનંદ સહજાનંદ ગાય છે, તે નિર્ભય થઈ હરિધામને પામે છે.

કલિયુગમાં કર્યું છે વા'ણરે, રે'વું નારાયણ પરાયણરે ।

નથી એથી વાત કાંચ મોટિરે, મર કરે ઉપાય કોઈ કોટિરે ॥૨૦॥

કલિયુગમાં પાપ માત્રને હરનારું ભગવાનનું નામ છે, જેમ બને તેમ આ લોકમાંથી વૃત્તિ તોડીને એક ભગવાનના સ્વરૂપમાં જોડી દો.. સહેલામાં સહેલું અને અમૂલ્ય ફળ આપનારું એક ભગવાનનું નામ છે.. પ્રભુનું નામ .. જપતા રહો..

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે

ત્રયોવિંશતિતમઃ પ્રકારઃ ॥ ૨૩ ॥

દોહા - એમ આજ અવિનાશીયે, કર્યું સોંધું કલ્યાણ ।

જે જડે નહિ મોટા જોગીને, તે વણ શ્રમે કર્યું વાણ ॥૧॥

દેહ દમ્યા વિના દાસને, આપ્યું ધામ અવિનાશ । તોયે મન માન્યું નહિ, થયું નહિ હૈયું હુલ્લાસ ॥૨॥

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, સત્યયુગમાં કઠિન તપશ્ચર્યા કરે તો પ્રભુનાં જલદી દર્શન થાય નહિ.. પણ આજે સહેજે સહેજે કલ્યાણ કરે છે. પછી ઉત્સવ આદર્યા, વરસો વરસ વડતાલ; દઈ દરશન દાસને, કરવા કોટિક નિહાલ...

ઉત્સવ ઉત્સાહી બનાવે છે.

ઉત્સવ એટલે શું?? મનને સંકુચિતતામાંથી બહાર લાવી ઉદારતા ખુલ્લા અવકાશમાં વિહાર કરાવતી પાંખો.. ભક્તજનોને સમાચાર મળે કે શ્રીજીમહારાજ મોટા મોટા સમૈયા કરે છે.. ત્યારે દેશ દેશાંતરમાંથી અનેક ભક્તજનો ચાલતા ચાલતા વડતાલ સમૈયામાં જાય છે.

ગામ પીપળાવમાં વિપ્ર પ્રભાશંકર પરમ એકાંતિક ભક્ત હતા. બાળપણથી સત્સંગ કરતા, સ્વામિનારાયણ ભગવાનના સ્વરૂપ નિષ્ઠાનું બળ બહુજ હતું, ભજન સ્મરણ કરવાનું અંગ હતું, નિત્ય સંતસભામાં જાય એકાગ્રચિતથી કથા સાંભળે.. સમય જતાં પ્રભાશંકરનું સગપણ કર્યું.. લગ્નની તૈયારી કરી.. માંડવો રોપાયો.. ઢોલ ઢબુકવા લાગ્યો.. શરણાઈના સૂર રેલાયા.. સ્ત્રીઓ મંગળગીત ગાય છે... વરરાજા કીમતી ભારે ભારે વસ્ત્રભૂષણ પહેરી તૈયાર થઈ ગયા.. શણગારેલા ગાડા ઉપર બેઠા.. ત્યાં એક ભક્તરાજ કાગળ લઈને આવ્યા..

પ્રભાશંકરભાઈ આ પત્ર સ્વામિનારાયણ ભગવાને મોકલાવેલ છે.. પ્રભાશંકરભાઈએ તે પ્રસાદીનો પત્ર આંખે અડાડી, માથે ચડાવ્યો.. આહા.. પ્રભુ મને યાદ કર્યો, આંખમાં હર્ષનાં આંસુ આવી ગયાં, પત્ર ખોલ્યો.. તેમાં લખેલું કે વરતાલમાં અમે સમૈયો કરવાના છીએ.. ત્યાં તમો દર્શનનો લાભ લેવા જરૂર પધારજો.. હૃદયમાં આનંદ છવાઈ ગયો.. મને શ્રીજીમહારાજનાં દર્શન થશે.. કથા.. કીર્તનનો યોગ મળશે... તરત ગાડા ઉપરથી નીચે ઉતરી ગયા..

માતાપિતાને પગે લાગીને કહ્યું, “ પિતાજી હું વરતાલ સમૈયો કરવા જાઉં છું... બેટા .. લગ્ન અધૂરાં મૂકીને જવાય નહિ.. પિતાજી ! લગ્ન તો ફરી પણ લેવાશે.. પણ શ્રીજીમહારાજનો કાગળ ફરી નહિ આવે.. આટલું કહેતા વરતાલના માર્ગે ચાલતા થઈ ગયા.. મસ્ત બની કીર્તન ગાય છે.

નાથ ન મેલું વેગડાજીરે, હરિવર આવ્યા છો હાથ રે. . . નાથ. . . .

કલ્પીનું ધન કરી રાખશુંજીરે, સાચી માનો એ ગાય રે. . . નાથ. . . .

દય્છો તમો ત્યાં આવીએજીરે, શ્યામ સુંદર તમ સાથ રે. . . નાથ. . . .

હે પ્રભુ તમને એક પળ પણ નહિ વિસારું, જતન કરીને મારી આંખડલીમાં રાખીશ.. તમે મારા હૈયાના હાર છો.. વડતાલના લીલુડા લીંબડા નીચે સંતો અને ભક્તો મધ્યે સિંહાસન ઉપર શ્રીજીમહારાજ બિરાજમાન છે, પ્રભાશંકર શ્રીજીમહારાજના ચરણમાં દંડવત કરી પગે લાગીને સભામાં બેઠા.. શ્રીજીમહારાજે પૂછ્યું, ભક્તરાજ કેમ છો ? કુશળ છો ને !! હા.. મહારાજ.. તમારી કૃપાથી કુશળ છીએ.. અમારો કાગળ મળ્યો ? હા, મહારાજ કાગળ મળતાની સાથે આંહી આવ્યો છું.. હાથમાં શું બાંધ્યું છે. ? મીઠળ બાંધ્યું છે... ગાડા ઉપર બેસીને લગ્ન કરવા જતો હતો.. શ્રીજી બોલ્યા, ભક્તરાજ એવડી શીદ ઉતાવળ કરી.. પરણીને પછી આંહી આવવું હતું.. ને... !!

નિર્વાસનિક ભક્ત પીંડ બ્રહ્માંડમાં કયાંય બંધાતા નથી..

પ્રભાશંકરે સરસ જવાબ આપ્યો.. વહાલાના વચનમાં વિલંબ કરાય નહિ, પરણવાની ક્યાં ઉતાવળ છે.. જન્મોજન્મ લગ્ન કર્યા.. ચાર ફેરા ફર્યા.. છતાં ચોરાસી ફેરા ટળ્યા નહિ.. ભવસાગરના ફેરા ટાળવા આંહી આવ્યો છું.. શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, આવા નિર્વાસનિક ભક્ત પીંડ બ્રહ્માંડમાં કયાંય બંધાતા નથી.. વૈરાગ્યવાન માયાથી ઉપર તરી આવે છે, તેને માયાનું પાણી ડૂબાડતું નથી.. પ્રભુએ રાજીપો વ્યક્ત કરતાં કહ્યું, તમે ખરા હેતવાળા હો. બીજાથી આમ બને નહિ.. એમ સભામાં વખાણ કર્યા..

વચનામૃતમાં શ્રીજીમહારાજે પ્રભાશંકરને યાદ કર્યા છે.. હેતના અંગવાળા ઝીણાભાઈ દેવરામ ને પ્રભાશંકર છે, જેનું હેતનું અંગ હોય તેને ભગવાન વિના પળમાત્ર પણ રહેવાય નહિ..

વડતાલમાં શ્રીજી મહારાજ મેડા ઉપર બેઠા છે.

બેઠા મોટે મેડે મહારાજરે, સૌને દરસન દેવાને કાજરે ।

ઉભા થઈને આપે દયાળરે, લિયે સહુ જનની સંભાળરે ॥૧૦॥

પે'રી સુંદર વસ્ત્ર સોનેરીરે, જોયા જેવી શોભા જામા કેરીરે ।

પે'રી પાયે જામો જરીનોરે, નૌતમ નાડિનો રંગ નવીનોરે ॥૧૧॥

ઊંચા સુશોભીત મંચ પર શ્રીજીમહારાજ બીરાજમાન થયા છે. સુંદર મજાનો સોનેરી સુરવાલ, જરકશી જામો, મસ્તક પર સોનેરી પાઘ, તે પાઘમાં ફૂલના તોરા લટકે છે. કંઠમાં સોનાના અને પુષ્પના હાર ધારણ કર્યા છે. કાને કુંડળ, આંગળએ વેઢ વીંટી ને હસ્તમાં કડાં .. ચરણમાં ઝાંઝર ધારણ કર્યા છે.. ચારે બાજુ સંતો અને ભક્તો બેઠા છે.. નીરખી નીરખીને પ્રભુનાં દર્શન કરે છે..

એવિ મૂર્તિ ઉર જેને રહિ રે, તેને સર્વે કમાણી જો થઈ રે.

ભક્તિ ભજનરૂપી કમાણી કરજો.. એ કમાણી સાથે ચાલશે. ખ્યાલ રાખજો.. હૃદયમાં અજ્ઞાનરૂપી અંધારું થઈ જાય નહિ. અંધારું થઈ જાય તો શું થાય, તેને ભગવાનનાં દર્શન કરવાં ગમે નહિ, પૂજાપાઠ કરવા ગમે નહિ.. કથા સાંભળવી ગમે નહિ, સત્સંગમાં એને કંટાળો આવે.. આવું જીવન થઈ જાય ત્યારે સમજવું કે અંતરમાં અંધારું થઈ ગયું છે.

ભોજનની જેમ ભજન સમયસર કરવું.

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, દરરોજ એવી ભાવના કરો, ભગવાન મારી સાથેજ છે. જમવા બેસો ત્યારે એવી ભાવના રાખો કે ભગવાન મારી સાથે જમે છે. સુઓ ત્યારે યાદ કરો કે, ભગવાન મારી સાથે સૂતા છે, દરેક ક્રિયામાં ભગવાનનું સ્મરણ કરો.

માટે કરે છે મોટા જો મેળારે, બહુજન કરવાને ભેળારે ।

માટે જેણે જોયા એ સમૈયારે, તેતો બ્રહ્મમો'લવાસી થયારે ॥૧૯॥

સમૈયામાં અનેક ભક્તજનો ભેળા થાય, એકબીજાને મળે, આનંદ કરે, રાસ રમે, ભેળા બેસી જમે.. કથા સાંભળો.. જેણે સમૈયાનાં દર્શન કર્યાં છે તેના જન્મ મરણના ભય ટળી ગયા છે. સમૈયા દ્વારે અનેક જીવાત્માનો ઉધ્ધાર થાય..

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે ચતુર્વિંશઃ

પ્રકારઃ ॥ ૨૪ ॥

દોહા - વળતું વાલમે વિચારીયું, ઉત્સવ કરવા અનેક । સહુજન મળે સામટા, સમજાય સહુને વિવેક ॥૧॥

જીવનમાં વિવેક રાખવો. વિદ્યા વિવેક અને વિનયથી શોભે છે, મર્યાદા રાખવી.

મંદિર કરાવું મોટાં અતિ, મૂર્તિયો બેસારું માંચ । સુગમ સહુ નરનારને, પૂજે સ્પરશે લાગે પાય ॥૪॥

ઉત્સવ સમૈયાના અવલંબન માટે સ્વામિનારાયણ ભગવાને મોટાં મોટાં મંદિરો બનાવ્યાં.. મંદિર છે તે મોક્ષનું દ્વાર છે.

મંદિર શા માટે ?

ઘણા અણસમજુ માણસો કહેતા હોય છે.. મંદિર શા માટે?.. મંદિરની શું જરૂર છે? મંદિરની ખાસ જરૂર છે.. આજનો માનવી માનસિક અશાંત વાતાવરણમાં જીવી રહ્યો છે.. મંદિરમાં જવાથી શાંતિની અનુભૂતિ થાય છે.. મંદિરમાં જીવનનું અધ્યાત્મિક રીતે ઘડતર થાય છે.. ઘરસંસાર દુનિયા એ ભોગ ભૂમિ છે..

મંદિર છે તે યોગભૂમિ છે.

જિયાંલગિ દર્શન અમે દૈયેરે, વળી સમૈયે અમે આવિયેરે ।

પણ અવાય નહિ સમૈયેરે, દરશન વિના દાઝે જન હૈયેરે ॥૫॥

શ્રીજીમહારાજ કહે છે, હે ભક્તજનો, માનવ શરીરે અત્યારે તમને અમારાં પ્રત્યક્ષ દર્શન થાય છે. અમે વારંવાર સત્સંગ સમૈયામાં જઈએ, કોઈ ભક્તના મનોરથ પૂરા કરવા જઈએ, ત્યારે અમારાં દર્શન તમને થાય નહિ દર્શન વિના તમારા હૈયામાં દુઃખ થાય.. તેથી અમે મંદિર બનાવી તેમાં અમારી મૂર્તિઓની સ્થાપના કરીએ જેથી તમારા હૃદયમાં સુખ અને શાંતિ થશે.

અમદાવાદમાં કરાવિ મંદિરરે, તિયાં બેસારિયા બેઉ વીરરે ॥૭॥

નરનારાયણ સુખરાશીરે, પઘરાવી કરાવી ચોરાશીરે ।

શ્રીજીમહારાજ સ્વહસ્તે પોતે મંદિર તૈયાર કરાવી, મંદિરોમાં વિવિધ દેવો પઘરાવ્યા.. સર્વ પ્રથમ અમદાવાદ મંદિરમાં મધ્યખંડમાં સંવત્ ૧૮૭૮ ફાગણ સુદ ત્રીજના રોજ શ્રી નરનારાયણદેવને બાથમાં લઈને પઘરાવ્યા છે.. બ્રાહ્મણોની ચોરાસી કરી ખૂબ દક્ષિણા આપી રાજી કર્યા..

શ્રીજીમહારાજે કહ્યું કે, અમે સંકલ્પ કરીએ તો સુવર્ણનું મંદિર ઊભું કરી દઈએ, પરંતુ અમારે તો ઈંટ પથ્થરના મંદિર બનાવીને નાનામાં નાના હરિભક્તની સેવા લઈને તે દ્વારા અનંત જીવાત્માનું કલ્યાણ કરવું છે, પરિશ્રમ કરીને ખેંચ વેઠીને જે મંદિર બને છે તેમાં ભજન-ભક્તિનો વિશેષ આનંદ આવે છે.

(દોહા - મંગલમૂર્તિ મહાપ્રભુ , શ્રીસહજાનંદ શ્યામ । સુખસાગર સંતાપ હરન, રટુ નિરંતર નામ ।૧।

ગોવિંદને ગમતું સદા, ગામ વ્રતાલ વિશેષ । જળ છાયા ફળ કુલ કરી, ગુણવંત ગુર્જર દેશ ।૨।)

શ્રીજીમહારાજે વડતાલમાં મંદિર કરવાનો વિચાર કર્યો..

વરતાલ મંદિર આદ્યુરે, તેતો સહુથી સરસ ક્યુરે । નવ મંદિર સુંદર સારંરે, કર્યા નૌતમ તે ન્યારાં ન્યારંરે ।૯।

એક વખત શ્રીજીમહારાજે બ્રહ્માનંદ સ્વામીને કહ્યું, “ સ્વામી વરતાલના હરિભક્તો મંદિર બનાવવા માટે ઉતાવળા થાય

છે. તમે જલ્દી જાઓ અને નાનું મંદિર બનાવો. સ્વામી વડતાલ પધાર્યા.. પાયા ખોદવાની તૈયારી કરી, પગથી લીટો કર્યો. વિશાળ મંદિર શરૂ કર્યું... એક હરિભક્ત શ્રીજીમહારાજ પાસે ગઢપુર આવ્યા.. મહારાજ.. બ્રહ્માનંદ સ્વામી તમારી આજ્ઞા લોપીને મોટું વિશાળ મંદિરનો આદર કર્યો છે.. શ્રીજી મહારાજે એક ચીઢીમાં લખ્યું...

આપકી પહોંચ વિચારીયે, કચીએ તેતી દોટ; તેતા પાવ પસારિયે, જેતી લંબી સોટ.

આ ચીઢી બ્રહ્માનંદ સ્વામીને આપજો.. હરિભક્ત દોડતા વડતાલ આવ્યા.. બ્રહ્માનંદ સ્વામીને ચીઢી આપી... વાંચ્યુ તો લખેલું કે જેટલી પછેડી લાંબી હોય તેટલાજ પગ લાંબા કરાય, પછેડી ટૂંકી હોય તો પગ બહાર નીકળી જાય.. એટલે જેવી આપની આર્થિક શક્તિ હોય તે પ્રમાણે મંદિરનો આરંભ કરાય.. બ્રહ્માનંદ સ્વામીએ જવાબ લખ્યો..

સાહેબ સરીખા શેઠીયા, વસે નગરકે માંચ; તાકો ધનકી કયા કમી, હુંડી ચલે નવખંડમાંચ.

અનંતકોટી બ્રહ્માંડના રાજાધિરાજ, જેમની હુંડી નવખંડમાં ચાલે છે.. એવા શેઠીયા સહજાનંદ એની પાસે ધનની કોઈ ખામી નથી.. નવનિધિ અષ્ટસિધ્ધિ હાજરાહજુર છે.. ચિઢી લઈ ભક્ત. ગઢપુર આવ્યા. પગે લાગીને ચિઢી શ્રીજીમહારાજને આપી.. ચિઢી વાંચી સંભળાવી.. ત્યારે જીવુબા બોલ્યાં.. બ્રહ્માનંદ સ્વામી જે મંદિર કરાવે છે તે બરાબર કરતા હશે. શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, લક્ષ્મીજી બોલ્યાં તે બરાબર છે.. હવે અમને કાંઈ ચિંતા નથી. સ્વામી કરે છે તે બરાબર છે.. ધમધોકાર કામ ચાલુ થયું.. જોતજોતામાં મંદિર તૈયાર થઈ ગયું.. શ્રીજીમહારાજ સંતો ભક્તોની સાથે વડતાલ પધાર્યા. સંવત્ ૧૮૮૧ના કારતક સુદ બારસને દિવસે લક્ષ્મીનારાયણ દેવની સ્થાપના કરી.

શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ દેવની જ્ય..

વડોદરાના શાસ્ત્રી વડતાલમાં દર્શન કરવા આવ્યા.. ઓ...હો.. શાસ્ત્ર વિરુદ્ધ કેમ દેવની સ્થાપના કરી હશે.. લક્ષ્મીજી ભગવાનની ડાબી બાજુ હોવા જોઈએ અને જમણી બાજુ કેમ છે !! સ્વામિનારાયણ ભગવાને ભૂલ કરી છે. ત્યાં શ્રીજીમહારાજ સંતો ભક્તોની સાથે મંદિરમાં પધાર્યા.. શોભારામ શાસ્ત્રીને કહ્યું, શાસ્ત્રીજી અમારું મંદિર કેવું થયું છે? મહારાજ બધું બરાબર છે.. પણ એક મોટી ભૂલ છે... લક્ષ્મીજી નારાયણની જમણી બાજુ ન હોય.. પણ ડાબી બાજુએ હોવા જોઈએ.. તમે પ્રતિષ્ઠામાં ભૂલ કરી છે...

શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, અમે કદાચ ભૂલ કરીએ, પણ લક્ષ્મીજીને તો ખબર હોયને.. કે મારે નારાયણની ડાબી બાજુએ રહેવું જોઈએ. લક્ષ્મીજીએ ભૂલ કેમ ચલાવી લીધી હશે.. આવી જ્યાં ચર્ચા કરે છે.. ત્યાં બધાને દેખતા તરતજ લક્ષ્મીજીની મૂર્તિ સ્વયં ચાલીને નારાયણની ડાબી બાજુ થઈ ગયાં.. આ દ્રશ્ય જોતાં શાસ્ત્રીજી નવાઈ પામી ગયા.. ગજબનો પ્રતાપ છે આ મૂર્તિનો.. આવું ઐશ્વર્ય જોઈ શોભારામ શાસ્ત્રીએ પ્રભુના ચરણમાં દંડવત પ્રણામ કર્યા.. આપ તો સાક્ષાત્ પુરુષોત્તમ નારાયણ છો.. જે ધારો તે કરી શકો.. હું તમારે ચરણે ને શરણે છું.. પાકા એકાંતિક સત્સંગી થઈ ગયા.

શોભારામ શાસ્ત્રીએ કહ્યું, આવો ચમત્કાર કોઈક રાજાને બતાવો તો ઘણો સમાસ થાય.. ત્યારે શ્રીજીમહારાજ બોલ્યા.. અમારે એવા રાજાની જરૂર નથી. અમારે ત્યાગ ને ભક્તિનો મદ હોય અને રાજાને રાજ્ય સત્તાનો મદ હોય માટે કોઈ કેને નમી દે એવું કામ નથી. સહેજે સત્સંગ થાય તેને કરાવીએ છીએ.

લક્ષ્મીનારાયણ સાથે રણછોડજીની સ્થાપના કરી.. દક્ષિણ દેરામાંહિ રાધાકૃષ્ણ.. હરિકૃષ્ણ મહારાજની પ્રતિષ્ઠા કરી, મોટો ઉત્સવ કર્યો... હજારો ભક્તજનો દર્શન કરવા આવે છે... બહુ રીતે તારવા કાજ-આજ આવ્યા છે પોતે મહારાજ.

જેણે કરી મંદિરની સેવારે, વળી પૂજ્યા સંત મુક્ત જેવારે ।

કરી ભક્તિ અતિ ભલે ભાવેરે, તેને તુલ્ય કહો કોણ આવેરે ॥૧૯॥

ભાગ્યશાળી જીવાત્માઓ મંદિરની સેવા કરે છે. એનું ફળ છે અક્ષરધામ.. થાશે તે જન પૂરણકામ.....

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે પંચવિશઃ

પ્રકારઃ ॥ ૨૫ ॥

દોહા - ચલ ઉત્સવ ચડોતરે, વરતાલે વારમવાર । ઠીક પોતે ઠરાવિયા, જગ તારવા જીવ અપાર ॥૧॥

રામનૌમી એકાદશી, પ્રબોધની જે પાવન । આવે અગણિત એ સમે, સહુજન કરે દરશન ॥૨॥

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી વડતાલધામની દિવ્ય મૂર્તિ અને મંદિરનું વર્ણન કરે છે. શ્રીજીમહારાજ ગોમતીજીમાં સંતો ભક્તો સહિત અનેક વખત સ્નાન કરેલું છે.

ધન્ય ધન્ય ધામ વરતાલરે, સારો આવ્યો છે સર્વે તાલરે । જેમ મંદિર સારું સુંદરરે, તેમ મૂર્તિયો મનહરરે ।પા

નિર્ધિ જન મગન થાયરે, હર્ષિ હર્ષિ હરિગુણ ગાયરે ।

જ્ઞાનભાગમાં બાર બારણાના હીંડોળે માથે મુગટધારી, સોનેરી પોષાક પહેરીને ઝૂલ્યા છે.. આંબલી નીચે સંતો ભક્ત મધ્યે બિરાજીને સંતોને વચનામૃતનું પાન કરાવ્યું છે.. ધર્મશાળામાં પાંચસો પરમહંસોને ખૂબ ભાવપૂર્વક લાડુ, જલેબી, સૂતરફેણી, સેવદલ, શીરો, રોટલી, દૂધપાક પૂરી, કંસાર શ્રીજીમહારાજે પોતાના હાથે જમાડ્યા છે. તે લીલાનું વર્ણન કરતાં પ્રેમાનંદ સ્વામી ગાય છે...

પ્રેમાનંદ કહે હરે શબ્દ કીધલા, આવ્યા પીરસવા નારાયણ આપ, મોતૈયા કર લીધલા

વારંવાર જમાડી દર્શન દીધલાં, ફર્યા પંગતમાં પંચવાર, વળતી શયન કીધલાં.

બ્રહ્મમહોલ જાવાને નિસરણી. એવી ઘનશ્યામે કરી ઘણી. બહુ પેરે છે બાર, અક્ષરધામ જાવા આ વાર, ભગવાન સુખના સાગર છે.. સુખ આપવામાં કોઈ ખામી રાખી નથી.

કૈક કરશે દર્શન આવીરે, કૈક પૂજશે પૂજા લાવીરે ।

કૈક જોડશે આવીને હાથરે, તેતો થઈ ચુક્યા છે સનાથરે ॥૧૮॥

સ્વામી કહે છે, જે ભક્તજન દરશન કરી બે હાથ જોડી નમસ્કાર કરે છે, તેના મનને પ્રભુ ઠારે છે. ભગવાનની વાણી હૈયાને ઠારે છે. ભગવાનની મૂર્તિ આંખને ઠારે છે.

અવશ્ય કરવાનું હતું તે થયુંરે, પામ્યા ધામ કામ સરી ગયુંરે ॥૧૯

આપણને અવશ્ય શું કરવાનું છે? પ્રભુની આજ્ઞાનું પાલન કરી ધર્મ સહિત ભક્તિ કરવાની છે, જેણે ભક્તિ કરી છે તેનું કામ સરી ગયું છે.

ભગવાનના મહિમાવાળો ધનવાન છે. ભગવાનના મહિમા વગરનો ભિખારી છે.

સબ લોક જબ સોતે હૈ નીંદર મેં.. તબ તરહ તરહ કે સ્વપ્ન આતે હૈં, અનંત રચના દીખતી હૈ.. પરંતુ આંખ બંધ હોતી હૈ.. તબ યે સંસાર મેં સબલોક સુખી દુઃખી હોતે હૈ.. વહ સબ ખુલ્લી આંખકા સ્વપ્ન હૈ.. સ્વપ્ન સચ્ચે નહિ હૈં.. તબ સંસાર ભી સચ્ચા નહિ હૈ.. નશ્વર હૈ.. પ્રેમ કરવા લાયક એક ભગવાન છે.

Only God is worthy of love...

પરમાત્માને હાથ કાંડુ સોંપીએ તો જીવન ધન્ય બની જાય છે.. અને જીવન લેખે લાગે છે.

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળ સેવકનિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે ષડવિંશઃ

પ્રકાર: ॥ ૨૬ ॥

વરણવી વાત વરતાલની, કોટિ ઘણિમાંથી કિંચિત । ગાઈ રીતિ ગઢાતણી, જિયાં ઉદ્ધારિયા અગણિત ।૧।
ઘણું ઘણું ઘનશ્યામ જિયાં, રહી કર્યા માંગલિક કાજ । અનંત જીવ ઉદ્ધારિયા, મહા નિજબળે મહારાજ ।૨।

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, શ્રીજીમહારાજ પોતાના પ્રબળ પ્રતાપથી માયામાં ફસાયેલા જીવાત્માને બંધનથી મુક્ત કરવા આવ્યા છે. અનેક પાપી જીવાત્માનો ઉદ્ધાર કર્યો છે. મોટા મોટા ઉત્સવ સમૈયા કરી સંતો દ્વારા અનેક જીવાત્માને પુનિત કર્યા છે, મંદિર બનાવી મોક્ષનો માર્ગ વહેતો રાખ્યો છે..

ગોપાળાનંદ સ્વામી સંતો સહિત ગામ જોળમાં પધાર્યા.. ત્યાં એક આદર્શ નિષ્ઠાવાન પાટીદાર ભુલા ભગત હતા, સંતો સાથે ખૂબજ આત્મીયતાથી જોડાયેલા હતા. સ્વામીને પગે લાગીને બેઠા.. સ્વામીએ કહ્યું, “ ભુલા ભગત ” તમારા ગામમાં મંદિર નથી.. મંદિર હોય તો સાથે બેસીને સત્સંગનો સારો સમાસ થાય.. ભુલા ભગતે કહ્યું, આ ગામમાં મુસલમાનની વસ્તી ઘણી છે.. તેથી મંદિર કરવા દેશે નહિ.. સ્વામીએ કહ્યું, ભગવાનના હાથ લાંબા છે.

આપણે હિંમત રાખશું તો પ્રભુ મદદ કરશે.

તમે ઈંટો, પથ્થર અને ચૂનો તૈયાર કરો.. એક સરસ જગ્યા હતી. સ્વામીએ કહ્યું, આંહીં પાયા ખોદીને મંદિરની તૈયારી કરો. !! ભુલા ભગત બોલ્યા.. ગામ ઘણી મંદિર કરવા દેશે નહિ... સ્વામીએ કહ્યું, તમે ચિંતા ન કરો. ઘણીનો કોઈ ઘણી નથી.. સબ ભૂમિ ગોપાલ કી હૈ.. તમામ ધરણીના ઘણી ભગવાન છે.. હરિભક્તો પાયા ખોદે છે.. ત્યાં ગામ ઘણી આવી ગયો.. હાક મારી !! અલ્યા બાવલાઓ, પૂછ્યા સિવાય ધરતી ઉપર કેમ પાયા ખોદો છો? નીકળી જાવ.. ગામથી બહાર નહિંતર માર ખાશો.. ત્યારે સ્વામીએ કહ્યું, ભગવાનની ધરતી છે. ને ભગવાનનું મંદિર બનાવીએ છીએ.

ગામ ઘણીએ ગામની સ્ત્રીઓને ચડાવી કે તમે સ્વામિનારાયણના સાધુને અડવા જાવ.. ધક્કા મારીને બહાર કાઢી મૂકો.. જ્યાં સ્ત્રીઓ સાધુને ધક્કા દેવા જાય ત્યાં પ્રભુની ઈચ્છાથી એક ભૂરીયો સર્પ નીકળ્યો.. સ્ત્રી પાછળ દોડ્યો.. સ્ત્રીઓ મૂકીવાળીને જાય દોડતી, જો ડંખ દેશે તો મરશું.. આડીઅવળી સંતાઈ ગઈ.. ગામ ઘણીની છોકરીને સર્પે ડંખ દીધો.. કે તરત મૃત્યુ થઈ ગયું.. ગામઘણી ગભરાઈ ગયો ! શું કરવું. કાંઈ સૂઝતું નથી. દીકરી મરી ગઈ છે છતાં ગામઘણી રોફથી જોર કરે છે...

ગમે તેમ થાય પણ આપણા ગામમાં સ્વામિનારાયણનું મંદિર ન જ થવું જોઈએ જ્યાં મંદિરના પાયા ખોદાયા છે ત્યાં મુસલમાન આવ્યા.. કામ બંધ રાખો !! નહિતર માર ખાશો !! ત્યાં જોરદાર ભુરીયો નાગ નીકળ્યો, સર્પને જોઈ થરથરી ગયા.. જાય ભાગ્યા.. ભાગો નહિતર મર્યા.. સર્પ ગામધણીની પાછળ દોડ્યો.. પગ ઉપર ફેણ પછાડી કે ધાડ દઈ પડ્યો હેઠો.. સર્પ દોડીને ગામધણીના છોકરાને કરડ્યો કે છોકરો તરતજ મૃત્યુ પામ્યો.. ગામધણી મુંઝાઈ ગયો.. શું કરવું...

ગામધણી તથા તેમનાં સંબંધી બધાં રડતાં રડતાં ગોપાળાનંદ સ્વામી પાસે આવ્યાં.. સ્વામીજી ! અમને માફ કરો.. તમારા જેવા ફકીરને અમે ખૂબ દુઃખી કર્યા છે.. દયા કરીને અમારા દીકરા તથા દીકરીને જીવતાં કરો.. સ્વામીએ કહ્યું, મંદિર માટે જમીન જોઈએ, તેનો લેખ કરી આપો !! તો દીકરો ને દીકરી જીવતાં થશે. ગામધણીએ તરત તલાટી પાસે જઈને લેખ કરી આપ્યો..

ગોપાળાનંદ સ્વામીએ ભગવાનને હૃદયમાં ધારીને સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ કરતાં મૃત બાળકો પર પાણીનો છંટકાવ કર્યો કે બાળકો તરત બેઠાં થઈ ગયાં.. આ જોઈ સૌ આશ્ચર્ય પામી ગયા. ઓ હો.. હો.. ગજબની શક્તિ છે.. સ્વામિનારાયણ ભગવાનના સાધુમાં...

સ્વામીએ ભુલા ભગતને કહ્યું, “હવે શાંતિથી મંદિરનું કામ ચાલુ રાખજો.. કોઈ નડતર નથી.” ભુલા ભગતે કહ્યું, આ મુસ્લિમ લોકો મંદિર પૂરું કરવા દેશે નહિ, ક્યારેક હુમલો કરશે. !! સ્વામીએ કહ્યું, તમારી મદદમાં આ ભુરીયો નાગ છે. તેને બોલાવજો, એ તરત આવશે ને રક્ષા કરશે.. ભુલા ભગતને ભલામણ કરી સ્વામી વરતાલ ગયા, થોડા દિવસ પછી ગામધણી તેમજ બીજા મુસલમાનની મતિ ફરી.. આ મંદિર નથી કરવું.. ફાવે તેમ ગાળો બોલે છે.

ભુલા ભગતે કહ્યું, ઊભા રહેજો હમણાં ભુરીયો નાગ આવશે.. સાદ પાડ્યો.. ભુરીયા.. ઓ.. ભુરીયા.. તરત નાગ નીકળ્યો ને માણસો પાછળ દોડ્યો.. બધા ડરીને જાય ભાગ્યા.. રાડો પાડે છે.. ભુલા ભગત... તારા ભૂરીયાને વાર્ય.. અમને કરડી ખાશે... પછી બધા ટાઢા થઈ ગયા.. મંદિરના બાંધકામમાં કોઈ અડચણ કરતા નહિ...

ગોપાળાનંદ સ્વામીના વચનથી ભુરીયો નાગ મંદિરની ચોકી કરતો.

આગળ જતાં તે ગામમાં સારો સત્સંગ થયો.. ફળ, ફૂલ વગરનું વન નકામું છે, સત્સંગ વગરનું જીવન નકામું છે.

કર્યા ઉત્સવ અતિ અપારરે, જગજીવન જગ આધારરે ।

અષ્ટમી અન્નકોટ ઉત્સવરે, કર્યા ભવજળ તારવા ભવરે ॥૫॥

વસંતપંચમી, ફુલદોલોત્સવ સમૈયામાં શ્રીજીમહારાજ ગુલાલની ફાંટો ભરી ભરીને સંતો ભક્તો ઉપર ઉડાડી રંગે રંગી દેતા. મહા અલૌકિક સુખમાં ઝીલતા કરી દીધા... વસંતપંચમીનો દિવસ આવ્યો.. ગઢપુરમાં શ્રીજીમહારાજ સંતો ભક્તોની સાથે રંગ રમે છે. સૌને રસબોળ કરી દીધા. રંગ રમી શ્રીજીમહારાજ ઓસરીમાં બેઠા છે.. ગોપાળાનંદ સ્વામીને થયું કે બધા સંતો શ્રીહરિ સાથે રંગે રમ્યા ને હું એકલો રહી ગયો.. બાજુમાં રંગનું મોટું તપેલું ભર્યું હતું. તેમાથી પીચકારી ભરી.. પ્રભુજીના વાંસામાં પિચકારી ઉડાડી... છાતીમાં પીચકારી મૂકતો અપરાધ લાગે તેથી વાંસમાં રંગ ઉડાડ્યો..

શ્રીહરિએ પાછુ વળીને જોયું તો ગોપાળાનંદ સ્વામીના હાથમાં પિચકારી છે. શ્રીહરિ હસીને બોલ્યા. આજે ઘરડી ગાયને શૂરાતન ચડ્યું છે. પછી શ્રીહરિ સંતો ભક્તો સાથે ઘેલામાં સ્નાન કરવા પધાર્યા ખૂબ જળ કીડા કરી સૌને આનંદ પમાડ્યાં.. આવી રીતે ભગવાન ભક્ત સાથે રમે છે, જમે છે, હસે છે અનેક પ્રકારની લીલા કરે છે.

ના'તા નૌતમ કરતા લીળારે, ભળી વળી પોતે સંત ભેળારે ।

ગાતા વાતા આવતા ઉતારેરે, જન જમાડતા તેહ વારેરે ॥૮॥

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી ગઢપુરની લીલાનું વર્ણન કરતાં કહે છે. શ્રીજીમહારાજ સંતો ભક્તોની સાથે વાજતે ગાજતે ઘેલા નદીમાં સ્નાન કરવા જાય.. ત્યાં અનેક પ્રકારની લીલા કરી, સંતોને આનંદ આપી રાજી કરે, માણકી ઘોડી પર સ્વાર થઈ પાછા દાદાના દરબારમાં પધારે.. સંતોની પંક્તિ થાય ત્યારે શ્રીહરિ કમર કસીને પંક્તિમાં પીરસવા પધારે.. લાડુ.. લાડુ.. આમ બૂમો પાડે છે, સંતોને તાણ કરી કરીને જમાડે.. અન્નકૂટ ઉત્સવ પર દેશાંતરથી ભક્તજનો આવે તેને કુશળતા પૂછે. ભક્તરાજ કુશળ છે ને !! ત્યાં બધા સત્સંગી સુખી છે ને.. હા.. મહારાજ બધા કુશળ છે તમને જય સ્વામિનારાયણ કહ્યા છે.. આવું સાંભળી પ્રભુ રાજી થઈને પોતાના કંઠમાંથી હાર ઉતારી ભક્તને પહેરાવી રાજીપો વ્યક્ત કરે.. અને પોતાના હાથે પીરસીને જમાડે..

નિજ હાયે જમાડેછે નાથરે, મૂકી જન માયે હરિ હાથરે ।

એમ આપેછે સુખ અલેખેરે, તેતો નર અમર સૌ દેખેરે ॥૧૩॥

ભક્તજનના માથા ઉપર પ્રભુ હેતાળ હસ્તકમળ પધરાવી આશીર્વાદ આપે છે... સદાય સુખીયા રહો.. વળી વસંતપંચમીએ વાલે, બહુ સખા રંગ્યાતા ગુલાલે; પોતે ભરી ગુલાલની ઝોળી, નાંખી રંગી હતી સંત ટોળી.. આવી લીલાનું સ્મરણ કરે છે તે અક્ષરધામને પામે છે..

જીવ જોરેશું જાવા છે લઈરે, સુખી કરવા છે સુખ દઈરે ।
હશે જીવને જાવાનું બીજેરે, પણ જાવું પડશે રીઝે ખીજેરે ॥૧૯॥
એમાં નહિ પડે કૈણે ફેરે, શીદ કહેવરાવો વેરવેરે ।

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, જીવને બીજે જવાનું ધાર્યું હશે તો આ વખતે જીવાત્મા અક્ષરધામમાં જવા રાજી નહિ હોય તો પણ તેને તેડી જશે, માંડવધારના ભરવાડનું ભગવાને કલ્યાણ કર્યું, સોઢી ગામની મુસલમાન બીબીનું પણ કલ્યાણ કર્યું છે. જન્મ સુધરી ગયો તો ભવનો ફેરો ટળી ગયો..

ભક્તિનો રંગ લાગી જાય, તેનો જન્મ સુધરી જાય..

જેને સહજાનંદ સ્વામી મળ્યા છે. તેના આનંદનો પાર નથી. વૈરાગ્યરૂપી જેણે ચુંદડી ઓઢી છે, તેનો અખંડ રંગ રહી ગયો., એ જીવ ભગવાનને સમર્પિત થઈ ચૂક્યો...

**ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણક્રમણસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે સપ્તવિંશઃ
પ્રકારઃ ॥ ૨૭ ॥**

દોહા - ગણિયે વળી ગઢપુરથી, જીવ ઉદ્ધારિયા અપાર ।

તે લેખે ન આવે લેખતાં, વળી થાય નહિ નિરધાર ॥૧॥

નિત્ય પ્રત્યે નવા નવા, ઉત્સવ થાયે અહોનિશ । જોઈ જન મગન મને, વળી ન્યૂન ન માને લેશ ॥૨॥

શ્રીજીમહારાજ નવા નવા ઉત્સવ કરી હરિભક્તોને ઉત્સાહી બનાવ્યા. ગઢપુરમાં હુતાશનીનો સમૈયો કર્યો ત્યારે લાખો સત્સંગી અને સંતો પધાર્યા હતા, તેમને ખૂબ ભાવથી જમાડી તૃપ્ત કર્યા, તે વખતે શ્રીજીમહારાજે કેવાં વચ્ચાભૂષણ ધારણ કર્યા હતાં તેનું સ્મરણ કરે છે. જરીયાનો જામો મસ્તક પર સુંદર પાઘ તેમાં પુષ્પના તોરા, કંઠમાં ગુલાબનો હાર.. અદભૂત સ્વરૂપ.. હસ્તમાં સુંદર પિચકારી લઈ સંતો ઉપર છંટકાવ કર્યો.. સામસામે રંગઉત્સવ શરૂ થયો, અરસ પરસ ગુલાલ છાંટે છે.. સંતો ભક્તો રંગથી રેબઝેબ થઈ ગયા..

લાલ ગુલાલની ભરી ઝોળીરે, નાખે જનપર રમે હોળીરે ।

એવા દીઠા જેણે દ્રગ ભરીરે, તેતો ગયા ભવજળ તરીરે ॥૧૦॥

એવી લીળા કરેછે મહારાજરે, તેતો સહુ જનના સુખ કાજરે ।

શ્રીજીમહારાજ રંગમાં રસબસ થઈ ગયા. અકળાઈને લીંબવૃક્ષ પર ચડી ગયા.. લીંબવૃક્ષની ચારે બાજુ ભક્તો ઘેરી વળ્યા. મુળજીબ્રહ્મચારી લીંબડાના થડ પાસે આવ્યા.. અને કહ્યું, મહા પ્રભુ, પધારો. મારા ખંભા ઉપર બેસી જાવ.. પ્રભુ બ્રહ્મચારીના ખંભા ઉપર બેસીને લીંબડેથી નીચે ઉતર્યા.. પછી.. પરમહંસો સાથે ઘેલા નદીમાં સ્નાન કર્યું.. રંગે ભરેલા લાલજી, જળમાં ખેલે બલવીર; રાતાં થઈને વહેવા લાગીયાં, ઘેલા નદીનાં નીર.

પ્રભુનું સતત સ્મરણ પાપથી બચાવે છે.

લીલા ચરિત્રનું શ્રવણ, મનન, કરવાથી, અંતરનાં તાળાં ઉઘડી જાય છે. અંતરમાં અજવાળાં થાય છે.. કથા બરાબર સમજાય તો આને આ દેહે મુક્તિ થઈ જાય, દરરોજ સવારના શાંતિથી બેસીને પૂજા કરવા માટે થોડી નિવૃત્તિ જરૂર લેવી. જેનું મન પવિત્ર હોય તેને સત્ય વાત જલદી સમજાય છે..

જોયા જેણે જેણે નયણે નાથરે, તેતો સર્વે થયા છે સનાથરે ॥૧૫॥

તેતો ભવમાંહી નહિ ભમેરે, એમ શ્યામે ધાર્યું છે આ સમેરે ।

ઉત્સવ સમૈયામાં જેણે જેણે દર્શન થયાં છે તે સર્વે થયા છે સનાથ. જે શૂરવીર ભક્ત છે. તે ક્યાંય લોભાતા નથી, મોહક પદાર્થમાં જીવ બંધાઈ જાય નહિ, તેની સાવધાની રાખે છે, આ લોકનાં પદાર્થ છે તે ભગવાનને ભૂલાવનાર છે.. ચેતીને ચાલજો.. નહિંતર જ્યાં હતા ત્યાંના ત્યાં ભવના ફેરા ચાલુ રહેશે.

એકાદશી, કપિલા છઠ.. જેવા ઉત્સવમાં પણ હજારો ભક્તો ઉત્સવમાં આવતા.. નથી જોતાં નરસા ને સારા, અક્ષરમાં જાય છે એકધારા; કર્યો ચાલતો મોક્ષ મારગ, ભૂમિ થકી બ્રહ્મમો'લ લગ.

આવે અંતકાળે નાથ આપે રે, તેડી જાય છે નિજ પ્રતાપે રે ।

કારીયાણીનાં પુરીબાઈ મહાન ભક્ત હતાં. એકવાર પોતાના યુવાન પુત્ર મુળજીને લઈ કેરિયા ગામ જતાં હતાં. વચ્ચે નદી આવી, મુળજીએ બળદોને પાણીપાયું.. પછી ફરી બળદને ગાડે જોડવા જાય છે.. ત્યાં અચાનક બળદ ભડક્યા. તેથી મુળજીના ગળામાં રાસ(દોરી) ભરાઈ ગઈ, તેથી શ્વાસ રૂંધાઈ ગયો.. થોડીવારમાં તરફડીયા ખાઈ.. મૃત્યુ પામ્યો...

પુરીબાઈ મૂંઝાઈ ગયાં. અચાનક પુત્રનું મૃત્યુ થયું.. હવે શું કરવું... પ્રભુને પોકારે છે.. દુઃખ હર દીનદયાળ.. મારા પુત્રની લેજો સંભાળ ત્યાં પ્રભુ મદદ કરવા આવી ગયા. શ્વેતવસ્ત્ર ધારી શ્વેત હાથી પર બીરાજેલા છે. મુળજી શ્રીજીમહારાજના ખોળામાં બેઠો છે.. પુરબાઈ ઉંચી નજર કરી તો શ્વેત શીતળ શાંત પ્રકાશમાં હાથી સહિત શ્રીજીમહારાજનાં દર્શન થયાં.. પુરીબાઈએ હાથ જોડી પૂછ્યું, પ્રભુ તમારા ખોળામાં કોણ બેઠું છે? તમે નથી ઓળખતાં.. ના પ્રભુ નથી ઓળખાતું. આ તમારા દીકરા મુળજીનો આત્મા છે.. દિવ્યદેહે અમારા ખોળામાં બેઠો છે.. અમે તેમને અક્ષરધામમાં લઈ જઈએ છીએ.

પુરબાઈ તમે ચિંતા ન કરજો. આ લોકના નાશવંત સુખ કરતાં અક્ષરધામમાં અનંત ઘણું સુખ છે. અમે તેમને દિવ્યદેહ આપ્યો છે. પુરીબાઈ એક નજરે શ્રીજીમહારાજ સામે જોઈ રહ્યાં છે. આંખ ભરાઈ આવી છે. હૃદય ગદ્ગદિત થઈ ગયું છે. શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, પુરીબાઈ તમે ચિંતા ન કરજો.. તમે મુળજીને બે સોનાના ઘરેણાં પહેરાવો છો.. જુઓ અમે કેવા સરસ સોનાના વસ્ત્રાલંકાર પહેરાવ્યા છે.. તમે તેને એક આ જગતનું નાશવંત મકાન આપત.. પણ અમે તમારા દીકરાને અક્ષરધામરૂપી અલૌકિક સુવર્ણમય મકાન રહેવા આપશું..

“રાજી છો ને.. પુરીબાઈ...” હા મહારાજ.. મારો દીકરો એ તમારોજ દીકરો છે.. સુખેથી તેડી જાઓ.. એવાં ભાગ્ય કોનાં હોય કે સાક્ષાત પ્રભુ મારા દીકરાને તેડવા આવે.. આવી સમજણ રાખવી સહેલી નથી ભારે કઠિન છે..

વિક્ષેપો વચ્ચે રહીને સાધના કે આરાધના કરવી એ ઘણું કપડું કામ છે.

પુરુષોત્તમપ્રકાશ માત્ર ચોપડી નથી.. આપણા જીવનની ઘટનાઓ છે. જીવન જીવવાની પાઠશાળા છે. પ્રભુમાં પ્રેમ વધારનારી છે. ભક્તજનોને સાવધાની રાખતાં પ્રભુ કહે છે.

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેખું, તેમાં રાખજો સ્થિર મતિ જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ.

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, દુઃખમાં મનુષ્ય પ્રભુ તરફ વળે છે અને સાચી આંખ ખુલે છે.

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે અષ્ટાવિંશ:

પ્રકાર: ॥ ૨૮ ॥

દોહા - એમ ઉત્સવ કરી હરિ, ફરિ ફરિ દિયે દરશન ।

અનેકને સુખ આપવા, અતિ પોતે છે પરશન ॥૧॥

મહા મનોહર મૂરતિ, અતિ સુખદ સહજાનંદ । સહુ જનને સામદું, જાણે આપું મારો આનંદ ॥૨॥

લે'રી આવ્યા બહુ લે'રમાં, અતિ મે'ર કરી મે'રવાન । દુઃખીયા જીવ સુખીયા કર્યા, વળી પાપી કર્યા પુણ્યવાન ॥૩॥

સ્વામિનારાયણ ભગવાન આજે સહુને પોતાના સ્વરૂપનો આનંદ આપવા પધાર્યા છે. આજે શ્રીજીમહારાજ લહેરમાં આવી ગયા છે.. વિના તપે.. વિના જપે... ભગવાને પોતાના ધામનું સુખ આપ્યું છે.. જેતલપુરની વેશ્યાએ જપ-તપ- કાંઈ નહોતું કર્યું... કેવળ પાપ કરનારી તેનું પણ પ્રભુએ કલ્યાણ કર્યું છે.

ગઢપુરની ભૂમિ પ્રભુના પદરજથી અંકિત થયેલી પવિત્ર ભૂમિ છે..

ધન્ય ધન્ય ઉત્તમ દરબારે, જિયાં પોતે રહ્યા કરી પ્યારે ।

રમ્યા ભમ્યા જમ્યા જિયાં નાથરે, જમ્યો મહા મુક્તનો જ્યાં સાથરે.

દાદાનો દરબાર.. ઓરડા.. ઓસરી.. ફળીયા.. ચોક.. સર્વે અક્ષરધામ તુલ્ય છે, તે ભૂમિ ઉપર ભગવાન સંતો-ભક્તોની સાથે રમ્યા જમ્યા છે. તે ભૂમિ શ્વેતદ્વીપ અને વૈકુંઠ સમાન છે, ધન્ય શેરી બજાર ને હાટ, ધન્ય ઉન્મત્ત ગંગાનો ઘાટ; ધન્ય વાડી વૃક્ષની છાંય, હરિ સ્પર્શ વિના નથી કાંય...

ધન્ય છે ગઢપુરવાસીના હૈયાના હેતને.. નખથી શિખા પર્યંત રગેરગમાં હરિ રમી રહ્યાં છે. ધન્ય છે પ્રભુની ચરણ રજને. ધન્ય છે નારાયણ ધરા અને સહસ્રધરાને.. તિંયા જે જન આવી નાશે, તે તો અંતર બાહ્ય શુદ્ધ થાશે. ઘેલા નદીમાં સ્નાન કરશે તે પરમધામને પામશે.. ભગવાનની લીલાને સંભારી રાખવી..

જિયાં જિયાં વિચર્યા વાલમરે, કર્યા ઘર તે વૈકુંઠ સમરે ।

સ્પરશિ જાગ્યે ત્યાગે કોય તનરે, જાય બ્રહ્મમો'લ તેહ જનરે ॥૧૫ ॥

પવિત્ર ભૂમિમાં જે તન તજે તેને ભગવાનનું તેડું થાય છે. તે સ્થાનક છે કલ્યાણકારી.. તેને રાખવા.. સંભારી.. નિષ્કુળાનંદ સ્વામી વારંવાર કહે છે. શ્રીજી મહારાજ અનેક જીવને તારવા આવ્યા છે..

એજ અર્થ કરવો છે સિદ્ધરે, જીવ તારવા છે બહુ વિદ્ધરે ।

એહ સારુ આવ્યા છે આ વારરે, તેતો નિશ્ચે જાણો નિરધારે ॥૨૦

પ્રભુને પામવા માટે મોટા મોટા રાજાઓ રાજપાટ અને તમામ સમૃદ્ધિ છોડીને વનમાં ગયા, અને સત્સંગ કર્યો.. અને આપણે મૂર્ખ છીએ તે નાશવંત દેહ અને દુનિયાની માયામાં ભરાઈને બેઠા છીએ. જન્મ મરણ અને મૃત્યુથી પર થઈ જવું હોય તો હરિમાં હેત વધારો..

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણક્રમણસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે એકોનત્રિંશઃ

પ્રકાર: ॥ ૨૯ ॥

દોહા - વળતું વાલમે વિચારિયું, આંહિ મંદિર કરીએ એક ।

માંહિ બેસારિયે મૂરતિ, અતિ સારી સહુથી વિશેક ॥૧૧॥

ગઢડે મહારાજ ઘણું રહ્યા, એમ જાણે છે સહુ જન । માટે મંદિર કરાવિએ, મર આવી કરે દરશન ॥૨॥

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, “ ગઢપુરમાં શ્રીજીમહારાજ ઘણું રહ્યા છે.. કર્યું ખાત મુહુર્ત હરિ હાથે.. તિયાં હું પણ હતો સંગાથ નાખી નાથે પાયો નક્કી કર્યું.. એમ આપે મંદિર આદર્યું.. ગઢપુરના મંદિરમાં પ્રથમ પથ્થર શ્રીજીમહારાજે પાયામાં પોતાના હાથે પધરાવેલ છે.

ગઢપુરમાં મંદિરનું કામ ચાલુ છે. શ્રીજીમહારાજ અક્ષરઓરડીમાં સંતો ભક્તોની સાથે વિરાજમાન છે. ત્યાં મજૂર અને કડિયા આવ્યા. પ્રભુને પગે લાગીને કહ્યું, પ્રભુ મંદિરના ચણતર માટે પથર ખલાસ થઈ ગયા છે.. તો અમે શું કરીએ ... પથરાની જરૂર છે.. શ્રીજીમહારાજની બાજુમાં હરજી ઠકકર બેઠા છે.. હરજી તમે ઘરોઘર જઈને કહો કે મંદિર માટે પથ્થર જોઈએ છીએ તો ગાડાં જોડીને પથ્થર લેવા જાય... હરજી ઠકકરે ખેડૂતને વાત કરી.. ખેડૂત બોલ્યા કે અત્યારે ચોમાસુ ચાલે છે, વાવણી થાય છે.. તેથી બળદ નવરા નથી.. ભાડે ગાડાં પણ મળ્યાં નહિ.. હવે શું કરવું.. કાંઈક રસ્તો કરવો પડશે..

સ્વામિનારાયણ ભગવાને સંતોને કહ્યું, તમે વહેલી સવારે પૂજા પાઠ કરીને પથ્થરની ખાણે જાવ, અને માથા ઉપર પથરા ઉપાડીને લઈ આવો.. ખાણ દૂર છે.. હિંમત રાખજો.. ભગવાનનું મંદિર કરવું છે.. બપોરના બાર વાગે સંતો પથરા લઈને આવ્યા.. શ્રીજીમહારાજે રોટલા તથા ઘી ગોળ પીરસીને સંતોને ભાવથી જમાડ્યા.. સંતો ફરીથી પથરા લેવા ગયા.. તે સાંજે આવ્યા.. પથરાનો મોટો ઢગલો કરી દીધો.

શ્રીજીમહારાજ બાથમાં ભીડીને સંતોને મળ્યા.. સંતોએ કહ્યું, મહારાજ અમને છાતીમાં ચરણારવિંદ આપો.. શ્રીજીમહારાજ રાજીપો વ્યક્ત કરતાં કહ્યું, તમે દૂર દૂરથી પથ્થરા માથા ઉપર લાવ્યા છો.. તેથી માથાં તપી આવ્યાં હશે.. લ્યો માથા ઉપર ચરણારવિંદ પધરાવું.. સંતો રાજી રાજી થઈ ગયા.. જન્મોજન્મનો થાક ઉતરી ગયો.

આપણે પણ મંદિરને આપણું ઘર જાણીને સેવા કરવી.. સેવા કરવામાં શ્રદ્ધા રાખવી એજ આ કથાનો હેતુ છે. સેવા જાતે કરવાની, સેવા કરવાથી અનંતઘણું ફળ મળે છે. નીચી સેવા - ફળ ઊંચું.. મંદિરનો ચોક વાળશો તો સેવા નીચી દેખાશે પણ તેનું પુણ્ય બહુ ઊંચું મળશે..

હાં હાં કરતાં થયું તૈયારરે, વળી ઘણી લાગી નહિ વારરે ।

કર્યું મોટું મંદિર બે માળરે, કરાવિયું હેતેશું દયાળરે ॥૬॥

થયું મંદિર પુરું જે વારરે, માંહિ મૂરતિ પધરાવી તે વારરે ।

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે.. મંદિર થતાં વાર ન લાગી, જલદી બે માળનું મંદિર તૈયાર થઈ ગયું... તેમાં કયા દેવ પધરાવ્યા? ...

ગુણસાગર જેગોપીનાથ રે, તે તો પધરાવ્યા પોતાને હાથ રે

શ્રીજીમહારાજે પોતાના હાથે ગોપીનાથજી મહારાજ પધરાવ્યા... રાધા સહિત શોભે અતિ સારા, જે જીવે તેને લાગે પ્યારા; એતો વાસુદેવ ભગવાન, જે જીવે તે થાય ગુલતાન.. જે ભાવથી ગોપીનાથજી મહારાજનાં દર્શન કરે, પ્રદક્ષિણા કરે, દંડવત કરે.. થાળ જમાડે.. વિગેરે સેવા કરે છે. તે જન પામશે અક્ષરધામ.. વળી થાશે પૂરણકામ.. ફળ-ફૂલ-કુસુમ હાર તોરા, ગજરા, બાજુ કાજુ કુંડળ.. આપી નાથને જોડિયા હાથ.. તે તો થઈ ચૂક્યા છે... સનાથ

પ્રેમ ભક્તિ જેના જીવનમાં જાગી જાય તેની જીવન યાત્રા સફળ થાય

પશુ દોરડાથી બંધાય છે, પક્ષી પિંજરામાં બંધાય છે. જીવ વાસનાથી બંધાય છે. પ્રભુ પ્રેમથી બંધાય છે. બહુ કર્યા ઉપાય, લઈ જાવા ધામ માંય.

કર્ચુ કામ એ મોટું મહારાજેરે, સહુ જીવના કલ્યાણ કાજેરે ।

એમ બહુ બહુ કર્યા ઉપાયરે, જીવ લઈ જાવા ધામમાંયરે ॥૧૭॥

જે માણસને મોટા રાજા દરબારમાં જવાની રજા હોય તેને કેટલો બધો આનંદ હોય છે. ત્યારે રાજાના પણ રાજા ભગવાનની હજુરમાં જઈ શકતા જે ભક્તો તેને કેટલો બધો આનંદ હોય તે વિશે જરા વિચાર કરો.. એને કોઈ વાતની કમી રહેતી નથી. મંદિર દ્વારા અનેકનો ઉધ્ધાર થશે..

ગઢપુર મંદિરથી અપારરે, કૈક જીવનો કર્યો ઉદ્ધારરે ।

ખાચે પીચે રહે ખુશી રમેરે, આવે નાથ તેડવા અંત સમેરે ॥૨૦॥

ખુશીથી ખાચ પીચે રમે ને ભક્તિ આનંદથી કરે તો પ્રભુ આવે તેડવા અંત સમે.. પણ ધ્યાન રાખજો.. નિર્વાસનિક થવાય ત્યારે ધામમાં જવાય.. નિષ્કુળાનંદ સ્વામી સાચા ઘડવૈયા છે.. તેથી બળપૂર્વક વાત કરે છે. જપ કરે, તપ કરે, તીર્થ કરે, યોગ યજ્ઞ કરે.. સારી વાત છે. આવું બધું કરવું જોઈએ.. ભગવાનને પામવાનાં સાધન છે. હિમાળે દેહ ગાળે પણ જગતથી જો નિર્વાસનિક ન થવાય તો, તેનો કોઈ અર્થ નથી.. વાસના એને રોકી રાખે છે અને જન્મ મરણના ફેરામાં ફેરવે છે.

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે ત્રિંશત્તમઃ

પ્રકારઃ ॥ ૩૦ ॥

દોહા - ગણ્યો ન જાયે ગઢપુરનો, માનો મા'ત્ય ને મહિમાય ।

જ્યાં સંત હરિજન સહુ મળી, વળી નિરખે નાથ સદાય ॥૧॥

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી ગઢપુરનો મહિમા લખતાં કહે છે. ભગવાન અઢળ ઢબ્યા છે... વળી આખ્યાં છાતીમાં ચર્ણ.. તે ચરણ ચિત્તે ચિંતવતાં.. જાણો જાય જન્મને મર્ણ.. જે પ્રભુના ચરણનું ચિંતવન કરે છે.. તેના જન્મ મરણના ફેરા ટળી જાય છે..

ધ્યાન બહુ અગત્યની આરાધના છે.

જેનું આપણે ચિંતવન કરીએ, તેની શક્તિ આપણામાં આવે છે. જેમ ઈયળ ભમરીનું ચિંતવન કરે તો તે ઈયળ ભમરી બની જાય છે. તેમ ભક્તજન પરમાત્માનું ચિંતવન કરે છે તો તે બ્રહ્મરૂપ બની જાય છે.

બહુપેર પરસાદિયો, વળિ ઈયાં મળી છે જરુર । તેનું ઘસાતું બોલવું, એથી બીજો કોણ અસુર ॥૪॥

સ્વામી કહે છે, સત્સંગનું ઘસાતું બોલે તે અસુર છે.. પંચવ્રતમાનનો લોપ કરે, ત્યારે અવગુણ આવે તે સ્વાભાવિક છે.. પણ જરાક પ્રકૃતિ બરાબર મનમેળ ન દેખાય ને ઘસાતું બોલવું તે ઠીક નથી..

રોને કા મન હો તો અપને દુર્ગુણો પર રોઈ'યે.

ગાયના આઉમાં ઈતરડી હોય તે લોહીજ પીવે, દૂધ ન પીવે, તેમ ઘણા માણસો સત્સંગમાં આવીને ઈતરડીની જેમ લોહીજ પીતા હોય છે. સાધુ-સંતોમાંથી ખોટ કાઢ્યા જ કરે છે... અભાવ લે દ્રોહ કરે એ લોહી પીવે છે. સત્સંગમાં સાધુસંત અને હરિભક્તોનો ગુણ લે તો દૂધ પીધું કહેવાય... ભલા થઈને ઈતરડીની જેમ લોહી પીશો નહિ... સાવધાન રહેજો.. નિંદા નરકમાં નાખે છે, કર્યા કર્મ ભોગવે છે.

સોરઠ દેશવાસી જન કાજેરે, કરાવિયું મંદિર મહારાજેરે ।

જોઈ જીરણગઢ માંઈ જાગ્યરે, દિઠી દેવળ કરવા લાગ્યરે ॥૬॥

ગઢપુરમાં લીંબતરુ નીચે શ્રીજીમહારાજ ઢોલીયા ઉપર વિરાજમાન છે. સામે સંતો અને ભક્તો બેઠા છે, શ્રીજી મહારાજે કહ્યું,

જૂનાગઢમાં મંદિર કરવાનું છે, તો ત્યાં કોણ જશે .. ?

ગોપાળાનંદ સ્વામી બોલ્યા, ત્યાં મુસલમાનનું રાજ્ય છે, તેથી બીજા સંતનું કામ નથી !! બ્રહ્માનંદ સ્વામીને મોકલો. શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, “બ્રહ્માનંદ સ્વામી તમે જૂનાગઢ જાવ.” મહારાજ, મારી સાથે ગોપાળાનંદ સ્વામીને મોકલો.. મંડળ સાધુ સાથે સ્વામી જૂનાગઢ આવ્યા.. ત્યાંનો અમલદાર રંગીલદાસ.. સત્સંગનો ભારે દ્વેષીલો અને નાસ્તિક હતો.. તે વટથી બોલતો... સ્વામિનારાયણનું મંદિર કેમ બનાવે છે. જોઈ લઈશ.. ગમે એટલા પથરા ખડકશે.. તેના કાંકરા ઉડાડી દઈશ... જૂનાગઢમાં મંદિર બનાવવા દઈશજ નહિ..

મૂર્ખાને ખબર નથી કે, ધાર્યું બધું ભગવાનનું જ થાય છે.. કરો તેવું પામોને, વાવો તેવું લાણો.. અમલદાર ચાર ઘોડાની ગાડીમાં ફરવા માટે જાય છે. ગાડી ઉપર બેસવા ગયો કે ઓચિંતો ચકકર આવ્યો.. ધડ દઈને પડ્યો નીચો.. કમરમાં કટાર(રફલ) હતી તેનું ફળું પેટમાં પેસી ગયું.. ત્યાંજ તરફડીને મૃત્યુ થઈ ગયું.. કર્યા કર્મનો બદલો મળ્યો.. પાપી માણસ પોતાનું પૂરું આયુષ્ય ભોગવી શકતો નથી. જોઈ વિચારીને બોલવું જોઈએ..

બ્રહ્માનંદ સ્વામીએ શ્રીજીમહારાજ ઉપર કાગળ લખ્યો કે જૂનાગઢ મંદિર માટે પૈસાની જરૂર છે.. તો આપ જૂનાગઢ પધારો અને પૈસાનો મેળ કરી આપો તો સારું... ચિંતા થાય છે પૈસા વગર કેમ મંદિર થશે.. ગામ બારપટોળીના કાળુ વાવડીયા રાત્રે સૂતા છે. ત્યાં દિવ્ય સ્વરૂપે શ્રીજીમહારાજ પધાર્યા.. ઘરમાં પ્રકાશ છવાઈ ગયો.. પ્રકાશમાં પરમાત્માનાં દર્શન થયાં.. બે હાથ જોડી બોલ્યા છે. ધન્ય અવસર ધન્ય ઘડી.. આપ પધાર્યા મહારાજ આજની રાત રોકાઈ જાવ..

શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, જૂનાગઢમાં મંદિરનું બાંધકામ ચાલુ છે, તેમાં પૈસાની જરૂર છે. તમારી પાસે જેટલા પૈસા છે તે પૈસા લઈ તમે અત્યારે જ જૂનાગઢ જાવ.. એક પૈસો ઘરમાં રાખશો નહિ. તમામ પૈસા બ્રહ્માનંદ સ્વામીને આપી આવો.. શ્રીજીમહારાજ પરીક્ષા લે છે કે અમારી આજ્ઞાનું પાલન કરે છે કે નહિ.. જેટલા પૈસા છે તે અર્પણ કરી દેવા. બોલવું સહેલું છે, પણ કરવું બહુજ કઠણ છે.. હમણાં આપણને ભગવાન કહે તમે બધા પૈસા અમને આપી દો.. તો આપણે.. આપી શકીએ કે નહિ.. અંતરમાંથી શું જવાબ આવશે.. કરો વિચાર.

કાળુ ભક્ત રાજી થયા કે ભગવાને મને સેવાનો અવસર આપ્યો.. હું પૈસા કમાઈ લઈશ.. ગાડુ જોડી પૈસા(રાળ) લઈ તરત જૂનાગઢ ગયા.. વહાલાના વચનમાં વિલંબ કરાય નહિ.. પૈસા કોઠારમાં જમા કરાવ્યા.. બ્રહ્માનંદ સ્વામીને પગે લાગીને વાત કરી.. સ્વામી મંદિરનું કામ ચાલુ રાખો.. બે દિવસ ત્યાં સત્સંગ કરી કાળુ ભક્ત પાછા ઘરે આવ્યા.. બે-ચાર દિવસ પછી પટારો ઉઘાડીને જોયું તો પટારો પૈસાથી ભરપુર ભર્યો છે...

જે પ્રેમભાવથી યોગદાન આપે છે. તેના કદી ભંડાર ખાલી થતાં નથી ભરપુર રહે છે.

પ્રથમ ઉદાર થવાની જરૂર છે.. કાળુ ભક્ત આશ્ચર્ય પામી ગયા.. ધન્ય હો પ્રભુ.. તમારી લીલાનો કોઈ પાર નથી.. પરમાત્માને શું અર્પણ કરો છો.. એ મહત્વનું નથી, પણ કેવા ભાવથી અર્પણ કરો છો તે બહુ મહત્વનું છે..

પછી લોભી રહ્યા લોજ ગામરે, કરવા અનેક જીવનાં કામરે ।

લોજમાં ભક્તજનોને સમાધિ કરાવી.. દેવલોક, સત્યલોક, કૈલાસ, બદ્રીકાશ્રમ- શ્વેતદ્વીપ- સ્વર્ગ, મૃત્યુ, પાતાળ વિગેરે લોક દેખાડતા. કોઈક ભક્તજનને અક્ષરધામનાં દર્શન કરાવી પ્રબળ પ્રતાપ પ્રગટ કર્યો...

કોઈ દેખે છે ગોલોકધામરે, જોઈ માને છે પૂરણકામરે ॥૧૪॥

અલ્પ સમયમાં ભવ્ય મંદિર તૈયાર થઈ ગયું.. શ્રીજીમહારાજ મૂર્તિ પ્રતિષ્ઠા કરવા પધાર્યા..

સંતો મૂર્તિયો સારી સારીરે, મારે હાથે હું દિયું બેસારીરે ।

એહ મૂર્તિનો મહિમાયરે, કે'તાં કેડયે કેણે ન કે'વાયરે ॥૨૦॥

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે એકત્રિશઃ

પ્રકારઃ ॥ ૩૧ ॥

શ્રીજીમહારાજની ભવ્ય અસવારી નીકળી છે, હાથીની અંબાડી પર બેસી જૂનાગઢ પધારે છે. શરણાઈના સૂર વાગવા લાગ્યા.. ઢોલ ઢબુકવા લાગ્યા સંતો અને ભક્તો.. ઉત્સવ કરે છે. ગાજતે વાજતે પ્રભુ મંદિરમાં પધાર્યા. સંવત ૧૮૮૪ વૈશાખ વદ બીજને દિવસે રાધારમણ દેવની વેદોક્ત વિધિથી પ્રતિષ્ઠા કરી અને શિવ-પાર્વતીની પ્રતિષ્ઠા કરી.

બોલો રાધારમણદેવની જ્ય

અનેક બ્રાહ્મણોને જમાડી દક્ષિણા આપી ખૂબ રાજી કર્યા.. પછી શ્રીહરિ સંતો ભક્તોની સાથે રૈવતાચળ પર્વત ચડ્યા.. દતાત્રેય ભગવાનના ચરણારવિંદનાં દર્શન કરી.. પાછા મંદિરમાં પધાર્યા.. વિશાળ સભા થઈ છે. શ્રીહરિએ કહ્યું, હે સંતો તમે વરસમાં એક મહિનો આ મંદિરમાં આવજો.. સૌને સત્સંગ કરાવજો.. એવી આજ્ઞા આપી દયાળ, તે માની લીધી છે મરાળ; વળી કરી છે હેતની વાત, તેણે સહુ થયાં છે રળિયાત.

કહે આ દેશ છે બહુ સારોરે, સહુ જન મનમાં વિચારોરે ।

ઈયાં રામાનંદ સ્વામી રે'તારે, જીવ બહુને અભયદાન દેતારે ॥૧૫॥

શ્રીહરિ કહે છે, આ જૂનાગઢમાં રામાનંદ સ્વામી રહેતા અને અનેકને અભયદાન આપી મહાસુખીયા કર્યા છે. આ સોરઠ દેશમાં ગામોગામ અમે બહુ ફર્યા છીએ.. તમામ ભક્તજનોને અમારાં દર્શનનો લાભ મળ્યો છે.

જેજે જપે છે અમારું નામરે, તેતો પામશે પરમ ધામરે ।

વળી આ મૂરતિ જે બેસારીરે, તે નિરખશે જે નર નારીરે ॥૧૮॥

તેને શીદ રાખી જોઈએ શંકારે, જાશે બ્રહ્મમો'લે દઈ ડંકારે ।

શ્રીજીમહારાજ કહે છે, અમારા નામનો જપ કરશે, તે પરમધામને પામશે.. રાધારમણદેવ, ત્રીકમને રણછોડરાયનાં દર્શન કરશે તે ભક્ત જન ડંકા દેતા અક્ષરધામમાં જાશે. આ વખતનો જે અવતાર છે. તે અલૌકિક અવતાર છે.. નથી આવ્યા ને આવશું ક્યાંથી, જન જાણજો સૌ મનમાંથી. આ છે સ્વામિનારાયણ ભગવાનની સર્વોપરિતા.

આ વારનો જે અવતારે, એવો ન થાયે વારમ વારે ।

નથી આવ્યા ને આવશું ક્યાંથીરે, જન જાણજ્યો સૌ મનમાંથીરે.૨૦

શ્રીજીમહારાજ કહે છે., “ હે સંતો તમે દેશદેશાંતરોમાં ફરો અને સત્સંગ કરાવો.. મંદિર છે તે ભારતીય સંસ્કૃતિના પ્રતિક સમ છે.

શારીરિક રોગ માટે હોસ્પિટલની જરૂર છે, ભવરોગને મટાડવા માટે મંદિરોની જરૂર છે.

મંદિરે દરરોજ દર્શન કરવા જાય.. તો ભલે તત્કાલીન સુધરી જતો નથી, પણ ધીરે ધીરે તેનામાં બીજબળ ઉત્પન્ન થાય છે. લાંબે ગાળે માનવ પવિત્ર જીવન જીવતો થાય છે.

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે દ્વાત્રિંશઃ

પ્રકાર: ૧૧૩૨૧૧

જોઈ મહારાજની મરજી, હાથ જોડી કહે મુનિરાજ । જેમ કહો તેમ કરિયે, કે'જો કૃપા કરી હરિ આજ ।૪૧

સંતો કહે છે, હે પ્રભુ ! તમે જેમ કહેશો તેમ કરશું..

તારે નાથ કહે સુણો સંતરે, આજ તારવા જીવ અનંતરે । માટે જેમ જેમ જીવ તરેરે, એમ કરવુંછે સહુને સરેરે ।૫૧
દેશો દેશમાં મંદિર કરી ભગવાનની પ્રતિષ્ઠા કરવી છે. એહ મૂર્તિનાં દર્શન કરશે, અપાર પ્રાણી ઉધ્ધરશે.

માટે કચ્છમાં મંદિર કરવુંરે, થાય પ્રાણીને પાર ઉતરવુંરે ॥૭૧॥

સ્વામિનારાયણ ભગવાનના કરુણામૃતથી સભર કચ્છદેશ છે. કચ્છ દેશને શાસ્ત્રો અને પુરાણોમાં અતિપરમ પવિત્ર દેશ માનેલો છે.

કચ્છ દેશ એટલે પુણ્યભૂમિ

સ્વામિનારાયણ ભગવાને શૂરવીર અને શ્રદ્ધાવાન સપૂતોને જન્મ દેનારી કચ્છની ધીંગી ધરતીના ખૂબ વખાણ કર્યા છે. ભક્તિથી ભરપુર નિષ્કપટ ભોળા ભક્તો આ કચ્છ દેશના દાગીનારૂપ છે. સંતો, ભક્તોથી, કચ્છ દેશનો સત્સંગ ભર્યો ભર્યો લાગે છે.. રામાનંદ સ્વામી વખતનો સત્સંગ છે. સુંદરજીભાઈ, હીરજીભાઈ, ગંગારામ મલ્લ, લાધીબા, સૂરજબા.. વિગેરે મહાન ભક્તો હતા..

માંહી બેસાર્યા નરનારાયણ, કચ્છ દેશ તારવા કારણ.

ભુજ મંદિરની કથા આવે છે.. પ્રેમભાવથી સાંભળો.. શ્રીજીમહારાજ ગઢપુરમાં સંતો ભક્તોના મધ્યમાં ઢોલીયાપર વિરાજમાન છે. ભુજના સુંદરજીભાઈ, હીરજીભાઈ, ગંગારામ મલ્લ આદિક ભક્તજનો. શ્રીજીમહારાજને પગે લાગીને કહ્યું, હે મહારાજ ! તમે અમદાવાદ, ગઢપુર, વડતાલ અને જૂનાગઢમાં મંદિરો બનાવી ભગવાનની સ્થાપના કરી છે.

કચ્છ દેશમાં ભુજ નગરમાં મંદિર કરાવો તો બહુ સારું થાય.. શ્રીજીમહારાજે વૈષ્ણવાનંદ સ્વામીને કહ્યું, તમે ભુજ જાઓ અને સુંદર મંદિર બનાવો.. મંદિર તૈયાર થયું.. મૂર્તિ પ્રતિષ્ઠાનું મુહૂર્ત સંવત્ ૧૮૭૯ વૈશાખ સુદ પાંચમનું નક્કી થયું.. ડુંગરપુરથી નરનારાયણ દેવની મૂર્તિ ભુજમાં આવી.. પણ નર ભગવાનની મૂર્તિ ખંડિત થઈ ગઈ.. હવે શું કરવું.. મુહૂર્ત નજીક છે.. પછી જે ગઢપુરમાં વાસુદેવનારાયણની મૂર્તિ હતી.. જે શ્વેતદ્વીપના નિરમ્ભમુકતો આપી ગયા હતા... તે મૂર્તિ સાયવીને ભુજમાં લાવ્યા..

શ્રીજીમહારાજ સંતો, ભક્તોની સાથે ભુજ પધાર્યા.. વિષ્ણુયાગ શરૂ થયો.. ચાર વેદ, બ્રાહ્મણના રૂપમાં આવી વેદોક્ત વિધિ કરાવે છે. વાજિંત્રો વાગવા લાગ્યાં.. મૂર્તિઓને વસ્ત્રાલંકારથી સજજ કરી છે. શ્રીજીમહારાજે બાથમાં લઈને નરનારાયણદેવને સિંહાસનમાં પધરાવી... આરતી ઉતારે છે.. ત્યારે આકાશમાં તેત્રીસ કરોડ દેવતાઓ દુંદુભીઓ વગાડવા લાગ્યા છે. અક્ષરધામના મુકતોએ પુષ્પની વૃષ્ટિ કરી.. બોલો...

શ્રીનરનારાયણદેવ કી જય...

પછી શ્રીજીમહારાજ સભામાં વિરાજમાન થયા, ચારે બાજુ સંતો ને ભક્તો બેઠા છે. શ્રીહરિએ કહ્યું, આ ભુજ મંદિરમાં દીવો કરશે તે અંતે કરોડો સૂર્ય સમાન પ્રકાશિત વિમાનમાં બેસીને અક્ષરધામને પામશે.. મંદિરમાં યોગદાન કરશે. દશમો કે વીસમો ભાગ શ્રીહરિને અર્પણ કરશે તેનો પણ ઉધ્ધાર થશે.. મંદિરમાં સંતોને જમાડી વસ્ત્ર ઓઢાડશે તેની સાત પેઢીનો ઉધ્ધાર થશે.. મંદિરમાં કચરો વાળશે... લીંપશે, દર્શન કરશે.. થાળ કરશે.. અભિષેક કરાવશે. મંડળ ભરશે.. તેને અશ્વમેઘ યજ્ઞ સમાન પુણ્ય થશે.. હમીરસરોવરમાં સ્નાન કરશે તેને ચાર ધામની યાત્રાનું પુણ્ય મળશે... ભુજમાં નરનારાયણદેવનાં દર્શન કરશે... તેને બદ્રીકાશ્રમ

ધામ તુલ્ય ફળ મળશે અને અંતે તે અક્ષરધામમાં જશે...

મંદિરની ધજા અને કળશનાં ભાવથી દર્શન કરશે, તે પરમપદને પામશે.. નાનો બાળક પોતે કોની ગોદમાં બેઠો છે તે વારંવાર ધ્યાન રાખે છે, અને જો તે પોતાના માતા પિતાની ગોદમાં હોય તો તે શાંતિથી નિશ્ચિંત બેસી રહે છે. પરંતુ જો તે બીજા કોઈની ગોદમાં હોય તો તે ભય પામીને રડવાનું શરુ કરે છે.

આપણે પણ વારે ઘડીએ ચકાસવું કે આપણે નરનારાયણદેવની ગોદમાં બેઠા છીએ કે અન્ય કોઈને આશરે બેઠા છીએ. જો નરનારાયણદેવની ગોદ હોય તો આપણે નિશ્ચિંત રહેવું, અને જો આશરો મૂકી દેશો તો દુઃખી થશો.. ને રડવાનો વારો આવશે.

વળી ધોળકે મંદિર કરાવી, તેમાં મૂર્તિ સારી પધરાવી..

ધોળકામાં મંદિર કરાવીને મુરલીમનોહર હરિકૃષ્ણ મહારાજની પ્રતિષ્ઠા કરી અક્ષરધામનો માર્ગ અખંડ વહેતો રહે, તેટલા માટે સંતો દેશો દેશમાં અને ગામોગામમાં જ્યાં સારી જગ્યા મળી, ત્યાં હરિ મંદિરો કરાવી તેમાં ભગવાન પધરાવ્યા.. મંદિરમાં ભજન ભક્તિ કરશે તે ભવસાગર તરશે.. પ્રભુના નામ સ્મરણનો અપાર મહિમા છે.

લેતાં સ્વામિનારાયણ નામરે, થાય શુદ્ધ સહુ નર વામરે ।

સ્વામિનારાયણ નામ જેવુંરે, નથી બીજું નામ કોઈ એવુંરે ॥૧૩॥

દેહથી કામકાજ કરતા રહો, મુખથી પ્રભુ નામ જપતા રહો.. તમારું કામ સફળ થશે. તમને કામમાં પ્રભુ મદદ કરશે, તમને સંસારમાં કામનો ભાર નહિ લાગે, ભગવાનનું નામ સ્મરણ કરતાં કામકાજ કરશો તો તમારું મન પવિત્ર થશે, તમે ભગવાનને નહિ ભૂલો તો ભગવાન તમને નહિ ભૂલે.. ભગવાનને તમે નહિ છોડો તો ભગવાન તમને નહિ છોડે.. ભગવાનના નામને પકડી રાખો.. લેવા જેવું ભગવાનનું નામ છે...

Only God's name is worth chanting

એવો નામનો પ્રતાપ, પ્રગટાવ્યો પૃથ્વી પર આપ; બહુ પ્રકારે કરવા કલ્યાણ, નાથે ધારિયું છે નિરવાણ.

એહ અર્થે આપે આ વિચારે, કરી બહુ જીવપર દયારે ।

આજ જક્તના જીવ છે જેહરે, તર્યા પ્રભુ પ્રતાપથી તેહરે ॥૧૭॥

પ્રભુ તમે અધર્મનું અંધારું ટાળવા માટે પધાર્યા છો.. આજે શ્રીજીમહારાજે જે સામર્થી વાવરી છે, તેવી કોઈ અવતારે વાવરી નથી. પ્રભુનો મહિમા સમજાઈ જાય તો અખંડ અલૌકિક સુખમાં તે ઝીલતો થઈ જાય છે. પ્રેમાનંદ સ્વામી તાલ વજાડી કહે છે.. શા માટે જ્યાં ત્યાં ભટકો છો.. પ્રગટ પ્રભુની ઓળખાણ કરી લ્યો....

તાલી વગાડીને કહું છું. આવો અવસર વારંવાર નહિ મળે. ભગવાન આપણા પતિ છે.. માલિક છે.. જેમ પત્ની પતિ માટે સર્વસ્વ છોડે છે... તોજ તેને પતિનું સુખ મળે છે, તેમ અક્ષરધામના મુક્ત થવું હોય અને ભગવાનને પામવું હોય, તો આ લોકની તમામ ઈચ્છાઓ છોડવી જ પડશે.. દિવસ અને રાત્રી બન્ને સાથે રહે નહિ, તેમ ભગવાન અને માયા સાથે રહે નહિ...

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે ત્રયસ્ત્રિંશઃ

પ્રકાર: ॥ ૩૩ ॥

વળી શ્રીહરિ કે સંત સાંભળો, મોટાં કરાવિયાં મંદિર ।

તેમાં બેસારિ મૂરતિયો, અતિ સારી સુંદિર ॥૧॥

જેજે દેશે મંદિર કર્યા, તેતે દેશને આવ્યાં કામ । હવે સરવે દેશને અરથે, એક બંધાવિયે સારું ધામ ॥૨॥

શ્રીજીમહારાજ સંતો ભક્તો મધ્યે વિરાજમાન છે.. સભામાં કહ્યું પૂજાભાઈ આપણે ભાલદેશનાં ભાગ્ય જગાડવા માટે ધોલેરામાં મોટું મંદિર બનાવીએ. પૂજાભાઈ કહે છે, હે મહારાજ ભાગ્યશાળીને આવો યોગ મળે છે.

જાગે ભાગ્ય મોટું જો અમારુંરે, કરો મંદિર તો બહુ સારુંરે ॥૮॥

મંદિરને જોગે મહારાજરે, રહે સંતનો સહુ સમાજરે ।

હરતાં ફરતાં દર્શન થાયરે, અતિ મોટો એ લાભ કે'વાયરે ॥૯॥

ધોલેરાના ભક્તજનો કહે છે.. અમારાં આજે ભાગ્ય ખુલી ગયાં.. મંદિર થશે ત્યારે અમને હરતાં ફરતાં ભગવાનનાં દર્શન થશે. મંદિરમાં સંતો રહેશે તેથી સત્સંગનો વિશેષ લાભ થશે. ઉત્સવ સમૈયા થશે, મંદિરમાં જે યોગદાન દેશે તેની કમાણી લેખે લાગશે. શ્રીજીમહારાજે ખૂબ રાજી થઈ ભક્તજનને છાતીમાં ચરણારવિંદ આપ્યા..

પછી કહ્યું સહુ બાઈ ભાઈરે, રે'જો મંદિરની સેવા માંઈરે ॥૧૨॥

પછી પૂંજોભાઈ જે પવિત્રરે, અતિ ડાહ્યા છે સહુના મિત્રરે ।

જેને જક્તસુખ લાગ્યું ઝેરરે, પંચ વિષય સાથે રાખ્યું વેરરે ॥૧૩॥

પૂંજાભાઈ જગત સુખથી વિરક્ત રહે છે. ઉચ્ચ કોટિના વિચાર કરનારા છે.. આપણો સમય બહુ કિંમતી છે. સાચા સોના જેવો છે. જે માણસ સમયને સાચવે છે.. તેને સમય સાચવે છે.. જે કામ સમયે થાય તે પછી થતું નથી.. પૂંજાભાઈ આત્મારૂપે રહે છે.. કેવી રીતે રહેવું તે શ્રીજીમહારાજ શીખવે છે.

વયનામૃત સા.૪.. શ્રીહરિ કહે છે.. ઘડીક પોતાને આત્મરૂપ માને ઘડીક દેહરૂપ માનીને સ્ત્રીનું ચિંતવન કરે એને ગોબરો જાણવો.. આઠો પહોર આત્માનો વિચાર કરીને એક ઘડી પોતાને દેહરૂપ માનીને સ્ત્રીનું ચિંતવન કરે એટલે એનો સર્વે વિચાર ધૂળમાં ભળી જાય છે. માટે અત્યંત નિર્વાસનિક થવાય એવો ચોખ્ખો આત્મવિચાર કરવો..

શ્રીજીમહારાજે નિષ્કુળાનંદ સ્વામીને કહ્યું, તમે ધોલેરા જાવ અને સુંદર મંદિર બનાવો.. સ્વામી ઘણા વરસ સુધી ધોલેરામાં રહ્યા હતા. પોતે સુતાર હતા તેથી કસબી કામ જાતે કરતા.. સેવા કરવાની એક સુંદર કથા છે.. ધોલેરામાં મંદિરનું કાર્ય ભારે વેગથી ચાલુ છે, શ્રદ્ધાળુ સંતો, પાર્ષદો અને ભાવિક હરિભક્તો અંતરના અનેરા ઉત્સાહથી તગારાં ભરીભરીને ઈંટવાડેથી ઈંટો લાવી આપે છે. કડીયાને તગારા ભરીને ગારો આપે છે... દરેકના કપડાં ગારાવાળાં ભરાઈ ગયા છે.. આવી ઉત્તમ સેવા ચાલુ છે.. ત્યાં ઉજળાં વસ્ત્રોવાળા હરિભક્તો દર્શન કરવા આવ્યા, પગે લાગીને બોલ્યા, મહાપ્રભુ, આપ આ ત્યાગી પાસે ગારો ને ઈંટ ઉપડાવો છો એ જરાય વ્યાજબી લાગતું નથી.. અમને ગમતું નથી.

અમે સંતોને ભાવથી જમાડીએ, ચંદન ચર્ચી પૂજન કરીએ, વંદન કરીએ ને સંતો સાધારણ મજૂરની જેમ માથા ઉપર તગારાં ઉપાડે એ જોઈ અમને શરમ લાગે છે. દુઃખ લાગે છે.. મંદિરનાં કામ માટે મજૂર રાખી લ્યો.. પૈસા ન હોય તો અમે ચૂકવી આપીશું.. પણ આ સંતો પાસે આપ આવું કામ ન કરાવો.. મંદમંદ હસતા પ્રભુ બોલ્યા, તમે આ મંદિરની સેવાને સામાન્ય મજૂરી કામ માનો છો.. અમે મંદિરની સેવાને ઉત્તમ ભક્તિ માનીએ છીએ.. આ તો ભગવાનનું મંદિર છે.. પૂર્વનાં પુણ્ય હોય એને આવી નિઃસ્વાર્થ ભરી સેવા મળે.

હે ભક્તજનો સાંભળો.. ! આવી સેવાની તક ભવ બ્રહ્માદિકને પણ જલદી મળતી નથી.

તમે ઉજળાં કપડાવાળા સેવાનો મર્મ ક્યાંથી સમજો..

હું ધારું તો આકાશમાંથી સોનાનું આખું મંદિર તૈયાર ઉતારું. હું ધારું તો ધનના ઢગલા કરી શકું.. એમ કરું તો મુમુક્ષુભક્તને સેવા ભક્તિ કરવાનો લહાવો ક્યાંથી મળે.. એમનામાં નિર્માની ભાવ ક્યાંથી આવે.. પરમાર્થ માટે શરીર ઘસાય નહિ, તો અંતર ઉજળાં ક્યાંથી બને.. અને અમારો રાજીવો ક્યાંથી મળે.. આવો મહિમા સાંભળીને ભક્તોને સેવા ધર્મનું રહસ્ય સમજાઈ ગયું.. તરત તેઓ પણ ગારા અને ઈંટ ઉપાડવા લાગી ગયા.. અંતરના આનંદથી ખૂબ સેવા કરી.. નાની સેવા કે મોટી સેવા દરેક સેવામાં ઉત્સાહ અને શ્રદ્ધા રાખે તો તે નિષ્કામ સેવા ભગવાન સુધી પહોંચી જાય છે અને એવી સેવાથી ભગવાન બહુ રાજી થાય છે.

દિલ રેડીને સેવા કરે તો સેવાની સુવાસ મહેકી ઉઠે છે.

મુક્તિનો માર્ગ ખુલ્લો થાય છે, મનની મલીનતા દૂર થાય છે, અહંકાર, ઘૃણા, ઈર્ષા જેવા દોષ નાશ થાય છે.. જીવનમાં નમ્રતા આવે છે. કરુણાના ઉત્તમ ભાવ પ્રગટ થાય છે.. સેવાથી ઘણો લાભ થાય છે. સેવાની તક ઝડપી લેવી...

અન્ન ધન ને આયુષ જેહરે, કર્યું હરિપરાયણ તેહરે ।

એવાં અતિ ઉદાર દંપતિરે, કરી હરિને અર્પણ સંપતિરે ॥૧૪॥

પૂંજાભાઈ અને તેમનાં પત્નીએ ઉદાર ભાવે તમામ સંપત્તિ સત્સંગને અર્થે સમર્પિત કરી.. ત્યારે શ્રીજીમહારાજ પૂંજાભાઈને બિરદાવતાં કહે છે.. તમારી ભક્તિને અને સમજણને ધન્ય છે.. બાઈઓની ભક્તિને ધન્યવાદ આપતાં નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે...

ધન્ય ધન્ય ભક્તિ ભાઈયોનીરે, તેથી અતિ અધિક બાઈયોનીરે ।

એવા જન જોઈ શ્રદ્ધાવાનરે, બહુ રાજી થયા ભગવાનરે ॥૧૫॥

ભાઈઓની ભક્તિને ધન્ય છે. આપણા હરિભક્તો ખૂબ શૂરવીર છે. દેશ વિદેશ ગયા પણ ધર્મના સંસ્કાર ટકાવી રાખ્યા.. સૌ હરિભક્તો સંપીને વિશાળ મંદિર વિદેશમાં બનાવ્યાં.. એકજ ખેવના એમના હૈયામાં ઝળકતી રહી.. કે આપણને રહેવા માટે ઘર નહિ હોય તો ચાલશે.. ભાડે રહેશું પણ આપણા સંપ્રદાયનું સ્વામિનારાયણ ભગવાનનું મંદિર તો ચોક્કસ કરશું.. ને સાથે રહીને ભજન ભક્તિ અને ઉત્સવ સમૈયા કરશું.. આ છે કચ્છના હરિભક્તોની સત્સંગ પ્રત્યે ખુમારી.. તેથી અધિક ભક્તિ છે બાઈઓની રે..

પ્રકાર:- ૩૦

સાચા હરિભક્તો સત્સંગનું ઘરેણું છે.

મોક્ષ માર્ગમાં બાઈઓ આગળ છે.. આ ભારતભૂમિ અતિ, શૂરા, સાધ્વી અને સંતોની ભૂમિ છે. સતીઓએ જીવન કુરબાન કરી ઝળહળતી કીર્તિ મેળવી છે, ભગવાનના પ્રતાપથી અનેક વિકટો અને સંજોગોમાં મુશ્કેલીમાં સમજણ મોળી પડી નથી, પરમેશ્વર એજ મારા પતિ છે, એવું માનીને સમગ્ર જીવન સહજાનંદના ચરણમાં સમર્પિત કર્યું છે. શ્રીજી મહારાજ કહે છે.

બીજાં કોટિકોટિ કરે દાનરે, ના'વે જીવ ઉદ્ધાર્યા સમાનરે ।

જેથી જનમ મરણ દુઃખ જાયરે, પામે અભયપદ સુખી થાયરે ।૧૮

અભયદાન સમાન બીજા કોઈ પણ દાન થઈ શકતાં નથી.. બીજા કરોડો કરોડો દાન કરે તો પણ અભયદાન બરોબર થતાં નથી, જીવાત્માને અભયદાન આપવા માટે અમે મંદિર બનાવીએ છીએ.. આવાં હેતનાં વચન સાંભળી.. સુંણી હરખ્યા સહુ જનરે, સુખદાયક સ્વામી ધન્ય ધન્ય રે..

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે ચતુસ્ત્રિંશઃ

પ્રકાર: ॥ ૩૪ ॥

દોહા - પછી અલબેલે આગન્યા કરી, મંદિર કરવા માટ । ઈયાં મંદિર કરવું, જિયાં અમે ઢાળી છે પાટ ।૧।

અતિ ઉત્તમ છે આ ભૂમિકા, મોટાં ભાગ્યવાળી ભરપુર ।

ઓછું માહાત્મ્ય આનું નથી, જન મને જાણજો જરૂર ॥૨॥

સ્વામિનારાયણ ભગવાને નિષ્કુળાનંદ સ્વામીને કહ્યું, સ્વામી તમે મંદિર બનાવવા માટે જાઓ.. અમે અત્યારે પાટ ઢાળીને બેઠા છીએ તે જગ્યાએ મંદિરના પાયા નાખજો, જેમ બને તેમ જલદી મંદિર પુરું થાય તેમ કરજો.. સુંદર શોભાયમાન મંદિર તૈયાર થયું, સંવત્ ૧૮૮૨ વૈશાખ સુદ તેરસ મુહૂર્ત આવ્યું, શ્રીજીમહારાજ સંતો સહિત ત્યાં પધાર્યા. મંદિર જોઈને ખૂબ રાજી થયા.

પછી સમે સિંહાસન માથેરે, મદનમોહન પધરાવ્યા હાથેરે ।

કરી પૂજા આરતી ઉતારીરે, થયો જયજય શબ્દ ભારીરે ॥૮॥

વેદોક્ત વિધિથી શ્રીજીમહારાજે સિંહાસનમાં મદનમોહનજી મહારાજની પ્રાણ પ્રતિષ્ઠા કરી, પૂજા કરી આરતી ઉતારી ત્યારે ભક્તજનો જય જયકાર કરી પુષ્પની વૃષ્ટિ કરી.. બોલો મદનમોહનજી મહારાજની જય.. શ્રીજીમહારાજ કહે છે.

જેજે નિરખે નયણાં ભરીરે, તેનું મન ચિત્ત લિયે હરિરે ॥૯॥

એવી મૂરતિયો છે અતિ સારીરે, પ્રતિપક્ષીને પણ લાગે પ્યારીરે ।

પ્રભુ ચિત્ત ચોર છે.. ચમક જેમ લોઢાને ખેંચે.. તેમ પ્રભુ ભક્તોના ચિત્તને પોતાના સ્વરૂપમાં ખેંચે છે. પ્રભુ કેવા ભક્તોને પોતાના સ્વરૂપમાં ખેંચે છે? જે પ્રભુ નામનો જપ કરે છે, ધ્યાન કરે છે. તેના મનને પ્રભુ ખેંચે છે.

ગામ દિવબંદરના એક વણિક ભક્ત હતા. સ્થિતિ બહુ ગરીબ હતી. તેને થયું કે પરદેશ જાઉં તો કાંઈક બે પૈસા વધુ મળે.. સંતોને મળવા ગયા. પગે લાગીને બેઠા, સંતોએ કહ્યું, ભક્તરાજ વૃધ્વાવસ્થા સુખેથી વીતે એ માટે પરદેશ કમાવા જાઓ છો.. બહુ સારી વાત છે. એ પણ કરવું જોઈએ પણ સાથોસાથ મૃત્યુ પછી પણ સાથે ચાલે એવી કમાણી પણ જરૂર કરજો.

સાચી કમાણી પ્રભુની ભક્તિ છે.

લ્યો.. આ માળા.. દરરોજ પાંચ માળા સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ કહીને ફેરવજો.. પ્રભુ ભજનથી સર્વ દુઃખની નિવૃત્તિ થશે, સર્વ ક્રિયામાં પ્રભુને યાદ કરજો. કદાચ વિપત્તિ ઊભી થાય, દુઃખ આવે.. ત્યારે ભગવાનમાં વિશ્વાસ અને શ્રદ્ધા રાખજો. પ્રમાણિકતાથી ધંધો કરજો.. ન્યાય નીતિથી ધન મેળવજો.. બધા હળીમળીને ચાલજો. આશીર્વાદ આપીએ છીએ. સદાય સુખીયા રહો....

કુટુંબને લઈ વણિક ભક્ત પરદેશ ગયા.... સરસ મજાનું કામ મળી ગયું, શેઠનું મન જીતી લીધું, દોડી દોડીને ખંતથી કામ કરે, તેથી શેઠ સારી બક્ષીસ પણ આપે.. સંતના આશીર્વાદ હોય પછી શું બાકી રહે.. જેમ ધન અને સુખ વધ્યું, તેમ ભજન ભક્તિ પણ વધ્યું.. પહેલાં પાંચ માળા ફેરવતા. હવે દરરોજ પચાસ માળા ભગવાનને હૈયામાં ધારીને ફેરવે છે.

બે વરસ પછી સારી રીતે કમાઈને પુત્ર પરિવાર અને ધન સંપત્તિ સહિત વહાણમાં બેસીને પોતાના દેશ તરફ આવે છે. બે દિવસ વહાણ બરાબર ચાલ્યું.. ત્રીજા દિવસે જોરદાર વાવાઝોડું ઉપડ્યું.. મંડ્યું વહાણ ઘુમરી ખાવા, ખલાસીએ (ખેવટે) કહ્યું, “ વહાણ અમારા કાબૂમાં નથી. વહાણ બૂડ્યું.. તે સાથે સ્ત્રી છોકરાં ને ધન સંપત્તિ વિગેરે તમામ વસ્તુ ડૂબી ગયું.. વણિકને એક લાકડાનું પાટિયું મળી ગયું.. તણાતો તણાતો જાય છે.. ત્યાં એક વહાણ આવ્યું.. તેના ખારવાએ હાથ ઝાલી વહાણમાં બેસાડી દીધો.. વણિક

બચી ગયો.. પોતાના ઘરે આવ્યો.. ઘર સાવ સૂનું છે.. કોઈ નથી.. હવે શું કરવું.. સદ્વિચાર પ્રગટ થયો. પ્રભુએ મને માયામાંથી મુક્ત કર્યો છે. તો હું ઘર છોડીને દ્વારિકાની યાત્રા કરવા જાઉં ત્યાં હરિભજન કરી મારા આત્માનું કલ્યાણ કરીશ.

રસ્તામાં લોજ ગામ આવ્યું.. ત્યાં સંતો મળ્યા. પગે લાગીને બેઠા.. સંતોએ કહ્યું, પ્રગટ પુરુષોત્તમ નારાયણ માનવદેહે અગત્રાઈ વિરાજે છે. ત્યાં જાવ તો દર્શન થશે. વણિક ભક્ત ફરતા ફરતા અગત્રાઈ આવ્યા. ત્યાં શ્રીજીમહારાજનાં દર્શન થયાં ચિત્ત ભગવાનમાં ચોંટી ગયું. અંતરમાં ઠંડક વળી. પ્રાર્થના કરતાં કહ્યું, પ્રભુ મને સદાય તમારા ચરણમાં રાખો. શ્રીજીમહારાજે ભાગવતી દીક્ષા આપી પ્રભાનંદ સ્વામી નામ ધારણ કરાવ્યું..

ચિત્ત ચોરાઈ જાય તો માયાનાં બંધન તૂટી જાય, અને મુક્ત દશાને પામી જાય છે. આપણે ભગવાનને પ્રાર્થના કરીએ કે, હે પ્રભુ! અમારું ચિત્ત તમારા ચરણનું જ ચિંતવન કરે.. એવી કૃપા કરતા રહેજો.

કર્યો સમૈયો બહુ સારોરે, લાગ્યો પ્રેમી જનને પ્યારોરે ।

જમ્યા રમ્યા સંત રૂડી રીતેરે, પરિપૂરણ થયા સહુ પ્રીતેરે ॥૧૩॥

ધોલેરામાં મોટો ઉત્સવ કર્યો, આગ્રહ કરીને ખૂબ જમાડીને સંતો અને ભક્તોને તૃપ્ત કર્યા. પ્રભુના હાથનો પ્રસાદ જમ્યા તેનો બેડો પાર થઈ ગયો... કરવા અનેક જીવનું કલ્યાણ રે, આપે ઉઘાડી મોક્ષની ખાણ રે; જેણે જેણે નયણે જોયા નાથ, વળી પાય લાગ્યા જોડી હાથ. તેનાં સરી ગયાં સર્વે કામ રે, વળી પામશે પરમધામ રે.

બહુ જનની કરવી છે સારરે, એવો કરી આવ્યા છે નિરધારરે ॥૨૦

સમજવા જેવી કથા છે.. લોકો ભક્તિ કરે છે પણ આનંદ આવતો નથી. એનું કારણ શું છે? ભક્તિ કરે છે પણ પાપ છોડતા નથી.. ભક્તિ કરે છે પણ એક બીજાની નિંદા કરે છે. સંતોની નિંદા કરે છે. પોતાપણાનો અહંકાર છોડતા નથી.. તેથી ભક્તિમાં આનંદ આવતો નથી...

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે પંચત્રિંશઃ

પ્રકાર: ॥ ૩૫ ॥

વળી શ્રીહરિ કે' સહુ સાંભળો, બહુ બહુ બનાવ્યાં મંદિર ।

અનેક જીવ ઉદ્ધારવા, કર્યું કામ અનામ અચિર ॥૧॥

શ્રીજીમહારાજ વચનામૃતમાં કહે છે, જે પ્રતિમાની તમે પૂજા કરતા હો, તેને કોઈ દિવસ અપૂજ રહેવા દેશો નહિ, પ્રાતઃકાળમાં સ્નાન કરીને ભગવાનની પૂજા કરવી અને પછી બીજો ધંધો કરવો.. જ્યાં સુધી પંચવર્તમાનમાં રહીને પૂજા કરશો ત્યાં સુધી એ મૂર્તિને વિષે સાક્ષાત ભગવાન વિરાજમાન રહેશે. તેમાં અખંડ પ્રભુનો વાસ રહેશે.

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી ખુમારીપૂર્વક ધોલેરાધામનો મહિમા વર્ણવે છે.

નાનો દેશ નિરસ અતિ, દેહાભિમાનિને દુઃખરૂપ । તિયાં ત્યાગી હોય તે ટકે, બીજાને સંકટરૂપ ॥૩॥

માટે મારે એ મંદિરપર, ઘણું ઘણું રહેછે હેત । ધન્ય ધન્ય એહ સંતને, જે ઈયાં રહે કરી પ્રીત ॥૪॥

સ્વામી કહે છે.. ધોલેરા મંદિર પર મને ઘણું હેત છે.. સૂકો દેશ છે. ત્યાં સાચો ત્યાગી હોય તે ટકી શકે બાકી દેહાભિમાની ત્યાં રહી શકશે નહિ, દેહાભિમાની અને આત્મજ્ઞાનીની વિચારધારા જુદી હોય છે. આત્મજ્ઞાનીને ભગવાનનું જ સુખ જોઈએ છે. દેહાભિમાનીને આ લોકનું સુખ જોઈએ છે, આત્મજ્ઞાનીને માયિક પદાર્થનો ત્યાગ કરવો ગમે છે. દેહાભિમાનીને માયિક પદાર્થ ખૂબ ભેળા કરવા ગમે છે. આત્મજ્ઞાનીને ભગવાનની મૂર્તિમાં મન રાખવાનું તાન છે. દેહાભિમાનીને પિકચર-અને ટી.વી. વિગેરે જોવાનું મન છે.

આત્મજ્ઞાનીને શ્રીજીમહારાજનો મહિમા છે. દેહાભિમાનીને માયાનો મહિમા છે.

આત્મજ્ઞાનીને પ્રભુનાં કથાકીર્તન કરવા ગમે છે. દેહાભિમાનીને કથા કીર્તનમાં કંટાળો આવે છે.

શ્રીજીમહારાજ કહે છે, વિકટ સ્થિતિમાં રહી પ્રભુ ભજે છે, તેવા સંતને ધન્યવાદ છે, મને રાજી કરવા માટે દેહની પરવા કરતા નથી.

માટે સે'જે સે'જે તપ થાયરે, એવું છે જો એ મંદિર માંયરે ॥૭॥

એહ સંતને જમાડશે જેહરે, મોટા સુખને પામશે તેહરે ।

બીજા જક્તના જમાડે કોડચરે, તોયે આવે નહિ એની જોડચરે ॥૮

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, જગતના કરોડ માણસને જમાડે અને આંહી ધોલેરામાં એક સંતને જમાડે.. એક સંતને જમાડ્યાનું ફળ વધી જાય છે, સંતોને જમાડશે, પૂજા કરી વસ્ત્ર ઓઢાડશે, સત્કાર કરી પગે લાગશે તેના ઉપર શ્રીજીમહારાજ બહુ રાજી થશે. દેહાભિમાની ભક્ત ભગવાનને દીઠા પણ ગમતા નથી. ધીરજ રાખી દુઃખને સહન કરે છે. તે ભક્ત ભગવાનને બહુ વહાલા છે, તેવા

ભક્તની ભગવાન રક્ષા કરે છે. તેવા ભક્ત થવાની જરૂર છે.

ખનમાં વરરાજ ભુલાવવો ન જોઈએ જિંદગીમાં ભગવાન ભુલાવવા ન જોઈએ.

ખોખરા ગામના હીરજીભાઈ પરમ એકાંતિક ભક્ત હતા. મહિમાએ સહિત આનંદથી પ્રભુનું અખંડ સ્મરણ કરતા, જેના હૃદયમાં પરમાત્માનો દિવ્ય ભક્તિનો પ્રકાશ પથરાઈ જાય તેના હૃદયમાં આઠે પહોર આનંદ રહ્યા કરે. તે છતે દેહે અક્ષરધામના જેવું સુખ ભોગવે છે.. પણ એક શરત.. અનન્યભાવથી પરમાત્મામાં જોડાઈ જવું જોઈએ.

એક વખત હીરજીભાઈ બળદ ગાડુ લઈને કોઈ કામ પ્રસંગે અંજાર ગયા.. વ્યવહારિક કામ પુરું કરી પોતાના ગામ તરફ આવે છે. સૂર્યાસ્ત થયો. સાથે દશ હજાર રૂપિયાના સોનાના દાગીના છે. અત્યારે દશ લાખ જેટલી કીંમત ગણાય.. ગાડામાં બેસી કીર્તન કરતાં કરતાં ગાડું ચલાવે છે.

આવાને આવા રે આવાને આવારે, રહેજો મારી આંખડલીમાં પ્રભુ . . . આવાને આવા.

આવાને આવા મારા નાથ બીરાજો, હાંરે મારા તનડાના તાપ બુઝાવારે . . . આવાને આવા.

અંધારી રાત થઈ ગઈ. કાંઈ સૂઝતું નથી, અચાનક લુંટારાની ટોળી આવી, ગાડાને ઘેરી વળ્યા.. પડકાર કર્યો.. અલ્યા ક્યાં જાય છે? તારી પાસે જે છે તે જલ્દી આપી દે. નહિંતર મારી નાખશું.. હીરજીભાઈ આંખ બંધ કરી શ્વાસો શ્વાસ હે સ્વામિનારાયણ.. હે સ્વામિનારાયણ.. સ્મરણ કરે છે. હૃદય થરથરી ગયું.. ત્યાં આંખમાં પ્રકાશ છવાઈ ગયો. શ્વેત પ્રકાશમાં ભગવાનનાં દર્શન થયાં.. મારા ભગવાન મદદમાં આવી ગયા છે. ભગવાને બળદ સહિત ગાડાને અધર હથેળી ઉપર ઉપાડ્યું.. ને ટપર ગામની નદીના કિનારે મૂકી દીધું.. ભક્તરાજ ચિંતા છોડીને નિરાંતે સૂઈ જાવ.. આટલું કહેતાં પ્રભુ અદ્રશ્ય થઈ ગયા.

આ બાજુ ચોર જોતા જ રહી ગયા.. ગાડું ક્યાં ગયું.. પેલો ભગતડો ક્યાં ગયો.. આજુબાજુ જુવે છે.. કોઈ ન મળે.. નવાઈ પામી જતા રહ્યા.. હીરજીભાઈએ જોયું તો ટપર ગામની નદી.. ઓ..હો..હો.. ધન્ય છે પ્રભુ તમારી દયાને ભક્તની કેવી રક્ષા કરો છો. દયાળુ નાથ તમને ઘણી ખમા.

મને બહારવટીયાની મારથી બચાવી લીધો.

પ્રભુનું ધ્યાન કરતા કરતા ગાડા ઉપર સૂઈ ગયા, બળદને ઝાડ સાથે બાંધી દીધા.. સવારે આછાં અજવાળાં થયાં.. ગાડું ચાલતું કર્યું.. ખોખરા ગામે આવ્યા.. ગ્રામજનોને આ વાત સવિસ્તર કહી સંભળાવી.. ગામના માણસોને પ્રભુનો મહિમા સમજાયો તેથી તે પણ મહિમાએ સહિત સત્સંગ કરતા થઈ ગયા.. વર્તમાનકાળમાં પણ પ્રભુ રક્ષા કરે છે. શરત એટલી કે ભગવાન ઉપર પૂર્ણ વિશ્વાસ હોવો જોઈએ.

પ્રસ્તુત કથા કહે છે ધોલેરામાં શ્રીજીમહારાજે મદનમોહનજી મહારાજ પધરાવી તે દેશના ભક્તજનોને સુખી કર્યા.

જિયાં હતાં વાંસડાનાં ઘરરે, તિયાં થઈ હવેલિયો સુંદરરે ॥૧૩॥

તેતો મદનમોહન પ્રતાપરે, સહુ સુખિયાં થયાં છે આપરે ।

ભાવ સહિત મદનમોહનજી મહારાજનાં દર્શન કરશે, તે ભવસાગર તરશે, અને આ લોક અને પરલોકમાં મહા સુખને પામશે. એહ મૂરતિ દ્વારે કરી, જાશે બહુ જીવ ભવ તરી; તેહ સારું કર્યું છે મહારાજે રે, અમૃત પદ પમાડવા કાજે રે..

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે ષટ્ત્રિંશઃ

પ્રકાર: ॥ ૩૬ ॥

દોહા – એમ અનેક પ્રકારનાં, બહુ બહુ ઉઘાડ્યાં બાર । કલ્યાણ કરવા કારણે, અલબેલે જાણો આ વાર ॥૧॥

આપ સંબન્ધે સંત સંબન્ધે, વર્ણી સંન્યાસી સંબન્ધે સોય ।

સાંખ્યજોગી સત્સંગી સંબન્ધે, શ્રેય પામ્યાં સહુ કોય ॥૨॥

શ્રીજીમહારાજે પોતાના સંબંધે સંતો અને બ્રહ્મચારી, સંન્યાસી, સાંખ્ય યોગી અને સત્સંગીઓ સંબંધે અનેક જીવનો ઉધ્ધાર કર્યો છે. સમજવા જેવી કથા આવે છે, આપણને સજાગ થવાની અને સમજવાની જરૂર છે.

ગઢપુર સમૈયો હતો. ગામોગામથી હરિભક્તો પગે ચાલીને દર્શન કરવા જાય છે. સવાસો જેટલા હરિભક્તો કીર્તન ભજન કરતા કરતા જાય છે. એક છોકરાને સમૈયામાં જવાની ઈચ્છા થઈ. સત્સંગી નહોતો પણ સંસ્કારી હતો, મા-બાપની રજા લઈ ચાલતો થયો.. ગરીબાઈને લીધે પગમાં પહેરવા માટે પગરખાં(જોડા) નથી.. ઉઘાડા પગે મસ્ત બનીને ચાલ્યો જાય છે.

આગળ જતાં પગમાં બાવળનો જોરદાર કાંટો વાગ્યો.. લોહીની ધાર થઈ.. તેથી નીચે બેસી ગયો. બધા માણસો છોકરાને જોતાં જાય ને કહેતા જાય.. છોકરા તું ગઢડા કેવી રીતે પહોંચી.. પણ કોઈ ખાવા પીવાનું પૂછે નહિ, કે તું શું જમ્યો ! કોઈ મદદ કરે

નહિ.. બહુ રડે છે..

માણાવદરાના માવા ભક્તને દયા આવી. જમવાનું આપ્યું. પાણી પાચું પછી ખંભા ઉપર બેસાડી વેદ પાસે લઈ ગયા, વેદે કાંટો કાઢી, મલમ લગાવી પાટો બાંધી દીધો.. ચાર કલાક વિસામો લીધો. પછી માવજી ભક્તે તે છોકરાને ધીરેથી પોતાના ખંભે બેસાડ્યો.. ને પગે ચાલતા થયા.. જેમ પિતા બાળકની સંભાળ રાખે તેમ ગરીબ છોકરાની સંભાળ રાખે છે.. આ બાજુ સંઘ ગઢડે પહોંચી ગયો, શ્રીજીમહારાજ ઢોલીયા ઉપર વિરાજમાન છે.. ચારે બાજુ ભક્તજનો બેઠા છે. સંઘના માણસો એક પછી એક પ્રભુને પગે લાગીને બેઠા.

શ્રીજીમહારાજ ધ્યાનસ્થ મુદ્રામાં આંખ બંધ કરી માળા ફેરવે છે. મુક્તાનંદ સ્વામીએ કહ્યું, હે મહારાજ, ગામે ગામથી હરિભક્તોનો સંઘ આવી ગયો છે. આપ આપના મુખારવિંદનું અમૃતપાન કરાવો. શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, હજુ સંઘ આવ્યો નથી.. આટલું બોલી મૌન થઈ ગયા.. કાંઈ બોલ્યા નથી. બે કલાક થઈ છતાં કાંઈ બોલ્યા નહિ.. આંખ બંધ કરી માળા ફેરવે છે. એટલામાં માવા ભક્તે ખંભે ગરીબ છોકરાને બેસાડીને સભામાં આવ્યા.. તેમને જોતાં જ શ્રીજીમહારાજ પ્રસન્નતાથી બોલ્યા હા...

હવે સંઘ આવી ગયોને, મારા અંતરમાં રાજીપો થયો.

માવાભક્તે છોકરાને નીચે ઉતાર્યો, છોકરો ભગવાનનાં ચરણમાં ઢળી ગયો, આંખમાં આંસુથી પ્રભુના ચરણ પલાળી દીધાં.. શ્રીહરિએ ઊભા થઈને માવા ભક્તને બાથમાં લઈ ભેટી પુષ્પનો હાર જે પોતે પહેર્યો હતો તે માવા ભક્તને પહેરાવી રાજીપો વ્યક્ત કર્યો.. ખરેખરા દયાળુ ભક્ત તો આ માવા ભક્ત છે.

શ્રીજીમહારાજે સંઘને ઠપકો આપતાં કહ્યું, દયા ધર્મનું મૂળ છે.. તમે પરીક્ષામાં નાપાસ થયા છો, ભગવાનની પરીક્ષામાં જે પાસ થાય તે માયાના ચક્કરથી બહાર નીકળી જાય.. અને અક્ષરધામ સુધી પહોંચી જાય..

મોટાં મોટાં કરાવ્યાં મંદિરરે, તેમાં રાખિયા સંત સુધીરે ॥૬॥

પણ તેતો સંત છે જો ત્યાગીરે, વસી કેમ શકશે વીતરાગીરે ।

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી હવે કથાને વળાંક આપે છે. મોટાં મોટાં મંદિર બનાવ્યાં. સુંદર સોહામણી મૂર્તિઓ પધરાવી.. સંતો સ્ત્રી ધનના ત્યાગી છે. સત્સંગ અર્થે દેશ વિદેશ ફરતા હોય. મંદિરોને સાચવવા માટે આ સંપ્રદાયના ધણી બનાવવા જોઈશે.

માટે એના કરું એક ઘણીરે, તો રાખે ખબર એની ઘણીરે ।

પછી સરવાર દેશથી સંબંધીરે, તેને તેડાવી જાયગા દિધિરે ॥૮॥

સ્વામિનારાયણ ભગવાને મોટા ભાઈના પુત્ર અયોધ્યાપ્રસાદજી અને નાના ભાઈના પુત્ર રઘુવીરજી મહારાજને દત્ત પુત્ર તરીકે લીધા, સાધુ સત્સંગીના ગુરુ કીધા, દેશ ઉત્તર દક્ષિણ વેંચી દીધા..

સ્થાપ્યા દત્તપુત્ર પોતે સ્થિર અવધપ્રસાદ ને રઘુવીર

અનેક જીવાત્માના કલ્યાણ અર્થે શ્રીહરિએ આચાર્યોની સ્થાપના કરી અને દેશ વિભાગ કરી દીધા. પોતપોતાના દેશમાં રહીને સત્સંગની જવાબદારી સંભાળવી.. ધર્મ મર્યાદા પ્રમાણે રહી.. સત્સંગ કરવો ને બીજાને કરાવવો.. આચાર્યશ્રીને અન્ન, ધન, વસ્ત્ર, વાહન, ફળ, ફુલ, દળ-જળ આપશે, પૂજા કરશે, સન્માનપૂર્વક પધરામણી કરાવશે તે સૌનું કલ્યાણ થશે.

આચારજથી બહુ ઉદ્ધરશેરે, જાણો બ્રહ્મનગર વાસ કરશેરે ।

એમ શ્રીમુખે કહ્યું શ્રીજીયેરે, જન સૌ સત્ય માની લિજીયેરે ॥૨૦॥

શ્રીજીમહારાજ કહે છે, અમારા સ્થાપિત આચાર્યશ્રીનાં દર્શન કરશે, ગુણ ગાશે, સેવા કરશે, આશરો લેશે તે સૌ ભવજળ પાર ઉતરશે. આચાર્ય દ્વારાએ અનેક જીવાત્મા પરમપદને પામશે.

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે સપ્તત્રિંશઃ

પ્રકાર: ॥ ૩૭ ॥

એમ મોટાં આચારજની, ઘણી ઘણી કહી ઘનશ્યામ । એહ દારે અનેકને, આપવું છે આજ નિજ ધામ ॥૧॥

શ્રીજીમહારાજનો એક શ્રેષ્ઠ વિચાર છે કે જીવાત્મા માયાથી પર થઈને મારી પાસે આવે..

ધામઘણિયે એમ ધારિયું, જન ઉદ્ધારવા છે અપાર । પાર પમાડવા પ્રાણીને, એહ કર્યા આપે ઉપકાર ॥૨॥

અક્ષરધામના ધણી પુરુષોત્તમનારાયણે પોતે નક્કી કર્યું છે કે જે કોઈ ધર્મકુળને અનુસરશે તે સૌ પરિશ્રમ વિના પાર ઉતરશે.. શ્રીહરિ કહે છે. આ આચાર્ય બીજા આચાર્ય જેવા નથી.. જેના જીવનનું.. વર્તનનું કાંઈ ઠેકાણું હોય નહિ. ગમે ત્યાં ફરતા હોય, ગમે ત્યાં ખાતા પીતા હોય.. પોતાના ગુણ ગાતા હોય,.. પૈસાના દાસ હોય.. પરસ્ત્રી સામે ખોટી નજરું કરતા હોય.. આચરણનું કોઈ

ઠેકાણું ન હોય.. એવા આચાર્ય આ નથી. અમારા દત્તપુત્ર.. ધન અને સ્ત્રી માટે જ્યાં ત્યાં ફરે એવા નથી..

માટે એવા આચારજ આ નહિરે, એપણ વાત સમજવી સહિરે ।

આતો ત્રિયા ધનના તાકુ નથીરે, તેની વાત કહિયે છીએ કથીરે ॥

અમે બાંધી દિધી છે જે રીતરે, તેમાં રે'છે કરી અતિ પ્રીતરે ।

શિષ્ય શ્રદ્ધાએ કરશે સેવારે, ધન ધાન્યાદિ આવશે દેવારે ॥૮॥

શ્રીહરિ કહે છે, અમે જે બે આચાર્યો સ્થાપ્યા છે. તે અમારી બાંધેલી મર્યાદા અને આજ્ઞા ક્યારેય લોપશે નહિ.. ધર્મ પાળવામાં સાવધાન રહેશે.. તેમનામાં રૂડા ગુણ જોઈને અમે ગાદીએ બેસાર્યા છે.. શિષ્યો શ્રદ્ધાથી સેવા કરશે તેને સંતોષ રાખીને લેશે. ક્યારેય પણ કોઈ સાથે જીદ નહિ કરે.. સંબંધી વિનાની કોઈ પણ સ્ત્રી સાથે બોલશે નહિ..

કોઈ ઉપર રોષ ન રાખેરે, વળી કોઈને કલંક નહિ નાખેરે ॥૧૦॥

કોઈ ઉપર ખોટું કલંક નાખશે નહિ, કોઈના જામીન થશે નહિ.. કોઈની જીદી સાક્ષી ભરશે નહિ, આપત્કાળ આવશે તો માગીને ખાશે પણ કોઈ દિવસ કરજ કરશે નહિ, કોઈની થાપણ રાખશે નહિ.. ધર્માદાનું કે મંદિરનું એક પણ કણ વેચશે નહિ, ધર્માદાનો ખોટો બગાડ કરશે નહિ, જીવ પ્રાણી માત્ર ઉપર દયા રાખશે.

આચાર્યના આચરણની સુગંધ વાયુ વાટે પથરાય છે.

માન અપમાન સહન કરશે, અધર્મ સર્ગથી દૂર રહેશે, છેતરપીંડી કરશે નહિ, ક્યારેય કોઈની સાથે આંટી નહિ બાંધે.. વાતની વાતમાં કોધ કરશે નહિ, વિશાળ દરિયા જેવું દીલ રાખશે, ધર્મ પાળશે તો ધર્મવંશી કહેવાશે, ધર્મવંશી ધર્મ થાપશે.. સારો ઉપદેશ સૌને આપશે.

સદ્ગુણો યુક્ત જે આચાર્ય છે, તેમાં સદાય પ્રભુનો વાસ છે.

એહ આચારજથી અપાર, બહુ જીવનો થાશે ઉધ્ધાર; એમાં નહિ પડે કાંઈ ફેર, શીદ કહેવરાવો વેર વેર. ધાર્યું ધર્મસુતે ધામ દેવા, સહુ જમને શરણે લેવા..

તેહ સારું આવ્યા છે આપે રે, જીવ તારવા નિજ પ્રતાપે રે

પુરુષોત્તમ પ્રકાશ ઉત્તમ સાહિત્ય છે, તેનું વાંચન શ્રવણ અને મનન કરવાથી સદ્ગુણોનું સિંચન થાય છે. ધર્મ બુદ્ધિ જાગૃત કરે છે, હૃદય તેજસ્વી બને છે.

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે અષ્ટાત્રિંશઃ

પ્રકાર: ॥ ૩૮ ॥

એમ કહી રીત કલ્યાણની, આ સમાની અગણિત । તે સૌએ શ્રવણે સાંભળી, અતિ ઉત્તમ પરમ પુનિત ।૧।

અક્ષરધામ કેવું છે?.. જેહ ધામને પામીને, પાછો ન પડે જન કોય એવું અખંડ એ ધામ છે.. ત્યાં સુખે વસે જન સોય.. શ્રીહરિ કહે છે. જે ધામને પામી પછી ફેર ફેરવણી થતી નથી, જ્યાં ગયા પછી ક્યારેય કોઈનું પતન થતું નથી, એવું અક્ષરધામ છે. ત્યાં સહુ જીવાત્માને પહોંચાડવા છે.

સત્તા મલાઈ ખાવા માટે નથી પણ ભલાઈ કરવા માટે છે.

આ સંપ્રદાયની રચના સ્વયં સ્વામિનારાયણ ભગવાને કરેલી છે. હંમેશા પર્વતપ્રાય ભક્તિ કરવી, વરસાદ વરસે ત્યારે ઢેફાં હોય તે પલળીને પાણી ભેળાં પાણી થઈ જાય, નાના નાના પથ્થરના ટૂકડા ખેંચાઈ જાય.. પણ પર્વતને કાંઈ ન થાય, એ ખેંચાઈ જાય નહિ, તેમ જેની પર્વતપ્રાય ભક્તિ હોય તેને કામ, ક્રોધ અને માયા ખેંચી શકે નહિ.. કોઈ ગાળો દે તો મૂંઝાઈ જાય નહિ.. હાર પહેરાવે તો ફૂલાઈ જાય નહિ..

કામ કર્યું છે એહ સારુંરે, મન માન્યું છે બહુ અમારુંરે ।

કાંજે એ છે ધર્મનું કુળરે, માટે એ વાતનું ઊંડું મૂળરે ॥૭॥

શ્રીહરિ કહે છે, અમે સમજી વિચારીને આચાર્ય પદ(ગાદી) આપ્યું છે. ધર્મ પાળશે ને બીજાને પળાવશે, ધર્મનાં મૂળીયાં ઊંડાં છે. ધર્મની રીત અનાદિ છે. ધર્મ અમને બહુ વહાલો છે. ધર્મનું તન મન અને ખરા ખંતથી સેવન કરવું જોઈએ, જીસને ધર્મ સંપાદન નહિ ક્રિયા ઔસા ધર્મહીન નાસ્તિક આદમી જિંદા હો તો ભી મુડદે જૈસા હૈ.. જીવ દેહકા આધાર હે.. વૈસી જિંદગી ધર્મ કે આધાર પર હૈ..

ધર્મ એવ હતો હન્તિ, ધર્મો રક્ષતિ રક્ષિતઃ

જે ધર્મનું રક્ષણ કરે છે, તેનું ધર્મ રક્ષણ કરે છે. ધર્મનું શિરને સાટે પાલન કરવું..

ધર્મ અમને છે બહુ વા'લોરે, એમ કહે છે ધર્મનો લાલોરે ।
 ધર્મવાળા સાથે હેત મારેરે, એમ વાલો કહે વારે વારેરે ॥૧૨॥
 અધર્મી સાથે મારે અદેખાઈરે, રે'છે રાત દિવસ મનમાંઈરે ।
 અધર્મી જનની જેહ ભગતિરે, નથી ગમતિ મને જો રતિરે ॥૧૩॥
 એના હાથનું અન્ન ન ભાવેરે, મર બહુ સારુ કરી લાવેરે ।
 અધર્મીના હાથનું જે પાણીરે, નથી પિતા તે અશુદ્ધ જાણીરે ॥૧૪॥

ધર્મવાળા ભક્તો અમને બહુ જ વહાલા છે, તેની સાથે અમારે સદાય હેત રહે છે. અધર્મી સાથે અમારે બનતું નથી, અધર્મી સાથે અમારે અદેખાઈ રહે છે. અધર્મીનું અન્ન જળ અમે સ્વીકારતા નથી. ધર્મવાળા પ્રેમી ભક્તનું અન્ન જળ સામેથી સ્વીકારે છે. પ્રભુ જેવો કોઈ ઉદાર નથી. તેની એક સુંદર કથા છે.

શ્રીજીમહારાજ ગઢપુરમાં અક્ષરઓરડીમાં વિરાજમાન હતા, ત્યાં એક કોળીનો છોકરો બે ચીભડાં(સકરટેટી) અર્પણ કરી પગે લાગીને બેઠો.. પ્રભુ બહુ રાજી થયા.. બાજુમાં લાધા ઠક્કર બેઠા છે.. લાધા ભગત ! આ છોકરો અમારા માટે ચીભડાં લાવ્યો છે, તો તેને પચાસ રૂપિયા આપી દો.. ગરીબની વસ્તુ મફત લેવાય નહિ. લાધા ભગતે કહ્યું, પ્રભુ, ત્રણ પૈસાના ચીભડાં છે તેના પચાસ રૂપિયા અપાય નહિ. ત્યારે શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, તો સો રૂપિયા આપી દો.. લાધા ભક્તે કહ્યું, એટલા બધા પૈસા અપાય નહિ..

“શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, તો બસો રૂપિયા આપી દો. લાધા ભક્તે કહ્યું, બે રૂપિયાનાં ચીભડાં ને બસો રૂપિયા અપાતા હશે.” શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, તો પાંચસો રૂપિયા આપી દો.. જલદી આપી દો.. લાધા ભગતે વિચાર કરતા થઈ ગયા. કરવું શું. શ્રીજીમહારાજ સમજશે નહિ. રકમ વધારતા જાય છે. પ્રભુએ કહ્યું, વિલંબ શા માટે કરો છો? રૂપિયા ન આપો તો અમારી માણકી ઘોડીનો સોનાનો સમાન છે તે છોકરાને આપી દો.. જલદી કરો..

ત્યારે જીવુબા બોલ્યા.. લાધા ઠક્કર, જેમ શ્રીજીમહારાજ કહે છે તેમ કરો.. આજ્ઞાનું પાલન કરવું એ આપણી ફરજ છે. લાધા ઠક્કરે છોકરાને કહ્યું, ચાલ મારી સાથે.. દુકાને લઈ ગયા.. એક કળશી જુવાર આપીને કહ્યું, આ તમારે ઘરે લઈ જાવ.. છોકરો રાજી રાજી થઈ ગયો.. લાધા ઠક્કર ડરતા ડરતા. શ્રીજીમહારાજ પાસે આવ્યા.. શ્રીજીમહારાજ શું કહેશે.. ખીજશે તો.. પગે લાગીને બેઠા.. શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, તમે વાણિયા વિદ્યા વાપરી જુવાર આપી છોકરાને તગડી મૂક્યો.. પણ ...

હું તે છોકરાને અક્ષરધામરૂપી ઈનામ આપીશ.

છોકરો મોટો થયો.. શ્રીજીમહારાજને દરરોજ યાદ કરે. મને બે ચીભડાંના બદલામાં ઢગલાબંધ જુવાર આપી.. કેવા દયાળુ દિવ્ય પુરુષ હતા.. અંતકાળ આવ્યો.. ત્યારે શ્રીજીમહારાજ તે છોકરાંના આત્માને વિમાનમાં બેસાડી અક્ષરધામમાં તેડી ગયા..

માટે ધર્મવાળાની જે ભક્તિરે, તેતો મને ગમે છે જો અતિરે ।

માટે ધર્મવાળા જીવ જોઈરે, કર્યા છે મેં આચારજ દોઈરે ॥૧૭॥

શ્રીહરિ કહે છે. ધર્મવાળા જોઈને મેં આચાર્ય સ્થાપ્યા છે, ધર્મની ગાદી પર બેસી સહુને ધર્મનો ઉપદેશ દેશે, તે દ્વારા પણ અનેકનો ઉદ્ધાર થશે..

એમ બોલ્યા શ્રીહરિ હરખીરે, સુણી વાત લીધી છે જો લખીરે ॥

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, શ્રીજીમહારાજ બોલ્યા છે તે પ્રમાણે મે વાત લખી છે.

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે

એકોનચત્વારિંશઃ પ્રકારઃ ॥ ૩૯ ॥

માટે સહુ ધર્મકુળ માનજો, સહુ કરજો એની સેવ । અન્ય જન જેવા એહ નહિ, એ છે જાણજો મોટા દેવ ।૧।

એક બ્રાહ્મણને જાણો ભક્ત અતિ, વળી કા'વે અમારું કુળ ।

એને સેવતાં સૌ જન તમો, પામશો સુખ અતુળ ॥૨॥

શ્રીહરિ કહે છે, ધર્મકુળને સૌ માનજો, આદર સત્કાર કરજો. બ્રાહ્મણ છે, ભક્ત છે ને વળી અમારું કુળ છે.. તેથી એમના વચન પ્રમાણે રહેજો, તેની સાથે વાદ વિવાદ કરશો નહિ, ખોટી રીતે દબાવશો નહિ.. એહ કહે તેમ સહુ કરજો, પૂછ્યા વિના પગ ન ભરજો.. હાથ જોડી રહેજો હજુર, કરી ડહાપણ તમારું દૂર.. ધર્મ પ્રમાણે વર્તાવશે.. તેમાં રાજી થઈને ધર્મનું પાલન કરજો...

વૃદ્ધ અવસ્થામાં વાળ ખરે પાડા વટ ખરતો નથી.

આચાર્યશ્રી જેમ વાળે તેમ વળજો.. તેના કાર્યમાં ભળજો.. યોગદાન દેજો.. તેને રાજી રાખશો તો અમે રાજી થઈશું.. તેને દુઃખી કરશો તો તમે દુઃખી થશો અને ભવાટવીમાં ભટકશો.. માટે સાવધાન રહેવું.. શ્રીહરિ કહે છે.

કાંજે અમારે ઠેકાણે એ છેરે, તેતો પ્રવિણ હોય તે પ્રીછેરે ।

અમારે ઠેકાણે અમે આચાર્યશ્રીને રાખ્યા છે. સત્સંગની તમામ જવાબદારી એમને સોંપી છે, એમાં રહીને અમે દર્શન દેશું.. એમાં રહીને સેવાનો સ્વીકાર કરશું.. ગામોગામ અને વિશાળ શહેર પાટણમાં અમારા પ્રતાપથી તેમનું ખૂબ સન્માન અને સત્કાર થશે. આચાર્યશ્રીમાં અખંડ પ્રભુનો વાસ છે.

શ્રીજીમહારાજે આચાર્યશ્રીની જે સથાપના કરી છે તે એક અજોડ કામ છે. સ્વામિનારાયણ ભગવાનના પ્રતાપથી આચાર્યશ્રીનો ચારે દિશામાં જયજયકાર થાય છે. દેશો દેશમાં સન્માન થાય છે તે બધો પુરુષોત્તમ નારાયણની કૃપા છે..

સુણી જન મગન થયારે, ધન્ય ધન્ય સ્વામી કે'વા રહારે ।

પછી સહુએ આચારજ સેવ્યારે, તેતો મોટા સુખને લેવારે ॥૨૦॥

શ્રીહરિએ.. ઈષ્ટદેવમાં અનુરાગ પ્રગટાવી તેમના ચરણ સુધી પહોંચવાનો માર્ગ બતાવ્યો છે, સત્સંગ અને સત્કાર્યમાં જોડી સત્સંગ પ્રત્યે આત્મભાવ અને પરસ્પર સુહૃદ ભાવ જગાવ્યો.. ઉન્નતિ માટે ઘણું ઘણું આપણને આપ્યું છે..

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે ચત્વારિંશઃ

પ્રકાર: ॥ ૪૦ ॥

એમ આચારજનું અધિકપણું, શ્રી મુખે કહ્યું ધનશ્યામ । એહ દારથી અનેકને, કરવા છે પૂરણકામ ॥૧॥
ઘણા જીવ એહ ગૃહસ્થથી, ઉદ્ધારવા છે આ વાર । નરનારી જે જક્તમાં, તે સહુના એ તારનાર ॥૨॥

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી, આચાર્યશ્રીનો મહિમા વર્ણવી.. હવે સંતોનો મહિમા લખે છે.. સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાય એટલે.. સંતરત્નોની ખાણ. સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાય સુવાસિત સંતપુરુષોથી મધમધતો બગીચો છે.

સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાય થાકેલાને વિશ્રાંતિ અને ભૂખ્યાને મુક્તિના મીઠા ઇળ આપે છે.

સ્વામિનારાયણ ભગવાન કહે છે. હે ભક્તજનો સાંભળો..

ધર્મકુળમાં કરી રહ્યા ધામરે, તેમ સંતમાં છઉં કહે શ્યામરે

સર્વે રીતે સંતમાં રહુછુંરે, એમાં રહી ઉપદેશ દઉંછુંરે ॥૫॥

સંત બોલે તે ભેળો હું બોલુંરે, સંત ન ભુલે હુંયે ન ભુલુંરે ।

સંત વાત ભેળી કરું વાતરે, એમ સંતમાં છઉં સાક્ષાતરે ॥૬॥

જેમ આચાર્યશ્રીમાં રહી અમે દર્શન આપીએ છીએ. તેમ સંત સંતમાં રહી અમે ઉપદેશ આપીએ છીએ, સંતમાં રહી અમે બોલીએ છીએ, સંતમાં રહી સત્સંગ કરાવીએ છીએ, સંતમાં અમે સાક્ષાત રહ્યા છીએ. સાચા સંતો વિશ્વનો શ્વાસ છે.. પોતે તરે ને બીજાને તારે, પોતે ધર્મનું પાલન કરે ને બીજાને કરાવે તેનું નામ સંત.. માયામાં રમતા અજ્ઞાની જીવાત્માને જ્ઞાનના પ્રકાશમાં રમતા કરી દે તેનું નામ સંત... સહન કરે એનું નામ સંત.. સંત શબ્દ બહુ મહાન છે. તે જેને તેને ટચ ન થાય..

સંતો આધ્યાત્મિક ક્ષેત્રે અગ્ર સ્થાન ધરાવે છે..

ચક્રવર્તી રાજાનો દીકરો ભલે રાજા નથી. રાજાનો દીકરો છે. તેમ સંતો ભલે ભગવાન નથી ભગવાનના દીકરા ચોક્કસ છે.. રાજાના દીકરાને કંગાલ ગણાય નહિ. તેમ સંતો કંગાલ નથી. એમની પાસે ભગવાન છે. ધર્મ, ભક્તિ, જ્ઞાન, વૈરાગ્ય, શીલ, સંતોષા, દયા, શાંતિ વિગેરે અલૌકિક સંપત્તિ છે. કોઈની પાસે નથી, તે સંતો પાસે છે.

સંત જમે તે ભેળો હું જમુંરે, સંત ભમે તે કેડવે હું ભમુંરે ।

સંત દુઃખાણે હું દુઃખાણોરે, એહ વાત સત્ય જન જાણોરે ॥૮॥

શ્રીહરિ કહે છે. સંત જમે તેમાં રહીને અમે જમીએ છીએ. સંત રાસ રમે તેમાં રહીને અમે રમીએ છીએ, સંતને કોઈ દુઃખાવે-કલ્યાવે તો અમને કલ્યાવ્યા બરાબર પાપ લાગે છે.. શ્રીજીમહારાજ કહે છે.. સાધુ મારા દીકરા છે..

ગામ જેતલપુરમાં દેવસરોવરના કિનારે આસોપાલવના વૃક્ષ નીચે શ્રીજી મહારાજ સંતો ભક્તનો સાથે વિરાજમાન છે.. ત્યાં એક પટેલ વાડીએ જતા હતા.. તે ભગવાનનાં દર્શન કરવા આવ્યા.. હાથ જોડીને કહ્યું, હે પ્રભુ !! આ તમારા સાધુ છે, તે મોહ, મમતા, ને માયા તજીને ભગવાન ભજે છે. તેથી તેમનું ચોક્કસ કલ્યાણ થશે. ભવસાગર તરી જશે.. પણ અમારા જેવા સંસારી કુટુંબ પરિવારમાં ડૂબેલા છે.. તેનું કલ્યાણ થવું કઠણ છે..

શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, “પટેલ બાપા.. તમારા હાથમાં શું છે?” મહારાજ, બળદ હાંકવાની લાકડી છે.. તે લાકડી સરોવરમાં નાખો.. લાકડી નાખી કે મંડી તરવા.. શ્રીજી બોલ્યા.. લાકડીને છોડે શું છે? લોઢાની આર(કુંડલી) છે.. હવે લોઢાની કુંડલી પાણીમાં નાખો.. તો તરશે કે ડૂબશે.. લોહું તો ડુબી જ જાયને. ત્યારે શ્રીજીમહારાજે સરસ જવાબ આપ્યો.. આ લાકડી જેમ લોઢાની આરને તારે છે.. તેમ મારા સંતો છે તે હરિભક્તોને તારે છે.. સંતોની સાથે આત્મીય ભાવ રાખશો તો સંતને હારે તમારું કલ્યાણ થશે..

તારેંગે સંત તારેંગે ભવજળ બુડતાં સંત તારેંગે જન્મ મરણ ભવ તબહી ભાગે, સંત શબ્દ ઉર ધારેંગે..ભવ.

શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, ભક્તરાજ, તમારા કેટલા દીકરા છે? મહારાજ મારા ચાર દીકરા છે. બહુ સારું.. ચાર દીકરામાંથી તમને કોની ઉપર વધારે હેત છે? મને સૌથી નાના દીકરા ઉપર વધારે હેત છે.. ત્યારે શ્રીજી મહારાજે કહ્યું, .

સાધુ છે તે મારા મોટા દીકરા છે ને હરિભક્ત છે તે મારા નાના દીકરા છે.

તેથી પહેલું હરિભક્તનું કલ્યાણ કરીશ ને પછી સાધુનું કલ્યાણ કરીશ. પછી સભામાં શ્રીજીમહારાજે એક સરસ વાત કરી કે.. બે રાજા-સામસામે લડતા હતા. સામા પક્ષવાળા રાજ્યના માણસોએ નક્કી કર્યું કે આપણા રાજાની જીત થાય, તેમ કરવું છે.. લડાઈ શરૂ થઈ.. તેમાં કેટલાક યોધ્યાઓને તીર કામઠાં વાગે કે તરત ઘાયલ થઈ પૃથ્વી પર પડી જાય.. નગરના માણસો હિંમત આપે.. અમે તમારી સાથે છીએ.. ચિંતા ન કરજો.. પાટાપીંડી કરે.. જમવા માટે ભોજન આપે.. સારવાર કરે તેથી.. હિંમતપૂર્વક લડવૈયા લડ્યા અને જીત થઈ..

રાજાએ રાજદરબારમાં તમામ યોધ્યાઓને બોલાવ્યા.. નમ્રતાપૂર્વક કહ્યું, હું તમારા ઉપર બહુ રાજી છું. તમારા થકી આપણા રાજ્યની જીત થઈ છે.. તમને ઈનામ આપવું છે. ત્યારે યોધ્યાઓએ (સૈનિકો) કહ્યું, અન્નદાતા, નગરની પ્રજાએ અમને અન્ન-જળથી સહાયતા કરી, અમારી ખૂબ સંભાળ રાખી છે. તેથી આપણી જીત થઈ છે, જો તમને ઈનામ આપવું હોય તો પહેલું ઈનામ નગરની પ્રજાને આપો. પછી અમને આપજો..

શ્રીજીમહારાજે સ્પષ્ટતા કરી, નગરની પ્રજાને ઠેકાણે અમારા હરિભક્તો છે. અને યોધ્યાઓને ઠેકાણે અમારા સંતો છે. અંતરશત્રુ સાથે કાયમ લડે છે.. હરિભક્તો સંતોને અન્ન વસ્ત્ર આપી ખૂબ સેવા કરે છે.. તેથી સાધુ સંતો સુખેથી અમારું ભજન કરે છે. ને બીજાને કરાવે છે. રાજાએ જેમ પહેલાં નગરની પ્રજાનો સત્કાર કર્યો. તેમ મારે પહેલું હરિભક્તોનું કલ્યાણ કરવું છે. પછી સંતોનું કરવું છે.. તેવું સાંભળી. હરિભક્તો ખૂબ રાજી થયા. જેમ તમને તમારા સગા સંબંધી પુત્ર પરિવાર વહાલા છે. તેમ અમારા સંતો વહાલા રાખશો તો તમારું સંતોના હારે કલ્યાણ થશે..

શ્રીહરિ કહે છે :-

અંતરજામીપણે રહું એમારે, માટે નથી બંધાતા એ કેમારે ।

માટે અખંડ એમાં રહુંછુંરે, સારી સત્ય સુબુદ્ધિ દઉંછુંરે ।

સંતના હૃદયમાં રહી સત્ય સદ્બુદ્ધિ આપું છું. જે મેં નિયમ રખાવ્યા.. તેમાં રહી તન તાવ્યા. જરાય ઢીલા થયા નહિ.. શિરને સાટે નિયમ ધર્મનું પાલન કરે છે.. કહેશે આ સંત તો બહુ સારા રે, ખરા કલ્યાણના કરનારા રે; આટલો કોઈ ગુણ ગ્રહણે રે, તે તો બ્રહ્મ મહોલે વાસ લેશે.. સાચા સંતથી અમે જરાય દૂર રહેતા નથી.. તેના અંતરમાં રહી સત્સંગ કરાવીએ છીએ.

સંત દેશ પરદેશ ફરેછેરે, સહુ જીવનાં અઘ હરેછેરે ।

એનાં દર્શન સ્પર્શ જે કરશેરે, તેતો ભવજળ પાર ઉતરશેરે ॥૧૯॥

એતો વિશ વસાની છે વાતરે, સહુ સમઝજો સાક્ષાતરે ।

કહ્યું શ્રીમુખે એમ મહારાજરે, સાકટમ નોતરું છે આજરે ॥૨૦॥

સંતો દેશ પરદેશ ફરીને સત્સંગ કરાવે છે. સંતનો ભાવથી સ્પર્શ કરશે, તે ભવજળ પાર ઉતરશે. ઘણા પામર અહંકારી માણસો સંતને પ્રણામ કરતા નથી. સંતો પાસે વટ રાખે છે.. અમે સાધુથી મોટા છીએ.. સમજી છીએ... દેવાનંદસ્વામી શું કહે છે... સાંભળો...

નીચું કાંધ કરીને નમતો નથી રે, એવું સાધુ સાથે અભિમાન ... તેમાં ભૂલી ગયો ભગવાનને રે.

ધ્યાન રાખજો.. સંસારી કરતાં સંતોનું સ્થાન ઊંચું છે. નિર્માની બની સંતોનું અને શ્રીજીનું શરણું લઈ લ્યો.. કામ થઈ જશે..

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે એકચત્વારિંશઃ

પ્રકારઃ ॥ ૪૧ ॥

વળી કહું કોય સંતને, સેવશે શ્રદ્ધાવાન । તેના અંતરથી ઊંચલિ, વળી જાશે જાણો અજ્ઞાન ॥૧૧॥
સંત સેવ્યાથી સુખ મળે, વળી ટળે તન મન તાપ । પરમ ધામને પામિયે, તેપણ સંત પ્રતાપ ॥૨૧॥

શ્રીહરિ કહે છે, શ્રદ્ધાપૂર્વક સંતને જમાડશે.. પૂજન કરશે.. સેવા. કરશે.. સમાગમ કરશે.. તે તેના ત્રિવિધિ તાપ ટળી જશે..

સદ્ગુણોનો અહંકાર ન આવે એ સાચા સાધુ છે.

ભગવાનને વહાલામાં વહાલું કોણ છે? શ્રેષ્ઠ વર્તનશીલ સંતો છે. સંતો શું કરે છે? અનંત જીવાત્મા પ્રભુથી વિખૂટા પડી ગયા છે, તેને પ્રભુમાં પ્રીત કરાવે છે.. ભગવાનનો ભેટો કરાવે છે. શ્રીજીમહારાજ પાકા ઘડવૈયા છે. સોનાની લગડી હોય તેને સોની ઘાટ ઘડવા માટે તપાવીને હથોડીથી ઘાટ ઘડે તો તે હાર બનીને ભગવાનના કંઠમાં શોભે, ઘાટ ઘડ્યા વિના લગડી કંઠમાં શોભે નહિ.. શ્રીજીમહારાજે સંતોનું ઘડતર કરી નિર્વાસનિક કર્યા છે..

એક દિવસ મુક્તાનંદ સ્વામીએ એક તુંબડી રંગી આશ્રમ બહાર ઓસરીમાં સૂકવવા મૂકી.. પછી બપોરનો સમય થયો એટલે માનસી પૂજા કરવા બેઠા.. મનમાં થાળ ગાય છે..

બેઠા જમવા જગનો આધાર રે, મેં તો પ્રેમ કરી પીરચ્યો કંસારરે;

શિરો પુરી સુંવાળી સાબુડી રે, ખાસા ખાજલાં ને ખાંડ ઘણી રૂડી રે.

ભાવથી ભગવાનને જમાડે છે.. ત્યાં ઓચિંતો સંકલ્પ થયો.. તુંબડીને રંગી બહાર તડકામાં સૂકવવા મૂકી છે.. ત્યાં કાગડો અડી જશે તો અપવિત્ર થઈ જશે.. આવો વિચાર આવ્યો.. કે તરત અંતર્યામી શ્રીજીમહારાજ બોલ્યા, “ સ્વામી, માનસી.. પૂજા કરતાં કરતાં કેવા વિચાર કરો છો?”

તુંબડીમાં વધુ માલ છે કે ભગવાનની મૂર્તિમાં વધુ માલ છે..

મુક્તાનંદ સ્વામીએ તરત બે હાથ જોડી નમ્રતાથી કહ્યું, “ હે મહારાજ તમે મારી ભૂલ સમજાવી..” તમારા થકી કાંઈ શ્રેષ્ઠ નથી. પણ આજે મારી વૃત્તિ જરાક ડગી ગઈ.. માફ કરજો.. હવે બીજી વખત આવી નહિ કરું..

સમજણ માગી લે તેવી કથા છે.. મુક્તાનંદ સ્વામીને ફક્ત એકજ વખત તુંબડીમાં મન ગયું હતું.. પણ આપણને માનસી પૂજા કરતાં કેટલા સંકલ્પ થાય છે.. કેવા વિચાર આવે છે? તેની કોઈ તપાસ કરી.. શું જવાબ આવે છે.. ભૂતની જેમ ચારે બાજુથી વિચાર ફૂટે છે.. દરિયાના મોજાની જેમ મન ઉછાળા લે છે.. ભગવાન સામે બેઠા હોઈએ અને મન બીજે. ભટક્યા કરે તે શું ભગવાનને ગમશે??

વચનામૃતમાં શ્રીજી મહારાજ કહે છે, અંતઃકરણ સોતો જો એક ઘડી પણ ભગવાનનું ભજન કરે તો આખા દિવસમાં અજ્ઞાણતાં થયેલાં પાપ બળી જાય છે.. માટે ધ્યાન, પૂજા, ભક્તિમાં એકાગ્રતા ખૂબ જરૂરી છે..

આપે જ્ઞાન દાન જનનેરે, કહી વા'લપનાં વચનનેરે ।

હિતકારી છે સહુના સનેહિરે, જાણો પર ઉપકારી એહિરે ॥૫૧॥

સંતો પરહિતકારી છે, .. સંતો પાપીને પુનિત કરે છે.. નિંદા કરે તોય ભલે અને વંદન કરે તોય ભલે.. સાચા સંતને કાંઈ થતું નથી તેઓ અલમસ્ત થઈ ભજન કરે છે.. અજ્ઞાની માણસો ગમે તેટલા ભક્તજનોને હેરાન કરે.. ગારો નાખે કે ગાળો આપે છતાં પણ મૂંઝાતા નથી.. સત્સંગનો ખપ હોય તેનાથી શું થાય.. દુનિયાતણા દો રંગના ધોખા કદી ધરશો નહિ..

સાચા સંતો છે તે આપણા સગા છે. તેમની સાથે આત્મીયબુધ્ધિ રાખવી, સંતોના આ જગતમાં કોઈ શત્રુ જ નથી.. આ જગતનો કોઈ પણ દોષ સંતોમાં નથી.. સંત જેવી સહાય કરે છે તેવી બીજા કોઈથી થતી નથી..

માત તાત ને સગાં સંબંધિરે, કરે હિત એહ બહુવિધિરે ।

એનું હિત રહે યાંનું યાંહિરે, ના'વે કલ્યાણનાં કામ માંહિરે ॥૧૨॥

સગાં સંબંધીનું હેત કેવું છે?? સ્વાર્થથી ભરેલું છે, નાણા વિનાનો નાથીયો ને નાણે નાથાલાલ.. આવું હેત છે..

એક ડોશીમાનો એક જ દીકરો હતો.. તેને દરરોજ સારું સારું ખવરાવે. પીવડાવે. બહુ રાજી થાય. માથા ઉપર મીઠો મીઠો હાથ ફેરવે. વહેલો મોટો થાય તો લગ્ન કરીએ. રૂમઝુમ કરતી વહુ આવે તો તૈયાર ભોજન જમવા મળે. એમ કરતાં દીકરો બીમાર થયો. ડોશીમા રડતાં રડતાં માથું દાબે, હાથપગ દાબે. રાત દિવસ ચિંતા કરે કે દીકરાનું શું થશે.. બીમારી મટતી નથી. ઊંઘ આવતી નથી. ને જમવાનું ભાવતું નથી.. હવે શું કરવું..

ચોમાસાના દિવસો હતા તેથી ઓસરીમાં ખાટલો રાખી ડોશીમા સૂતાં છે. દીકરો રૂમમાં સૂતો છે. રાત્રે અચાનક ખીલેથી ભેંશ છૂટી ગઈ. તે ડોશીના ખાટલા પાસે આવીને માથું ભટકાવી ખાટલો ડગાવ્યો. ડોશી ફરી ગયાં.. મનમાં વિચાર થયો કે બ્રાહ્મણ કથા વાંચે ત્યારે કહે છે કે જમ પાડારૂપે આવે છે. ચોક્કસ જમ આવ્યો લાગે છે. ફફડી ગયાં. ઊંચે અવાજે બોલ્યાં.. હે જમરાજા... માંદાનો

ખાટલો અંદર છે.. હું તો સાજી નરવી છું.. ત્યાં ભેંશે પોદળો કર્યો. ડોશીમાએ ઊઠીને જોયું તો ભેંશ ખીલેથી છૂટી ગઈ છે.. દીવો કર્યો.. પછી ભેંશને ખીલે બાંધી દીધી.

સવાર થઈ.. ત્યારે દીકરાએ પૂછ્યું, મા, રાત્રે કોની સાથે વાત કરતાં હતાં. ડોશીમાએ કહ્યું, કોઈથી વાત નહોતી કરતી.. ભેંશ છૂટી ગઈ હતી તેણે મારા ખાટલાને માથું ભટકાવ્યું.. મને એમકે માંદાને જમદૂત લેવા આવ્યા છે.. તેથી મેં કહ્યું, હું સાજી છું.. માંદો તો મારો દીકરો છે. ત્યાં જાવ.. દીકરાએ કહ્યું, મને જોઈને તમે રડો છો ને મને જમના હાથમાં દેવા તૈયાર થઈ ગયાં.. સગાં સંબંધીનું હેત સાચું નથી.. ખોટું છે.. સ્વાર્થનું ભરેલું છે.. જીવના સાચા સગા એક ભગવાન છે.

પ્રીતિ તોડજો રે જૂઠા જાણી કુટુંબ પરિવાર

શ્રીહરિ કહે છે, સાચા સંતમાં અમે રહીએ, મળી જીવને અભયદાન દઈએ.. અભયદાન તો એવું કહેવાય.. કાળ માયાથી નાશ ન થાય...

જાણો જનમ મરણ ભય ટાળીરે, જાશું ધામે વજાડતા ટાળીરે ।

સંત સમાગમ પરતાપેરે, જાશું બ્રહ્મમો'લ માંહિ આપેરે ॥૧૬॥

સ્વામી કહે છે.. એક જીવાત્માને ભગવાન તરફ વાળે છે.. ભક્તિ માર્ગ સમજાવે છે તો તેને બ્રહ્માંડ ઉગાર્યાનું પુણ્ય મળે છે. અભયદાન તુલ્ય કોઈ દાન થઈ શકે નહિ.. સંતો નિર્વાણપદ દેનારા છે.. જે ધારી આવ્યા હતા વાત, તે પુરી થઈ સાક્ષાત; જ્યારે પુરું થયું એ કામ, ત્યારે રાજી થયા ઘનશ્યામ...

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે દ્વિચત્વારિંશઃ

પ્રકાર: ॥ ૪૨ ॥

વળતું વાલમે વિચારિયું, થઈ રહું સર્વે કામ । કેડચે કાંચે રહું નહિ, થયું સારું કહે ઘનશ્યામ ॥૧॥
જે અર્થે અહીં આવિયા, તે સારિયો સરવે અર્થ । અગણિત જીવ ઉદ્ધારિયા, વાવરી પોતાની સામર્થ ॥૨॥

શ્રીહરિ કહે છે, અમે જે માટે આવ્યા છીએ તે તમામ અર્થ અમે સારીયો છે. અમારું સામર્થ્ય વાપરી અગણિત જીવ ઉધ્ધાર્યા છે.. કોઈ વાતની કસર રાખી નથી. જણ જણ પ્રત્યે જુજવું, કર્યું ચાલતું મોક્ષનું કામ; પરિશ્રમ વિના પામવા, અખંડ અક્ષરધામ.

કર્યા કોટિ કોટિ ઉપાયરે, અમે આવી અવનિ માંચરે ।

અમારી મૂરતિને પ્રસંગેરે, કર્યું કલ્યાણ જીવનું જગેરે ॥૫॥

પ્રભુની મૂરતિને પ્રસંગે અનેકનાં કલ્યાણ થશે... ભગવાનની મૂર્તિ સામે જઈ રહેવું તે અંતરદષ્ટિ છે.. તે વિના ષટચક્ર દેખાય, ગોલોક ને વૈકુંઠ દેખાય તે અંતરદષ્ટિ નહિ.. આ પુરુષોત્તમ પ્રકાશનો સિધ્ધાંત સ્વામી સ્પષ્ટ બતાવે છે.. મિથ્યા મોહ વશ થઈ મલિન વાતાવરણમાં ઘસડાઈ જવું નહિ. સંત સંબંધે કલ્યાણ કીધું, તેને પણ અખંડ ધામ દીધું. શ્રીજીમહારાજે ઉત્તમ કાર્ય કર્યું છે, ચારિત્રશીલ અને ગુણીયલ સંતો તૈયાર કર્યા, એ સંપ્રદાયની ગૌરવની વાત છે.

સંતોના જીવનનો પ્રસંગ સાંભળો, કેટલું બધું સહન કર્યું છે..

ભાઈ રામદાસજી જેતલપુરથી ડભાણ આવ્યા, ત્યાં આંબાઓ ઉપર સરસ મજાની(કેરી) સાંખો હીલોળાતી ઝૂલી રહી છે, સચ્ચિદાનંદ સ્વામી અને સિધ્ધાનંદ સ્વામીને થયું કે કેરી બહુ સરસ છે. ગઢપુર શ્રીજીમહારાજ માટે લઈ જઈએ, કેરીના ટોપલા માથા ઉપર મૂકીને ગઢપુર જાય છે.. વૈશાખ માસના ધોમધખતા તાપથી ધરતીમાંથી ઊની ઊની વરાળું નીકળે છે. સંતો કીર્તન ગાતા ગાતા ચાલ્યા જાય છે. ત્યાં અસુર ખાખી બાવાએ બે સંતોને દમદાટી દીધી.. ઓ.. જીવનમુક્તા કે મૂડીયે.. યહ ટોપલે મેં કયા હૈ?? સચ્ચિદાનંદ સ્વામીએ કહ્યું, ટોપલામાં કેસર કેરી છે..

કીધર જાતે હો, ગઢપુર અમારા સ્વામિનારાયણ ભગવાન માટે લઈ જઈએ છીએ.. અમારા વાસ્તે દે દો.. નહિતર તુમકો મારંગે... સંતો કાંઈ બોલ્યા નહિ, તેથી બાવાને ખીજ ચડી.. સંતોના વાંસામાં ચીપીયા માર્યા લોહીની ધારું છૂટવા મંડી.. સંતો ધરતી ઉપર પડી ગયા.. છતાં અસુર બાવાને દયા આવી નહિ.. લાતું મારી સંતોને ઉથલાવી નાખ્યા. સંતોના મુખમાં એકજ રટના છે. સ્વામિનારાયણ, સ્વામિનારાયણ. ઢોરની જેમ સંતોને ખૂબ માર્યા છે.

એક રજપુત ઘોડે સ્વારે આ દશ્ય જોયું.. દોડતા નજીક આવ્યા.. અલ્યા પાપી.. નિર્દોષ સંતોને શા માટે મારે છે?? અસુર બાવાએ ગાળો બોલતાં બોલતાં કહ્યું, ચલા જાવ, તુમારે બોલનેકી કુચ્છ જરૂર નહીં હૈ. રજપુત શૂરવીર હતા.. બાવાના વાંસામાં જોરદાર ફટકા માર્યા.. બાવાને તમ્મર ચડી ગઈ.. બરાડા પાડે છે. મેં મર ગયા. મૂઝે છોડ દો. છૂટીશ તે કેમ !! કપડાથી ઝકડીને ઝાડ

સાથે બાંધી દીધો.. પછી ખીજડાના ઝાડના થડમાં પાણી રેડ્યું કે મકોડા ઊભરાયા... બાવાના શરીરે ચોંટ્યા બાવો બરાડા પાડે.. બચાવો.. બચાવો..

રજપૂતે કહ્યું, પાપી-નીચ સંતોને વાંસામાં ચીપિયા મારી લોહીલુહાણ કર્યા છે.. હવે કર્યા કર્મ ભોગવ. મકોડા તારું લોહી ચૂસી તને લોહીલોહાણ કરશે.. તને કોઈ નહિ બચાવે..

રજપૂતે કહ્યું, સંતો ચાલો હું તમને દૂર સુધી મૂકવા ચાલું છું. ઘોડા ઉપર કેરીનો ટોપલો મૂકીને ગઢપુર સુધી સંતોની સાથે ચાલ્યા. પછી કહ્યું, તમે ભગવાનનાં દર્શન કરો. હું થોડીવાર પછી આવીશ.. શ્રીજીમહારાજ લીલુડા લીંબડા નીચે બિરાજમાન છે, સંતોને જોયા કે તરત ઊઠીને સામા જઈ હાથ ઝાલીને સંતોને બેસાર્યા.. સંતોથી બેસાતું નથી. લોહી ટપકે છે. ધૂળથી ખરડાઈ ગયા છે. આવી સ્થિતિ જોઈને શ્રીજીમહારાજનું હૃદય કંપી ઉઠ્યું.

મારા ગાય જેવા ગરીબ સંતોની આવી દશા આંખમાં આંસુ આવી ગયાં..

તેજ વખતે પેલો પાપી બાવો આંધળો થઈ ગયો.. શરીરમાં પીડાનો પાર નથી.. સખત વેદના થાય છે. પાંચ વરસ સુધી ખૂબ રિબાયો. કર્યા કર્મ ભોગવે છે.. શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, રજપૂતે પોતાના ક્ષત્રિય ધર્મને બજાવ્યો છે, સંતોની રક્ષા કરી છે તેથી અમે તેમને અંત સમયે અક્ષરધામમાં તેડી જાશું.. કેસર કેરી, પ્રભુ જમ્યા અને પ્રસાદી સંતોને આપી.. સંતો રાજી થયા કે અમારો દાખડો સફળ થયો. વિચાર કરો. ચીપિયા માર્યા તેની વેદના સંતોને કેવી થઈ હશે.. શ્રીજી સમકાલીન સંતોને ખૂબ દુઃખ વેઠવું પડ્યું છે... છતાં પણ સત્સંગ કરવામાં જરાય પાછા પડ્યા નથી..

વળી બાંધ્યાં સદાવ્રત ઘણારે, તેપણ બારણાં કલ્યાણ તણારે ॥૬

વળી ધ્યાન ધારણા સમાધિરે, કરાવી વિસરાવી ઉપાધિરે ।

સદાવ્રતનું અન્ન જમ્યા તેનું પણ કલ્યાણ થયું છે. કરાવી ધ્યાન ધારણા સમાધિ.. ધ્યાન કરવાથી આધિ વ્યાધિ ને ઉપાધિ વિસરાઈ જાય છે. ધ્યાન એટલે શું?? ધ્યાન એટલે એકાગ્રતા અને તન્મયતા.. ચિત્તનો હરિમાં નિરોધ કરવો તેને ધ્યાન કહેવાય છે. ધ્યાન બહુ અગત્યની આરાધના છે. કર્યા ઉત્સવ બહુ સમૈયા, તાર્યા જીવ જાય નહિ કલ્યા; જીવાત્માની મુક્તિ માટે શ્રીજીમહારાજે ઘણી મહેનત કરી છે.. ચાલો અક્ષરધામમાં... પણ આ જગતની અંદર માણસોને માયા બહુ વહાલી લાગે છે. મરે ત્યાં સુધી માયા મૂકતા નથી, ને પરમેશ્વરમાં ચોટતા નથી.

કર્યા જગન ને બહુ જાગરે, તેપણ જીવ ઉદ્ધારવા કાજરે ।

વરખોવરખ કર્યા વળી મેળારે, કરવા જીવ બ્રહ્મમો'લે ભેળારે ॥૮

જીવાત્માના શ્રેય માટે બહુ યજ્ઞ કર્યા, મંદિરો બનાવ્યાં.. આચાર્યની સ્થાપના કરી, બહુબાંધી કલ્યાણની સડક, જાય ધામે જીવ થૈ નિધડક; જમદૂતોના મારથી બચાવ્યા છે, સૂર્ય ઊગે અને અંધારું રહી જાય તો સૂર્યનું શું માહાત્મ્ય કહેવાય, તેમ આજ સહજાનંદ સ્વામીરૂપી સૂર્ય ઉદય થયા છે, સારો ફેરો ફાવ્યો છે આ વાર, બહુ જીવ કર્યા ભવ પાર; અંતકાળે અમે અમારા ભક્તને અક્ષરધામમાં તેડી જાશું..

અશ્વ રથ વિમાન વે'લ સારીરે, લૈ જાવા સુખપાલે બેસારીરે ।

એતો અવશ્ય બિરુદ છે હમારુંરે, ધાર્યું છે સહુ જીવને સારુરે ॥૨૦

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી જબરદસ્ત મહિમાની વાત કરે છે. જેવી ભક્તની ભાવના તેવી રીતે ભગવાન તેને ધામમાં લઈ જાય છે. તેને યોગ સમાધિવાળા છે તે દેખે છે..

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે ત્રિચત્વારિંશઃ

પ્રકારઃ ॥ ૪૩ ॥

વળી શ્રીહરિ હેતે કરી, મોટી કહી માહાત્મ્યની વાત । પવિત્ર છે સ્પર્શ કરી, આ પૃથવી સાક્ષાત ॥૧॥

જિયાં જિયાં અમે વિચર્યા, વળી રહ્યા જે જે ગામ । તે જરુર જન જાણજો, સરવે થયાં છે સ્વધામ ॥૨॥

પ્રસાદીની જગ્યામાં જેનું શરીર છૂટે તે પણ અક્ષરધામમાં જાય છે. પ્રભુની પદરજને શિવ બ્રહ્માદિક દેવતાઓ પણ ઈચ્છે છે. ઘનશ્યામ મહારાજ ખુલ્લે ચરણે વનમાં ગયા છે. પગરખાંનું પણ આવરણ નહિ. ઉઘાડે પગે ફરી તમામ ભૂમિને પાવન કરેલી છે. વળી નદી ને તલાવ, સિંધુ, કુંડ, કૂવા વળી વાવ. જેમાં પ્રભુ નાહ્યા છે, તે પાણીનું જે પાન કરશે, તેનો ઉધ્ધાર થશે.. બાગ, બગીચા, ફૂલવાડી, વૃક્ષવેલી, વન, ઝાડી આદિક પવિત્ર સ્થાનમાં જે તજશે દેહ, અક્ષરધામને પામશે તેહ. હમીરસરોવર-દેવસરોવર-

નારાયણસરોવર વિગેરે પવિત્ર સરોવરથી કોઈ પક્ષી ઊડીને જાશે તેનું પણ કલ્યાણ થશે..

ગામ માળીયામાં મકન ભટ્ટ હતા, સુદામા જેવી ગરીબ સ્થિતિ હતી. એમની પાસે આ લોકની સંપત્તિ નહોતી, પણ દિવ્ય સંપત્તિ હતી. શ્રીમંત હતા.. ધર્મ, જ્ઞાન, વૈરાગ્ય, દયા, સંતોષ વિગેરે સદ્ગુણોથી સમૃદ્ધ હતા. ગામમાં સંતો પધારે ત્યારે અચૂક કથામાં પહોંચી જાય, શાંતિથી કથા સાંભળે.. સંતોની શું સેવા કરું.. મારી પાસે પૈસા નથી.. પણ દૂગણું છે. હમેશાં ઠંડી મીઠી છાશ અને અથાણું સંતોને આપે, વરસો સુધી છાશ ને અથાણાની સેવા કરી..

શ્રીજીમહારાજ ખૂબ રાજી થયા.. રાત્રે દિવ્ય સ્વરૂપે પધાર્યા.. મકન ભટ્ટ, જય સ્વામિનારાયણ. શું કરો છો ?? મહાપ્રભુ, જય સ્વામિનારાયણ. આજ ગરીબની ઝૂંપડીએ પધાર્યા.. ધન્ય ઘડી.. ધન્ય અવસર.. તૂટેલા ફાટેલા ખાટલા ઉપર ગોદડું પાથરી દીધું.. શ્રીજીમહારાજ તે ઉપર બેઠા. પ્રભુને પગે લાગી બે હાથ જોડી કીર્તન ગાય છે.

પૂર્વનું પુણ્ય પ્રગટ થયું જ્યારે, સ્વામિનારાયણ મળીયા ત્યારે.

નેણે મોહનવર નિરખ્યા જ્યારે, પૂણકામ થયું મારું ત્યારે.

શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, તમે અમારા સંતોને છાશ અને અથાણું આપો છો તે બદલામાં અમે તમને શું આપીએ ! શી ઈચ્છા છે ભક્તરાજ, કહો તો ધન સંપત્તિ આપીએ. માલ મિલકત આપીએ.. બોલો શું જોઈશો.. મહારાજ આ લોકની નાશવંત સંપત્તિની કોઈ ઈચ્છા નથી... મહેનત મજૂરી કરી ગુજરાન ચલાવું છું. ને આનંદથી તમારું સ્મરણ કરું છું.. હે પ્રભુ જો રાજી હો તો તમારા અક્ષરધામમાં તેડી જાવ.. ભલે તૈયાર રહેજો.. એકાદશીના દિવસે અમે તમને તેડવા આવશું. તેમનાં પત્નીને વાત કરી. હું ધામમાં જઈશ.. ત્યારે તેમનાં પત્નીએ કહ્યું, દરરોજ છાશ હું બનાવતી હતી, તેથી પ્રભુજીને કહો કે મને પણ ધામમાં તેડી જાય. શ્રીજીમહારાજ એકાદશીના દિવસે મકન ભટ્ટને ધામમાં તેડી ગયા, અને બીજે દિવસે તેમનાં પત્નીને ધામમાં તેડી ગયા. આ છે સેવાનો પ્રતાપ, જંગલના જોગી તપ કરીકરીને રાફડા થઈ જાય તો પણ પ્રત્યક્ષ પ્રભુનાં દર્શન થતાં નથી, પણ આજે તો પ્રભુએ મોક્ષનાં દ્વાર ખુલ્લાં મૂકી દીધાં છે.

કાંજે પામ્યા અમારો પ્રસંગરે, તેને તુલ્ય આવે કેમ ગંગરે ।

એને સ્પર્શ્યાતા વામન પાવેરે, તેતો હરિ અવતાર કા'વેરે ॥૧૬॥

પણ અવતારના જે અવતારીરે, વાત તેની તો જાણજો ન્યારીરે ।

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, વામનજીના ચરણના સ્પર્શથી ગંગાજી પ્રગટ થયાં.. આતો અવતારના અવતારી સહજાનંદ સ્વામી છે.. તેની રીત ન્યારી છે.. તેને ઓળખી લ્યો.. પણ આપણે બધા કેવા છીએ, કીમત વસ્તુને ફેંકીને નકામી નજીવી વસ્તુને પકડી રાખીએ છીએ, મોહ માયા, મારું તારું આળસ, અજ્ઞાન, અદેખાઈ આદિ નજીવી વસ્તુ પકડીને બેઠા છીએ, વાંદરાની જેમ રખડ્યા કરીએ છીએ.

આજની વાત મોટી જેથી જીવ તર્યા કોટી કોટી.. ચરાચર સ્થાવર ને જંગમ, તે સહને થયું સુગમ...

એમ વે'તિ કરીછે અમે વાટરે, બ્રહ્મમો'લમાં જાવાને માટરે ।

શ્રીમુખે કહે એમ શ્રીહરિરે, સહુ વાત માનજો એ ખરીરે ॥૨૦॥

અક્ષરધામની વાટ વહેતી કરી છે.. પણ ધ્યાન રાખજો કેવા થશું તો ધામમાં જાશું.. હૈયામાં હરિ સાથે હેત મુખમાં હરિ ભજન, આંખમાં હરિની મૂર્તિ, કાનમાં કથા, હાથમાં માળા, સૌને પ્રણામ અને હૃદયમાં વૈરાગ્ય.. નિર્વાસનિક થવાશે ત્યારે ધામમાં જવાશે..

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે ચતુશ્ચત્વારિંશઃ

પ્રકારઃ ॥ ૪૪ ॥

વળી વળી શું વર્ણવું, વળી આ સમાની વાત । જીવ જગતના ઉપરે, આજ અમે છીએ રળીઆત ॥૧॥

જાણિયે આખી જક્તને, લઈ જાયે અમારે ધામ । કેડે ન રાખિયે કોઈને, એમ હૈયે છે ઘણી હામ ॥૨॥

શ્રીજીમહારાજ કહે છે, આખા બ્રહ્માંડને અમારે તારવું છે. સર્વને અક્ષરધામ આપવું છે.. ફરી ફરી ફેરો પડે એવું અમારે આ વખતે રહેવા દેવું નથી, જીવ પ્રાણી માત્ર ઉપર અમે બહુ રાજી છીએ, વિશ્રામ ભક્તના સંકલ્પને સત્ય કરવા પ્રભુએ અનેક કીડીઓનો ઉધાર કર્યો છે. આ છે શ્રીહરિની સર્વોપરિતા.

તેહ સારુ છાપી દીધાં ચરણરે, જે છે મોટા સુખનાં કરણરે ।

ચરણ ચિંતવે ચિહ્ને સહિતરે, વળી પૂજે કોઈ કરી પ્રીતરે ॥૫॥

ભગવાનના ચરણ ચિહ્નનું જે ચિંતવન કરે છે, તેના હૃદયમાં ભગવાન વાસ કરીને રહે છે. આધિ વ્યાધિ ને ઉપાધિ દૂર થાય છે, અંતરમાં પ્રકાશ થાય છે. વળી પૂજવા પટ મૂરતિ રે, આપી સહુને કરી હેત અતિ રે..

ગામ દીઠ મંદિર કર્યાં. પછી ઘર દીઠ મંદિર કર્યાં.. પછી જણ દીઠ મંદિર કર્યાં. ગામ દીઠ મંદિર એટલે.. ગામમાં એક મંદિર હોય ત્યાં સત્સંગીઓ સવાર-સાંજ ભેળા બેસીને ભજન ભક્તિ ને કથા કીર્તન કરે ઘરદીઠ મંદિર એટલે.. ઘરમાં મંદિર બનાવી, ભગવાનની મૂર્તિને પધરાવી.. ઘરમાં જે રસોઈ બનાવો તે ભગવાનને જમાડીને પછી જમવું.. ભગવાનને જમાડ્યા વગર જે જમે છે તે પાપ ખાય છે. જણ દીઠ મંદિર એટલે. વ્યક્તિ દીઠ પૂજા કરવી, એકાગ્રતાથી ધ્યાન ભજન કરવું.. તમે એકલા પણ મનમાં કેટલા..

એકાગ્રતાથી પૂજા કરવી. તમે એકલા પણ મનમાં કેટલા.

ભગવાનનું પૂજન કરવું ત્યારે દેવ જેવા પવિત્ર થઈને પૂજા કરે તો દેવ એની પૂજાને અંગીકાર કરે છે. અંતર નિર્મળ જોઈએ..

નિર્મળ અંતરવાળા જે જનરે, તેની પૂજા લેતાં હું પ્રસન્નરે ॥૧૧॥

મલિન વસ્ત્ર પહેરીને પૂજા કરાય નહિ, પૂજા કરતાં કરતાં કાંઈ બોલાય નહિ.. એંઠા હાથે - અપવિત્ર હાથે પૂજા કરાય નહિ, વાસી ફૂલથી પૂજા કરાય નહિ, કાગડા કે કૂતરાં અડી ગયાં હોય, એવાં અપવિત્ર વસ્ત્ર પહેરીને પૂજા કરાય નહિ.. ભગવાન મારી પૂજામાં સાક્ષાત બિરાજેલા છે, એવો ભાવ રાખીને, મર્યાદાપૂર્વક પૂજા કરવાથી પ્રભુ સેવાનો સ્વીકાર કરે છે.

કરી પૂજા ઉતારશે આરતી, કરશે ધુન્યને વળી વિનંતી; તેહ મૂરતિમાં આપે રહી, સર્વે પૂજાને માનશું સહી. પ્રગટ ભાવ રાખી ભગવાનની પૂજા કરશો. તો શું થશે? કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, માન આદિક અંતરશત્રુ છે તે દૂર થઈ જશે.. હૈયું આનંદથી ભરાઈ જશે.. બીજી મૂર્તિ અને આ મૂર્તિમાં ઘણો ફેર છે.. આ તો સર્વોપરી મૂરતિ છે..

બીજી મૂરતિ ને આ જે મૂરતિરે, તેમાં ફેર જાણજો છે અતિરે ॥૧૩

કાંજે આ મૂરતિને સ્પરશરે, થયો અમારો માટે સરસરે ।

શ્રીજીમહારાજે પોતે પોતાના સ્વહસ્તે જે ભગવાનની સ્થાપના કરી છે.. તે મૂરતિમાં અલૌકિકતા અને દિવ્યતા કાંઈક અનોખી છે.

એ પણ માનો મોક્ષની નિસરણીરે, કરી છે જો ધામ જાવા તણીરે ।

ભગવાનની પૂજા કરવી તે અક્ષરધામમાં જવાની નિસરણી છે. નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, જેમ શરીર માટે દરરોજ ભોજન અનિવાર્ય છે. એમ આત્મા માટે ભજન-ભક્તિ, કથા - કીર્તન, સત્સંગ સમૈયા અનિવાર્ય છે. શ્રાવણ મહિનો આવે એટલે વિશેષ ભક્તિ થાય, એ બરાબર છે. પણ એટલેથી અટકી જવાય નહિ, ભક્તિ તો નિત્યની સાધનાને આરાધના છે.

જીવનના છેલ્લા શ્વાસ સુધી ભક્તિ ચાલુ રાખો.

નિરાશ ન થાઓ, ભક્તિ શિરને સાટે કરો.. ને બીજાને કરાવો.. અંતરશત્રુ થકી લડી શકે તે ભક્તિ માર્ગે ચડી શકે. શ્રીહરિ કહે છે. જે જે અમે કર્યાં છે ઉપાય, નથી એકે તે અર્થ વિનાય; તે તો સહુ જાણે છે સાક્ષાતરે, નથી મુખમાં કહ્યાની વાત રે..

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યેપંચચત્વારિંશઃ

પ્રકાર: ॥ ૪૫ ॥

વળી એક કહું ઉપાયને, તમે સાંભળજો સહુ જન । કર્યો કલ્યાણને કારણે, અતિ અમે થઈ પ્રસન્ન ॥૧॥

શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાન કહે છે, અનેક જીવાત્માના મોક્ષને અરથે અમે સતશાસ્ત્રની રચના કરી છે. શાસ્ત્રની મર્યાદામાં રહેશે તે આલોક અને પરલોકમાં મહાસુખને પામશે. ભગવાન સ્વામિનારાયણે મોટા મોટા ઉત્સવો કર્યાં. ત્યારે નિત્યાનંદ સ્વામીને કહે, સ્વામી, તમે કથા કરો..

નિત્ય કથા થાય સભા ગાવણાં, કરે કથા નિત્યાનંદ નિત્ય, પુસ્તક લઈ રડીયામણાં.

ધન્ય ધન્ય નિત્યાનંદ નામને, વાંચી રાજી કર્યા ભગવાન, ધર્મતનય શ્યામને. . . .

નિત્યાનંદ સ્વામી કથા વાંચે ત્યારે શ્રીજીમહારાજ ધ્યાન દઈને સાંભળે ક્યારેક અતિ પ્રેમ વિભોર બની જાય ત્યારે હરે.. હરે.. બોલી આનંદ વ્યક્ત કરે છે. કથાનો પ્રવાહ સદાય ચાલુ રાખ્યો.. આજ સુધી કથાનો પ્રવાહ એવો ચાલુજ છે.. ફક્ત શાસ્ત્રની વાત નથી.. સત્શાસ્ત્રની વાત છે.. શાસ્ત્ર તો હજારો છે. પણ પ્રભુને ક્યાં શાસ્ત્ર વહાલાં છે? ચાર વેદ વ્યાસસૂત્ર, શ્રીમદ્ભાગવત, વાસુદેવ મહાત્મ્ય, ભગવદ્ગીતા અને વિદુરનીતિ જે શાસ્ત્રમાં ભગવાનના સાકાર સ્વરૂપનું વર્ણન છે તેને સત્શાસ્ત્ર કહેવાય..

ત્યાગી ગૃહીને તારવા અર્થરે, બાંધ્યા ઘણા સુખદાયિ ગ્રંથરે ।

પ્રભુમાં પ્રેમ વધારવો હોય તો ભગવાનની કથા દરરોજ વાંચો સાંભળો અને સમજીને જીવનમાં ઉતારો, કથા છે તે સત્સંગનો મૂળ પાયો છે. શાસ્ત્રોમાં ચાર વર્ષ અને ચાર આશ્રમના ધર્મોનાં રહસ્યો સમજાવ્યાં છે. ત્યાગી ગૃહીના ધર્મ લખ્યા છે. તે કેવળ વાંચવા માટે નથી, પણ જીવનમાં ઉતારી તે પ્રમાણે વર્તવા માટે છે.. વચનામૃતમાં શ્રીજીમહારાજ કહે છે. પરમેશ્વરને મૂકીને જ્યારે આડો અવળો થાય છે ત્યારે તે કલેશને પામે છે. ગૃહસ્થને જેમ કહ્યું છે. તેમ ગૃહસ્થને રહેવું. ત્યાગીને જેમ કહ્યું છે તેમ ત્યાગીને રહેવું.. હંમેશાં વાણીમાં વિવેક રાખવો.. આપણા જીવનનો આધાર વાણી ઉપર છે.. માણસની પરીક્ષા વાણી ઉપરથી થાય છે..

પાણી અને વાણી બન્ને ગાળીને વાપરીએ તો પરિણામ સુંદર આવે..

સ્વામિનારાયણ ભગવાન સંતો ભક્તો સાથે સત્સંગ વિચરણ કરે છે. સહુને ખૂબ તરસ લાગી. એક ગામને પાદરે વિશ્રાંતિ લીધી. સાથે દાદાખાયરનો ચાકર(નોકર) હતો.. તેને કહ્યું.. બધા તરસ્યા છે તે પાણી પીને શાંતિ થાય.. માટે જલદી પાણી ભરી લાવો. ચાકર ઘડો લઈને દોડતો ગયો.. કૂવા પાસે.. ત્યાં પનિહારીઓ પાણી સંચે છે. ચાકરે રોકથી કહ્યું, મારા બાપની બૈરીઓ મને આ માટલું પાણીથી ભરી દો..

બાયુએ હાથ લાંબો કરી કહ્યું, મારા પીટ્યા બોલવાની ભાન છે? છાનો માનો ચાલતો થા.. નહિતર બધી ભેગી થઈને ટીપી નાખશું.. તારા મનમાં શું સમજે છે .. એમ કહી લાકડી લઈ પાછળ દોડી.. ચાકર જાય ભાગ્યો.. હાંફતો શ્વાસ ભેર આવ્યો.. શ્રીજીમહારાજ પાસે.. અલ્યા ખાલી હાથે કેમ આવ્યો? પાણી ક્યાં? ચાકરે કીહ્યું, તમે પાણીની વાત જાવા દો.. હું માંડ માંડ ભાગી છૂટ્યો.. નહિંતર કુટાઈ જાત.. આ ગામની બાઈઓ મને મારવા દોડે છે..

શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, ત્યાં જઈ તું શું બોલ્યો? હું કાંઈ વધારે બોલ્યો નથી! એકજ લીટી બોલ્યો છું.. મારા બાપની બૈરીઓ મને પાણી આપો.. સૂરાખાયરે દાંત ભીસીને કહ્યું, મૂર્ખા, એવું તે કાંઈ બોલાતું હશે.. માર પડે એજ લાગનો છે.. શ્રીજી મહારાજે કહ્યું, સંતો દાદાખાયરનો ચાકર આપણી સાથે રહ્યો છતાં પણ સુધર્યો નહિ..

Speak sweet words - - - મિષ્ટ વાણી બોલો

શ્રીજીમહારાજે રાઘવ ભગતને કહ્યું, તમે જલદી જાવ અને પાણી લઈ આવો.. ખૂબ તરસ લાગી છે.. રાઘવ ભગત દોડતા કૂવા પાસે આવ્યો. નમ્રતાથી કહ્યું, સ્વામિનારાયણ ભગવાન ભક્તજનની સાથે ઝાડ નીચે બેઠા છે.. બહુ તરસ લાગી છે.. ઘોડા પણ તરસ્યા છે.. ઘડો ને દોરડું આપો તો હું પાણી સીંચી લઉં.. આવું સાંભળી બાઈઓ બોલ્યાં.. ઘોડાને આંહી લઈ આવો.. અમો બ બે ઘડુલા પાણી રેડી દઈશું.. તમે પણ પાણી લઈ જાવ.. સ્વામિનારાયણ ભગવાન અને ભક્તોને પ્રેમથી પીવડાવો..

રાઘવ ભગત પાણી લઈ આવ્યા. કપડાંથી ગાળી પ્રભુને જળપાન કરાવ્યું.. પછી સંતો ભક્તોને પ્રસાદીનું જળપાન કરાવ્યું. રાઘવ ભગતે કહ્યું, મહારાજ, આ ગામનાં બાઈઓ દૈવી આત્માઓ છે. હર્ષભેર પાણી સીંચીને ઘોડાને પણ પાણીથી તૃપ્ત કર્યા. શ્રીહરિએ કહ્યું, જીવનનો આધાર વાણી ઉપર છે.. શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, રાઘવ ભગત! પાણી પાઈને તરસ છીપાવી પણ ભૂખ બહુ લાગી છે, તેનું શું કરશો? મહારાજ તમે બધા વૃક્ષ નીચે વિશ્રાંતિ કરો.. હું ભોજનની વ્યવસ્થા કરું છું..

ગામમાં ગયા. ચોરે બેઠેલા દરબારને કહ્યું, રામ રામ નમ્રતાથી આવવાનું કારણ જણાવ્યું.. તેથી ગામના માણસોએ રસકસ આપ્યું.. તે લાવીને રોટલા બનાવ્યા.. તેનો ભૂક્કો કરી ગરમ ઘી અને ગોળ ઉમેરીને સરસ મજાના ચુરમાના લાડુ બનાવ્યા.. અડદની દાળનું શાક બનાવ્યું.. પછી સૌને જમાડ્યા. શ્રીજીમહારાજ રાઘવ ભગત ઉપર ખૂબ રાજી થયા.. વાણીમાં વિવેક હોય તો સારું પરિણામ આવે છે. સમજવા જેવી કથા છે વાણીમાં વિવેક રાખવો ખૂબ જરૂરી છે.

દ્વિજ વર્ણના ધર્મ વિચારીરે, સર્વે અમે કહ્યા સુખકારીરે ॥૮॥

શમ દમ ક્ષમા ને સંતોષરે, અધર્મ સર્ગથી રે'વું અદોષરે ।

શ્રીહરિ કહે છે. દ્વિજ (બ્રાહ્મણો) ત્રણ વર્ણના ગુરુ કહેવાય માટે તેમણે શમ-દમ-ક્ષમા-ને સંતોષ રાખવો.. સત્સંગ કરવો ને બીજાને કરાવવો અને અધર્મ સર્ગથી દૂર રહેવું.. ક્ષત્રિયને શૂરવીરતા રાખી દેશની રક્ષા કરવી. વૈશ્ય વણિને ખેતીવાડી કરવી, ગાયોનું રક્ષણ કરવું.. છળકપટ તજીને ન્યાય નીતિથી ધન ઉપાર્જન કરવું અને સમય આવે ત્યારે યોગદાન કરવું, શૂદ્ર વર્ણને ત્રણ વર્ણની સેવા કરવી..

ત્યાગીને કઈ રીતે વર્તવું તે બાબત શ્રીહરિ કહે છે.

અષ્ટ પ્રકારે ત્રિયા ધન ત્યાગરે, વિષય સુખ સાથે છે વૈરાગરે ।

ભારે બ્રહ્મચર્ય વ્રત ધારીરે, રાખે ભાવે કરી બ્રહ્મચારીરે ॥૧૫॥

સાધુ અને બ્રહ્મચારીને અષ્ટ પ્રકારે સ્ત્રીનો ત્યાગ રાખવો, જગતસંબંધી વિષયથી દૂર રહેવું, બ્રહ્મચર્ય વ્રતને અતિ દ્રઢ કરીને રાખવું, ભગવાં વસ્ત્રો ધારણ કરનારા ઘણા હોય છે. પરંતુ ભગવાનને ધારણ કરનારા ઓછા હોય છે.

ગ.પ્ર.૩૬ વચનામૃતમાં શ્રીજીમહારાજ ત્યાગીનાં લક્ષણ બતાવતાં કહે છે, ત્યાગી હોય તેને ક્યરો ને કંચન બેય બરાબર હોય. આ પદાર્થ સારું, આ પદાર્થ ભૂંડું એવી સમજણ હોય નહિ.. એક ભગવાનને વિષે પ્રીતિ હોય તે સાચો ત્યાગી છે, આ વચનામૃત આત્મસાત કરવા જેવું છે. ધર્મમૃત - નિષ્કામશુદ્ધિ અને શિક્ષાપત્રીમાં ચાર વર્ષ, ચાર આશ્રમના ધર્મો લખ્યા છે તે પ્રમાણે રહેવું..

એહ વિના બીજા છે જે ગ્રંથરે, કર્યા અમે કલ્યાણને અર્થરે ।

એમ કહ્યું શ્રીજીએ શ્રીમુખેરે, સહુ જનને તારવા સુખેરે ॥૨૦॥

વન વગડે ભટકતા તૃષાતુર થયેલાને પરબ મળી જાય, કાળઝાળ તાપથી તપ્ત થયેલાને ઘેઘુર વૃક્ષની શીતળ છાયા મળી જાય, મધદરિયે ડૂબતાને હોડીનો આશરો મળી જાય તો તેને કેટલો આનંદ !! એનાથી વધુ અને દિવ્ય આનંદ શ્રીજીમહારાજનાં દર્શન, સ્પર્શ અને પૂજનથી થાય છે.

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે ષટ્ચત્વાર્શિઃ
પ્રકાર: ॥ ૪૬ ॥

વળી અમારે જે આશરે, બાયું આવિયું બહુ બહુ । તેને કહ્યા ધર્મ તેહના, તેણે પામી પરા ગતિ સહુ ।૧।
સતીગીતામાં જે સૂચવ્યા, સઘવા વિઘવાના ધર્મ । તેમજ રહી ત્રિયા સહુ, પામિછે ધામ જે ધર્મ ॥૨॥

સ્વામિનારાયણ ભગવાન કહે છે, અમારા આશરે આવેલાં સઘવા અને વિઘવા બાઈઓ છે તેમના ધર્મ સત્સંગિજીવનમાં અને સતી ગીતામાં ધર્મો કહ્યા છે. તે પ્રમાણે રહેશે તો આ લોક અને પરલોકમાં સુખી થશે. શ્રીજીમહારાજ પતિવ્રતા ધર્મના પ્રવર્તક છે, પતિ મૃત્યુ પામે તો સ્ત્રીને જીવતી પતિ સાથે બાળવાનો રિવાજ હતો, તે ભગવાન સ્વામિનારાયણે અટકાવ્યો. શ્રીજીમહારાજે એવી સરસ રીત ચલાવી કે પતિ મૃત્યુ પામે તો તેની પાછળ મરવું નહિ, પણ પતિ તરીકે પરમાત્માને માનીને ભગવાનનું ભજન કરવું. સાંખ્યયોગ ધર્મની પ્રવૃત્તિ કરી.

કોઈ સંપ્રદાયમાં સ્ત્રીને દીક્ષા અપાતી નહિ તે રિવાજ શ્રીહરિએ શરૂ કર્યો.

પાછી કેવી મર્યાદાની પાળ બાંધી, આચાર્ય પત્ની દ્વારા દીક્ષા લેવી. સ્ત્રીના ધર્મ બરાબર સચવાઈ રહે તે માટે બાઈઓનાં મંદિરો જુદા કર્યાં. શ્રીહરિએ સ્ત્રીના ધર્મો ખૂબ ઝીણી નજરથી અમલમાં મુકાવ્યા છે. સાધ્વીના ધર્મો ખૂબ સુંદર રીતે શીખવ્યા છે. શ્રીજી મહારાજ કહે છે.

અતિ અતિ કર્યા મેં ઉપાયરે, તેતો કે'તાં કે'તાં ન કે'વાયરે ।

જેજે કર્યું અમે આ જગમાંરે, તેતો ચલાવા મોક્ષ મગમાંરે ॥૫॥

જીવાત્માનો ઉધાર કરવા અમે ખૂબ દાખડા કર્યાં છે. અમારા દાખડા સામે જો.. જો.. બહુ સમજણ માંગી લે એવી આ પુરુષોત્તમપ્રકાશની કથા છે. સ્વામિનારાયણ ભગવાને વચનામૃતમાં અનાસક્તિનો વારંવાર બોધ આપણને આપ્યો છે. હજારો વખત કથા કરીએ છીએ, સાંભળીએ છીએ. પણ જો સંસારની આસક્તિ ન જાય.. સ્વભાવમાં સુધારો ન થાય તો કથાનું શું? પચ્યાસ - સાઠ વર્ષની ઉંમર થાય પછી તો આપણો સમય. આપણી શક્તિ, આપણી સંપત્તિ, આપણી બુધ્ધિ સત્સંગની સેવામાં વાપરવી જોઈએ. કેવળ પેટ ખાતરજ નહિ..

શ્રીહરિ કહે છે, અમારા નામનું પદ-છંદ, અષ્ટક, સ્તુતિ અને કીર્તન ગાશે, સાંભળશે કે ભણશે તે ભવસાગર તરી જશે..

સંગીતમાં સંતો કીર્તન બોલે ત્યારે શ્રીહરિ મસ્તાન થઈને ડોલે

સંગીતના સૂર સાથે સંતો કીર્તન ગાય ત્યારે શ્રીજીમહારાજ સંતો સામે ખસતા ખસતા આવે.. સંગીતના સૂરની સાથે કીર્તન પ્રભુને બહુ ગમે.

પ્રેમાનંદ આગે ગાય ત્યારે, આવે ઓરા ઓરા ખસતા;

ક્યારે હરિ દેખું રે હરિહસતા, મારા મંદિરિયામાં વસતા. . . ક્યારે. . .

કીર્તનને ઉથલાવો તો શું થાય? નર્તકી. નર્તકી.. એટલે માયામાં નચાવનારી.. કીર્તન ગાવાથી માયામાં નાચતું મન ભગવાનમાં નાચતું થઈ જાય છે. માટે કીર્તન હમેશા ગાવાં જોઈએ. કીર્તન અને ધૂન કર્યાં સિવાય કથાની સમાપ્તિ થાય નહિ, કીર્તન અને ધુન્ય ન ગાય ને કથાની સમાપ્તિ કરે તો એટલી કથામાં અપૂર્ણતા ગણાય..

કીર્તન છે તે કલિયુગમાં તરવાનું જહાજ છે.

જેમાં સ્વામિનારાયણ નામ, એવી કથા સુણે નર વામ; એવી કીર્તિ સાંભળતા જન, થાય અતિ પરમ પાવન. દેહનો ખોરાક

અન્ન છે. આત્માનો ખોરાક કથા છે. ભગવાન કર્ણ દ્વારસે હૃદયરૂપી મંદિર મેં પધારતે હૈ. પાવનકારી પરમાત્મા કે લીલા ચરિત્રોં કા જો શ્રવણ કરેગા ઉસકા હૃદયરૂપી મંદિર પવિત્ર હોગા.. પ્રભુએ પોતાનું રૂપ ગુપ્ત રાખ્યું છે પણ નામ પ્રગટ રાખ્યું છે. સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ. જપતે રહો.

લેતાં નામ નારાયણ સ્વામિરે, જાણો તે બેઠા ધામને પામીરે ॥૧૨

જેહ મુખે એનો ઉચ્ચારે, તેતો જાણો પામ્યા ભવપારે ।

સ્વામિનારાયણ મંત્ર ફણેણી ગામમાં જાહેર કર્યો.. આ બન્ને મંત્ર વેદમાં છે. નારાયણ મંત્ર વેદમાં છે. સ્વામિ મંત્ર પણ વેદમાં છે. શ્રીજીમહારાજે બે મંત્રને એક કર્યા. અને પ્રભાવશાળી મંત્ર બનાવ્યો. રાત દિવસ સ્વામિનારાયણ મંત્ર હૃદયમાં વસી જાય તો મન સ્થિર થઈ જાય. પ્રભુ સર્વના પોષક છે.

શ્રીજીમહારાજે સંતોને કહ્યું, તમે સત્સંગ કરાવવા દેશાંતરોમાં ફરો, સંતો મંડળ લઈને સત્સંગ કરાવવા ગયા.. અચાનક મુક્તાનંદ સ્વામીનું મંડળ અને બ્રહ્માનંદ સ્વામીનું મંડળ. બે મંડળના સંતો એક ગામને પાદરે ધર્મશાળામાં ભેગા થઈ ગયા. અંતરમાં ભગવાનને ધારીને કીર્તન ગાય છે. થોડી વાર પછી મુક્તાનંદ સ્વામીએ કહ્યું, હે સંતો તમે ગામમાં રામઝોળી(ભીક્ષા) માગવા જાઓ. ત્યારે બ્રહ્માનંદ સ્વામીએ કહ્યું, શ્રીજીમહારાજ વારંવાર કહે છે. મારું ધ્યાન ભજન કરે. તેને હું લાડુ જમાડુ છું.. આજે ભીક્ષા લેવા નથી જવું. શાંતિથી ધ્યાન ભજન કરીએ, જોઈએ શું થાય છે.. મુક્તાનંદ સ્વામીએ કહ્યું, પ્રભુ પર વિશ્વાસ હશે તો સફળતા મળશે..

બરાબર બપોરના બાર વાગ્યા અને બે મુક્તોને લઈને ભગવાન બ્રાહ્મણના રૂપમાં પહોંચી આવ્યા. ધર્મશાળાના દરવાજાની સાંકળ ખખડાવી. બારણું ખોલો !! તમે કોણ છો? અમે નગરશેઠના સેવક છીએ, તમને ભોજન આપવા આવ્યા છીએ.. અમારા શેઠનું સદાપ્રત ચાલે છે. સૌને ભરપેટ જમાડે છે. દરવાજો ખોલ્યો. ત્યાં ભોજનની મધમધથી સુંદર સુગંધ આવે છે. દાળ, ભાત, રોટલી શાક લાડુ છાશ વિગેરે ભોજન સંતો પાસે રાખ્યાં..

સંતોની પંક્તિ થઈ, બ્રાહ્મણરૂપમાં ભગવાન ભોજન પીરસે છે. સંતો ભગવાનને યાદ કરતા કરતા જમે છે. બ્રહ્માનંદ સ્વામીએ કહ્યું, ભૂખ બહુ લાગી હતી, આપણો સંકલ્પ પ્રભુએ પૂરો કર્યો.. જમ્યા પછી બ્રહ્માનંદ સ્વામીએ પૂછ્યું, તમારું સદાપ્રત ચલાવનાર શેઠ ક્યાં રહે છે.. બ્રાહ્મણનારૂપમાં ભગવાન બોલ્યા. અમારા શેઠ આ ગામમાં જ રહે છે, લ્યો.. રામ.. રામ.. એમ કહી ચાલતા થઈ ગયા.. આગળ જતાં અદ્રશ્ય થઈ ગયા..

બપોર પછી સંતો બીજે ગામ જાય છે. બજારમાં દુકાન આવી. સંતોએ પૂછ્યું. આ ગામમાં સદાપ્રત આપે છે તે શેઠનું ઘર ક્યાં છે? અમારા ગામમાં સદાપ્રત ચલાવે તેવા શેઠ છે જ નહિ. કોઈ સંતોને જમાડે તેવા શ્રીમંત નથી. આખું ગામ ગરીબ છે.. વાઘરી લોકોનું ગામ છે.. પેટ પૂરતું માંડ જમવા મળે છે.. તો બ્રહ્મભોજન ક્યાંથી કરાવે.. ત્યારે મુક્તાનંદ સ્વામીએ કહ્યું, શ્રીજીમહારાજ દિવ્યસ્વરૂપે આપણને જમાડવા આવ્યા. હતા. પ્રભુ સત્સંગમાં સદાય પ્રગટ પ્રગટ અને પ્રગટ જ છે.

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી પ્રસાદીની વસ્તુઓનો મહિમા વર્ણવે છે.

વળી અમારાં અંગનું અંબરરે, બહુ સ્પરશેલ સારું સુંદરરે । એહ પ્રસાદિનું જેહ પટરે, મળે ટળે સર્વે સંકટરે ।

એહ વસ્ત્ર અનુપમ અતિરે, યાય પૂજતાં પરમ પ્રાપતિરે ।

શ્રીજીમહારાજના પ્રસાદીના વસ્ત્રમાં ગજબની શક્તિ હોય છે. પ્રસાદીની વસ્તુ જલદી મળે નહિ. તે તો રાખી છે અમે અપાર, સહુજન અરથે આ વાર; સ્પર્શ કરશે તે અભયપદને પામશે.. આવી વાત સાંભળીને ભક્તજન રાજી થયા.. સુણી સહુ થયા પરસન રે, કહે સ્વામી શ્રીજીમહારાજ ધન્ય ધન્ય રે..

શ્રીજીમહારાજના અંતરમાં શાંતિ થઈ કે જે મારે કામ કરવાનું હતું તે મેં કરી લીધું છે. સહેજે સહેજે જીવાત્માઓ મારા ધામને પામશે. કોઈ વાતની ખામી રાખી નથી.

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી મોક્ષ માર્ગના ભોમિયા છે.

આપણે સૌ બડભાગી છીએ, આવા સમર્થ સંતનું શાસ્ત્ર અનેકને પ્રેરણારૂપ સિધ્ધ થયું છે, હજારોને જીવન જીવવાની જડીબુટ્ટી સમાન બની રહેશે.

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે

સપ્તચત્વારિંશઃ પ્રકારઃ ॥ ૪૭ ॥

દોહા - પછી જોયું વિચારી જીવને, કરી રહ્યા સર્વે કામ ।

સહુ જનને સુગમ થયું, સે'જે પામશે સ્વધામ ॥૧૧॥

જે અરથે અમે આવિયા, તે અરથ સરિયો આજ । ધારી આવ્યા'તા જે ધામથી, તે કરી લીધું છે કાજ ।૨।

સ્વામિનારાયણ ભગવાને પૃથ્વી ઉપર ધર્મની સ્થાપના કરી, અસુરોનો નાશ કર્યો, પછી પોતાની જીવન લીલા સંકેલવા માટેની તૈયારી કરે છે. અનાદિકાળથી અટવાતા જીવાત્મા માટે જે કરવાનું હતું તે બધું અમે કરી લીધું છે. અવતાર ચરિત્ર પૂર્ણ થયાં છે.

જેઠ સુદ નવમીને દિવસે સંતો અને હરિભક્તોને બોલાવીને કહ્યું કે, મારે તમને એક વાત કરવી છે. અમને ખાત્રી છે કે એ વાત તમને કોઈને ગમશે નહિ, છતાં સ્વીકારવી પડશે.. મંદિરો બનાવી તેમાં મૂર્તિ પ્રતિષ્ઠા થઈ ગઈ છે, શાસ્ત્રોની રચના થઈ ગઈ છે, આચાર્યશ્રીની ગાદી સ્થાપના થઈ ગઈ છે. પરમહંસોને પણ તૈયાર કર્યા છે. હે સંતો તમે આ સત્સંગના બગીચાને ભક્તિનું પાણી પાતા રહેજો, જેથી બગીચો સદાય લીલોછમ અને નવ પલ્લવિત રહે. જેમ બાપ દીકરાને ભલામણ કરે તેમ શ્રીજી મહારાજ સત્સંગીઓને ભલામણ આપે છે.

હવે પધારું હું મારે ધામરે, જે સારુ આવ્યા'તા તે થયું કામરે ॥૬

પછી જે જે પાસે હતા જનરે, તેને કે'છે એમ ભગવાનરે ।

સહુ ધારજો અંતરે ધીરરે, હવે નહિ રહે આ શરીરરે ॥૭॥

શ્રીજીમહારાજ કહે છે, હે સંતો ! સમજીને ધીરજ રાખજો, અમારી વાંસે કોઈ રડશો નહિ, આંસુડાં પાડશો નહિ, કોઈ આત્મઘાત કરશો નહિ. અને કંકાસ કરશો નહિ.. સહુ સહુના ધર્મમાં રહી ભજન ભક્તિ કરજો.. છેલ્લી વાત છે તે માની લેજો, શિક્ષાપત્રી પ્રમાણે સહુ રહેજો; શિક્ષાપત્રી માંહિ અમે રહેશું, એમાં રહીને સુખ દેશું. મોટા સંતોની આજ્ઞામાં રહેજો, કોઈ બાબતની ચિંતા ન કરજો; મને જ્યારે સંભારશો ત્યારે હું દર્શન આપીશ. હું સદાય તમારી સાથે જ છું.

શ્રીજીમહારાજની આવી વજ જેવી વાણી સાંભળી ભક્તોના હૃદયમાંથી ધીરજ ખૂટી ગઈ, આંખમાંથી આંસુડાની ધાર થઈ. ખૂબ રડે છે. હે પ્રભુ, અમને મૂકીને તમે જાશો નહિ. જાશો નહિ. જો જાવું જ હોય તો અમને સાથે લઈ જાવ. તમારા વિના અમે નહિ રહી શકીએ.. જેમ જળ વિના માછલી તરફડે તેમ સંતો ભક્તો તરફડે છે.. આર્કંદ કરીને રડે છે.. બેભાન થઈ ગયા છે. ઊંચે અવાજે પોક મૂકીને રડે છે.

શ્રીજીમહારાજને થયું. મારા વિયોગને મારા ભક્તજનો સહન નહીં કરી શકે, ગોપાળાનંદ સ્વામી તથા મુક્તાનંદ સ્વામી આદિ સદ્ગુરુઓને કહ્યું, હે વહાલા સંતો, જરાય ચિંતા ન કરશો.. હું તમારી સાથે જ છું.. સત્સંગના સ્થંભ તમે છો.. ભક્તિની ગંગા ઉત્તરોત્તર વહેતી રહે, સત્સંગમાં શ્રદ્ધા ભાવના અને નિષ્ઠા સદાય વૃદ્ધિ પામે, સ્વામિનારાયણની ધજાની સુંદર કીર્તિ સારાય વિશ્વમાં ફરકતી થાય, એવી ખેવના અને ધગશ રાખજો. તમે ધીરજ રાખજો અને બીજાને ધીરજ રખાવજો, મારા વચન પ્રમાણે તમે સદાય રહ્યા છો અને હજુ પણ રહેજો..

અક્ષરધામ તુલ્ય અક્ષરઓરડીની ધરતી આજ આંસુડાંથી ભીની બની ગઈ છે, મોટીબા અને લાડુબા પોક મૂકી રડે છે, આપણને મૂકીને જતા રહેશે. પછી કોનું મુખ જોઈને જીવશું. શું કરશું તમને ધામમાં જાવું જ હોય તો અમને સાથે લઈ જાવ. જેમ મણિ વિના ફણી આંધળો થઈ જાય, ધનિકનું કોઈ ધન લઈ જાય તો તેને કેવું દુઃખ લાગે, તેમ અમારું ધન તો હે મહારાજ ! તમે છો. અમારા માટે સર્વસ્વ જે કહો તે તમે જ છો.

શ્રીજીમહારાજ કહે છે... હે ભક્તજનો પૃથ્વીના ભારરૂપ અધર્મનો નાશ કર્યો છે.. હવે અક્ષરધામના મુક્તો અમારી રાહ જુવે છે. તેને દર્શન દેવા જાઉં છું.. તમે રડો નહિ.. ચિંતા કરો નહિ, શાંતિ રાખો.. તમારી સાથે મેં જે લીલા કરી છે તેને સંભાળી રાખજો...

પણ હમણે જેમ દેખોછોરે, દેખી જન્મ સુફળ લેખોછોરે ॥૧૧॥

એમ નહિ દેખો હવે અમનેરે, સાચી વાત કહુંછું તમનેરે ।

શ્રીહરિ કહે છે, હમણાં મને દેખે છે.. મારી સાથે વાતચીત કરો છો તેમ નહિ દેખી શકો.. પણ દિવ્યસ્વરૂપે દેખી શકશો.. આવું સાંભળી બધા આકુળ વ્યાકુળ થઈ ગયા, ધરતી પર ઢળી પડ્યા. પ્રાણ વિનાનાં પૂતળાંની જેમ સ્થિર થઈ ગયા.. કોણ કોને છાનું રાખે.. યોધારાં આંસુએ રડે છે.. સભામાં સૂનકાર છવાઈ ગયો.. શ્રીજી મહારાજે ધૈર્ય શક્તિને બોલાવીને કહ્યું, તમે આ બધા સત્સંગના હૃદયમાં રહીને ધીરજ આપો.. જેથી મન મજબૂત બની જાય.. મારા વિયોગના દુઃખને સહન કરી શકે.. પછી ભક્તોને થોડી ધીરજ આવી. અંતરમાં વિચાર થાય છે.. આ અક્ષરઓરડી હવે કાયમને માટે ખાલી થઈ જશે.. પ્રાણ પ્રીતમ વિના શું કરશું... રડતા હૃદયે સૌ સૌના સ્થાને ગયા છે. નિદ્રા આવતી નથી. અંતર તરફડે છે. અમારા પ્રાણ પ્યારા કાલે અમારાથી દૂર થઈ જશે.. અંતર અંખ્યા કરે છે...

જેઠ સુદ દશમનું પ્રભાત થયું, સૂર્ય ઝાંખો દેખાય છે. ચારે દિશાઓ ઝાંખી થઈ ગઈ છે.. ભક્તજનો શ્રીજીમહારાજને એક નજરે જોઈ રહ્યા છે. આજ કોઈના મુખપર તેજ નથી. દાદાનો દરબાર સૂનો સૂનો થઈ ગયો છે. બપોરના બરાબર બાર વાગ્યા છે. શ્રીજીમહારાજ અંતરવૃત્તિ કરી નેત્રમીંચી પદ્માસન વાળી બન્ને હાથ ખોળામાં રાખી બેઠા છે,

તે જ વખતે શ્રીજીમહારાજના શરીરમાંથી દિવ્ય શીતળ શાંત પ્રકાશ થયો, પ્રકાશ દશે દિશામાં છવાઈ ગયો.. અક્ષરાત્મક તેજમાંથી અક્ષરમુક્તો સુવર્ણમય પુષ્પક વિમાન લઈને પ્રગટ થયા.. અક્ષરધામના મુક્તોએ શ્રીજીમહારાજને પ્રાર્થના કરી, પુષ્પના હાર પહેરાવી સ્વાગત કર્યું.. પધારો મહારાજ પધારો. અમે તમારી રાહ જોઈએ છીએ.. પ્રભુ વિમાનમાં બિરાજમાન થયા.. અક્ષરધામના મુક્તોએ જય જયકાર કર્યો.. બોલો...

સ્વામિનારાયણ ભગવાન કી જય..

વિમાન આકાશ માર્ગે ચાલતું થયું.. જ્યાં સુધી વિમાન દેખાયું ત્યાં સુધી ભક્તજનો એક નજરે જોઈ રહ્યા.. તેજ દેખાતું બંધ થયું ત્યારે ખબર પડી કે પ્રભુ પોતાની લીલા સંકેલી સ્વધામ સિધાવી ગયા.. ધીરજ રાખી સૌ ભગવાનના નામની ધૂન બોલે છે..

સ્વામિનારાયણ.. સ્વામિનારાયણ.. સ્વામિનારાયણ...

સર્વે વાતાવરણ કરુણાભીનું બની ગયું છે, સંતો અને ભક્તો મળીને પાર્થિવ દેહને લક્ષ્મીવાડીએ લઈ જઈને અગ્નિસંસ્કાર કર્યો. શ્રીજીમહારાજ જે કાર્ય કરવા માટે પધાર્યા હતા તે કાર્ય પુરું થયું.. ધર્મ, જ્ઞાન, વૈરાગ્ય અને ભક્તિની આ જગતમાં સ્થાપના કરી.. કોઈ વાતની અધુરાશ રાખી નથી.

એવો અલૌકિક અવતારરે, બહુ જીવ કર્યા ભવપારરે ।

એહ મૂરતિ મળી છે જેનેરે, કાંઈ ખામી રહી નહિ તેનેરે ॥૧૮॥

શ્રીહરિએ આ જગતની અંદર અલૌકિક કાર્ય કરી અનેક જીવાત્માને ભવપાર કર્યા છે. શ્રીજીમહારાજ અક્ષરધામમાં પધાર્યા ત્યારે ગઢપુરની ગાયો-વૃક્ષો-વેલીઓ-પક્ષીઓ ખૂબ રડ્યાં છે.. ઉન્મત્તગંગાના નીર થંભી ગયા.. સમગ્ર વાતાવરણ ગમગીન બની ગયું..

વળી રહા છે સતસંગ માંયરે, અંત સમે કરે આપે સા'યરે ॥૨૦॥

ભગવાન પોતાના ભક્તને સહાય કરે છે. રક્ષા કરે છે. કથા સાંભળી ભગવાન સાથે કેટલો સબંધ વધ્યો એ તપાસવાનું છે. ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિયરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે અષ્ટચત્વારિંશઃ

પ્રકાર: ॥ ૪૮ ॥

એહ રીતે અલબેલડે, કર્યા કંઈ કંઈક કામ । આપી આનંદ આશ્રિતને, વળી પુરી હૈયાની હામ ॥૧॥
અમાયિક સુખ આપિયાં, માયિક દેહની માંય । તે પ્રસિદ્ધ જાણે છે પૃથવી, નથી છાનિ છપાડી કાંય ॥૨॥

ભગવાને પોતાના આશ્રિતની હૈયાની હામ પૂરી કરી, મહા અલૌકિક સુખ આપી કૃતાર્થ કર્યા છે. બહુ આપેપ આગ્રહ કરી, ભવે જીવ તાર્યા ભાવ ભરી.. મનુષ્યને તો તાર્યા પણ પ્રાણીને પણ તાર્યા છે.

પુંજાભાઈના બહેન અજુબાને ખબર પડી કે શ્રીજીમહારાજ બીમાર છે, ઝટ ગાડું જોડીને ધોલેરાથી રવાના થયાં.. જેઠ સુદ દશમની ઢળતી સંધ્યા, સૂર્યનારાયણ વિદાયગિરિ લઈ રહ્યા છે.. ગાડામાં બેઠા બેઠા પ્રીત્તુ સ્મરણ કરતાં જાય છે. ત્યાં ઓચિંતા ચાર-પાંચ કાઠી સ્વારોની સાથે માણકી ઘોડી ઉપર બેઠેલા શ્રીજીમહારાજ સામેથી આવ્યા.. અજુબા જય સ્વામિનારાયણ.. આ બાજુ કેટલે સુધી જાવ છો? મહારાજ ઘણા દિવસ થયા.. આપનાં દર્શન થયાં નથી.. વળી ખબર પડી કે શ્રીજી મહારાજના શરીરે મંદવાડ છે. મળવા જઈએ છીએ...

આંખ તમને મળવા અકળાતી હતી તેથી મળવા આવ્યા છીએ.

તમે તો સામા મળ્યા. ધન્ય ઘડી. ધન્ય અવસર તમારાં દર્શન થયાં ખૂબ રાજી થયાં પગે લાગીને અજુબાએ પૂછ્યું, પ્રભુ આપ ઘોડેસવાર સાથે કઈ બાજુ જાઓ છો? અમે એક ભક્તને દર્શન દેવા જઈએ છીએ. તમે ગઢપુર જાવ, ને ગોપીનાથજી મહારાજનાં દર્શન કરો. આટલું કહેતાં પ્રભુ આગળ ચાલતા થઈ ગયા. અજુબા ગઢપુર આવ્યાં. જ્યાં દાદાના દરબારમાં પ્રવેશ કર્યો તો સર્વત્ર સુનકાર. કોઈ પણ બોલતું નથી.

અજુબા સીધાં આવ્યાં મોટીબા પાસે. બા આપણા જીવન પ્રાણ ક્યાં? અજુબા આપણા પ્રાણપ્યારા, આપણને મૂકીને આજે સ્વધામ ચાલ્યા ગયા.. એના વગર દિવસ કેમ જશે બહેન.. એમ કહીને ધ્રુસકે ધ્રુસકે ને ધ્રુસકે રડે છે.. કોણ કોને છાનું રાખે. ગાય વિના જેમ વાછરું તરફડે તેમ હરિ વિના બધાં તરફડિયાં ખાય છે. વર્ણન ન થઈ શકે તેવું કરુણ દશ્ય સર્જઈ ગયું છે.

મનમાં થયું કે પ્રભુ જતાં જતાં આપણી દર્શનની ઝંખના શમાવતા ગયા.. છેલ્લે દર્શન દીધાં તે અંતરમાં છપાઈ ગયા.. એ સ્વરૂપનાં અખંડ દર્શન થયા જ કરે છે, ત્રણ અવસ્થામાં પ્રભુની ઝાંખી થાય છે.. આવાં અજુબાને અંતવખતે દર્શન દીધાં..

કરી ગયા મોટાં મોટાં કાજરે, આવી આ ફેરે આપે મહારાજરે ।

ખુબ ખેલિ ગયા એક ખ્યાલરે, જોઈ અનંત જન થયા ન્યા'લરે ॥૭

ખરાખરો મચાવીને ખેલરે, રૂડી રમત રમ્યા અલબેલરે ।

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે. શ્રીજીમહારાજ જેવું મોક્ષનું કાર્ય કર્યું છે, તેવું દુનિયામાં બીજા કોઈ અવતારે કર્યું નથી. પાંચસો પરમહંસોને સાથે લઈને આવ્યા હતા. સંતો દ્વારે અનેકનાં કલ્યાણ કર્યાં છે. સંતો અને ભક્તો ભગવાનને યાદ કરતાં કરતાં રડી પડે છે. ઉત્સવમાં આપણી સાથે રમતા-જમતા.. હેતથી બોલાવતા.. હાર પહેરાવી રાજીપો વ્યક્ત કરતા.. બાથમાં લઈને ભેટતા.. આવી લીલાને યાદ કરતાં આંખમાં આંસુ આવી જાય છે.. ભવસાગરમાં આપણે ડૂબી જાત તે હાથ ઝાલીને આપણને બહાર કાઢી લીધા..

એવાં લાડ હવે ક્યારે લડાવશે.. આવી કલ્યાણકારી લીલાચરિત્રોને યાદ કરી તાજાં કરે છે.. સમે સમે ભગવાને આપણને ખૂબ સુખ આપ્યાં છે. એનું વર્ણન થઈ શકે નહિ... અચાનક લીલા સંકેલીને ચાલ્યા ગયા.. આપણને એમ હતું કે પ્રભુ આવીને આવી દયા અખંડ રાખશે.. પણ વિલખતા મેલીને ચાલ્યા ગયા.. આપણે અભાગીયા અને અનાથ થઈ ગયા છીએ..

આંખ્યો યઈગઈ અભાગણીરે, ક્યાંથી નિરખે મૂરતિ નાથતણીરે ૧૫

મુખ અભાગિયું થયું અતિરે, ક્યાંથી પામે પ્રસાદી એ રતિરે ।

જિહ્વા અભાગણી ને અનાથરે, ક્યાંથી બોલે હવે હરિ સાથરે ॥૧૬

આપણા ભાગ્યમાં થોડાક જ દિવસ સુખના હતા, હવે આવ્યા દિવસ દુઃખના.. વિરહની વેદનાથી પ્રભુમાં પ્રીતિ ઉત્તરોત્તર વધી ગઈ.. બોલી શકાતું નથી. કંઈ રૂંધાઈ જાય છે... દર્શન માટે જીવ તલપી રહ્યો છે.. આંખથી પ્રભુનાં દર્શન કરતાં, કાનથી પ્રભુની કથા સાંભળતાં, હાથથી સ્પર્શ કરતાં. હવે આપણને એવા દિવસ ક્યારે મળશે.. અરસપરસ બોલતાં બોલતાં ખૂબ રડે છે. હે પ્રભુ અમે તમારા દાસ છીએ, અમને વિસારશો નહિ.. તમારી વાણી સાંભળવા અમે ઝંખીએ છીએ. હે પ્રભુ તમારો ને અમારો સંબંધ થયો પણ અધૂર રહ્યો.. હાથમાં આવેલો ચિંતામણિ અમે હારી ગયા.. અમારો આનંદ ચાલ્યો ગયો.. ભગવાનના વિરહવેદનામાં ડૂબેલા બ્રહ્માનંદ સ્વામી રડતા રડતા ગાય છે.

જેઠે જીવન ચાલીયા, નિર્મોહી મારા નાથ; દર્શન વિના દુઃખીયો ઘણો, સર્વે વ્રજનો સાથ. . . .જેઠે. . . .

અંતર તાપ વિયોગનો, બાહેરથી લૂ વાય; મળ્યા વિના હવે માવજી, જુગ તુલ્ય રજની જાય. . . .જેઠે. . . .

ફળીયામાં ઘોડી ફેરવતા, છોગાં ધરતા શીર; તે દિન કેદી દેખાડશો, ડોલરીયા જગદીશ. . . .જેઠે. . . .

પ્રાણજીવન પૂરીયે, હૈડા કેરી હામ; બ્રહ્માનંદના નાથજી, આલોને શ્રીઘનશ્યામ. . . .જેઠે. . . .

પ્રેમ કરવા લાયક એક પરમાત્મા છે, મનુષ્યનો પ્રેમ ક્ષણેક્ષણે બદલાય છે.. તેથી શાંતિ મળતી નથી... સાચી હકીકતમાં પ્રભુને પ્રેમ પાત્ર બનાવો જેથી પાત્રને બદલવાનો પ્રસંગ કદી આવેજ નહિ...

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે

એકોનપંચાશત્તમઃ પ્રકારઃ ॥ ૪૯॥

પુરુષોત્તમ પધારિયા, કરી કામ અલૌકિક આપ । અનેક જીવ ઉદ્ધારિયા, પ્રગટાવી પ્રબળ પ્રતાપ ॥૧॥

થોડાક દનમાં સ્થાવર જંગમ, તારિયા જીવ તતકાળ ।

કળ ન પડી કોઈને, એવું કરિયું દીનદયાળ ॥૨॥

શ્રીજીમહારાજે અનેક સ્થાવર જંગમ જીવાત્માને મુક્તિનું પ્રદાન કર્યું છે. જગજાળ કાપી બ્રહ્મમહોલના નિવાસી કર્યા, અણચિંતવે આવી ગયા, અતિ અચાનક અલબેલ; ખબર ન પડી ષટમતને, એવો ખેલી ગયા એક ખેલ. ઘણા અભાગી જીવ લાભ લઈ શક્યા નહિ.. વરસાદ વરસે ત્યારે આખી પૃથ્વી હરિયાળી થાય, આનંદ થાય. પણ જવાસો બળી મરે, તેમ ભાગ્યશાળી જીવાત્માઓ આનંદથી પ્રભુ સાથે રહ્યા, અને ઘણા માણસો માન, ઈર્ષાને કારણે અવળે રસ્તે ચડી ગયા.. રાવણ અને હનુમાનજી બન્ને શક્તિ સંપન્ન છે. રાવણની શક્તિ ભોગમાં વેડફાઈ ગઈ, હનુમાનજીની શક્તિ પરમાત્માના ચરણમાં સમર્પિત થઈ.

Remember Nothing But God.

ભગવાન વિના ક્યાંય હેત રાખવું નહિ.. જગતમાં ભગવાનને મૂકીને કોઈ સુખી થયા નથી. તે વિષેની એક સુંદર કથા

છે.. પીપળાવ ગામની વાત છે.

સ્વામિનારાયણ ભગવાન તથા કાઠી દરબારો.. મનોર નામે પાટીદાર ભક્તને ઘરે રાત રોકાયા.. સવારે વહેલા વડતાલ જવા રવાના થયા, ત્યારે પાટીદારે કહ્યું, છાશ પીને પછી જજો. કાઠીયાવાડમાં સવારે સિરામણમાં રોટલા અને દૂધ જમવું તેને છાશ કહેવાય... દૂધ અને રોટલા જમીને પછી જજો.. શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, અમારે ઉતાવળ છે.. માટે રહેવા દો.. બીજી વખત આવીશું.. ત્યારે ભૂખ્યા કાઠીદરબારોએ વિચાર કર્યો કે ભૂખ કકડીને લાગી છે. શ્રીજીમહારાજ જવાની વાત કરે છે.. તો શ્રીજી મહારાજ ભલે વડતાલ જાય, આપણે નિરાંતે જમીને જઈશું..

શ્રીજીમહારાજ માણકી ઘોડીએ સ્વાર થઈ, મુળજી બ્રહ્મચારી સાથે વડતાલ જવા પ્રયાણ કર્યું.. કાઠી રોકાઈ ગયા.. પાટીદારે... ઘરના આંગણામાં આદરભાવથી બેસાડ્યા.. ત્રણ દિવસની ખાટી છાશ અને ચીણનો એક એક રોટલો પીરસ્યો.. ગંધાતી છાશ મોઢે અડાડી.. ત્યાં માથાના વાળ ઉતરી જાય એવો ઝાટકો લાગ્યો.. ચીણનો રોટલો ચવાતો નથી, ચીકણો ગુંદ જેવો.. હવે શું કરવું !! ન ખવાય.. ન કહેવાય.. ન સહેવાય.. પાટીદાર તાણ કરે.. હજુ લ્યો.. હજુ લ્યો.. કાઠીદરબારો શું જવાબ આપે.. મનમાં પસ્તાવાનો પાર ન રહ્યો..

પાટીદારને ખોટું ન લાગે તેથી કહ્યું, આ બધું ભોજન અમે ગામના ઝાંપે બેસીને જમશું.. તરત રવાના થયા.. ઝાંપે કૂતરાંને રોટલા નાખ્યા.. કૂતરાં પણ રોટલા ખાધા નહિ.. કાઠીદરબારો પાણી પીને ઘોડા દોડાવતા આવ્યા વડતાલ.. શ્રીજીમહારાજ સભામાં બિરાજમાન છે, અનેક ભક્તો અને સંતો પણ બેઠા છે. પગે લાગીને કાઠી બેઠા.. શ્રીજીમહારાજ બધું જાણે છે, કે આ ભૂખ્યા દુઃખ્યા આવ્યા છે.. છતાં પણ બ્રહ્માનંદ સ્વામીને કહ્યું, સ્વામી કાઠીદરબારો જમીને આવ્યા છે.. જમવાની ઉતાવળ કરશો નહિ. બરાબર દૂધ ને રોટલા જમીને આવ્યા છે.

કાઠીદરબારો મનમાં પસ્તાયા કે થઈ ભારે.. હવે શું કરશું.. આંહિ પણ જમવા નહિ મળે, કાંઈક યુક્તિ કરવી પડશે.. સુરાખાયરે માથા ઉપરથી પાઘ ઉતારીને કહ્યું, મારા માથા ઉપર વાળ છે કે નથી !! ખાટી છાશ પીને વાળ ઉતરી ગયા છે. આમ અરસ પરસ હાસ્ય ચાલુ કર્યું.. બધા કાઠીદરબારો માથાં ઉઘાડાં કરી માથા ઉપર હાથ ફેરવે છે.. શ્રીજીમહારાજ બોલ્યા.. તમે બધા માથા ઉપર હાથ ફેરવી ટાલ બતાવો છો.. તે શું કામ આમ કરો છો? સુરાખાયરે સવિસ્તાર બનેલી વાત કહી સંભળાવી..

પ્રભુ મુખ આડો રૂમાલ દઈને હસતાં હસતાં કહ્યું, વરરાજા મૂકીને જાનેયા પાછળ રહે તો કેવું થાય? કોઈ સન્માન કે સત્કાર કરે નહિ. જમવા પણ આપે નહિ..

જગતમાં ભગવાનને મૂકીને કોઈ સુખી થયા નથી..

આ વાત રમુજ ભરેલી લાગે છે, પણ બોધ બહુ સારો છે.. કાઠીદરબારો ભગવાનને મૂકી જમવા રોકાયા તો કાંઈ પણ સુખ મળ્યું નહિ.. ભૂખ્યા રહ્યા. આ જગતમાં ભગવાનને મૂકીને કોઈ સુખીયા થયા નથી, ને થશે પણ નહિ.. ભગવાનને સાથે રાખો.

સૌ શાણા રહ્યા છે વિચારીરે, આતો વાત થઈ વણધારીરે ।

એણે ઠીક કર્યું તું ઠરાવીરે, એતો સમઝણ અર્થ ન આવીરે ॥૫૧॥

ઘણા માણસો એમ કહેતા, ભગવાન માણસ જેવા હોય નહિ. કળિયુગમાં ભગવાનનો અવતાર થતોજ નથી. સ્વામિનારાયણે તો બાબરો ભૂત વશ કર્યો છે.. જાદુગર છે.. વિચાર કરો !! માનવ દેહે સાક્ષાત ભગવાન સામે ઊભા હોય છતાં ઓળખાતા નથી. અભાવ લે છે. તે પાપે કરીને ભૂતયોનિને પામે છે. કોઈ કહેતા હરિ થઈ ગયા.. કોઈ કહેતા હવે અવતાર લેશે. જૈન લોકો કહેતા આ પાંચમો આરો છો, આજે કોઈનું કલ્યાણ થાય નહિ.. તપસ્વી કહેતા તપશ્ચર્યા વિના ભગવાન મળતા નથી.. પંડિત અને પુરાણીઓ કહેતા કે પરીક્ષા કરી જોઈશું કે સ્વામિનારાયણ ભગવાન છે કે નહિ..

ગામ યૂડામાં બ્રાહ્મણો રહેતા હતા. બ્રાહ્મણોને થયું કાઠીયાવાડના કાઠી સ્વામિનારાયણને ભગવાન તરીકે માને છે. પણ આપણા અંતરની વાત જાણી જાય તો ભગવાન સાચા.. ચાર બ્રાહ્મણોએ મનમાં નક્કી કર્યું કે આપણે ગઢપુર જઈએ.. ત્યાં સામેથી આપણને સોળ ચિહ્ન ચરણમાં બતાવે તો ભગવાન સાચા. દર્શન કરી પગે લાગી બેઠા. શ્રીજીમહારાજ ઉગમણા બારના ઓરડામાં સભામાં ઢોલીયા ઉપર વિરાજમાન છે.. આવો આવો પંડિતજી.. સોળ ચિહ્નોનાં દર્શન કરીને સત્સંગ કરવો છે ને? એમ કહી ચરણારવિંદ લાંબા કર્યા. સોળ ચિહ્નોનાં દર્શન થયાં.. અંતરની વાત જાણી ગયા.. તેથી ભગવાન સાચા છે નક્કી થઈ ગયું.. હાથ જોડી પ્રાર્થના કરી.. હે પ્રભુ, આજથી અમે તમારા ચરણે છીએ.. શ્રીજીમહારાજ વર્તમાન ધરાવી ધર્મ નિયમની રીત ભાત શીખવાડી.. પોતાના શરણે લીધા છે.. આવી રીતે અનેકના અંતર્યામી મનોરથ પ્રભુએ પૂરા કર્યા છે..

ભક્ત કે'તા ભક્તિ કર્યા વોણુંરે, શીદ કરો કલ્યાણનું વગોણુંરે ।

કે'તા વેદાંતિ વણ જાણે બ્રહ્મરે, શાને કરોછો ઠાલો પરિશ્રમરે ।૧૧

વેદાંતી કહેતા કે ભગવાન અવતાર લેતા જ નથી.. શીખ લોકો કહેતા તેરમી સિધ્ધિ છે તેથી કોઈનો મોક્ષ થાય નહિ.. માર્ગી પંથવાળા કહેતા કે સ્વામિનારાયણ ભગવાન નથી.. બધું ધર્મિંગ ચાલે છે.. આવું જ્યારે બોલતા ત્યારે શ્રીજીમહારાજ તેઓને સમાધિ કરાવીને સૌ સૌના ઈષ્ટદેવનાં દર્શન કરાવે. નિશ્ચય કરાવી પોતાને શરણે લીધા છે. પ્રણામી માર્ગવાળા કહેતા કે પોતાની જાતને સુખી માન્યા વિના ધામ નહિ મળે... ગોસ્વામી પંથવાળા કહેતા કે અનન્યાશ્રય વિના ઉધાર થતો નથી. રામાનુજાચાર્ય કહેતા કે શરીરે શંખ, ચક્રાદિક ચિહ્નો ધારણ કર્યા સિવાય ધામને પામતા નથી. આ જગતની અંદર માણસો જેમ ફાવે તેમ બોલતા હતા.

પણ કોઈનું ધાર્યું ન રહ્યું, વણધારે વચ્ચે બીજું થયુંરે ।

એવો લિધો અલૌકિક અવતારરે, સહુના ધાર્યા વિચાર્યાથી બારરે ।

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે.. કોઈને ખબર ન પડી, એવો અલૌકિક અવતાર લઈ મુકતો સહિત આ પૃથ્વી પર પ્રગટ થઈ અનેક જીવાત્માનાં કલ્યાણ કર્યા છે.. ભાંગી સર્વે ભૂખ્યાની ભૂખ, કર્યું દૂર દારિદ્રને દુઃખ.

અકળ કળા એની ન કળાણિરે, ડાહ્યા શ્યાણાને રહી અજાણિરે ૧૯

ન પડી ગમ રહ્યા ગમ ખાઈરે, ના'વી વાત મતિના મત માંઈરે ।

જગતના માણસો અનેક પ્રકારનું જુદું જુદું વિચારતા હતા. તે કોઈનું ધાર્યું થયું નહિ.. અણધાર્યો અલૌકિક અવતાર લઈ, જ્ઞાનનો અમૃત સાગર રેલાવી અજ્ઞાનને દૂર કર્યું.. ગમે તેવો મલિન જીવ પ્રભુને શરણે આવે તેના અંતઃકરણને પવિત્ર કરી મોક્ષભાગી કર્યા. હૃદયને પવિત્ર કરવું હોય તો અખંડ સ્વામિનારાયણ. સ્વામિનારાયણ. જપ કરો. મન પવિત્ર થશે..

જેના અંતરમાં જ્ઞાનનો પ્રકાશ નથી તેના જીવનમાં આનંદ નથી.

જેમ અન્નજળથી શરીરનું બળ વધે છે, જળથી છોડનું બળ વધે છે, તેમ આ પુરુષોત્તમપ્રકાશ, વાંચવાથી, સાંભળવાથી, વિચારવાથી સદ્બુધ્ધિ જાગૃત થશે અને ભગવાનનો મહિમા સમજાશે, ભગવાનના વચન પ્રમાણે વર્તવાનું બળ મળશે.. આ ગ્રંથ અજ્ઞાનીઓનાં અજ્ઞાન-પડળ ઉતારવામાં તેજસ્વી દીપક સમાન છે..

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે પંચાશત્તમઃ

પ્રકારઃ ॥ ૫૦ ॥

અવતારી અકળ અમાપને, વંદુ હું વારમવાર ।

અજર અમર અવિનાશીનેરે, જાઈ વારણે વાર હજાર ॥૧॥

અગોચર અતોલ અમાયિક, અખંડ અક્ષરાતીત ।

અગમ અપાર અખિલાધાર, અછેદ અભેદ અજીત ॥૨॥

પ્રભુ કેવા છે.. અજર, અમર, અવિનાશ, અખંડ, અગમ અપાર અને અખિલાધાર છે.. કોઈની દૃષ્ટિમાં આવે એવા નથી.. અમાયિક અક્ષરાતીત છે.. સત-ચિત્ આનંદમય મૂર્તિ છે. અનેક નામના નામી, અનંત ધામના ધામી છે. આપણે મહાભાગ્યશાળી છીએ, સર્વોપરી શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાન મળ્યા છે, એનો દ્રઢ આશરો રાખજો. જેની માથે છત્ર હોય તેને માથે પાણી પડે નહિ, તેમ જેની માથે શ્રીહરિ અને મોટા સંતોની પ્રસન્નતારૂપી છત્ર હોય તેને કામ, ક્રોધાદિક અંતઃશત્રુ નડે નહિ..

સંકટના કંટક વડે જજીવનનું ગુલાબ ખીલે છે.

પાયો કાચો હોય તો તે ઉપર ઈમારત થાય નહિ, જેટલી સમજણમાં કાચપ રહેશે, તેટલી દેહ મૂક્યા પછી પણ નડશે. ભગવાન પરઉપકારી છે તેમ સંતો પણ પરઉપકારી છે, ઉપકારી સંતો આપણા ભારતનું ભૂષણ છે.

એક વખત સદ્ગુરુ ગોપાળાનંદ સ્વામી એક નાનકડા ગામમાં સત્સંગ કરવા ગયા, એક ભક્તની ગૌશાળામાં ઉતારો રાખ્યો, તે ભક્તના દીકરાને ઓચિંતો કોલેરાનો રોગ લાગુ પડ્યો. હવે શું કરવું.. મૂંઝાઈ ગયા.. ઘણી દવાઓ કરી પણ કાંઈ ફેર પડ્યો નહિ. ત્યારે સ્વામીને નમ્રતાથી કહ્યું, સ્વામીજી આપ સમર્થ સંત છો.. કાંઈક ઈલાજ બતાવો તો સારું થાય, બાળક બહુ પીડાય છે. ભેખ તો ભગવાન જેવાં કામ કરે.. સ્વામીએ આંગણામાં નજર કરી, ત્યાં એક વિશાળ આંબલીનું ઝાડ દીઠું. તે તરફ આંગળી ચીંધી કહ્યું, આ ખાટી આંબલીનાં પાંદ વાટીને પાઈ દો. ભગવાન સારું કરશે.. સંતના વચનમાં વિશ્વાસ અને શ્રદ્ધા રાખી તુરંત આંબલીનાં પાંદ વાટીને રસ બાળકને પાયો. તરત દીકરો બેઠો થયો. આરામ થઈ ગયો, બધા રાજી રાજી થઈ ગયા. સ્વામીને પગે લાગતાં કહ્યું, તમે મારા દીકરાને જીવતદાન આપ્યું છે...

સ્વામીએ કહ્યું, તમારા દીકરાને જીવતદાન આપનારા ભગવાન છે. અમે તો એમના દાસ છીએ.. ભગવાન સાચા સંતના વચનો સત્ય કરે છે.

સંતોના વચનમાં સિદ્ધિ હોય છે.

આ બાબતની વાત એક દોઢડાઢ્યા માણસે યાદ રાખી લીધી. બે વરસ પછી પાડોશીના દીકરાને કોલેરાનો રોગ થયો. ખૂબ દવાઓ કરી પણ કાંઈ ફેર પડ્યો નહિ, બધા હતાશ થઈ ગયા. શું કરવું. કાંઈ સૂઝતું નથી. તે વાતની દોઢ ડાઢ્યાને ખબર પડી રોફથી આવ્યો ને વટથી બોલ્યો.. ડોક્ટર શું કરવાના છે? મને પૂછોને. દર્દનો ઈલાજ મારી પાસે છે. ખાટી આંબલીના પાંદ વાટીને પાઈ દો. તુરંત રોગ મટી જશે.. મેં પ્રયોગ મારી નજરો નજર જોયો છે.

આંબલીના પાંદનો રસ પાયો કે રોગ વધી ગયો.. છોકરો રાડ માથે રાડ પાડતો. મૃત્યુ પામ્યો. પેલો દોઢ ડાઢ્યો હતાશ થઈ ગયો. મુંઝાઈ ગયો, આવું કેમ થયું. પેલો ગોપાળબાવો કપટી છે. જંત્ર મંત્ર કરીને માણસોને છેતરે છે.. પાંદડાનો રસ પાયો તો રોગ કેમ મટ્યો નહિ. ઊંધું કેમ થયું.. ગોપાળાનંદ સ્વામી પાસે આવીને ગાળો દેવા માંડ્યો.. અવગુણ આવી ગયો.. મૂર્ખને ખબર નથી કે, વસ્તુ એની એ છે.. વૃક્ષ એનું એ છે. પણ વચન બોલનારા જુદા છે. બાળક સાજો થશે તે વચન ગોપાળાનંદ સ્વામી બોલ્યા છે. ભગવાન સારું કરશે.. દોઢ ડાઢ્યો મૂર્ખ બોલ્યો એ કાંઈ સંત નથી.. અભિમાની, અહંકારી, અસુરી છે. સંતની શક્તિ અનોખી હોય છે.. મૂર્ખને સ્વામીનો અભાવ આવવાથી ગાંડો થઈ ગયો.. રીબાઈ રીબાઈને મરી ગયો..

આવી કરિયાં અલૌકિક કાજરે, ધન્ય ધન્ય હો શ્રીમહારાજરે ॥૬॥

ધન્ય ધન્ય પરમ કૃપાળુરે, ધન્ય દીનના બંધુ દયાળુરે ।

ધન્ય પ્રભુ પતિતપાવનરે, ધન્ય ભવતારણ ભગવનરે ॥૭॥

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, “ હે પ્રભુ ! તમને લાખ લાખ ધન્યવાદ છે. ધન્ય છે તમારા હૈયાના હેતને.. ધન્ય છે તમારી કૃપાને ધન્ય છે. પતિતને ઉધ્ધાર કરનારા પતિતપાવન ભગવાનને, ધન્ય છે કૃપા સાગરને, ધન્ય છે તમારા ઉપકારને. તમારા ઉપકારની શું વાત કહું.. પહેલી બક્ષીશ એ છે કે તમે અમને મનુષ્ય જન્મ આપ્યો.. સત્સંગનો યોગ આપ્યો..

તમે ખૂબ બીમાર થયા ને દવાખાને ગયા.. ડોક્ટરની દવાથી સાજા થયા ત્યારે તમે ડોક્ટરનો ઉપકાર માનો છો.. પૈસા આપતાં છતાંય ઉપકાર માનો છો.. તો ભગવાને આવી મજાની આંખ આપી, નાક, કાન, મુખ, હાથ, પગ, પેટ વિગેરે તમામ સગવડ દેહરૂપી બંગલો આપ્યો. એક પૈસો લીધેલ નથી. બધું મફત આપ્યું. તો ભગવાનનો ઉપકાર માનવો જોઈએ ને?. કાંટો કાઢ્યો હોય તેનો ગુણ ભુલાય નહિ.. આવો માનવદેહ ભગવાને આપ્યો છે તો ગુણ લેવો જોઈએ. કર્યાં કૃત્યને ભૂલશો નહિ..

ધન્ય દાસના દોષ નિવારણ.. ધન્ય ભૂધર ભવ તારણ - ધન્ય આશ્રિતના અભય કરતા - ધન્ય સર્વેના સંતાપ હરતા. પ્રભુ તમે સર્વે સંતાપને હરનારા છો.. કેવા દુઃખને હરો છો? દેહનાં દુઃખ, મનનાં દુઃખ અને જન્મ મરણ ગર્ભવાસનાં દુઃખને હરો છો અને ભક્તજનના ગુન્હાને તમે માફ કરો છો.. નોધારાના આધાર છો..

ધન્ય નોધારાના આધારરે, આવી ઉદ્ધાર્યા જન અપારરે ॥૮॥

ધન્ય ભક્તવત્સલ ભગવાનરે, આવ્યા હતા દેવા અભય દાનરે ।

ધન્ય દુર્બળના દુઃખ હારીરે, ધન્ય સંતતણા સુખકારીરે ॥૧૦॥

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી શ્રીજીમહારાજને ધન્યવાદ આપે છે. તમે નોધારાના આધાર છો. ભક્તવત્સલ દીન દીનને સુખ આપનારા છો.. તમારો પ્રબળ પ્રતાપ દેશો દેશમાં પ્રસરી રહ્યો છે, ધન્ય ધન્ય ધર્મના બાળ, ધન્ય ધન્ય જન પ્રતિપાળ; ધન્ય ધર્મધુરંધર ધીર.. ધર્મને ધારણ કરનારા છો.. ધન્ય રાખી ગયા રૂડી રીત, પ્રભુ તમે રૂડી રીત શીખવો છો.. સદાચાર શીખવો છો. માતા પિતા ગુરુ અને રોગાતુરની સેવા કરવી. પારકી વસ્તુ લેવી નહિ, ચોરી કરવી નહિ, ગાળ બોલવી નહિ. જગતમાં જેટલી સ્ત્રીઓ છે તે પ્રત્યે મા-બેન ને દીકરીની ભાવના રાખવી. જગતમાં જેટલા પુરુષ છે તે પ્રત્યે ભાઈ, બાપ ને દીકરાની ભાવના રાખવી. ખરાબ વિચાર કરવા નહિ.. ક્રોધ કરવો નહિ, કડવાં વચન બોલવાં નહિ.. આંગણે આવેલા સંતનો અનાદર કરવો નહિ.. વિગેરે સદાચારની રૂડી રીત શીખવી છે.

ધન્ય ધન્ય સર્વેના ઘણીરે, મહિમા મોટપ્ય ન જાય ગણીરે ।

ધન્ય ધન્ય બિરુદને ધારીરે, ગયા અનેક જીવ ઉદ્ધારીરે ॥૨૦॥

સ્વામી બહુ સરસ લખે છે.. ધન્ય ધન્ય સર્વેના ઘણી, જીવ પ્રાણી માત્રના ઘણી કોણ? (ભગવાન છે) ઘણીયાતા થજો.. જંગલા ઢોરની જેમ રખડશો નહિ.. જે ભગવાનની પૂજા કરે. પાઠ કરે. મંત્રજાપ કરે.. ભજન કીર્તન કરે, દર્શન કરે, સત્સંગ સમૈયા કરે, જપ-તપ કરે, ભગવાનનું અખંડ સ્મરણ કરે, નાની મોટી ભગવાનની આજ્ઞાનું પાલન કરે, કામ ક્રોધાદિક શત્રુને જીતે.. તે

ધણીયાતા કહેવાય... જે ભગવાનનું કાંઈ કરે પૂજાપાઠ.. માળા મંત્ર.. કાંઈ ન કરે, ન ખાવાનું ખાય, ન પીવાનું પીવે, ન બોલવાનું બોલે, ન જોવાનું જુવે, જ્યાં ત્યાં રખડે પણ મંદિરે દર્શન કરવા ન જાય.. સાધુ સંતોની નિંદા કરે.. પગે લાગે નહિ.. અહંકારી થઈને ફરે. તે બધા નધણીયાતા છે.. ધણી વગરનાં ઢોર રખડે છે.. ધણીયાતા થાજે.. નહિંતર માર ખાશો.. યમના દૂતો જોરાવર છે, તેની ખાશો લાતુજી; અભાગીયા તે જાણી, જોઈને દુઃખ લીધું વેચાતુજી...

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિયરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે એકપંચાશત્તમઃ

પ્રકાર: ॥ ૫૧ ॥

જય જય જગજીવનને, જય જય જગપતિરાય । જય જય જગદીશને, જય જય કહી જન ગાય ॥૧॥

જય કૃપાળુ જય દયાળુ, જય દીનબંધુ દુઃખહર । જય જય સમર્થ શ્રીહરિ, જય સુખદ શ્યામ સુંદર ॥૨॥

હે.. જગતપતિ આપની જય હો.. દીનબંધુ.. દુઃખને હરનારા તમારી જય હો.. જય જય જગનાજીવન.. જય જય પ્રભુજી પાવન.. જય જય જનહિતકારી.. જય જન્મ મરણ દુઃખહારી, હે મહારાજ તમેજ જનહિતકારી છો. આશ્રિતને અભયદાન આપનારા છો.. તમારા ગુણને કોઈ પણ સાંગોપાંગ ગાઈ શકે તેમ નથી.. વાલ્મીક અને વ્યાસજી જેવાની પણ શક્તિ નથી.. પણ સ્વામી કહે છે મારી સગી આંખે જે મેં લીલાનાં દર્શન કર્યાં છે.. તેનો મહિમા મેં મારી યથાશક્તિ પ્રમાણે વર્ણવ્યો છે..

માણસ મટી મુક્ત બનાવે એવો આ ગ્રંથ છે.

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે. શ્રીજીમહારાજ આ પૃથ્વી ઉપર ઓગણપચાસ વર્ષ બે માસ ને એક દિવસ આ પૃથ્વી પર રહ્યા, તેની લીલાનો કોઈ સંપૂર્ણ લખી શકે તેમ નથી.. શ્રીજીમહારાજ મારા અંતરમાં રહીને આ પુરુષોત્તમપ્રકાશ ગ્રંથ લખાવ્યો છે.. તેમાં એક પણ અક્ષર ખોટો નથી. સાચે સાચું લખ્યું છે. થોડામાં ઘણું માની લેજો.. સ્વામી કહે છે, આ ગ્રંથ દર્પણ જેવો છે, આપણામાં જેવા ગુણ અને જેવા દોષ હશે તેને અંતરમાં વિચારશો તો ખ્યાલ આવી જશે.. આટલી મારામાં ભૂલ છે.. ભૂલને સુધારીએ અને ન્યાય નીતિ પ્રમાણે વર્તીએ તો અવશ્ય આપણી નબળાઈ સુધારી શકીએ..

એક શ્રીમંત વાણીયો હતો, ખૂબ પૈસા ભેગા કર્યા.. છળકપટ ને દગો કરી વગર મહેનતે જલસા કરે.. ચાર બંગલા તૈયાર છે ને પાંચમો બંગલો ચાલુ છે.. લોભીયો ઘણો.. હતો.. બંગલામાં પૈસા ખૂબ વાપરે પણ સાધુ સંત ગરીબ કે ગાયને અરથે પરોપકારમાં ટકો ન વાપરે.. રાત દિવસ પૈસાનું જ ચિંતવન કર્યા કરે.

આ દુનિયામાં માણસ માયાવી પદાર્થ પાછળ આપટાં માર્યા જ કરે છે. ધરાતો નથી.. દશ રૂપિયા મળે તો સો રૂપિયાની ઈચ્છા થાય. સો મળે તો હજાર.. અને હજાર મળે તો લાખ અને લાખ મળે તો કરોડ રૂપિયાની ઈચ્છા થાય.. અને કરોડ મળે તો અબજની.. અરે આખી દુનિયામાં જે સંપત્તિ છે તે એક વ્યક્તિને મળે તો પણ માનવીને સંતોષ થતો નથી.

વણિકનાં પત્ની શોભનાબેન સત્સંગી, દયાળુ અને પરોપકારી સ્વભાવના હતાં. પતિદેવને કહ્યું, કાંઈક દાન પુન્ય કરો તો સારું થાય. ભજન-ભક્તિ, પૂજાપાઠ કરો. તો તે પુણ્ય સાથે ચાલશે.. સિંતેર વરસની ઉંમર થઈ છતાં હાય વોય કર્યા જ કરો છો.. મંદિરે દર્શન કરવા પણ જતા નથી.. આંગણે આવેલા ભિક્ષુકને ચપટી અનાજ પણ આપતા નથી.. વણિકે કહ્યું, મૂર્ખા.. પૈસા કેમ ભેગા થાય છે.. તને ક્યાં ખબર છે.. આખો દિવસ દાન કરો દાન કરો.. કર્યા કરે છે.. કોઈને આપવાની વાત કરજે નહિ.. નહિંતર મારો મગજ કાબુમાં નહી રહે..

જો તારે દાન દેવું હોય તો ખોરી જુવારનું દાન દેજે.. એમાં ઓછો ખર્ચ થાય.. સમયજતાં શોભનાબેનને થયું. કાંઈક જાગૃતિ કરવી પડશે. ખોરી જુવાર દાનમાં આપવી તે સારું નહિ.. ખોરી જુવારના લોટનો રોટલો બનાવ્યો.. વણિક જમવા બેઠો કે તરતજ શોભનાબેને થાળીમાં રોટલો પીરસ્યો. અરે. આ શું છે? ખોરી જુવારનો રોટલો કેમ જમાય? વાસ આવે છે.

પત્નીએ કહ્યું, પતિદેવ ! ખોરી જુવારનો રોટલો ખાવાનો અભ્યાસ કરવો પડશે. જેથી આગળ જતાં કઠણ પડે નહિ. માટે પ્રેમથી જમો.. ભગવાનના ઘરે જશો ત્યારે જેવું આપ્યું હશે તેવું મળશે.. તમારી નબળાઈ સુધારો.. હાથે તે સાથે..

જેવું વાવો તેવું લાણો, ને કરો તેવું પામો.

રોટલાનું બટકું ભાંગી મોઢામાં નાખ્યું તો ઉબકારી આવી, શેઠ ચમકી ગયા.. વાત સાચી છે. દાન આપવું હોય તો સારું દાન આપવું જોઈએ.. વ્યવહારમાં, સંસારમાં ને લગ્ન પ્રસંગમાં પહોળા થઈને વટથી ફરે. અને ભગવાનની સેવા કરવી હોય તો દશ રૂપિયા પેટીમાં પધરાવે. દાન કરવું હોય. ભગવાનને અર્થે વાપરવા હોય તો કહેશે. મોંઘવારીનો કોઈ પાર નથી. ખુશાલીમાં જમાડશે. પાર્ટી કરશે, પેસા ઉડાડશે.. પણ સંતો, ગરીબ ને ગાયને જમાડશે નહિ. તમારી કમાણીમાંથી મેળવેલા દ્રવ્યને સાર્થક કરવું હોય તો સારા માર્ગે યોગદાન કરો..

પણ પૂરી પ્રતીતિ જેને નોયરે, તેને આગળ્ય કેશો માં કોયરે ॥૧૪॥

એને લખી લખાવી માં દેશોરે, જેને હોય હરિમાં અંદેશોરે ।

જેને ભગવાનમાં, સંતોમાં, શાસ્ત્રોમાં શ્રદ્ધા નથી. વિશ્વાસ નથી. પ્રભુમાં પ્રેમ નથી તેને આ ગ્રંથ આપશો નહિ. કારણ કે અહંકાર સવળું સૂઝવા દેશે નહિ. નિષ્કુળાનંદ સ્વામી સાધુ જીવનના ઘડવૈયા છે. વૈરાગ્યમૂર્તિ છે, પરમહિતકારી સંત છે. એમનાં લખેલાં શાસ્ત્રો વાંચવનો અને સાંભળવાનો સુયોગ પ્રાપ્ત થયો છે. એ આપણાં સદ્ભાગ્યની નિશાની છે. આ કથા સમજાઈ જાય તો આ ને આ દેહે મુક્તિ થઈ જાય..

અક્ષરધામના જેવી અલૌકિક કોઈ અનુપમ પદવી નથી.

નદીનું પ્રત્યેક વહેણ સમુદ્ર તરફ હોય છે તેમ ભક્તજનોની પ્રવૃત્તિ પરમાત્મા તરફ હોવી જોઈએ.

ગાશે કે'શે સુણશે આ ગ્રંથરે, તેના સર્વે સરશે અર્થરે ।

આ લોકમાં આનંદ રે'શેરે પરલોકે મોટું સુખ લેશેરે ॥૧૭॥

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી આશીર્વાદ આપે છે. ભક્તજન આ ગ્રંથ શ્રદ્ધા અને ભાવથી વાંચશે.. સાંભળશે. મનન કરી જીવનમાં ઉતારશે તે આ લોક અને પરલોકમાં ખૂબ સુખી થશે.. કેટલાક લોકો ફરીયાદ કરતા હોય છે અમને નિષ્કુળાનંદ સ્વામીના સિધ્ધાંતો સમજાતા નથી. તો તે માટે દ્રષ્ટાંતોનો સમાસ કરીને પુરુષોત્તમપ્રકાશ ગ્રંથ અત્યંત આવશ્યક બની રહેશે.

માહાત્મ્ય કહ્યું છે અતિશે મોટુંરે, ખરાખરું જાણો નથી ખોટુંરે ।

કથા શ્રવણનો મોટો મહિમા છે.. કથા શ્રવણ કરનેકા બડી મહિમા હૈ.. કથા સુનને કા આનંદ કબ આવે? સંસાર કો ભૂલ જાવ તબ.. કથા સુનનેસે આનંદ આતા હૈ.. કથા સુનનેસે જીવન સુધરતા હૈ.. હૃદય પીગલ જાતા હૈ.. ઔર પ્રભુ કે લીયે પ્રેમ હો જાતા હૈ.. ભક્તિ કરવાથી જિંદગી સુધરતી જાય છે.

Life becomes better by devotion

ઘણા સાધારણ માણસો કહેતા હોય છે કે હમણાંથી શું ભગવાન ભજવાની તાણ રાખવી — ઘરડા થાણું ત્યારે ભક્તિ કરશું... એ ગલત વિચાર છે.. ભગવાન સમર્થ છે.. જે ધારે તે કરી શકે છે..

સમર્થથી શું શું ન થાયરે, એમ સહુ સમજો મન માંયરે ।

ભગવાન ભજવાની તક આવી છે.. પામ્યા પૂરણ પરમાનંદ રે, થયાં ન્યાલ કહે નિષ્કુળાનંદ રે.. ભગવાનનો મહિમા સમજાય તો મંદ શ્રદ્ધા હોય તો પણ વૃધ્ધિ પામે છે. ભગવાનમાં અડગ શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસ રાખવાથી ગોપીઓ દેહનું ભાન ભૂલી.. ભગવાન પાછળ ઘેલી થઈ ગઈ હતી. દેહભાન ભૂલવું સહેલું નથી.. ગોવર્ધનભાઈ દેહભાન ભૂલી ઉપશમ સ્થિતિમાં ગયા, જેથી એક માટલી સૂતરફેણી જમી ગયા છતાં કાંઈ થયું નહિ. સૂતરફેણી જમ્યા ગોવર્ધનભાઈ અને ભગવાન તૃપ્ત થઈ ગયા.. ગજબની વાત છે.. આ છે ભક્ત અને ભગવાનની એકતા..

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે દ્વિપંચાશત્તમઃ પ્રકારઃ ॥ ૫૩ ॥

ધન્ય ધન્ય આ અવતારને, ઉદ્ધાર્યા જીવ અપાર । દયા આણી દીનબંધુએ, સર્વેની લીધી સાર ॥૧॥

અક્ષરધામથી આવિયા, કાવિયા ધર્મના લાલ । પ્રીતે કરીને પધારિયા, કૈકને કર્યા નિયાલ ॥૨॥

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી સ્વામિનારાયણ ભગવાનને બિરદાવે છે. ધન્ય છે આ અવતારને ઉદ્ધાર્યા જીવ અપાર.. સર્વેની લીધી સાર.. અક્ષરધામથી આવીયા કૈકને કર્યા ન્યાલ.. સત્સંગરૂપ બગીચામાં બેસાડી ન્યાલ કરી દીધા છે.. આ જગતની અંદર આપણે કમાવા આવ્યા છીએ, જ્ઞાનરૂપી ધન, ભક્તિરૂપી ધન, દાન, પુણ્ય, જપ, તપ, દયા.. ક્ષમા.. પરઉપકારરૂપી ધન કમાવા આવ્યા છીએ. કાંઈક કમાણી કરી લેજો.. પરદેશ કમાવા ગયો ને ગાંઠનું ખોઈ આવ્યો.. આવું થઈ જાય નહિ.. નહિતર નુકસાનીમાં ધકેલાઈ જાશો.

અગમ તે સુગમ થયા છે. અછેદ અને અભેદ છો.. અક્ષરના આત્મા છો.. અતોલ, અમોલ અને ધર્મના બાળ છો.. તમારા ગુણને કોઈ વર્ણવી શકે તેમ નથી. તેથી વેદો.. નેતિ કહીને પોકારે છે.

બાલા ભક્તિ જે પ્રેમવતી, તેના થયા છે તન । ધર્મવૃષ્ટના ધામમાં, રમ્યા જમ્યા જીવન ॥૩॥

અલૌકિક આપે આવી કરી, આપ્યાં અલૌકિક સુખ । માત તાતના મનનાં, દૂર કર્યા છે દુઃખ ॥૪॥

ધર્મદેવના આંગણે બાળક બની ખૂબ લીલા કરી સુખ આપ્યાં છે.. ધર્મવૃષ્ટના ધામમાં રમ્યા જમ્યા જીવન, અલૌકિક આપે આવી કરી. આપ્યાં અલૌકિક સુખ.. પછી વહાલે વનની વાટ લીધી.

સુખી કરી જન સહુને, પછી પધારિયા ભગવન । સઘન વન વસમાં વળી, તે જોયાં સર્વે જીવન ॥૯૧॥

કેકે કારજ કરિયાં, વાલે વળી વનમાંય । ત્યાગી ગૃહી તેમાં મળ્યા, તેની કરી પોતે સા'ય ॥૧૦૧॥

વનમાં અનેક ઋષિમુનિઓ.. તપશ્ચર્યા કરી પ્રભુની આરાધના કરતા હતા તેને મુક્તિનો માર્ગ બતાવી સુખી કર્યા, જેણે જેણે પ્રભુનું વચન માન્યું તે મહાસુખીયા થયા છે. પ્રભુના વનવિચરણની કથા અતિ સુંદર છે. સંપ્રદાયના સાહિત્યમાં વનવિચરણના ચરિત્રો બહુ લખાયાં છે.. તેમાંથી એક ચરિત્રનું વાંચન શ્રવણ કરીએ..

ભગવાન નીલકંઠવર્ણી વનમાં ચાલ્યા જાય છે, ત્યાં દેવલી નામે એક નગર આવ્યું.. તે નગરના રાજાને કાયમ પેટમાં દુઃખાવો થયા કરે. ખૂબ ઉપાય કર્યા.. દવા કરી પણ જરાય ફેર પડતો નથી. દુઃખાવો વધતો ગયો. તેના નગરમાં જેટલા સાધુ સંન્યાસી આવે તેને સન્માનપૂર્વક જમાડે. પછી વાત કરે કે મારા પેટનું દર્દ મટાડો. સાધુ સંન્યાસી કાંઈ ને કાંઈ ઉપાય બતાવે. તે બધું કરી ચૂકે છતાં પણ રોગ મટે નહિ. તેથી તે સાધુ સંન્યાસીને જેલમાં પૂરી દે. આવા પાંચસો બાવાને જેલમાં પૂરી દીધા. પેટમાં દુઃખે રાજાનું ને હેરાન કરે સાધુબાવાને. વિચાર કરો. આનું પરિણામ કેવું આવે ?

ભગવાન નીલકંઠવર્ણી દેવલી ગામમાં પધાર્યા. ગામના માણસોએ વાત કરી કે તમે નગરમાં જાશો નહિ.. રાજા પાપી છે.. રાજાના પેટનું દર્દ નહિ મટાડો તો તમને જેલમાં પૂરી દેશે. ભગવાને કહ્યું, અમારે રાજાને મળવું જ છે. પ્રભુ આવ્યા રાજ્યદરબારમાં રાજાએ સત્કાર કર્યા. આસન આપી બેસાડ્યા.. પછી વાત કરી કે ભેખમાં ભગવાન હોય છે, મારો રોગ મટાડો.. નહિંતર જેલમાં પૂરીશ..

ભગવાને કહ્યું, કરેલા કર્મો જીવ પ્રાણીમાત્રને ભોગવવાં જ પડે છે, પાપનું ફળ દુઃખ અને પુણ્યનું ફળ સુખ છે. પાપને લીધે તમને પેટમાં દુઃખાવો રહે છે.. અને પાછા બીજાં નવાં પાપો કરો છો ? સાધુ સંન્યાસીને દુઃખી કરો છો.. તેથી દર્દ વધશે પણ ઘટશે નહિ.. કવિ ગાય છે..

કર્યા રે કરમના બદલા દેવા રે પડે છે. દેવા રે પડે છે અંતે સૌને નડે છે કરેલા...

તમે રાજા છો.. રાજા સૌના પિતા કહેવાય, પ્રજાને સુખી રાખવાને બદલે ડરાવી અપમાન કરીને ગરીબને કલ્યાવો છો.. તેથી દર્દ જવાનું નથી. બલ્કે વધવાનું છે. માટે સમજી જાવ.. કર્તાહર્તા ભગવાન છે. એમનું શરણું સ્વીકારો.. રાજાએ કહ્યું, બાલા યોગી તમે જેમ કહેશો તેમ કરીશ.. ભગવાને કહ્યું, પાણી લઈ આવો.. પ્રભુએ પોતાના હાથે પાણી રાજાને પાચું.. પ્રભુના હાથનું પાણી પીવાથી રાજાના હૃદયમાં ઠંડક વળી ગઈ.. રાજા તુરંત બેઠો થયો.. દર્દ માત્ર મટી ગયું.. રાજા રાજી રાજી થઈ ગયો.. રાજ્ય દરબારમાં આનંદ આનંદ છવાઈ ગયો.. રાજા ભગવાન સામે એક નજરે જુએ છે..

પ્રભુ દર્શનથી પાપમાત્ર બળી ગયાં. નમ્રતાથી રાજા બોલ્યો છે. હે વર્ણીરાજ તમે મને જીવતદાન આપ્યું છે. આપ મારી પાસે માગો જે માગો તે આપું, ભગવાને કીહ્યું, અમારે કાંઈ નથી જોઈતું, પણ તમે જે સાધુ સંન્યાસીને જેલમાં પૂર્યાં છે તેને અત્યારેજ છોડી દો.. રાજા એ તુરંત સંન્યાસીને જેલથી છુટા કર્યા અને માફી માગી કે મારી ભૂલ થઈ છે.

રાજાને મનમાં વિચાર આવ્યો કે આવું ભયંકર દરદ મટાડનાર બીજા કોઈ ન હોય પણ સાક્ષાત ભગવાન હોવા જોઈએ... પ્રભુની પૂજા કરીને કહ્યું કે, હે પ્રભુ ! આજથી હું આપને ચરણે ને શરણે છું, તમે જેમ કહેશો તેમ કરીશ .. પ્રભુએ વૈષ્ણવી દીક્ષા આપી ખૂબ ઉપદેશ આપ્યો..

સત્સંગ છે તે ઈશ્વર પ્રાપ્તિની એક નિશાળ છે.

પાણી ગમે તેટલું વલોવો તો પણ માખણ મળે નહિ, તેમ જગતનાં ગમે તેટલા માયારૂપી જળ વલોવશો તો પરમ અવિચળ સુખ મળશે નહિ.. માયામય સુખ છે તે સર્વે દુઃખ વિનાનું હોય નહિ, એક એક સુખની પાછળ દશ-દશ ઘણાં દુઃખ છે.. જેણે જેણે જગતના માર્ગે સુખ મેળવવા પ્રયાસ કર્યા છે તે બધાજ નિષ્ફળ ગયા છે.. જેને સત્ય સ્વરૂપ પ્રભુમાં પ્રીતિ છે, આત્મા-પરમાત્મા સંબંધી બ્રહ્મવિદ્યા છે તે જ ખરો ધનવાન છે. તેજ જ્ઞાની છે. ધન્ય છે રાજા જનકને, કે જેણે પરમાત્માનું શરણું લઈ બ્રહ્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું, જેની પાસે દુનિયાભરની સત્તા હોય.. સંપત્તિ હોય પણ બ્રહ્મજ્ઞાન નથી, સત્સંગ નથી, તેનું જીવન નકામું છે.. બ્રહ્મવિદ્યા મુક્તિ આપે છે, સત્સંગ સુષુપ્તને જાગૃત કરે છે.

હરિ ચરણમાં સ્નેહ થાય તે સાચો મોક્ષ છે.

રાજાને મોક્ષનો માર્ગ બતાવી પ્રભુ ત્યાંથી વિદાય થયા છે.

અનેક જીવ ઉદ્ધારવા, ફરિયા દેશ વિદેશ । નિર્ભય કર્યા નારી નરને, આપી ઉત્તમ ઉપદેશ ॥૧૧॥
ધામ તીરથ ઘરા ઉપરે, જોયા જે જીવન પ્રાણ । દૈવી આસુરી જીવનાં, કર્યા છે કોટ કલ્યાણ ॥૧૨॥

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, શ્રીહરિએ દેશ વિદેશમાં ફરી અનેક જીવાત્માનાં કલ્યાણ કર્યાં છે. કલિયુગનું રાજ્ય કાઢીયું, સત્યુગ વરતાવ્યો સોય.. કોઈક કહેશે કલિયુગમાં બ્રહ્મચર્યવ્રતનું પાલન ન થઈ શકે.. પણ કલિયુગમાં શ્રીજીમહારાજે સત્યયુગ જેવા ધર્મનું પાલન કરાવ્યું છે. અનેક સાંખ્યયોગી બાઈઓ અને અનેક સંતો બ્રહ્મચર્યવ્રતનું અણી શુદ્ધ પાલન કરે છે. તે સ્વામિનારાયણ ભગવાનનો પ્રતાપ છે. આ કલિયુગમાં સત્યયુગ જેવા ભક્તો પણ તમને દેખાશે. જેઓ કોઈ દિવસ પારકા ધનની આશા રાખતા નથી, પારકી સ્ત્રી સામે ઊંચી આંખ કરીને જોતા નથી, દષ્ટિમાં વિકાર કે વાસના નથી.. કરોડો રૂપિયાના આસામી હશે છતાંય એમનામાં સાદાઈ દેખાતી હશે..

મનુષ્ય પશુધર્મ પાળતાં, તે શુદ્ધ કર્યા નર નાર । સત અસત ઓળખાવિયું, સમઝાવ્યું સાર અસાર ॥૧૪॥
પંચ વ્રત પ્રગટ કરી, પ્રવર્તાવ્યાં પૃથવી માંચ । નિ'મ ધાર્યા નર નારીયે, કળિમળ ન રહ્યું ક્યાંચ ॥૧૫॥

જંગલી ઢોરની જેમ રખડતા માણસોને સાચી સમજણ આપી પંચવર્તમાન પળાવી ધર્મનું પાલન કરાવી કુબુદ્ધિ દૂર કરી છે. અજ્ઞાનરૂપી અંધારાને દૂર કરી સદ્બુદ્ધિ આપી કલ્યાણ કર્યાં છે. અનેક જીવાત્માને ધ્યાન ધારણા સમાધિ કરાવી.. સુખી કર્યાં છે. ઉત્સવ સમૈયામાં પ્રેમ ભાવથી જમાડીને તૃપ્ત કરી સૌને આનંદિત કર્યાં છે..

બુગલ્યે જન જમાડિયા, પોતે લઈ પકવાન । મગન કર્યા સંત સહુને, દઈને દરશન દાન ॥૨૦॥

શ્રીજીમહારાજે સંતો ભક્તોને ખૂબ આદર માન આપી રાજી રાખ્યા છે. પંચવર્તમાન ધરાવી શરણે લીધા છે. પંચવર્તમાનમાં રહી ભજન કરવું. મન ફાવે તેમ જલસા કરશું, મન ફાવે તેમ રહેશું.. એમ નહિ ચાલે.. ઈષ્ટદેવે કહ્યું છે તેમ આપણને કરવાનું છે.. દારૂ પીવાય નહિ.. માંસ ભક્ષણ કરાય નહિ, ચોરી કરાય નહિ, વ્યભિચાર કરાય નહિ, જાણે માત સમાન પરનારને રે.. જાણે તુષ્ટ સરીખો સંસારને રે.. શ્રીજી મહારાજને બ્રહ્મચર્ય વ્રત બહુ વડાલું છે.

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે ત્રિપંચાશત્તમઃ પ્રકારઃ ॥ ૫૩ ॥

આજ લે'રી આવ્યા છે લે'રમાં, મે'ર કરીછે મહારાજ ।

અઢળ ઢળ્યા અલબેલડો, કર્યા કઈકનાં કાજ ॥૧॥

દુઃખ કાપ્યાં દુઃખી દાસનાં, સુખી કર્યા સહુ જન । બ્રહ્મમો'લે તેને મોકલ્યા, પોતે થઈ પરસન ॥૨॥

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે.. ભગવાન આજ લે'રમાં આવી ગયા છે. અઢળ ઢળ્યા અલબેલડો.. કર્યા અનેકનાં કાજ.. ગરીબની અરજી સ્વીકારે અને બાળકની અરજી પણ સ્વીકારે.. કોઈક ભક્તજન મિષ્ટાન જમાડે તો જમે અને કોઈક મઠનો રોટલો જમાડે તો પણ જમે.. આ જગતનો તુષ્ટ જીવ કોઈ હોદેદાર હોય તેને મઠનો રોટલો જમવા દેજો તો ખબર પડે.. જોયા જેવી થાય હો.. ઝઘડો થાય. મારું અપમાન કરે છે?? પણ ધન્ય છે જગતના માલિક પરમાત્માને કે એને મિષ્ટાન પણ ફાવે અને ભાજી પણ ફાવે.. એને ઝૂંપડું પણ ફાવે અને બંગલો પણ ફાવે.. જંગલ ફાવે અને શહેર પણ ફાવે..

ધન્ય ધન્ય પાવન પૃથ્વી, જે પર વિચર્યા નાથ, ચરણ અંકિત જે અવનિ-સદા માને છે સનાથ. નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે.. ધન્ય છે શહેર, બજારને ધન્ય છે. ગામ નગરને ધન્ય છે. સમીર અને શૂન્યને જે સાક્ષાત ભગવાનની ચરણરજથી પાવન થઈ છે.

જેને પ્રભુનો સાથ છે, તેને સદાય લીલા લહેર છે.

ધન્ય ધન્ય બ્રહ્માભવને જેણે જોયા જીવન, ધન્ય ધન્ય મઘવા મેઘને ભીંજ્યા ભાળ્યા ભગવાન..

ધન્ય ધન્ય શશિ સૂરને, ઉડુ પામિયા આનંદ । દેવ દાનવ મુનિ માનવી, સુખી કર્યા સહુ વૃંદ ॥૮॥

સ્થાવર જંગમ ચરાચર, સહુની લીધી છે સાર । સ્થૂળ સૂક્ષ્મ જીવ જગમાં, ઉતારિયા ભવપાર ॥૯॥

સૂર્ય, ચંદ્રને ધન્ય છે કે પ્રભુની આજ્ઞાનું સતત પાલન કરી ઉદય અસ્તને પામે છે. દેવ, દાનવ, માનવ, મુનિ, સ્થાવર, જંગમ સર્વે પ્રભુનાં દર્શન સ્પર્શથી ધન્ય બન્યા છે. સંતો દ્વારા પણ અનેકનો ઉદ્ધાર થયો છે ને થાય છે.

સંતોની શક્તિ ગજબની છે.

એક વખત ગામ ઈડરના પહાડમાંથી વાઘ ચાલતો ચાલતો ગામ ટોડલામાં આવ્યો, ગામના ઝાંપે મહાદેવનું મંદિર છે ત્યાં આવીને જોરદાર ઘુંઘવાટા કરે ગામમાં ખબર પડી કે વાઘ આવ્યો છે.. ચેતતા રહેજો.. નહિતર મરી જશો.. બધા.. માણસો ઘરમાં

પેસી દરવાજા બંધ કરી દીધા.. દુકાનો બંધ થઈ ગઈ, બધા માણસો બારીમાંથી જુએ કે વાઘ કેવો હશે પણ કોઈની તાકાત નથી ચાલતી બહાર નીકળવાની.. તેમાં બન્યું એવું કે બાર વરસનો છોકરો ઝપટમાં આવી ગયો, વાઘે તેને મારી નાખ્યો.. બજારમાં બે ગાયો જતી હતી, તેને પણ વાઘે મારી નાખી..

હવે શું કરવું.. ઘરથી બહાર નીકળાતું નથી, બ્રાહ્મણને ખબર પડી કે મારા દીકરાને વાઘે મારી નાખ્યો છે. તેથી દીકરાના મૃત શરીરને લેવા જાય છે. ખુશાલભટ્ટે કહ્યું, તમે જાશો નહિ.. જાશો તો તમને મારી નાખશે.. તમે ચિંતા ન કરો.. ભગવાન બધું સારું કરશે.. ખુશાલ ભટ્ટે સ્વામિનારાયણ.. સ્વામિનારાયણ નામ સ્મરણ કરતા કરતા.. વાઘ સામે આવ્યા, વાઘ જ્યાં ખુશાલ ભટ્ટ સામે તડાપ મારવા જાય.. ત્યાં ખુશાલ ભટ્ટે વાઘના મોઢા ઉપર જોરદાર થપાટ મારી.. થપાટ વાગતાંની સાથે વાઘને મૂર્છા આવી ગઈ, ચકરી ખાઈને પડ્યો હેઠો.. આ છે સંતનો પ્રતાપ. તમ્મર વળી ત્યારે વાઘ બેઠો થયો.. ખુશાલ ભટ્ટે સામે જુવે છે.. આવું જોરદાર માણસ કોણ છે? થપાટ ભેગો મને પૃથ્વી પર પાડી નાખ્યો.

સંતની થપાટ વાગતાં પાપ બળી ગયાં..

સંત દર્શનથી પાપ બળી ગયાં સાચી સમજણ આવી ગઈ. વાઘ ખુશાલભટ્ટને પ્રદક્ષિણા ફરવા લાગ્યો.. પ્રદક્ષિણા ફરી માથું નમાવીને ખુશાલ ભટ્ટને નમસ્કાર કર્યા, ગામના માણસો જોતાજ રહી ગયા, નવાઈ છે.. ખુશાલ ભટ્ટ મિત્રની જેમ વાઘ પાસે બેઠા છે.. ખુશાલ ભટ્ટે વાઘના કાનમાં કહ્યું, કર્યાં કર્મ ભોગવે છે ને નવાં કર્મ ઊભાં કરે છે. તેં બે ગૌહત્યા કરી છે. ને એક બ્રહ્મહત્યા કરી છે. માટે હવે સાવધાન થઈ જા.

અમારી થપાટ વાગતાં, સ્પર્શ થતાં. તારાં પાપ બળી ગયાં છે. હવે કોઈ જીવ પ્રાણીમાત્રને મારજે નહિ.. ગાય જેવો ગરીબ થઈને રહેજે. ગામમાં આવજે.. માણસો તને રાંધેલું અનાજ આપશે.. તે ખાઈને તું વગડામાં જતો રહેજે.. હવે ત્રણ વરસનું તારું આયુષ્ય છે.. પછી તને ઘોડાનો જન્મ આવશે.. ઘોડાના જન્મમાં તને ભગવાનનાં દર્શન થશે. તારા ઉપર ભગવાન સવાર થશે, ત્યારે તારો મોક્ષ થશે.

વાઘ મસ્તક નમાવી જંગલમાં જતો રહ્યો. દરરોજ ગામમાં આવે માણસો જમવાનું આપે.. ગાયની જેમ માણસો વાઘની પીઠ પર હાથ ફેરવે છતાં કોઈને મારતો નથી.. ઊંચી આંખ કરતો નથી. વાઘનો સ્વભાવ બદલી ગયો.. આ બાજુ જે છોકરાને અને ગાયોને વાઘે મારી નાખ્યાં હતાં. ત્યાં ખુશાલ ભટ્ટ આવ્યા અને તેના કાનમાં સ્વામિનારાયણ.. સ્વામિનારાયણ.. મહામંત્ર બોલ્યા કે.. ગાય આળસ મરડી બેઠી થઈ ગઈ.. અને છોકરો પણ બેઠો થઈ ગયો.. ખુશાલ ભટ્ટનું અદ્ભૂત ચરિત્ર જોઈ લોકો વિસ્મિત થઈ ગયા.. ખુશાલ ભટ્ટે છોકરાને અને ગાયને જીવતદાન દીધું છે. એ ખુશાલ ભટ્ટ સમય જતાં સાધુ થયા. તેનું નામ રાખ્યું છે. ગોપાળાનંદ સ્વામી.. ભગવાન જેવો પ્રતાપ સાચા શ્રેષ્ઠ સંતોમાં છે. તે શ્રીજીમહારાજની કૃપાનું ફળ છે.

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે. સ્વામિનારાયણ ભગવાને સાધુ સંતો દ્વારા, સત્સંગ દ્વારા, સોટી દ્વારા, હજારો માણસોને સમાધિ કરાવી અક્ષરધામનાં દર્શન કરાવ્યાં છે. રૂમાલનાં દર્શન કરતાં સમાધિ થઈ જાય અને અક્ષરધામનાં દર્શન થાય. આવું અદ્ભૂત સામર્થ્ય બતાવી અનેક જીવાત્માનો ઉદ્ધાર કર્યો છે.

સ્વામિનારાયણ સહુને, નકિ લેવરાવ્યું નામ । ભજન કરાવી આ ભવમાં, આપિયું અક્ષરધામ ॥૧૫॥

સંભળાવ્યું વળી શ્રવણે, સહજાનંદ નામ સોય । કે'શે સુણશે એ નામને, તેને દુઃખ કોય નો'ય ॥૧૬॥

જ્ઞાન વૈરાગ્ય સાથે ભક્તિને વધારવા માટે આ પુરુષોત્તમપ્રકાશ ગ્રંથ છે. જ્ઞાન અને વૈરાગ્ય આપણા હૃદયમાં છે, પણ અજ્ઞાનને કારણે, મોહ મમતાને કારણે ઊંઘી જાય છે. ઊંઘતા જ્ઞાન અને વૈરાગ્યને જાગૃત કરવા માટે આ કથા છે. મહિમા સહિત અખંડ સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ કરશે તો જીવનમાં કાંતિ થશે..

રૂડી મુડી પામ્યાં રોકડી, નહિ ઉધારાની વાત । અમલ ભર્યાં સહુ ઉચ્ચરે, પ્રભુ મળ્યા છે સાક્ષાત ॥૧૭॥

રૂડી મૂડી પામ્યા રોકડી.. ઉધારાની વાત નથી. ભગવાનની સામર્થી અપાર છે. કોઈ વર્ણવી શકે તેમ નથી. અનેક જીવાત્માને મુક્તિનો માર્ગ બતાવ્યો છે. મંદિરના દરવાજાના વખાણ કર્યાં તેનું કલ્યાણ, મંદિરના પાયામાં અજાણતાં પથ્થર પડી ગયો તેનું કલ્યાણ, મુસલમાન બીબીએ પ્રભુને દાતાણ દીધું તેનું કલ્યાણ... માંકડનું કલ્યાણ, કીડીયુંનું કલ્યાણ.. વૃક્ષનાં કલ્યાણ, સંતોનો પક્ષ રાખ્યો તેનું કલ્યાણ, ગાયો, ભેંશોને બકરીનાં દૂધનું ભગવાને અને સંતોએ પાન કર્યું છે. તેનું કલ્યાણ.. મંદિરમાં સંજવારી કાઢે, દીવો કરે, યોગદાન આપે, તન મન અને ધનથી સેવા કરે.. તેનું કલ્યાણ.. કોઈ ઉધારાની વાત નથી..

ઓશિયાળું શીદ ઓચરે, બોલે મગન થઈને મુખ । જન્મ મરણનું જીવમાં, રહું નહિ જરા કેને દુઃખ ॥૨૦॥

આપણે કોઈના ઓશિયાળા નથી. સર્વોપરી પુરુષોત્તમનારાયણ સમર્થ ધણી મળી ગયા છે. ઈષ્ટદેવની નિષ્ઠા મજબૂત

રાખવી.

સૂર્ય વિના રાત ન જાય અન્ન વિના ભૂખ ન જાય નિષ્ઠા વિના મોક્ષ ન થાય.

જેમનો નિશ્ચય મેરુ સમાન હોય તે દુઃખમાં ડગી જાય નહિ ને સુખમાં છકી જાય નહિ.. મેરુ પર્વત કદાચ ડીગ સકતા સાયદ, પરંતુ સચ્ચે ભક્તજનોકે મન કભી નહિ ડીગતે.. લડાઈ મેં યોધા હર કદમ શત્રુસે લડતા હૈ, ઓર અપને દેશકી આઝાદી ચાહતા હૈ, વૈસે હી સચ્ચે સંત અંતરશત્રુ કે સાથ લડત લેતે હૈં, ઓર ખુદકે આત્મારૂપી દેહકો મોક્ષધામમેં પહૂંચાતે હૈં..

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે

ચતુઃપંચાશત્તમઃ પ્રકારઃ ॥ ૫૪ ॥

અમલ ભર્યા સૌ અંતરે, આવે અંત્યે અવિનાશ । દેહ તજાવી દાસને, આપેછે અક્ષર વાસ ॥૧॥

નર નારી નિઃશંક થયાં, ભાગી બેઠા સહુ ભય । શરણ લીધું જેને સ્વામીનું, તેને કર્યા નિરભય ॥૨॥

જેણે ભગવાનનું ભાવથી શરણું લીધું છે, તે સર્વે નિર્ભય થઈ ગયા છે. વડાપ્રધાન કે કલેક્ટર સાથે ગાઢ પ્રીતિ અને ઓળખાણ હોય તો તેને લોકો હેરાન કરે નહિ.. કેમકે તેને ડર હોય, જો તેને હેરાન કરશું તો પેલા વારો કાઢી નાખશે.. તેમ આપણે ભગવાન સાથે પ્રીતિ રાખશું.. ઓળખાણ રાખશું.. તો ચોક્કસ નિર્ભય થઈ જઈશું, કામ કોષાદિક અંતરશત્રુની તાકાત નથી કે તમને હેરાન કરી શકે.. સમજવા જેવી કથા છે.. સહી વિનાનો ચેક બેન્કમાં નથી સ્વીકારાતો.. તો પ્રેમ વિનાના હૈયાને પરમાત્મા કેમ સ્વીકારે ..

સહુને ઉપર શ્રીહરિ, શકો બેસાર્યો સુંદર । ભક્તિ કરાવી આ ભવમાં, તાર્યા કંઈક નારી નર ॥૩॥

નૌતમ રીતને નાથજી, પ્રગટાવી પૃથવી માંચ । સાંભળ્યું નો'તું જે શ્રવણે, એવું કર્યું આવી આંચ ॥૪॥

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી હરખતા હૈયે કહે છે. ભગવાન પછી મળશે એમ નથી.. અત્યારેજ મળી ગયા છે. નૌતમ રીત ચલાવી છે.. આ જન્મ લેખે લાગી ગયો. રંગ રહી ગયો.. ફેરો સફળ થયો.. માલ ખરીદવા ગયા હોઈએ અને ખાલી ખમ ઠાલા આવીએ તો કેવું કહેવાય !! મોક્ષનું કામ મોટું છે. આપણે બધા આ લોકમાં કમાવા આવ્યા છીએ..

રાગ ધોળ વધામણાનું – આનંદ આપ્યો અતિઘણોરે, આ સમામાં અલબેલ; પુરુષોત્તમ પ્રગટીરે ।

અમૃતના સિંધુ ઉલટ્યારે, રંગડાની વાળી છે રેલ; પુરુષોં ॥૫॥

નિર્ભયની નોબત્યો વાગિયોરે, મળીયા મોહનરાય; પુરુષોં ।

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી આનંદમાં આવી ગયા છે. અમૃતનો સાગર મળી ગયા છે.. સ્વપ્નામાં ખબર નહોતી કે આવા સર્વોપરી પુરુષોત્તમ નારાયણનો યોગ મળશે.. તે મળીયા મોહનરાય પુરુષોત્તમ પ્રગટી રે..

ગરીબ માણસ હોય તે રૂપિયા ઉધારા લઈને પોતાના દીકરાને પરદેશ મૂકે.. પછી ત્યાં જઈ દીકરો બરાબર કમાય નહિ. પૈસા બધા મોજ શોખમાં વાપરી નાખે.. પછી બાપ કાગળ લખે કે બે વરસ થયાં, પરદેશ ગયો છે. હવે ઘરે જલદી આવી જા.. તારા બાળકો તને યાદ કરે છે. ત્યારે દીકરાએ કહ્યું કે ટીકીટ મોકલાવો તો દેશમાં આવું.. બાપે કહ્યું કુપાતર બે વરસથી તું પરદેશમાં શું કરે છે. બીજી વખત બાપ પોતાના દીકરાને પરદેશ મૂકે નહિ.. તેજ રીતે આપણને આ ભારતદેશમાં જીવની કમાણી કરવા મોકલ્યા છે.. કાંઈક સત્સંગનું ભાતું બાંધી આવજો.. પણ કુપાતર કાંઈ કરે નહિ, ગામમાં આંટા મારે પણ પ્રભુ સ્મરણ કાંઈ કરે નહિ..

ભગવાન કહે છે તમને મેં લીલોછમ સત્સંગ દીધો છે. બ્રહ્મનિષ્ઠ સંતો અને શાસ્ત્રોનો યોગ દીધો હતો, છતાં ખાલી ખમ પાછો આવ્યો. કાંઈ પુણ્યનું ભાતું ન લાવ્યો.. કેવળ ગ્રામ્યવાર્તામાં સમય બગાડી નાખ્યો.. બીજી વખત તને માનવ જન્મ નહિ આપું. પણ કૂતરા, ભુંડ કે ગધેડા - ઘોડાના દેહમાં ઘાલી દઈશ.. ભૂખ્યા તરસ્યા મરી જશો.. ટાણે થાય તે નાણે થતું નથી. અત્યારે ભગવાન ભજવાનું ટાણું આવ્યું છે.. ગાય પવિત્ર આત્મા છે પણ તેનાથી કથા નથી સંભળાતી. પ્રભુનું નામ સ્મરણ થઈ શકતું નથી. આ સમે ભગવાને કોઈ ખામી રાખી નથી. તમામ સગવડયુક્ત માનવ દેહ આપ્યો છે.

ખોટય ગઈછે ખોવાઈનેરે, જિત્યનાં જાંગિર ઢોલ; પુરુષોં ।

આ જગતની અંદર રાજાની જીત થાય.. તો જાંગિર ઢોલ વાગે એટલે ખબર પડી જાયકે આપણા રાજાની જીત થઈ છે.. એવી રીતે સ્વામિનારાયણ ભગવાને જાંગિર ઢોલ વગાડ્યા.. અનેક જીવાત્માની જીત થઈ ગઈ ને ખોટ ખોવાઈ ગઈ..

દુઃખ ગયું બહુ દનનુંરે, આવિયું સુખ અતોલ; પુરુષોં ॥૬॥

યુગોયુગથી જન્મ મરણના દુઃખમાં જીવાત્મા હેરાન થતો હતો તે ભગવાનને પ્રતાપે સુખી થયો છે.. જન્મ મરણના ફેરા ટળી ગયા છે.

કળશ ચઢાવ્યો કલ્યાણનોરે, સહુના મસ્તક પર મોડ; પુરુષોં ।

ભગવાનનું મંદિર બનાવે, મૂર્તિ પ્રતિષ્ઠા થાય, પછી મંદિર ઉપર સોનાનો કળશ ચડે.. ત્યારે મંદિર પુરું થયું ગણાય. તેમ મોક્ષભાગી જીવાત્માના મનમંદિરે ભક્તિરૂપી સોનાનો કળશ ભગવાને ચઢાવી દીધો છે. સહુના મસ્તક પર મોડ. કન્યા પરણે ત્યારે મસ્તક ઉપર મોડ ધારણ કરે. આત્માને પરમાત્મા સાથે પરણાવવાનો છે, મન કર્મ વચનથી શ્રીહરિની શરણાગતિ સ્વીકારીને ભગવાનનું ભજન કરે છે. ત્યારે તેના મસ્તક પર મોડ ચડી જાય છે.

ધન્ય ધન્ય આ અવતારનેરે, જોવા રાખી નહી જોડ; પુરુષો ૦ ૧૧૮

સહુને પાર સહુ ઉપરેરે, એવી ચલાવી છે રીત; પુરુષોત્તમ. ૧ નો'તી દિઠી નો'તી સાંભળીરે, પ્રગટાવી એવી પુનિત; પુરુ. ૧૮

સ્વામિનારાયણ અવતારને ધન્ય છે, નહોતી દીઠી, નહોતી સાંભળી એવી ચલાવી છે રીત. અનેક જીવાત્માને શરણે લીધા. ખોટું નાળીયેર વાણીયાએ ભગવાનના ચરણમાં અર્પણ કર્યું.. નાળીયેર ખોટું છે તમે તો ખોટા નથી ને. ખોટા નાળીયેરના બદલામાં ધામ, કેટલી મોટી વાત.. હે પ્રભુ તમે સર્વના નિયંતા છો.. સર્વથી પર છો.. આજે જગતમાં તમારા નામનો શક્કો ચાલે છે.

સ્વામિનારાયણ નામનોરે, શક્કો બેસારિયો આપ; પુરુષો. ૧ એ નામને જે આશયરિ, તેના તે ટાળિયા તાપ; પુરુષો. ૧૧૧

ધામી જે અક્ષરધામનારે, તેણે આપ્યો છે આનંદ; પુરુષો ૦ ૧

સર્વત્ર સ્વામિનારાયણ નામનો સિક્કો બેસાર્યો છે. બ્રહ્માંડમાં ચારે ખૂણે સ્વામિનારાયણ ભગવાનનું નામ ગુંજતું રહેશે. અખંડ આનંદ આપી જીવને, કાપ્યાં ભારે ભવફંદ. અનંત જન્મ સુધી યમપુરીમાં માર ખાય તેવા પાપીને પણ પાવન કર્યા છે.. અનેકનાં પ્રારબ્ધ પલટી નાખ્યાં છે.

બંધ કિધાં બિજાં બારણારે, વે'તી કિધી અક્ષર વાટય; પુરુષો ૦ ૧૩

ઘાંડલા ગામમાં એક શૂરવીર સત્સંગી બાઈ હતી, નામ હતું મૂળીબાઈ રગેરગમાં શ્રીહરિનો મહિમા અને ભક્તિ ભરેલાં હતાં. સત્સંગ કરે ને બીજાને કરાવે, રેંટિયો કાંતતાં જાય ને કીર્તન બોલતાં જાય..

મને મળીયા સહજાનંદ સ્વામી, સચ્ચીદાનંદ અંતરજામી રે. મને મળીયા..

હું તો થઈ છું હવે સત્સંગી, મારે પ્રભુ સાથે પ્રીત અભંગી રે. મને મળીયા..

મારાં સર્વે તે કારજ સીધાં, વર્તમાન સ્વામીજીનાં લીધાં રે. મને મળીયા..

શ્રીજીમહારાજ દાદાખાચરને પરણાવવા માટે ભટ્ટવદર જાય છે. રસ્તામાં ઘાંડલા ગામ આવ્યું, મૂળીબાઈએ ગદગદ કંઠે પ્રાર્થના કરી.. હે પ્રભુ, ગરીબની ઝુંપડીએ પધારો. તમને આગળ જવા નહિ દઈ. રસ્તામાં આડાં ઊભાં રહી ગયાં. ગરીબનિવાજ મૂળીબાઈને ઘરે પધાર્યા, મૂળીબાઈ ભાવવિભોર થઈ ગયાં. ખાટલા ઉપર ગોદડું પાથરી દીધું તે ઉપર પ્રભુ બેઠા.. પ્રભુના લલાટમાં કુમકુમનો ચાંદલો કરી ચોખાથી વધાવ્યા. માથે હાથ મૂકી મીઠાં ઓવરણાં લીધાં. આનંદ સમાતો નથી. મૂળીબાઈએ મીઠાં મીઠણાં લેતાં ત્યારે શ્રીજીમહારાજને ભક્તિમાતા યાદ આવી ગયાં. આંખ ભીની થઈ ગઈ.. મારી મા.. મને દરરોજ આવી રીતે લાડ લડાવતાં..

રાજીપો વ્યક્ત કરતાં શ્રીજીમહારાજ બોલ્યા.. ધન્ય છે તમારી લાગણીને મૂળીબાઈ માગો.. તમને શું આપું.. તમને જે જોઈએ તે માગો.. મહારાજ તમે મળ્યા પછી શું બાકી હોય.. તમે અમારા સર્વસ્વ છો. શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, આજે તમારે કાંઈક માગવું જ જોઈશે.. પરાણે માગવાનું કહ્યું, ત્યારે મૂળીબાઈ બોલ્યાં તમારે આપવું જ હોય તો સદાય મારે ઘરે સંતોના ઉતારા થાય.. એ વરદાન આપો.. તથાસ્તુ.. માગ્યા પ્રમાણે થશે..

મૂળીબાઈના પતિ બોલ્યા, ગાંડી તને માંગતા ક્યાં આવડે ઘરને ઘસારો થાય એવું ક્યારેય મંગાય નહિ.. સંતો ઘરે આવશે ત્યારે જમવા માટે બધું દેવું પડશે.. ખૂબ ખર્ચો થશે.. શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, ભક્તરાજ ! તમારાં પત્નીએ બહુ સરસ માગ્યું છે. સંતોના હૃદયમાં રહીને અમે જમીએ છીએ. તેથી તમારે ત્યાં રિધિ સિધિ ને સમૃધ્ધિ અખંડ નિવાસ કરીને રહેશે. આશીર્વાદ આપીએ છીએ.

ભગવાન અને સંતને અર્થે વાપરે છે તેના ભંડાર કદી ખાલી થતા નથી.

તમારા ભંડાર સદાય ભરપૂર રહેશે. સમય જતાં મૂળીબાઈ બીમાર થયાં. અખંડ પ્રભુને યાદ કરે છે. શ્રીજીમહારાજ અનંત મુક્તો સાથે લઈને તેડવા પધાર્યા.. પ્રકાશ પ્રકાશ છવાઈ ગયો.. ચાલો મૂળીબાઈ.. અમે તેડવા આવ્યા છીએ. તૈયાર છો ને.. હા.. મહારાજ તૈયાર છું. ત્યારે મૂળીબાઈના પતિએ કહ્યું, તું ધામમાં જાય છે.. તો મારું શું થશે.. તમે ચિંતા શું કામ કરો છો.. મારા હાથનું પાણી અને રોટલા તમે જમ્યા છો. તેથી તમને પણ શ્રીજીમહારાજ ધામમાં તેડી જશે. આ છે સત્સંગનો પ્રતાપ.

શ્રીજીમહારાજ મૂળીબાઈના આત્માને દિવ્ય શરીરમાં પધરાવીને વિમાનમાં બેસારીને અક્ષરધામમાં તેડી ગયા. ધન્ય છે આવાં ઝળહળતા શૂરવીર સ્ત્રી ભક્તજનોને.

તમ ટાળ્યું ત્રિલોકનુંરે, પ્રકાશી પૂરણબ્રહ્મ; પુરુષો ૦ ૧ અંધારુ રહ્યું તું આવરીરે, તે ગયું થયું સુગમ; પુરુષો ૦ ૧૧૪

સૂરજ સહજાનંદજીરે, આપે થયા છે ઉદ્યોત; પુરુષોં । પૂર્વની દિશાયે પ્રગટીરે, ખોટા મોટા તે કર્યા ખદ્યોત; પુરું ॥૧૫
 નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે, હે પ્રભુ, તમે સૂર્ય સમાન છો.. સૂર્ય અંધકારને હરે છે, તેમ તમે અજ્ઞાનરૂપી અંધકારને દૂર કરી
 જ્ઞાનના પ્રકાશમાં રમતા કરી દીધા છે.. મોક્ષ માર્ગની જેને ગતાગમની ખબર નહોતી એવા ખદ્યોત જીવાત્માને તારી દીધા છે.
 પાપીના પાપને નષ્ટ કરી જીવનના મેલ ધોઈ નાખ્યા છે.. વનવિચરણ વખતે જે કોઈ રસ્તામાં જીજ્ઞાસુ, મુમુક્ષુ મળ્યા. તેના હૃદયમાંથી
 વાસના અને વિકારોનો નાશ કરી નાખ્યો.. અષાઢી મેઘની જેમ શ્રીહરિ વરસી રહ્યા છે.

અષાડિ મેઘે આવી ક્યારિ, ઝાઝાં બિજાં ઝાકળ; પુરુષો. । પુર ચાલ્યાં તે પૃથવીયેરે, ધોયા ધરતીના મળ; પુરુષોં ॥૧૬॥
 ગાજ વીજ ને વર્ષવુંરે, અગમ સુગમ કર્યું સોય; પુરુષો. । સહુ જનને સુખ આપિયારે, દુઃખી રહ્યું નહિ કોય; પુરુષો. ॥૧૭

શ્રીહરિનું કામ શું? વરસવાનું. ભગવાનનું ધ્યાન કરે. જપ કરે, માળા ફેરવે, પ્રદક્ષિણા કરે, દર્શન કરે, તો ભગવાન એના પર
 વરસી પડે છે.. વરસી પડે તો શું થાય? તો તેને ભગવાન તેજસ્વી જ્ઞાન બુદ્ધિ આપે છે. ભગવાન કહે છે. પ્રેમપૂર્વક મારું ભજન ભક્તિ
 કરવાવાળાને હું બુદ્ધિયોગ આપું છું... જેથી મને પામવાને એ જલદી શક્તિમાન થઈ શકે છે. કથા કીર્તનમાં રસ લેતો થાય છે.

ધર્મનો ઢોલ સુશાવિયોરે, દેવા લાગ્યા પોતે દાત્ય; પુરુષોં ।

દુર્બળનાં દુઃખ કાપીયારે, ન જોઈ જાત કુજાત્ય; પુરુષોં ॥૧૮॥

આ જગતની અંદર માણસનાં લગ્ન થાય ત્યારે ઢોલ વાગે છે, ભગવાન સ્વામિનારાયણે ધર્મના ઢોલ વગાડ્યા.. ધર્મ પ્રમાણે
 રહીને ભક્તિ કરજો.. સર્વ સુખનું મૂળ ધર્મ છે.

ધર્મ પ્રભુનું હૃદય છે.

મીઠા(નિમખ) વિનાનું ભોજન નીરસ છે.. તેમ ધર્મ વિનાનાં બધાંજ સાધનો વ્યર્થ, નિર્બળ અને લૂખાં છે. દેવા લાગ્યા પોતે
 દાત્ય.. લગ્નમાં ઢોલીડાને ભેટ આપે છે તેમ... ભગવાન અક્ષરધામરૂપી ભેટ આપે છે.. તેમાં ન જોઈ જાત કુજાત્ય.. પુરુષોત્તમ
 પ્રગટી રે.. ધન્ય છે.. મહા પ્રભુ તમને..

ધન્ય ધન્ય મારા નાથજીરે, ધન્ય ઉદ્ધારિયા જન; પુરુષો. । ધન્ય ધન્ય આ અવતારનેરે, ભલે મળ્યા ભગવાન; પુરુષો. ॥૧૯॥
 વારે વારે જાઈ વારણેરે, કર્યા અમારાં કાજ; પુરુષો. । ઘણે હેતે ધનશ્યામજીરે, મળ્યા અલબેલો આજ; પુરુષો. ॥૨૦॥
 કહીયે મુખથી કેટલુંરે, આપિયો છે જે આનંદ; પુરુષો. । નિષ્કુલાનંદ જાય વારણેરે, સે'જે મળ્યા સહજાનંદ; પુરુષો. ॥૨૧॥

શ્રીજીમહારાજને ધન્યવાદ આપતાં કહે છે. ધન્ય છે આ અવતારને આ ગ્રંથમાં ભગવાનનો અપાર મહિમા ભર્યો છે. જ્યાં
 સુધી ભગવાનનો મહિમા નહિ સમજાય ત્યાં સુધી આપણામાં ભજન ભક્તિ કરવાનું બળ નહિ જ આવે. બળ નહિ આવે તો માયા
 સામે લડવાની કળ નહિ જડે.

સ્વામિનારાયણ ભગવાનને પુરુષોત્તમપ્રકાશ ગાવાની ઈચ્છા થઈ તેથી નિષ્કુળાનંદ સ્વામીને નિમિત્ત બનાવી આ ગ્રંથ
 પ્રકાશિત કર્યો છે. પુરુષોત્તમપ્રકાશ અદ્ભુત ગ્રંથ છે.. સ્વામીએ અમૃતનો દરિયો સત્સંગીના હાથમાં આપ્યો છે..

પુરુષોત્તમપ્રકાશ શાસ્ત્ર મૂળ ભાષામાં સમજવું સરળ નથી.. અતિ ગહન છે. પરંતુ આનંદની વાત એ છે કે અત્યારે તમારા
 હાથમાં પુરુષોત્તમપ્રકાશ કથાસાર છે તે ખૂબજ મધુર અને સમજવામાં સરળ થશે.. દરેક સત્સંગીને ઈષ્ટદેવ શ્રીહરિની સર્વોપરી
 ઉપાસના અને ભક્તિની પુષ્ટિ માટે આ ગ્રંથ ખૂબ ઉપયોગી બનશે.

અક્ષરધામના મુક્તનો રચેલો આ ગ્રંથ છે.

જે કોઈ ભક્તજન આ પુરુષોત્તમપ્રકાશની કથા વાંચે છે. કથા કરાવે અથવા સાંભળે છે. તો તેના ઉપર સ્વામિનારાયણ
 ભગવાન ખૂબ રાજી થાય છે અને અંતે ઉત્તમગતિને પામે છે.

ભગવાનની કૃપાથી અને સંતોના આશીર્વાદથી જે કાંઈ સમજાયું એવું તમારી આગળ રહસ્ય રજુ કર્યું છે. પુરુષોત્તમપ્રકાશ
 વ્યાખ્યાન કરવામાં કાંઈ ક્ષતિ રહી ગઈ હોય, તો ભગવાન ક્ષમા આપે અને જે કાંઈ સારું લાગ્યું હોય તો તે ભગવાનની કૃપાનું ફળ છે.

ઈતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણકમળસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે પંચપંચાશત્તમઃ

પ્રકારઃ ॥ ૫૫ ॥

॥ પુરુષોત્તમપ્રકાશ સમાપ્ત ॥